

กิจกรรมศิลปะ

เล่ม ๒

ดร. วิเศษ คุนภพ

วิญญาณคืออะไร ?

วิญญาณเท่านั้นที่เป็นตัวพลังงานอันแท้จริง หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ วิญญาณเป็นป่อเกิดของพลังงานในทางวัตถุทุกอย่าง และเป็นที่มาของสสารทุกอย่างด้วย กฎเกณฑ์ของวัตถุก็ขึ้นอยู่กับวิญญาณ

วิญญาณคืออะไร

เล่ม ๒

การศึกษาเรื่องวิญญาณ

สำหรับผู้เริ่มต้น

● มโนปุพพกมา ธมมา ●

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

หนังสือ

ผู้เขียน

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ครั้งที่ ๑

เจ้าของผลงาน

ผู้อำนวยการ

บรรณาธิการ

ผู้จัดการ

ผู้จัดทำทุน

ผู้จัดรูปเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผู้ออกแบบปก

คณะพิสูจน์อักษร

ผู้ประสานงาน

ผู้ให้คำปรึกษาเรื่องหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์

เจ้าของลิขสิทธิ์

วิญญานคืออะไร เล่ม ๒

พร รัตนสุวรรณ

มกราคม ๒๕๖๔

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

ศรีเพ็ญ จัตตะศรี

ผ่องผิว พัฒนประภาพันธุ์

ทวี ลีลาเวชบุตร

ชลิกา โรจนโกศล

ศมานันท์ ถนัดธรรมกุล

บริษัท ปารมิตา สตูดิโอ จำกัด

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

สอาด แก้วเกษ

สุภาณี หงส์เงิน

ทวี ลีลาเวชบุตร

กิตติ รัตนศรีวิจิตร

นริศ เร Chiangแสน

ศุภกฤต ลีลาเวชบุตร

พงษ์เพชร อมรสิทธิ์

ดร.นันทพล โรจนโกศล

มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ

๔๗/๒ ถ.สามเสน บางลำพู

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๐๒๕

วิญญานคืออะไร

เล่ม ๒

โดย

พร รัตนสุวรรณ

จัดพิมพ์โดย

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

สถิติการพิมพ์

วิญญานคืออะไร เล่ม ๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๕๑๔	จำนวน	๒,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒	พ.ศ. ๒๕๑๖	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓	พ.ศ. ๒๕๒๑	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๔	พ.ศ. ๒๕๒๘	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๕	พ.ศ. ๒๕๓๙	จำนวน	๓,๐๐๐	เล่ม

หนังสือ “วิญญานคืออะไร เล่ม ๒” เล่มนี้

มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ จัดทำขึ้นใหม่

ในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)

เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๔

คำปรารภ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๕

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก-อรรถกถา แล้วยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนามาตั้งแต่สมัยยังอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมาได้ลาสิกขาสิกขาออกมาเป็นอุบาสก ก็ยังคงศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก-อรรถกถา ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาอยู่ตลอด เป็นอาจารย์สอนในคณะพุทธศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถวายความรู้ธรรม-ประยุกต์ ความรู้เรื่องสมาธิวิปัสสนาแก่พระนิสิตมหาจุฬาฯ และอบรมสมาธิวิปัสสนาแก่ประชาชนผู้สนใจ และนักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ธรรมวิชัยวัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ เป็นเวลาหลายปี ทั้งบรรยายธรรมอบรม

(๒)

สมาธิวิปัสสนาแก่คณะชมรมพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ นักศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ นักเรียนนายร้อยตำรวจ
โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ฯลฯ ทั้งเปิดอบรม
สมาธิวิปัสสนา แก่สมาชิกผู้สนใจที่บ้านพักจนกระทั่ง
จากโลกมนุษย์เข้าสู่ภูมิทิพย์

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ มีได้อบรมสมาธิวิปัสสนา
แต่เพียงอย่างเดียว ยังได้เรียบเรียงหนังสือธรรมะทาง
พระพุทธศาสนา ทั้งทางปรัชญา ทั้งทางการปฏิบัติสมาธิ
วิปัสสนาและอื่น ๆ อีกหลายเล่ม

หนังสือ “วิญญานคืออะไร เล่ม ๒” นี้เป็นบทความ
ที่อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ค้นคว้าศึกษาเรื่อง
วิญญานแล้วเขียนลงพิมพ์ในหนังสือวิญญาน เริ่มตั้งแต่
ฉบับที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ถึง ฉบับที่ ๑๒ ธันวาคม
๒๕๑๒ แบ่งเป็น ๒ ตอน ตอน ๑ ว่าด้วยการศึกษา
เรื่องวิญญานสำหรับผู้เริ่มต้น (หน้า ๑ - ๑๔๑) ตอน ๒
ว่าด้วย คำถาม - คำตอบ เกี่ยวกับเรื่องวิญญาน

(๓)

(หน้า ๑๔๕-๒๗๐) รายละเอียดต่าง ๆ นอกจากนี้ **อาจารย์
พร รัตนสุวรรณ** ได้ชี้แจงไว้แล้วในคำนำเพื่อพิมพ์ครั้งแรก
หน้า (๔)-(๑๒)

หนังสือ “**วิญญาน คือ อะไร เล่ม ๒**” นี้ จัดพิมพ์
ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ จัดพิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ.
๒๕๒๘ ได้ขาดคราวไป สำนักค้นคว้าทางวิญญานจึง
จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ นับเป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๕

หนังสือเล่มนี้ ใช้เป็นคู่มือศึกษาเรื่องวิญญาน คือ
เรื่องความรู้แจ้งทางตา หู จมูก ลิ้น กายใจ ซึ่งคนทั่วไป
เข้าใจว่า “**วิญญาน คือ ผี สาง เทวดา**” และ เรื่องโอป-
ปาติกะ คือ ผี สาง เทวดา ตัวจริงได้เป็นอย่างดี

สำนักค้นคว้าทางวิญญาน

พฤษภาคม ๒๕๓๙

สำนักค้นคว้าทางวิญญาน ๔๓/๒ ถนนสามเสน

บางลำพู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๐๒๕

คำนำ

การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น
ข้าพเจ้าได้เขียนลงเป็นตอน ๆ ลงในหนังสือวิญญาณ
เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ จนกระทั่ง
ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๑๐ เรื่องนี้ที่เขียนขึ้นมาก็เพื่อ
ต้องการให้ผู้ที่เริ่มศึกษาเรื่องวิญญาณเข้าใจเรื่องนี้ง่าย
แม้แต่เด็ก ๆ ที่อยู่ในชั้นประถมก็สามารถที่จะอ่าน
เข้าใจได้ สำหรับข้อความในระยะแรก ๆ แต่โดยทั่วไป
แล้ว หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่มีความรู้ในระดับ
สามัญ แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ลึก
ซึ่งมีความหมายสลับซับซ้อนมาก เพราะวิญญาณ
เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็นจับต้องไม่ได้
สัมผัสไม่ได้ด้วยประสาททั้งห้า เพราะฉะนั้นจึงเป็น
ธรรมดาอยู่เอง เรื่องนี้เมื่อเขียนๆ ไป จึงอดที่จะมีความ
หมายลึกซึ่งไม่ได้ ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่าในตอนปลาย ๆ

(๖)

ของเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยากยิ่งขึ้นทุกที แต่ถึงกระนั้น ถ้าเทียบกับหนังสือเล่มอื่นที่ข้าพเจ้าเขียนเกี่ยวกับเรื่องวิญญูณ หนังสือเรื่องนี้นับว่าอ่านเข้าใจง่ายกว่าเล่มอื่นๆ ทุกเล่ม เพราะฉะนั้นจึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะให้ประโยชน์พอสมควรแก่ผู้ที่เริ่มต้น

อนึ่ง ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ข้าพเจ้าได้ประมวลถึงคำถามและคำตอบเกี่ยวกับเรื่องวิญญูณ ซึ่งโดยปกติปัญหาที่นำมารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้มักจะมีผู้ถามอยู่เสมอ การที่เอาเรื่องนี้มารวมไว้ในเล่มเดียวกันก็เพื่อว่าเมื่อได้อ่านข้อความในตอนต้นอาจจะเก็บความเข้าใจไม่ละเอียด ถ้าหากไม่มีปัญหาเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้จึงนำมารวมไว้ในเล่มเดียวกัน และถ้าหากท่านผู้ใดมีปัญหาสงสัยเกี่ยวกับเรื่องวิญญูณในตอนไหน ก็ขอให้พลิกอ่านดูที่สารบัญเสียก่อน แล้วท่านก็จะหาคำตอบที่ต้องการจะทราบได้โดยไม่ยาก เรื่องคำถามคำตอบเกี่ยวกับเรื่องวิญญูณนี้ได้เริ่มเขียนลงใน

(๗)

หนังสือวิญญานตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๑๑ ไปจนถึง เดือนมกราคม ๒๕๑๒ และต่อจากนี้ข้าพเจ้าก็หยุดเขียนเกี่ยวกับเรื่องวิญญาน เพราะเท่าที่เขียนมาตั้งแต่ปีแรก คือเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ เป็นต้นมา ก็นับว่าได้เขียนมามากพอสมควรแล้ว ในอันที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิญญานโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ดี เท่าที่เขียนมาทั้งหมดนั้นเป็นการอธิบายแต่ในทางทฤษฎี ไม่ใช่เป็นการอธิบายในทางปฏิบัติ ถ้าท่านต้องการอยากจะรู้เรื่องวิญญานทางปฏิบัติ ซึ่งหมายถึงว่าเราต้องการ จะใช้ความรู้ในเรื่องนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง วิญญานของตัวเอง หรือต้องการจะพัฒนาวิญญาน ของตัวเองให้สูงขึ้น ท่านต้องไปอ่านในเรื่อง **สมาธิและ วิปัสสนาในชีวิตประจำวัน** ซึ่งในขณะนี้ได้จัดพิมพ์ ออกมาเป็นเล่มแล้ว ซึ่งทั้งหมดมี ๔ เล่มด้วยกัน และ ควรจะอ่านเกี่ยวกับเรื่อง **บทความพิเศษ** อีกด้วย

(๘)

การเขียนเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาวิญญูณ หรือ การแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องจิตใจนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องพูดกันมากมาย เพราะมันเหมือนกับเมื่อเราจะรักษาโรคทางร่างกาย ซึ่งมีมากมายหลายร้อยอย่างนั้น จงคิดเอาเองก็แล้วกันว่า ผู้ที่จะรักษาโรคต่าง ๆ ให้อาย หรือป้องกันโรคต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องศึกษาวิชาต่างๆ กว้างขวางเพียงไร ในเรื่องจิตใจ ก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษากันมาก เรื่องต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้า เขียนนั้นโดยปกติเมื่อข้าพเจ้านึกได้ว่า ควรจะให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง ก็เขียนออกมาเท่าที่นึก ได้ในขณะนั้นเรื่องต่าง ๆ ที่เขียนลงในหนังสือวิญญูณนั้น ยังไม่อาจที่จะเรียกได้ว่าเป็นหนังสือตำรา เพราะถ้าจะทำเป็นตำราจริงๆ ก็จะต้องเขียนอีกแบบหนึ่ง แต่ก็ตั้งใจไว้ว่า เมื่อใดเขียนเรื่องในทำนองนี้ออกมา ให้มากแล้ว ต่อไปก็จะรวบรวมจัดเป็นประเภท ๆ และจัดลำดับข้อความใหม่ เราก็จะได้หนังสือตำรา

(๙)

ที่สมบูรณ์ออกมา ซึ่งถ้าไม่เขียนออกมาในลักษณะนี้
ก่อนก็ไม่มีทางที่จะทำได้ เนื่องจากข้าพเจ้ามีเวลาเขียน
หนังสือน้อยมาก เพราะมีงานในด้านอื่นที่จะต้องทำ
อีกหลายอย่าง ในขณะนี้เมื่อนึกถึงเรื่องอะไรได้ก็เขียน
เอาไว้ก่อนเพื่อกันลืม แล้วต่อมาภายหลังจึงค่อยมา
รวบรวมเขียนขึ้นใหม่ให้ประณีตยิ่งกว่านี้

พร รัตนสุวรรณ

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ (ชั่วคราว)

๔๗/๒ ถนนสามเสน บางลำพู กรุงเทพมหานคร

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๐๒๕ เข้าตรอกข้างร้านตัดเสื้อมิตรชาย

ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับถนนลำพู ทางเข้าวัดสังเวช ฯ

สารบัญ

การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น

เรื่อง	หน้า
วิญญาณคืออะไร ?	๓
วิญญาณไม่ใช่ผี	๔
คำว่าผี	๔
วิญญาณกับจิตมีความหมายเหมือนกัน	๖
ตาเห็นคือวิญญาณเห็น ฯลฯ	๑๐
สัตว์และพืชทุกชนิดมีวิญญาณ	๑๑
สิ่งที่มีวิญญาณไม่จำเป็นจะต้องพูดได้หรือมี ความรู้สึกเจ็บปวด	๑๒
เมื่อพูดถึงวิญญาณอย่าเข้าใจว่าจะต้องมีความรู้สึก นึกคิดที่รู้สึกตัวได้เสมอไป	๑๔
วิญญาณมีอยู่ ๒ ประเภท	๑๕
วิญญาณคือธรรมชาติผู้สร้างสรรค์ชีวิต	๑๘
คำว่าวิญญาณเกิด	๒๐

เรื่อง	หน้า
สิ่งที่เกิดจากวิญญานย่อมมีความหมาย	๒๑
อย่าลืมนววิญญานเป็นนามธรรม	๒๕
ปัญหาที่ผู้เริ่มเรียนเรื่องวิญญาน	๒๗
ธรรมชาติผู้สร้างสรรค์ชีวิตคือวิญญาน	๓๒
สมองเป็นศูนย์กลางของวิญญาน	๓๓
อย่าใช้คำว่าธรรมชาติโดยที่ไม่เข้าใจความหมาย ชัดเจน	๓๔
วิญญานเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่เป็นนามธรรม	๓๖
วิญญานย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเอง	๓๘
ความหมายของคำว่ากรรม	๔๔
กรรมคือกฎแห่งสากลจักรวาล	๔๕
กรรมคือการกระทำหรือพฤติกรรมที่มี ความหมาย	๔๗
วิบากคืออะไร ?	๕๓
สิ่งที่มีชีวิตย่อมมีวิญญาน	
การสืบต่อของวิญญานมี ๒ อย่าง	๖๑

เรื่อง	หน้า
ธรรมชาติคืออะไร ?	๖๙
วิญญานหมายถึงความรู้สึก	๘๖
เชื้อหรือกรรมพันธุ์ ก็คือวิบากของกรรม	๙๐
วิญญาน กรรม วิบากของกรรม	๙๖
การที่จะเข้าใจเรื่องตายแล้วเกิด จะต้องเข้าใจเรื่อง โอบปาติกะแจ่มแจ้ง	๑๑๑,๑๓๐
ขอให้นึกถึงชีวิตในความฝัน	๑๒๔
สาเหตุแห่งความฝันมีอยู่ ๔ อย่าง	๑๓๒
คำถาม-คำตอบเกี่ยวกับเรื่องวิญญาน	
วิญญานคืออะไร ?	๑๔๕
จิตกับวิญญานมีความหมายเหมือนกัน หรือต่างกัน ?	๑๔๘
เหตุไรคนส่วนมากจึงมักเข้าใจว่าวิญญาน หมายถึง ผี	๑๕๐
ถ้าจะสอนเด็กให้เข้าใจว่าวิญญานคืออะไร จะตอบอย่างไร เด็กจึงจะเข้าใจได้ง่าย	๑๕๓
วิญญานมีกี่ประเภท ?	๑๕๕

เรื่อง	หน้า
ต้นไม้มีวิญญานหรือไม่ ?	๑๖๑
ถ้าต้นไม้มีวิญญาน ทำไมต้นไม้จึงไม่รู้สึเจ็บ ในเมื่อถูกฟัน ?	๑๖๗
ถ้าถือว่าต้นไม้มีวิญญาน ต้นไม้จะมีกิเลสมีกรรม หรือไม่ ?	๑๗๒
การกระทำของต้นไม้มีวิบากเกิดขึ้นหรือไม่ ?	๑๗๕
ที่กล่าวว่าต้นไม้มีกิเลส นั้น มีข้อพิสูจน์อย่างไร?	๑๗๙
ตัดต้นไม้เป็นบาปหรือไม่ ?	๑๘๑
เราจะมีทางเรียนรู้เรื่องวิญญานได้อย่างไร จึงจะรู้จริง ?	๑๙๖
วิญญานจะถือว่าเป็นพลังงานได้หรือไม่ ?	๑๙๖
คำว่าธาตุกับพลังงานในความหมายของพระ พุทธศาสนามีความหมายเหมือนกันหรือไม่ ?	๒๐๗
นักวิทยาศาสตร์ที่เรียนแต่เรื่องวัตถุ ไม่เรียน เรื่องวิญญานจะมีทางรู้เรื่องวัตถุได้แจ่มแจ้ง ถึงที่สุดหรือไม่	๒๑๓

เรื่อง	หน้า
จะรู้ได้อย่างไรว่า วิญญาณเป็นต้นกำเนิด ของวัตถุ ?	๒๑๙
เวลานอนหลับจะมีเจตภูมิกายทิพย์ออก มาหรือไม่ ?	๒๒๘
ชีวิตกับวิญญาณมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ถ้าคนเราเกิดมาจากวิญญาณจริง เหตุไฉนคน ในปัจจุบันจึงมีมากกว่าคนในสมัยก่อน มากมาย?	๒๔๔
คนเราเมื่อตายแล้ว วิญญาณย่อมนำไปเกิดใหม่ ไปได้อย่างไร ?	๒๕๓

วิญญานคืออะไร

การศึกษาวิญญานสำหรับผู้เริ่มต้น

* ในปี ๒๕๑๐ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจไว้ว่า จะพยายามเขียนเรื่องวิญญานให้เป็นที่เข้าใจง่าย สำหรับผู้ที่ยังไม่มีพื้นในทางนี้มาก่อน ส่วนผู้ที่มีความรู้ในทางนี้มาบ้างแล้ว และมีความรู้ในทางโลกมากกว้าง ต้องการจะศึกษาในส่วนที่ลึกซึ้ง ก็สามารภที่จะหาอ่านได้จากหนังสือวิญญานของปีที่ ๑ และปีที่ ๒ ข้าพเจ้าคิดว่า ยังมีคนอีกจำนวนมากที่ไม่อาจจะเข้าใจถึงเรื่องวิญญานที่ข้าพเจ้าได้เขียนมาแล้ว เพราะฉะนั้นในปีนี้จะตั้งใจที่จะเขียนเรื่องง่าย ๆ ตั้งแต่พื้นฐานความรู้เบื้องต้นไปโดยลำดับและข้าพเจ้าคิดว่า แม้แต่ผู้

*วิญญาน ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

ที่ศึกษาเรื่องนี้มานานแล้ว ก็ควรจะอ่านเรื่องนี้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้ามีความต้องการที่จะให้ผู้ที่มีความรู้ในทางนี้เป็นอย่างดีแล้ว เอาไปสอนเด็กภายในบ้าน หรือเอาไปแนะนำคนอื่นที่ยังไม่มีพื้นฐานในทางนี้มาก่อน

การที่ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องซึ่งค่อนข้างจะยากมาก่อน ก็เพราะต้องการที่จะให้นักศึกษาชั้นสูงเกิดความสนใจต่อเรื่องนี้ ซึ่งถ้าหากเขียนง่ายเกินไป เขาก็จะมีข้อคัดค้านทำให้ไม่เชื่อเรื่องนี้ และอีกประการหนึ่ง คนที่มีการศึกษาดีนั้นเมื่อได้มาพบถึงความหมายที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องวิญญาน ซึ่งคนธรรมดาเข้าใจไม่ค่อยได้ แต่สำหรับเขาเข้าใจได้เป็นอย่างดีนั้น เขาก็จะเกิดความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้าได้รับกำลังสนับสนุนจากพวกชั้นปัญญาชนการศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงเปรียบไว้ว่าเหมือนกับการทำนา ซึ่งควรจะหว่านข้าวกล้าลงในนาที่ดีเสียก่อน เพราะจะทำให้เสียเวลาน้อยแต่ได้ผลมาก ข้าพเจ้า

คิดว่าเท่าที่ได้อธิบายเรื่องนี้มาแล้วสองปี หวังว่าคงจะทำให้ชนชั้นปัญญาชนทั้งหลายได้มองเห็นความลึกซึ้ง และ ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของการศึกษาเรื่องนี้ พอสมควรแล้ว ฉะนั้นในปีนี้อาพเจ้าจึงต้องการที่จะวางรากฐานให้กับผู้ที่ไม่มีพื้นฐานในทางนี้มาก่อน

วิญญาณคืออะไร ?

ตาเห็นคือวิญญาณเห็น หูได้ยินคือวิญญาณได้ยิน จมูกรู้สีกลิ่นคือวิญญาณรู้สีกลิ่น ลิ้นรู้สีกรรสคือวิญญาณรู้สีกรรส กายรู้สีกหนาวรู้สีร้อนคือวิญญาณรู้สีกหนาวรู้สีร้อน สมอมนึกคิดคือวิญญาณนึกคิด

ผู้ที่ยังไม่มีพื้นฐานในทางนี้มาก่อน จะต้องจำข้อความที่กล่าวมานี้ไว้ให้แม่นยำ และต้องหมั่นฝึกทบทวนบ่อย ๆ ในที่สุดก็จะเข้าใจได้ดีว่าวิญญาณคืออะไร

วิญญานไม่ใช่ผี

คนทั่วไปเมื่อพูดถึงวิญญาน มักจะนึกถึงผีที่
มาปรากฏร่างให้เห็น ขอได้โปรดจำไว้ว่า สิ่งของคนทั่วไป
เรียกว่าผีนั้นพระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า โอปปาติกะ ซึ่ง
หมายถึงชีวิตประเภทหนึ่งที่เป็นกายทิพย์ เป็นชีวิต
ที่มีรูปร่างมีตัวตนเหมือนกับคนเรา และเป็นชีวิตจริง ๆ
กล่าวคือพวกนี้ก็มี การเห็น การได้ยิน มีความรู้สึกนึกคิด
มีอารมณ์ต่าง ๆ เหมือนคนเรา และที่สำคัญที่สุด ก็คือ
เขามีร่างกายมีอวัยวะครบถ้วนทุกอย่างเหมือนกับคน
เรา เป็นแต่ร่างกายของพวกนี้ เราไม่สามารถจะจับถูก
ต้อง หรือมองเห็นได้ด้วยตาธรรมดา นอกจากผู้ที่ได้
สมาธิขั้นสูงเท่านั้น แต่ในบางครั้งบางคนก็อาจจะเห็น
ได้โดยบังเอิญ

คำว่าผี

เป็นภาษาไทย โดยปกติเราหมายถึงซากของคน
ที่ตายแล้ว เช่นเราพูดว่าไปเผาผี ซึ่งหมายถึงไปเผา

ซากศพของคนตาย โดยธรรมดาคนเราทุกคนเมื่อตายแล้วจะต้องไปเกิดเป็นโอปปาติกะทันทีที่เกิด พวกโอปปาติกะทั้งหลาย เมื่อยังอยู่ในโลกมนุษย์โดยธรรมดาก็จะมีรูปร่างเหมือนเดิม คือเมื่อก่อนตายมีรูปร่างลักษณะอย่างไร มีอายุขนาดไหน เมื่อมาปรากฏให้เห็น ก็มักจะปรากฏในรูปร่างลักษณะอย่างนั้น คนไทยในสมัยโบราณเมื่อได้เห็นคนที่ตายไปแล้วมาปรากฏให้เห็นอีก และในเมื่อเราเรียกคนที่ตายว่าผี ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องเรียกร่างที่มาปรากฏนั้นว่าผี เพราะไม่ทราบว่าจะเรียกอะไรอย่างอื่นนอกจากนี้

คำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องผี นิยายเกี่ยวกับเรื่องผี บทละครหรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องผี ก็มักจะแสดงออกมาแต่ในลักษณะรูปร่างที่น่ากลัว ส่วนนางฟ้าหรือเทพบุตรซึ่งตามความหมายของคนไทย ก็ควรจะเรียกว่าผีเหมือนกัน เพราะเป็นโอปปาติกะเหมือนกัน แต่คนส่วนมากไม่เรียกว่าผี เมื่อพูดถึงผีจะต้องเห็นเป็นภาพที่น่ากลัวเสมอ ซึ่งความเป็นจริงพวกนางฟ้าหรือ

เทพบุตรทั้งหลาย ก็คือคนที่ตายไปแล้วไปเกิดเป็นโอปปาติกะ แต่ไปอยู่ในสวรรค์ มีรูปร่างสวยงาม ถ้าหากใครได้เห็นแล้วจะไม่กลัว ส่วนโอปปาติกะชั้นต่ำคือที่มีจิตใจต่ำ พวกนี้เท่านั้นที่ในบางครั้งอาจจะปรากฏเป็นรูปร่างที่น่ากลัว แต่โดยปกติคนทั่วไป ถ้าได้เห็นคนที่ตายไปแล้วมาปรากฏ แม้จะเห็นเหมือนอย่างคนธรรมดา รูปร่างเหมือนกับเมื่อตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ทุกอย่าง ไม่ได้แสดงรูปร่างที่น่ากลัวอย่างไรออกมา เช่นบางคนอาจจะได้เห็นพ่อแม่หรือญาติที่ตายไปแล้ว ปรากฏอยู่ในลักษณะเดิมทุกอย่างเหมือนเมื่อตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ และไม่ได้มาทำร้ายอะไรเลย แต่แล้วคนเราส่วนมากก็กลัวกัน ถ้าหากได้เห็นหรือบางทีแม้แต่เพียงนึกขึ้นมาว่าท่านอาจจะอยู่ที่นั่นที่นี้ไม่ได้เห็นรูปร่างก็กลัว ทั้งนี้เป็นเพราะอบรมกันมาผิด

วิญญาณกับจิตมีความหมายเหมือนกัน

เราพูดกันว่า ฉันกลัวมาก ฉันไม่สบายใจ ฉันดีใจ ฉันชอบใจ คำพูดเหล่านี้ทั้งหมดถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า

วิญญานเสียใจ วิญญานกุ่มใจ วิญญานดีใจ วิญญานชอบใจ จะพูดอย่างนี้ก็มีความหมายเหมือนกัน เพราะคำว่าจิตก็ดี วิญญานก็ดีมีความหมายอย่างเดียวกัน คือหมายถึงใจ และยังมีอีกคำหนึ่งคือคำว่า มโน คำนี้ก็หมายถึงใจเหมือนกัน โปรดจำไว้ให้แม่นว่า วิญญานเป็นนามธรรม ฉะนั้นจึงไม่มีรูปร่างเป็นตัวตน ไม่อาจจะมองเห็นหรืออาจจับต้องได้ ไม่อาจจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า วิญญานเป็นอำนาจหรือพลังงานอย่างหนึ่ง เช่นความร้อนก็เป็นพลังงานอย่างหนึ่ง แต่ความร้อนถึงแม้จะเป็นพลังงาน หรือเป็นสิ่งที่ทรงไว้ซึ่งอำนาจอันยิ่งใหญ่เช่นสามารถจะเผาบ้านให้กลายเป็นขี้เถ้าไปได้ แต่ความร้อนก็ยังเป็นพลังงานที่หายาบ เป็นพลังงานที่เป็นวัตถุ ความร้อนเป็นรูปธรรม เพราะสามารถจะสัมผัสได้ หรือรู้สึกได้ทางร่างกาย ส่วนวิญญานเป็นอำนาจหรือเป็นพลังงานที่ยิ่งใหญ่กว่าความร้อนมาก แต่เป็นพลังงานที่เป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นจึงไม่สามารถจะสัมผัสได้ด้วย

ประสาททั้งห้า คือจะใช้ตา ดู ใช้หู ฟัง หรือใช้มือจับถูก ต้องไม่ได้เป็นต้น

เราจะต้องทำความเข้าใจกันใหม่ว่า การเห็นก็ดี การได้ยินก็ดี ความรู้สึกนึกคิดทั้งหมดเกิดมาจาก วิญญาณ ไม่ใช่เกิดมาจากตา ไม่ใช่เกิดมาจากหู ไม่ใช่เกิดมาจากประสาท ไม่ใช่เกิดมาจากสมอง ไม่ใช่เกิดมาจากร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง การเห็นการได้ยินหรือ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เกิดมาจากวิญญาณ ซึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งนอกจากร่างกาย ในทำนองเดียวกับ ต้นไม้ไม่ใช่เกิดจากดิน แต่เกิดจากเมล็ดของมัน แต่ถึงกระนั้นต้นไม้จะเกิดได้ก็ต้องอาศัยดิน อาศัยน้ำ และ อย่างอื่นอีกหลายอย่าง ในทำนองเดียวกัน การเห็น เกิดจากวิญญาณ แต่วิญญาณจะเห็นอะไรได้ต้องอาศัย ตา ถ้าตาบอด วิญญาณก็ไม่อาจจะเห็นอะไรได้ การได้ยิน ก็เกิดจากวิญญาณ แต่ก็ต้องอาศัยหู ถ้าหูหนวก การได้ยินย่อมไม่เกิดอย่างนี้เป็นต้น

โดยธรรมดาเห็นย่อมเกิดมาจากเมล็ดของมัน แต่เมล็ดของมันเล็กมาก มองดูด้วยตาเปล่าไม่เห็นต้อง ใช้กล้องจุลทรรศน์ขยายดูจึงจะมองเห็น บางคนที่ไม่เข้าใจ ถึงเรื่องนี้ก็อาจจะเข้าใจว่าเห็นเกิดจากดินก็ได้ วิทยุญาณ เป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดและประณีตยิ่งกว่า เมล็ดของเห็นมากมาย เพราะแม้จะใช้กล้องจุลทรรศน์ ขยายดูก็ไม่อาจจะเห็นได้ เพราะฉะนั้นคนส่วนมาก จึงเข้าใจกันว่า การเห็นการได้ยินเกิดจากตา เกิดจาก หู ความรู้สึกนึกคิดทั้งหลายเกิดมาจากสมอง อะไร ทำนองนี้

โดยธรรมดาคนที่เข้าใจว่า การเห็นการได้ยิน เกิดจากวิทยุญาณนั้น ในครั้งแรกจะต้องเชื่ออย่างนี้ไว้ ก่อน เมื่อศึกษาเรื่องนี้ไปมากแล้ว ในที่สุดก็จะสามารถ พิสูจน์ได้เองว่า การเห็นเกิดจากวิทยุญาณจริง ๆ และ จะเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งว่า วิทยุญาณกับร่างกายไม่ใช่ ของสิ่งเดียวกัน น้ำที่อยู่ในขวด น้ำกับขวดไม่ใช่ของ สิ่งเดียวกัน แต่ถ้าขวดนั้นใสมาก น้ำก็ใสมาก คนที่ดูไม่

๑๐ การศึกษาเรื่องวิญญานสำหรับผู้เริ่มต้น

ละเอียด ก็อาจจะไม่รู้ว่ามีน้ำ อาจจะมีมองเห็น แต่ขาด ส่วนน้ำมองไม่เห็น ข้อนี้ฉันใด ร่างกายเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่าย และถ้าตาบอด ทุกคนก็รู้ว่าการเห็นจะไม่มี ถ้าหูหนวก การได้ยินก็จะมี ถ้าสมองไม่ดี ความคิด ก็ไม่ดี ความจำก็ไม่ดี ฉะนั้นจึงมักจะลงความเห็นว่า การเห็นการได้ยินและความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เกิดจากตา เกิดจากหู เกิดจากประสาท เกิดจากสมองนี้เอง

ตาเห็นคือวิญญานเห็น

หูได้ยินคือวิญญานได้ยิน

หลักเหล่านี้จะต้องพยายามนึกบ่อย ๆ จนกว่าจะเข้าใจซึ่งและมองเห็นว่า การเห็นการได้ยิน เป็นต้น เกิดจากวิญญานจริง ๆ และวิญญานที่ว่ามีอยู่ในร่างกาย แผ่ซ่านไปทั่วร่างกาย ไม่ว่าเราจะจับต้อง อวัยวะส่วนไหน มีความรู้สึกเกิดขึ้นทั้งสิ้น นั่นแสดงให้เห็นว่าวิญญานมีอยู่ทั่วร่างกาย

สัตว์และพืชทุกชนิดมีวิญญาณ

วิญญาณไม่ใช่มีเฉพาะแต่ในคนเท่านั้น สัตว์ทุกชนิดก็มีวิญญาณ เชื้อโรคทั้งหลายก็มีวิญญาณ พืชทุกชนิดก็มีวิญญาณ ควรจะจำไว้อีกอย่างหนึ่งว่า วิญญาณคือพลังงานของชีวิต ซึ่งหมายความว่า วิญญาณเป็นพลังงานที่ก่อให้เกิดชีวิต ที่ใดมีชีวิต ที่นั่นมีวิญญาณ ลักษณะเฉพาะของวิญญาณ ก็คือความรู้สึกที่เป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาที่มีความหมาย หรือพูดง่าย ๆ ว่า การที่ต้นไม้ทั้งหลายมีความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม เช่นรู้สึกว่าจะแสงแดดอยู่ทางไหนอย่างไร เป็นต้น ความรู้สึกที่มีความหมายอย่างนี้แหละ ที่บอกให้รู้ว่าสิ่งนี้มีวิญญาณ ตัวกุ่มหรือตัวหนอน ถ้าเราไปถูมันเข้า มันจะหดตัว หรือแสดงอาการอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา อาการอย่างนี้แหละที่แสดงให้รู้ว่ากุ่มหรือหนอนมีวิญญาณ ต้นไม้ประเภทเถาวัลย์ เช่น ต้นถั่วฝักยาว พอยอดของมันถูกกิ่งไม้เข้ามันก็จะพันกิ่งไม้ขึ้นไป เพื่อให้ลำต้นมันเกาะอยู่ได้ อาการอย่างนี้

ก็แสดงให้เห็นว่า ต้นถั่วฝักยาวมีวิญญาณ คนโดยมาก
เข้าใจกันว่า ต้นไม้ทั้งหลายไม่มีวิญญาณ อันนี้เป็น
ความเข้าใจผิด และยังเข้าใจอีกว่า พระพุทธเจ้าสอน
ไว้ว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ อันนี้ก็เป็นความเข้าใจผิด
ความจริงพระพุทธเจ้าได้สอนไว้นานแล้วว่า ต้นไม้มี
วิญญาณ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายมีวิญญาณทั้งสิ้น เพราะ
ถ้าวิญญาณไม่มีแล้ว ชีวิตจะมีไม่ได้

สิ่งที่มีวิญญาณ ไม่จำเป็นจะต้องพูดได้

หรือมีความรู้สึกเจ็บปวด

คนโดยมากเข้าใจว่า การที่รู้ว่าคนเรามีวิญญาณ
สัตว์ทั้งหลายเช่นสุนัขหรือแมวเป็นต้นก็มีวิญญาณ
ก็เพราะเราสังเกตเห็นได้ว่า พวกเหล่านี้พูดได้ ออกเสียง
ได้ และถ้าถูกตีหรือถูกทำร้าย ก็มีความรู้สึกเจ็บปวด
เพราะฉะนั้นจึงถือว่ามีวิญญาณ ส่วนต้นไม้ เราเอามัด
ไปพันมัน ไม่เห็นมันร้อง ไม่เห็นมันแสดง อาการเจ็บ
ปวด และมองไม่เห็นว่ามันมีความรู้สึกนึกคิด อยางไร
เลยเข้าใจว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ

อันที่จริงการที่ต้นไม้ไม่เจ็บปวด ก็เพราะต้นไม้ไม่มีประสาท อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของคนเรา ส่วนใดไม่มีประสาท เมื่อไปตัดมัน มันไม่รู้สึกเจ็บ เช่น ปลายผมปลายเล็บเป็นต้น หรืออวัยวะส่วนใด ถ้าทำให้ประสาทชา ก็จะไม่มีความรู้สึกเจ็บปวด ถ้าทำให้สลบ ก็จะหมดความรู้สึก ไม่รู้สึกถึงร่างกาย ใครจะทำอะไรกับร่างกาย ในขณะที่นั้นไม่รู้สึกทั้งสิ้น แต่ถึงกระนั้นทุกคนก็รู้ว่า คนที่สลบที่ยังหายใจอยู่นั้นแม้จะไม่รู้สึกตัว แต่วิญญาณก็ยังคงอยู่ในร่างกาย ก็ต้นไม้ไม่มีประสาทเลย เพราะฉะนั้นความรู้สึกเจ็บปวดอย่างของคนหรือสัตว์จึงไม่มี

และการที่ต้นไม้ไม่พูดหรือไม่ร้อง ก็เพราะมันไม่มีปาก ไม่มีอวัยวะสำหรับออกเสียง เด็กที่อยู่ในท้องแม่ ในขณะที่นั้นก็มิวิญญาณแล้ว แต่ก็ไม่เห็นมีใคร พูดและก็ไม่รู้สึกตัวว่า ตัวเองกำลังอยู่ในท้องแม่ เพราะฉะนั้นคนที่อ้างว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ เพราะพูดไม่ได้ ออกเสียงไม่ได้ ไม่มีความรู้สึกเจ็บปวดใด ๆ นั้น จึงเป็นเหตุผลที่ฟังไม่ขึ้น

เมื่อพูดถึงวิญญาณ อย่าเข้าใจว่าจะต้องมี ความรู้สึกนึกคิดที่รู้สึกตัวได้เสมอไป

การที่เรารู้ว่าในตัวเรามีวิญญาณ ก็เพราะเรามี การเห็นมีการได้ยินมีความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกทั้งหมดที่ว่านี้ เรารู้สึกตัวได้ เพราะฉะนั้น จึงถือว่ามิวิญญาณ ส่วนต้นไม้มองไม่เห็น ไม่มีการ ได้ยิน ไม่มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนอย่างที่เราเห็น เพราะฉะนั้นจึงถือว่าไม่มีวิญญาณ อันนี้เป็นความ เข้าใจผิด ขอให้สังเกตว่าเด็กที่เกิดในท้องแม่ แม่เพียง วัน หรือสองวัน ซึ่งในตอนนั้นมองดูด้วยตาเปล่าไม่เห็น ยังไม่มีรูปร่างเป็นตัวตนที่จะบอกให้รู้ว่าเป็นรูปร่างคน แม้กระนั้นในตอนนั้นก็มิวิญญาณแล้ว เพราะถ้าวิญญาณ ยังไม่มาเกิดไขที่ผสมเอาไว้แล้วนั้นจะเกิดมาเป็นคน ไม่ได้ เราทุกคนในขณะที่ตัวยังเล็กอยู่นั้น เราก็ยัง ถือว่ามีวิญญาณ ซึ่งวิญญาณในตอนนั้น ถ้าหากจะ พุดกันอย่างธรรมดาตามความเข้าใจของคนทั่ว ๆ ไปแล้ว ก็ต้องบอกว่าวิญญาณในตอนนั้นยังไม่มี

ความรู้สึกนึกคิด แต่ก็ถือว่ามีวิญญาณอยู่แล้ว ตัวเรา ในตอนนี้ทั้งที่ยังไม่มีความรู้สึกนึกคิด ก็ยังถือว่ามี วิญญาณได้ เพราะฉะนั้นการที่จะถือว่าต้นไม้ไม่มี วิญญาณ เพราะไม่มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนอย่างที่เรา มีนั้น จึงเป็นเหตุผลที่ฟังไม่ขึ้น

ต้นไม้ไม่มีสมอง ไม่มีประสาทเหมือนกับคน เพราะฉะนั้นจะให้มันมีความรู้สึกนึกคิด เหมือนกับคน ได้อย่างไร แต่การที่เรารู้ว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ ก็เพราะ ต้นไม้เป็นสิ่งที่มิชีวิต และมีอาการที่แสดงให้เห็นว่ามัน มี ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งความรู้สึกที่แสดงออกมา นี้ มีความหมาย คืออธิบายได้ว่า อาการที่แสดงออกมา นั้น มีความมุ่งหมายอย่างไร

วิญญาณมีอยู่ ๒ ประเภท

คือประเภทหนึ่งเป็นวิญญาณที่มีความรู้สึก นึกคิดที่เป็นไปโดยไม่รู้สึกตัว วิญญาณส่วนนี้เรียกว่า ภาวังควิญญาณหรือภาวังคจิต ประเภทที่สองเป็น

วิญญาณที่มีความรู้สึกนึกคิดเป็นไปโดยรู้สึกตัว วิญญาณส่วนนี้เรียกว่าวิถีวิญญาณหรือวิถิจิต

ต้นไม้มีแต่ภวังควิญญาณ ส่วนวิถีวิญญาณไม่มีพวกพืชหรือสัตว์ชั้นต่ำที่ยังไม่มีระบบประสาท ไม่มีสมองนั้นมีแต่ภวังควิญญาณ ส่วนวิถีวิญญาณยังไม่มีคำว่า ภวังควิญญาณ ตามศัพท์แปลว่า วิญญาณที่เป็นรากฐานของชีวิต เช่นต้นไม้จะเกิดขึ้นมาเป็นต้นอะไรปัจจัยสำคัญอยู่ที่เมล็ดของมัน เมล็ดมะม่วงจะต้องโตขึ้นเป็นต้นมะม่วง เมล็ดมะม่วงเป็นสิ่งที่มีชีวิต เพราะมันงอกขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นในเมล็ดมะม่วง จะต้องมีวิญญาณ และวิญญาณในเมล็ดมะม่วงนี้แหละ ที่เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ต้นมะม่วงเกิดและเจริญเติบโตขึ้นมาโดยลำดับ วิญญาณที่ทำหน้าที่อย่างนี้ เรียกว่า ภวังควิญญาณ จงสังเกตว่า ภวังควิญญาณ ทำหน้าที่ของมันโดยไม่รู้รู้สึกตัว ซึ่งถ้าพูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือการทำภวังควิญญาณในเมล็ดมะม่วง สร้างต้นมะม่วงขึ้นมาได้นั้น มันจะต้องมีความรู้สึกและ

๑๘ การศึกษาเรื่องวิญญานสำหรับผู้เริ่มต้น

ออกไปไม่ได้ คอยแต่จะวกกลับไปหาความเข้าใจเดิมที่ฝังมานาน ทั้งที่มันผิด แต่เพราะเคยเชื่ออย่างนั้นมานานเสียแล้ว ถอนออกได้ยาก เพราะฉะนั้น จึงเข้าใจเรื่องที่ข้าพเจ้าเขียนได้ยากมาก ส่วนคนที่ไม่ติดอยู่ในความคิดเก่า ๆ คิดแต่จะแสวงหาความจริงอยู่เสมอ บุคคลประเภทนี้อ่านเรื่องที่ข้าพเจ้าเขียนเข้าใจง่าย

วิญญานคือธรรมชาติผู้สร้างสรรค์ชีวิต

* ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ที่จะศึกษาเรื่องวิญญาน ในความหมายของพระพุทธศาสนาให้เข้าใจจริง ๆ นั้น ท่านจะต้องละทิ้งความเชื่อและความเข้าใจเก่า ๆ หลายอย่าง ถึงแม้หากว่าจะต้องฝืนก็ต้องยอมไปก่อน มันจะขัดแย้งกับความรู้สึกในใจอย่างไรก็ตาม ก็ขอให้เก็บความเข้าใจเก่า ๆ เอาไว้ก่อน ไม่เช่นนั้น จะไม่มีทางเข้าใจเรื่องวิญญานตามที่ข้าพเจ้าได้เขียนมาแล้ว และที่จะเขียนต่อไป และผู้ที่ศึกษามาในทาง

* วิญญาน ฉบับที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๐

พระพุทธศาสนา ที่มีความเห็นขัดแย้งกับมติที่ข้าพเจ้า
เสนอนี้ ก็ขอให้อดใจไปก่อน ข้อสำคัญก็คือพยายาม
เก็บความรู้ที่ขัดแย้งเอาไว้ก่อน ขอให้ลองพยายาม
คิดตามแนวที่ข้าพเจ้าเสนอไปให้ถึงที่สุดเสียก่อนแล้ว
ท่านจะเข้าใจได้เองว่าความเข้าใจอย่างไร จะเป็น
ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขอให้จำหลักไว้อย่างหนึ่งว่า สิ่ง
ที่เป็นหลักความจริงนั้นจะต้องพิสูจน์ได้ลงตัวและ จะไม่
ขัดแย้งกัน

วิธีศึกษาเรื่องวิญญานที่จะให้เข้าใจง่ายก็คือ
ขอให้ท่านพิจารณาตุการเกิดของต้นไม้ ซึ่งท่านจะ
เห็นได้ว่า ส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ที่เกิดขึ้นมานี้ทุกอย่าง
มีความหมาย รากออกมาเพื่ออะไร ? ลำต้นเกิดมา
เพื่ออะไร ? กิ่งและใบออกมาเพื่ออะไร ? ทุกอย่างมี
ความหมายทั้งสิ้น พฤติกรรมหรือความเป็นไปต่าง ๆ
ของต้นไม้ก็มีความหมาย หน้าที่ของมันทุกอย่างมี
ความหมาย พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งใดถ้าเกิดจาก
วิญญาน สิ่งนั้นมีความหมาย วิญญานเป็นปัจจัย

ให้เกิดชีวิต วิญญานเป็นผู้สร้างชีวิต หลักอันนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักปฏิจจสมุพบาทว่า วิญญานปัจจยา นามรูป ตามศัพท์แปลว่า วิญญาน เป็นปัจจัยให้เกิดนามและรูป ถ้าแปลโดยถอดความหมายก็แปลว่า วิญญานเป็นผู้สร้างชีวิต และตามหลักในปฏิจจสมุพบาท พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า สังขาร เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน สังขาร ในคำนี้ หมายถึง เจตนาหรือวิบากของกรรม ตามหลักข้อนี้หมายความว่า ทุกขณะที่วิญญานเกิด จะต้องประกอบด้วย เจตนา ถ้าไม่มีเจตนา วิญญานเกิดไม่ได้

คำว่าวิญญานเกิด

หมายความว่า เมื่อการเห็นหรือการได้ยิน หรือ ความรู้สึกนึกคิดใด ๆ ก็ตามเกิดขึ้น เรียกว่า วิญญานเกิด หรือพูดอีกนัยหนึ่งคำว่า วิญญานคิดก็หมายถึง จักขุวิญญาน โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหา-วิญญาน กายวิญญาน และมโนวิญญานเกิดขึ้น

โปรดสังเกตว่า ถ้าเสียงเข้าหู ถ้าไม่ได้ตั้งใจฟัง การได้ยินไม่เกิด คนเราจะมีความนึกคิดในเรื่องไหน ก็ต่อเมื่อมีความสนใจ หรือมีความตั้งใจในสิ่งนั้น ถ้าเรื่องไหนไม่สนใจไม่มีความตั้งใจที่จะนึกคิด ความนึกคิดในเรื่องนั้นก็ไม่ได้เกิด คำว่าสังขารเป็นปัจจัยให้เกิด วิญญาณมีความหมายเช่นนี้ และโปรดจำให้แม่นยำ คำว่า *สังขาร* ในที่นี้ไม่ใช่หมายถึงร่างกาย แต่หาก หมายถึง เจตนา หรือวิบากของกรรม

สิ่งใดที่เกิดจากวิญญาณย่อมมีความหมาย

การที่สิ่งใดเมื่อเกิดจากวิญญาณจะต้องมีความหมายก็เพราะวิญญาณเมื่อเกิดขึ้น จะต้องประกอบด้วยเจตนาเสมอตั้งที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงถือได้ว่าสิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาณ สิ่งนั้นจะต้องมีความหมาย ส่วนต่างๆ ของต้นไม้ก็ดี พืชกรรมหรือความเป็นไปต่าง ๆ ของมันก็ดี ทุกอย่างมีความหมายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงถือได้อย่างแน่นอนว่าตามหลักพระพุทธานุญาตย่อมถือว่าต้นไม้มีวิญญาณ

สิ่งที่จะขอร้องเป็นพิเศษในที่นี่ก็คือ ขอให้เรามาคิดเสียใหม่ว่า ธรรมชาติที่สร้างชีวิตต้นไม้ขึ้นมาไม่ใช่อะไรอื่น ที่แท้ก็คือวิญญาณในต้นไม้ นั่นเอง อย่าลืมนะว่าวิญญาณเป็นนามธรรม ทุกครั้งที่เรามองดูการเกิดของต้นไม้ เราจะต้องนึกอยู่เสมอว่า :

อำนาจที่ทำให้เมล็ดผลไม้ออกราก มีลำต้นเกิดขึ้น มีกิ่งและใบเกิดขึ้น อำนาจที่ควบคุม การเกิดการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงส่วนต่างๆ ของต้นไม้ ก็คือวิญญาณ อย่าลืมนะว่า สิ่งใดถ้าเกิด จากวิญญาณ สิ่งนั้นจะต้องมีความหมาย

ถ้าหากเราเข้าใจอย่างนี้ หรือเปลี่ยนความคิดเสียใหม่ได้ว่า ตัวธรรมชาติที่สร้างชีวิตขึ้นมา นั่นก็คือวิญญาณ ถ้าเปลี่ยนความเข้าใจใหม่ได้แบบนี้ เรื่องวิญญาณก็จะเข้าใจง่ายขึ้นมาก เราชอบพูดกันว่า คนเราเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ สดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้าง สัตว์ทั้งหลายก็เหมือนกัน พืชทั้งหลายก็เหมือนกัน คำว่าธรรมชาติที่เราพูดถึงกันอยู่นี้ ขอให้

เข้าใจว่า หมายถึงวิญญานนั่นเอง จุดนี้เป็นจุดที่สำคัญมาก ต้องพยายามพิจารณาให้เห็นหรือทำความเข้าใจให้ได้ ความคิดอันใดที่ขัดแย้งกับความคิดอันนี้ขอได้โปรดเก็บเอาไว้ก่อน เรื่องที่ข้าพเจ้าพูดถึงอยู่นี้รับรองได้ว่าเป็นหลักของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ข้าพเจ้าได้พยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มานานแล้ว พิสูจน์และทดสอบมาทุกด้านในทางหลักวิชา และข้อเท็จจริงจากหลักฐานต่าง ๆ มากมาย ส่วนความเข้าใจของคนทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องนี้ ส่วนมากก็เชื่อตาม ๆ กันมา ไม่ได้ทำการค้นคว้าหรือพิสูจน์ให้แตกหัก เช่นถ้าจะถามว่า *ธรรมชาติในความหมายอย่างที่เคยเข้าใจกันมานั้นหมายถึงอะไร* ? ทุกคนจะตอบได้ยากมาก หรือบางคนแม้จะตอบได้ แต่ในที่สุดก็ต้องยอมจำนน ด้วยเหตุผลที่มาหักล้างหลายอย่าง เพราะฉะนั้นทางที่ดีก็ขอให้เราเชื่อพระพุทธเจ้าไว้ก่อน ส่วนสำหรับผู้รู้ ที่เรียนในทางพระพุทธศาสนามามาก และเข้าใจว่าข้าพเจ้าสอนไม่ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะ

ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า ต้นไม้ไม่มีวิญญานนั้น เหตุผลในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงพร้อมด้วยหลักฐานต่าง ๆ เป็นการชี้แจงสำหรับผู้รู้ที่เรียนมามาก เช่นในหนังสือพุทธวิทยา หนังสือคำบรรยายพุทธปรัชญา และในหนังสือวิญญานรวมเล่มของปีที่ ๑ ส่วนในที่นี้ข้าพเจ้า จะไม่ชี้แจง เพราะเรื่องนี้ต้องการจะเขียนให้เป็นเรื่อง ง่าย ๆ สำหรับผู้ที่จะเริ่มต้นศึกษาเรื่องวิญญาน

ถ้าเราเอาเมล็ดผลไม้ที่ยังไม่เสีย ซึ่งหมายความว่า เมื่อเอาไปเพาะแล้วงอกขึ้นได้ สำหรับเมล็ดผลไม้ที่ยังมีชีวิตอยู่นี้ ก็ขอให้เข้าใจว่า ในเมล็ดนี้มีวิญญาน แต่วิญญานที่ว่านี้เราจะมองไม่เห็นตัว ถึงแม้ว่าเราจะเอามาผ่าแยกแยะดูอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจจะพบตัววิญญาน แต่ที่เรารู้ว่าวิญญานมีอยู่ในนี้ ก็เพราะเมล็ดผลไม้อันนี้มีชีวิต ขอให้จำหลักไว้อย่างหนึ่งว่า ที่ใดมีชีวิต ที่นั่นย่อมมีวิญญาน ชีวิตกับวิญญาน แยกจากกันไม่ได้ แต่ชีวิตไม่ใช่ตัววิญญาน ชีวิตเป็นสิ่งที่เกิดจากวิญญาน เหมือนอย่างคนเรา ถ้าวิญญาน

อยู่ในร่างกาย ร่างกายก็ยังมีชีวิต แต่ถ้าวิญญาณออกจากร่างกายเมื่อใด ร่างกายก็ตายเมื่อนั้น และวิธีง่าย ๆ ที่จะทำให้วิญญาณออกจากร่างกาย ก็คือการทำให้ร่างกายตาย จะด้วยวิธีใดก็ตาม เมื่อร่างกาย ตายแล้ว วิญญาณก็ดับ

อย่าลืมนำวิญญาณเป็นนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรมย่อมไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ คือจะใช้ตาดู หรือใช้หูฟังเป็นต้น ย่อมไม่มีทางจะรู้ได้ คนที่จะมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณอย่างละเอียดลึกซึ้ง ต้องเป็นคนที่มีสมาธิดี เรื่องวิญญาณต้องศึกษาด้วยวิธีทางสมาธิเท่านั้น จึงจะสามารถรู้แจ้ง การศึกษาโดยวิธีอื่นเป็นทางอ้อม ไม่มีทางที่จะรู้เรื่องวิญญาณอย่างถูกต้อง มันเหมือนกับคนตาบอดจะเรียนเรื่องสีต่าง ๆ โดยใช้หูฟังจากคำบอกเล่าของคนอื่น เขาก็อาจจะจำได้ แต่จะไม่มีทางรู้จริง เพราะตามองไม่เห็น การศึกษาเรื่องวิญญาณ

ก็เหมือนกัน เราอาจจะใช้ตาดู ใช้หูฟังก็ได้ และโดยปกติเราก็ได้ใช้วิธีนี้กันอยู่แล้วเป็นประจำ เช่นเราอยาก จะรู้ความในใจของใคร เราก็สังเกตดูกิริยาท่าทางและ คำพูดของเขา วิธีนี้ก็ใช้ได้ผลพอสมควร แต่ในที่สุดจะ ไม่มีใครสามารถรู้จักใจของคนอื่นได้ทุกแง่ทุกมุม โดย อาศัยวิธีนี้ การศึกษาเรื่องจิตใจโดยอาศัยการดูหรือ การฟังนั้น มันก็เหมือนกับคนตาบอดเรียนเรื่องสี โดย อาศัยการฟังคำบอกเล่า คนหูหนวกฟังคำพูด คนอื่น โดยวิธีสังเกตจากปากและท่าทาง เพราะฉะนั้นเราจะ ต้องสำนึกไว้เสมอว่า เราจะไปเชื่อความรู้หรือ ความ เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องวิญญาน โดยวิธีดูหรือฟัง นี้ไม่ ค่อยได้ เพราะเราศึกษาเรื่องนี้ผิดวิธีธรรมชาติ ของมัน ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่า การศึกษาเรื่องวิญญาน มีอยู่ วิธีเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เข้าใจเรื่องนี้อย่างแจ่มแจ้ง คือต้องอาศัยสมาธิ แต่ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยการศึกษาจาก หลักวิชาต่าง ๆ ด้วย และโดยเฉพาะก็คือต้องศึกษา ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจด้วย คนที่

ไม่มีความรู้แล้วไปนั่งสมาธิ เพื่อจะให้เกิดความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิญญานเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เว้นไว้แต่คนคนนั้นจะเป็นคนที่มีบารมีในเรื่องนี้มากแล้ว การทำสมาธิอย่างเดียว โดยไม่ต้องเรียนมากก็อาจจะช่วยให้มีความรู้แตกฉานเกี่ยวกับเรื่องวิญญานได้เหมือนกัน

ปัญหาที่ผู้เริ่มเรียนเรื่องวิญญานไม่ควรจะคิด

สำหรับผู้ที่เริ่มศึกษาเรื่องวิญญานในระยะ เริ่มต้นนี้ ขออย่าได้เอาปัญหาที่ยากๆ มาพิจารณาก่อน ท่านควรจะศึกษาไปตามลำดับตามหัวข้อที่ข้าพเจ้าได้แนะนำมา ส่วนปัญหาที่ยังไม่จำเป็น ขออย่าได้เอามาคิดเป็นอันขาด เราค่อย ๆ ศึกษาไปที่ละน้อย เข้าใจแค่ไหนก็จดจำไว้เพียงแค่นั้น อันไหนที่ยังไม่เข้าใจ ก็เก็บเอาไว้ก่อน เช่นปัญหาในการทำงานว่า วิญญานอันแรกมาแต่ไหน ? คนเราตายแล้ววิญญานไปไหน ? ไปอย่างไร ? เมื่อถือว่าตนไม่มีวิญญาน วิญญานของ ตนไม่มี ในเมื่อตนมันตายแล้ว มันจะไปเกิดใหม่หรือไม่ ?

และเมื่อถือว่าต้นไม้เกิดจากวิญญาน วิญญานเป็นผู้สร้างมันขึ้นมา แผ่นดิน แม่น้ำ ภูเขา สิ่งต่าง ๆ ที่เราชีวิต จะเกิดขึ้นมาจากวิญญานด้วยหรือเปล่า ? ปัญหาในทำนองนี้ขอให้เก็บเอาไว้ก่อน ข้าพเจ้ากลัวรับรองได้ว่า ถ้าท่านศึกษาไปโดยลำดับ และมีความรู้ในขั้นต้นแจ่มแจ้งดีแล้ว ปัญหาที่ว่านั้นทั้งหมด ท่านสามารถที่จะตอบได้ด้วยตัวของท่านเอง ส่วนผู้ที่มีความรู้เบื้องต้นของวิญญานยังไม่แจ่มแจ้งพอ ก็ย่อมไม่มีทางที่จะเข้าใจปัญหาเหล่านั้นได้ แม้ท่านจะถาม ข้าพเจ้าและข้าพเจ้าจะอธิบายให้ท่านฟังแล้วก็ตาม ท่านก็จะไม่มีทางที่จะเข้าใจได้เป็นอันขาด

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอรับรองอีกครั้งหนึ่งว่า วิธีที่จะศึกษาเรื่องวิญญานให้เข้าใจง่ายก็คือ ขอให้พิจารณาตุณการเกิดและการเจริญเติบโตของต้นไม้ พยายามดูแล้วดูอีก จนกว่าท่านจะเข้าใจซึ่ง และยอมรับอย่างจริงใจว่า ต้นไม้ไม่มีวิญญาน และวิญญานในต้นไม้ตัวเองที่เป็นตัวการสำคัญทำให้ต้นไม้ออกราก มีลำต้น มีกิ่ง

มีใบ มีดอกมีผล อย่าลืมที่จะนึกอยู่เสมอว่า สิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาน สิ่งนั้นมีความหมาย วิญญานเป็นนามธรรม เรารู้ว่าต้นไม้มีวิญญานก็เพราะเรา สังเกตเห็นความเป็นไปของต้นไม้นี้แหละ และอีกประการหนึ่ง เราสังเกตได้ว่าต้นไม้ที่มีความรู้สึก แต่เป็นความรู้สึกแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และเป็นความรู้สึกที่เป็นไปโดยไม่รู้สึกตัว คือเป็นความรู้สึกที่จัดอยู่ในจำพวกภวังควิญญาน ถ้าหากท่านมีความเข้าใจ ในเรื่องต้นไม้เป็นอย่างดีแล้ว การศึกษาเรื่องวิญญาน ในขั้นต่อไปก็จะทำให้เข้าใจง่ายและจะทำให้มีความ สนใจในอันที่จะศึกษาเรื่องนี้อยู่เสมอ ท่านจะไม่มีวันเบื่อ เพราะจะทำให้ท่านเข้าใจเรื่องของตัวเองแจ่มแจ้งโดยลำดับ ซึ่งจะยังผลให้เรา มีความสบายใจและรู้จัก การแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตัวเอง และจะทำให้เราได้หลักที่ดี และมั่นคงอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งในที่สุดเราจะพบว่า ตัวเราเองได้บรรลุถึงความอิสระอย่างสมบูรณ์ และเอาชนะความทุกข์ได้ทุกอย่าง

* โดยธรรมดา การศึกษาเรื่องชีวิตทุกอย่างเราจะต้องศึกษาจากชีวิตขั้นต่ำมาก่อน จึงจะทำให้เข้าใจถึงเรื่องชีวิตของเราแจ่มแจ้ง เพราะชีวิตขั้นต่ำเป็นชีวิตที่ไม่ซับซ้อนเข้าใจง่าย ส่วนชีวิตของคนเราเป็นชีวิตที่ซับซ้อนมาก เพราะฉะนั้นถ้าหากเราศึกษาสิ่งที่ยากเสียก่อน โดยไม่ศึกษาสิ่งที่ง่ายมาก่อนย่อมไม่อาจจะเข้าใจเรื่องของเราได้อย่างแจ่มแจ้ง และด้วยเหตุนี้เอง ข้าพเจ้าจึงใคร่ที่จะขอรบกวนผู้อ่านให้พยายามพิจารณาดู วิญญาณในจำพวกพืชทั้งหลายเสียก่อน

แต่ว่าสำหรับในเมืองไทย หรือในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาสักแต่ว่าตาม ๆ กันมา ไม่มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจัง ก็มักจะมีการเข้าใจผิดกันอยู่อย่างหนึ่งว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ ซึ่งความเข้าใจผิดที่ว่านี้มีมานานแล้ว และเพราะเหตุที่เราไม่ยอมรับกันว่าต้นไม้มีวิญญาณนี้แหละ จึงทำให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้กลายเป็นเรื่องยาก แม้แต่ใน

* วิญญาณ ฉบับที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๐

กลุ่มของผู้ใหญ่ก็ยังมีกรถเถียงกันอยู่เสมอ เพราะเหตุที่ต่างฝ่ายต่างไม่เข้าใจเรื่องนี้จริง เพราะฉะนั้นจึงไม่อาจที่จะสอนเด็กได้ ทั้ง ๆ ที่เรื่องนี้ เด็กสามารถเรียนได้ดีเข้าใจง่าย ปัญหาที่ยากในการสอนเกือบไม่มีเลย ข้าพเจ้าเคยทำการสอนเด็กเกี่ยวกับเรื่องนี้มานานแล้ว ข้าพเจ้าพบด้วยตัวของข้าพเจ้าเองว่า เด็ก ๆ มีความสนใจเรื่องนี้ดีมาก และสามารถเข้าใจได้ดีด้วย แต่ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าสอน ข้าพเจ้าจะต้องพยายามสอนเด็กให้เข้าใจว่าพืชทุกอย่างมีวิญญาน การสอนอย่างนี้มีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเป็นการฝึกหัดได้เด็กได้รู้จักว่า ธรรมชาติที่สร้างชีวิตทั้งหลายก็คือวิญญานนั่นเอง ซึ่งถ้าหากเด็กเข้าใจเรื่องนี้ดีแล้ว เด็กจะมีรากฐานศีลธรรมอยู่ในตัวเอง ต่อไปเด็กจะรู้จักวินิจฉัยได้ถูกต้องว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรควร อะไรไม่ควร ปัญหาทั้งหมดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เด็กจะสามารถตอบตัวเองได้ และในที่สุดเด็กจะมองเห็นคุณค่าของศีลธรรม เพราะเหตุที่ข้าพเจ้ามี

ประสบการณ์อย่างนี้มามาก เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นเป็นความจำเป็นที่จะต้องสอนคนทุกคนแม้กระทั่งเด็ก ให้เข้าใจว่าพืชทั้งหลายมีวิญญาณ

ธรรมชาติผู้สร้างสรรค์ชีวิต คือวิญญาณ

เมื่อเอาเมล็ดผลไม้เช่นมะม่วงเพาะลงในดิน ในไม่ช้าเมล็ดมะม่วงก็จะออกราก และต่อมาก็จะมีลำต้นเกิดขึ้น มีกิ่ง มีใบ จนกระทั่งในที่สุดก็มีดอก และมีผล เราจะต้องพยายามสอนเด็กให้เข้าใจว่า การเกิดการเจริญเติบโต และการมีชีวิตของต้นไม้นั้น ขึ้นอยู่กับวิญญาณ ซึ่งมีอยู่ในเมล็ด **“ที่ใดมีชีวิต ที่นั่นมีวิญญาณ”** คำพูดประโยคนี้ จะต้องจำไว้ให้แม่นยำและหมั่นนึกอยู่เสมอว่า วิญญาณเป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมย่อมไม่สามารถจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า เมล็ดมะม่วงที่ยังมีชีวิต เพราะมันยังไม่ตายเอาไปเพาะแล้วมันงอกขึ้นมาได้ เมล็ดมะม่วงอย่างนี้ยังมีวิญญาณอยู่ภายในเมล็ด ส่วนเมล็ดที่เน่าหรือเสียมันก็เหมือนกับคนที่ตายแล้ววิญญาณย่อมไม่มี

สมองเป็นศูนย์กลางของวิญญาณ

ในขณะที่เรานึกคิด หมายถึงวิญญาณนึกคิด เรารู้ว่าวิญญาณมีอยู่ในสมอง ก็เพราะในขณะที่เราคิด เราใช้สมอง ถ้าสมองพิการก็คิดอะไรไม่ออก หรือบางทีก็คิดอะไรไม่ได้เลย ทั้งที่เรารู้ว่าวิญญาณอยู่ในสมอง แต่จะผ่าสมองออกเพื่อตรวจดูวิญญาณ ก็ไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ เพราะวิญญาณเป็นนามธรรม ในเมล็ดพืชทั้งหลายที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งที่ในขณะนี้วิญญาณ ยังมีอยู่ในเมล็ด แต่ก็ไม่อาจที่จะผ่าเมล็ดพืชออก เพื่อตรวจดูวิญญาณ การศึกษาเรื่องวิญญาณอย่า พยายามใช้ตา ดูหรือใช้มือจับถูกต้อง แต่ต้องพยายามพิจารณาถึง เหตุผลจึงจะสามารถเข้าใจได้

เมื่อพูดถึงวิญญาณอย่าลืมนึกว่า วิญญาณมีอยู่ ๒ ประเภท คือจิตสำนึกกับจิตไร้สำนึก วิญญาณในเมล็ดพืชเป็นจำพวกจิตไร้สำนึก เพราะฉะนั้นวิญญาณประเภทนี้จะทำงานไป โดยไม่รู้สึกรู้ตัว การที่ต้นไม้ออกรากได้ เจริญเติบโตได้ มีลำต้นเกิดขึ้น มีกิ่งและใบ

เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เป็นเพราะวิญญานสร้างสรรค์
 ข้อพิสูจน์ก็คือสิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาน สิ่งนั้นจะต้อง
 มีความหมาย คืออธิบายได้ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร
 การออกรากก็ดี การมีลำต้นเกิดขึ้นก็ดี การมีเปลือก
 มีแก่น มีใบ มีดอกมีลูกเกิดขึ้น ทั้งหมดนี้ เราอธิบาย
 ได้ทั้งสิ้นว่ามันเกิดมาเพื่ออะไร พฤติกรรมคือ ความ
 เป็นไปต่าง ๆ ของต้นไม้ เป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งสิ้น
 เพราะฉะนั้นจึงรู้แน่ว่าต้นไม้มีวิญญาน

อย่าใช้คำว่าธรรมชาติโดยที่ไม่เข้าใจ

ความหมายอย่างชัดเจน

อนึ่ง ผู้ที่จะศึกษาเรื่องวิญญานให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
 ในระยะแรกจะต้องปิดคำว่าธรรมชาติที่ตนเองไม่เข้าใจ
 ออกไปก่อน เช่น ที่เราพูดกันว่า ชีวิตเกิดขึ้นมาตาม
 ธรรมชาติ สดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้างขึ้นมา คำว่า
 ธรรมชาติที่ใช้กันอยู่นี้ ต้องปิดออกไปก่อนอย่าได้
 เอามาใช้เป็นอันขาด เพราะจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจ

ในเรื่องวิญญาณ แต่ตรงกันข้าม ทุกครั้งที่เรามองดูชีวิต เช่น มองดูการเจริญเติบโตของต้นไม้ เราจะต้องนึกไว้เสมอว่า ในต้นไม้ที่มีวิญญาณควบคุมอยู่ และอำนาจที่สร้างสรรค์ต้นไม้ขึ้นมาคือวิญญาณ อย่าลืมนึกว่า วิญญาณส่วนนี้เป็นพวกจิตไร้สำนึก และจะต้องหมั่นนึกถึงเหตุผลที่ว่าสิ่งใดเกิดจากวิญญาณ สิ่งนั้นมีความหมาย เราจะต้องพยายามจำข้อความที่ว่านี้ และนึกให้บ่อยที่สุด จนกว่าจะเข้าใจซึ่งว่า อำนาจที่ควบคุม การเกิด การเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง ของต้นไม้ นั่นก็คือวิญญาณ ไม่มีอำนาจอะไรอย่างอื่นนอกจากนี้

เมื่อเราเข้าใจเรื่องวิญญาณในต้นไม้ดีแล้ว ก็เป็นการง่ายที่จะทำให้เรามองเห็นว่า เด็กที่เกิดใหม่ ๆ ในท้องแม่ก็จะต้องมีวิญญาณ และการที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาโดยลำดับก็เป็นด้วยอำนาจของวิญญาณ อย่าลืมนึกที่จะนึกบ่อย ๆ ว่าวิญญาณคืออำนาจหรือพลังงานอย่างหนึ่ง ที่เป็นนามธรรม วิญญาณมีอยู่ทั่วไป

โดยเฉพาะในสิ่งที่มีชีวิตทุกประเภท เซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายของเราก็มีวิญญาณอยู่ทั่วทุกเซลล์ แต่ถึงกระนั้น วิญญาณก็มีศูนย์กลางเหมือนกับกระแสไฟฟ้า ซึ่งแผ่กระจายอยู่ทั่วเมือง ซึ่งศูนย์กลางของไฟฟ้าก็คือโรงงานผลิตไฟฟ้า ในทำนองเดียวกัน ศูนย์กลางของวิญญาณก็คือสมองดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

วิญญาณเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่เป็นนามธรรม

เมื่อเราเอากระดาษใส่เข้าไปในกองไฟ ในที่สุดกระดาษก็กลายเป็นขี้เถ้า ไฟหรือความร้อนเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้กระดาษกลายเป็นขี้เถ้า เพราะเหตุที่ความร้อนมีอำนาจเช่นนี้ ทางวิทยาศาสตร์จึงเรียกความร้อนว่า เป็นพลังงาน ในทำนองเดียวกันคนที่ตายแล้ว ถ้าเอาอาหารให้กิน อาหารนั้นจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกลายเป็นเนื้อหนังขึ้นมาได้ แต่ถ้าคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ เมื่อรับประทานอาหารอะไรเข้าไป อาหารก็จะกลายเป็นเลือดเนื้อ เป็นกระดูก เป็นอวัยวะต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ วิญญาณจึงถือว่าเป็นพลังงานอย่างหนึ่ง แต่ต่างจากความร้อน เพราะความร้อนเป็นพลังงานที่เป็นวัตถุหรือเป็นพลังงานของวัตถุ ส่วนวิญญาณเป็นพลังงานที่เป็นนามธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดรูป คำว่า รูป ในที่นี้หมายถึง ร่างกาย และหมายถึง หน้าหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของร่างกาย ชีวิตเมื่อตอนเริ่มต้นเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการผสมระหว่างสเปิร์มกับไข่ภายในมดลูก ตามหลักพุทธศาสนาถือว่า ไข่ที่ผสมไว้แล้วนี้ ถ้าหากวิญญาณยังไม่มาเกิด ไข่นั้นจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นคนไม่ได้ และวิญญาณจะมาเกิดในไข่ที่ยังไม่ได้ผสมกับตัวสเปิร์ม หรือเชื้อของพ่อก็ไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบวิญญาณเหมือนพืช (วิญญาณํ พืชํ) โดยธรรมดาพืช ถ้าไม่ได้ดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม พืชนั้นก็ไม้อาจที่จะเกิดและเจริญเติบโตขึ้นมาได้ วิญญาณซึ่งเป็นพืชนามธรรมก็ไม่อาจที่จะเกิดในสภาพของชีวิตที่ไม่มีความเหมาะสม เช่นไข่ที่ยังไม่ได้ผสม หรือผสมแล้ว

แต่สภาพแห่งจิตใจและสภาพแห่งร่างกายที่ถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ ถ้าหากไม่เหมาะสมกับสภาพ ของวิญญาน ที่มาเกิด วิญญานก็ไม่อาจที่จะเกิดในชีวิตนี้ได้ จุดนี้เป็นจุดที่สำคัญมาก เป็นจุดที่จะต้องทำความเข้าใจ ให้แจ่มแจ้ง ขอให้จำคำพูดไว้ประโยคหนึ่งว่า วิญญาน ย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเอง วิญญานสูงย่อมเกิดในที่สูง วิญญานต่ำย่อมเกิดในที่ต่ำ

วิญญานย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเอง

คำพูดประโยคนี้ไม่ได้หมายความว่า คนเราจะสามารถเลือกที่เกิดเอาได้โดยจิตสำนึก พืชทั้งหลาย ย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเอง ซึ่งหมายความว่า ถ้าหากพื้นดินและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เหมาะสมแก่พืช พืชที่ปลูกลงไปนั้นก็จะไม่เกิด หรือเกิดแต่ก็ไม่งาม พืชย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเองโดยที่มันไม่รู้สึกรู้สีกตัว เป็นการรู้โดยอัตโนมัติ ข้อนี้ฉันใด คำว่าวิญญาน ย่อมรู้จักที่ที่เหมาะสมแก่ตัวมันเอง ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

กันนี้ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง วิญญาณที่มีสภาพที่ คล้ายคลึงกัน และเข้ากันได้ย่อมดึงดูดเข้าหากัน ด้วยกฎอันนี้เอง คนเราเมื่อตายแล้วจะไปเกิดในที่ไหน โดยเฉพาะคือเกิดในกำเนิดของคนหรือของสัตว์ใน โลกนี้ จะต้องมีความเหมาะสมเช่นเดียวกับพืชทั้งหลาย ไม่เช่นนั้นเกิดไม่ได้ แต่ถ้าไปเกิดเป็นโอปปาทิกะ ไม่ต้องอาศัยความเหมาะสมของพ่อแม่และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การเกิดของโอปปาทิกะเป็นการเกิดโดยอาศัยอำนาจแห่งวิบากของกรรมโดยเฉพาะ

ข้าพเจ้าขอให้ท่านนึกถึงการเกิดของต้นไม้สักครั้งหนึ่ง เมื่อเราเอาเมล็ดผลไม้ไปเพาะลงในดิน ในไม่ช้านั้นก็จะออกราก เกิดลำต้นเกิดกิ่ง เกิดใบขึ้น โดยลำดับ ขอให้ท่านพยายามสลัดความคิดเก่า ๆ ออกไปให้หมด แล้วมองดูการเกิดของต้นไม้ พยายามมองให้เห็นว่าตัวธรรมชาติที่ทำให้เมล็ดออกราก และทำให้เกิดลำต้น เกิดส่วนต่างๆ ของต้นไม้ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง การที่ต้นไม้ดูดเอาอาหารในดินเข้าไปเลี้ยงลำต้น ดิน

กลายเป็นต้นก็โดยอาศัยอำนาจของวิญญาณ อย่าลืมนะว่าสิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาณ สิ่งนั้นย่อมมีความหมาย เมื่อท่านเข้าใจเรื่องวิญญาณในต้นไม้แจ่มแจ้งดี ต่อจากนี้ไปก็จะเป็นการง่ายในอันที่จะทำความเข้าใจว่าไข่ของแม่ที่ผสมเอาไว้แล้ว ซึ่งในที่สุดก็ได้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นคน เหมือนกับเมล็ดพืช ซึ่งเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นต้นไม้ ให้ท่านสังเกตว่า อวัยวะทุก ๆ อย่างภายในร่างกาย หน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เกิดขึ้นมาที่มีความหมายทั้งสิ้น เมื่อท่านเข้าใจแล้วว่าอำนาจที่ทำให้อาหารของต้นไม้ที่รากมันดูดเข้าไปกลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ อำนาจที่ว่านี่คือวิญญาณ เมื่อเข้าใจเช่นนี้ก็เข้าใจได้โดยไม่ยากกว่าอำนาจที่ทำให้โลหิตของแม่ที่เข้าไปหล่อเลี้ยงในตัวเด็ก ได้กลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกายก็คือ อำนาจของวิญญาณ เช่นเดียวกัน วิญญาณที่ทำหน้าที่สร้างร่างกายขึ้นมานี้เป็นพวกภวังควิญญาณ เป็นวิญญาณที่ทำหน้าที่ของมัน โดยไม่รู้สึกรู้สักตัว เป็นการทำงานโดยอัตโนมัติ ใคร

จะเกิดมามีรูปร่างลักษณะอย่างไร สาเหตุส่วนหนึ่งก็คือกรรมพันธุ์ที่สืบเนื่องมาจากพ่อแม่ สาเหตุอันที่สองก็คือสิ่งแวดล้อม และสาเหตุอันที่สามก็คือ สภาพของวิญญานที่มากเกิด เพราะฉะนั้นแต่ละคนที่เกิดมาจะต้อง เหมือนพ่อแม่ แต่ไม่ใช่เหมือนทุกอย่าง เพราะยังมีสาเหตุที่แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่ง คือวิบากของกรรม ซึ่งมีอยู่ในวิญญาน วิบากของกรรมของแต่ละบุคคล ไม่มีของใครเหมือนกัน เพียงแต่คล้ายคลึงกันบางอย่างหรือบางแง่เท่านั้น เพราะฉะนั้นลักษณะพิเศษ ซึ่งเรียกว่าบุคลิกลักษณะ ซึ่งต้องมีด้วยกันทุกคน ลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนกับพี่น้องท้องเดียวกันและไม่เหมือนกับพ่อแม่อันนี้แหละ ที่ทำให้คนเราเกิดมาไม่เหมือนกันทุกอย่าง เพราะลักษณะพิเศษของแต่ละบุคคลเกิดมาจากวิบากของกรรม ซึ่งแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน

เราทราบกันดีว่า ต้นไม้จะเกิดขึ้นมาเป็นต้นอะไร ความสำคัญอยู่ที่เมล็ดของมัน สิ่งแวดล้อมไม่สามารถที่จะเปลี่ยนพันธุ์ของต้นไม้ได้ เชื้อของต้นไม้ซึ่งมีอยู่ใน

เมล็ดก็คือวิบากของกรรม ซึ่งเป็นวิบากที่มองเห็นได้ง่าย เพราะเรื่องของต้นไม้ไม่ซับซ้อนเหมือนกับเรื่องของคน แต่ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า คนที่ยังไม่เคยชินกับความคิดในเรื่องนี้ ก็มักจะไม่ยอมเชื่อว่า เชื่อของเมล็ดผลไม้ ก็คือวิบากของกรรมของต้นไม้ สาเหตุที่ไม่เชื่อและไม่เข้าใจ ก็เพราะเคยเข้าใจผิดกันมาเสียนานว่า ต้นไม้ไม่มีวิญญาณ เมื่อต้นไม้ไม่มีวิญญาณ ต้นไม้ก็ย่อมไม่มีกรรม และเมื่อกรรมไม่มี วิบากของกรรมก็ย่อมไม่มี

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอรับรองอีกครั้งหนึ่งว่า ถึงแม้ว่าความคิดอันนี้ จะเป็นสิ่งที่แปลกและขัดกับความรู้สึกเดิมเพียงไรก็ตาม ก็ขอได้โปรดอดใจไว้ก่อน เมื่อก่อนข้าพเจ้าก็มีความคิดอย่างเดียวกับท่านทั้งหลาย คือไม่เชื่อว่าต้นไม้มีวิญญาณ แต่ข้าพเจ้าเคราะห์ดีดีกว่าท่านทั้งหลายตรงที่ว่า ข้าพเจ้าทำการศึกษาค้นคว้าอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงรู้แน่ชัดว่า ต้นไม้มีวิญญาณแน่ และต้นไม้ก็มีกรรมและมีวิบากของกรรมเหมือนกัน

* การศึกษาเรื่องวิญญานจะต้องศึกษาควบคู่กันไปกับเรื่องกรรม เพราะการที่จะเข้าใจเรื่องกฎของกรรมได้อย่างแจ่มแจ้งนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้าใจเรื่องวิญญานอย่างแจ่มแจ้ง และในทำนองเดียวกัน การที่จะเข้าใจเรื่องวิญญานอย่างแจ่มแจ้ง ก็ต่อเมื่อเข้าใจเรื่องกรรมอย่างแจ่มแจ้งและเมื่อพูดถึงการศึกษาเรื่องกรรม ข้าพเจ้าก็ใคร่ที่จะขอเตือนไว้ก่อนว่า จงเก็บความคิดที่ขัดแย้งเอาไว้ก่อนเพราะเรื่องกรรมเท่าที่ศึกษากันมานั้น โดยมากศึกษากันในวงแคบ และก็มีมักจะยึดมั่นอยู่แต่ในความคิดเห็นเท่าที่ได้เรียนมา อันนี้นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงที่ทำให้ไม่เข้าใจเรื่องกรรม อย่างแจ่มแจ้ง และถูกต้องตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้นเรื่องที่ข้าพเจ้าจะอธิบายให้ฟังดังต่อไปนี้ ท่านจะ พบว่ามีอะไรที่แปลกและใหม่จากความเข้าใจของคนทั้งหลายเป็นอันมาก

* วิญญาน ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ความหมายของคำว่ากรรม

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า สิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างย่อมมีวิญญาณ ต้นไม้ก็มีวิญญาณ และในเมื่อต้นไม้มีวิญญาณก็หมายความถึงว่า ต้นไม้มีกรรม หรือถ้าจะพูดให้ชัด การเกิดการเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของต้นไม้ก็อยู่ภายใต้กฎของกรรม เช่นเดียวกับคนและสัตว์ทั่วไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงคำว่ากรรมขออย่าได้เข้าใจแต่เพียงว่า ถ้าฆ่าสัตว์ตัดชีวิตหรือทำความชั่วอื่น ๆ ถือว่าเป็นบาปกรรมแต่ถ้าไม่ได้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำแต่ความดีต่าง ๆ ถือว่าเป็นกุศลกรรม ความเข้าใจเช่นนี้แพร่หลายทั่วไป คนส่วนมากเข้าใจกันเพียงเท่านี้ ถ้าจะพูดว่า ต้นไม้ก็ทำกรรมเหมือนกัน คนทั่วไปจะสงสัยไม่เข้าใจและไม่เชื่อเพราะผิดจากความเข้าใจเดิมและผิดจากความเข้าใจของคนทั้งหลายเป็นอันมากข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า การศึกษาเรื่องชีวิต เราจะต้องเริ่มต้น

ศึกษาจากชีวิตชั้นต่ำ ชีวิตที่ไม่ซับซ้อน เมื่อเราเข้าใจชีวิตประเภทนี้ดีแล้ว การศึกษาให้เข้าใจถึงเรื่องชีวิตชั้นสูงคือชีวิตที่ซับซ้อนเช่นชีวิตของคนเป็นต้น ก็จะเข้าใจได้โดยง่าย การศึกษาเรื่องกรรมก็เช่นเดียวกัน เพราะเหตุ ที่คนทั้งหลายไม่ได้รับการสอนให้เข้าใจถึงเรื่องกรรมในแบบง่าย ๆ คือกรรมของพืชทั้งหลาย นอกจากจะไม่ได้รับการศึกษาในเรื่องนี้แล้ว ยังเข้าใจผิดอีกด้วยว่า ชีวิตของตนไม่ได้ได้อยู่ภายใต้กฎของกรรม ความบกพร่องในเรื่องนี้แหละ ที่ทำให้คนทั้งหลายไม่ซึ้งในเรื่องกฎของกรรม ข้าพเจ้าขอยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า ต้นไม้ก็อยู่ภายใต้กฎของกรรม การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของมันนั่นแหละคือกรรมของต้นไม้

กรรมคือกฎแห่งสากลจักรวาล

เมื่อพูดถึงคำว่า กรรม ขอให้เข้าใจว่า **กฎอันนี้** เป็นกฎของสากลจักรวาล คือเป็นกฎของทุกสิ่ง

ทุกอย่าง คำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ แต่ถ้าจะ
 แปลกันให้ชัดต้องแปลว่า พฤติกรรมที่มีความหมาย
 หรือพูดอีกนัยหนึ่ง กรรมหมายถึงการกระทำที่เกิด
 จากเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามหลักพุทธศาสนา
 ที่เรารู้กันแพร่หลายแล้วนั้นสอนว่า กรรมมี ๓ อย่าง
 คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ขอให้พิจารณา
 ความหมายนี้ให้ชัด การกระทำทางกายทางวาจา และ
 ทางใจทุกอย่างที่ถือว่าเป็นกรรมนั้น ล้วนแต่เกิดจาก
 เจตนาทั้งสิ้น และจะถือว่าเป็นกุศลและอกุศลก็สำคัญ
 อยู่ที่ตัวเจตนา เพราะฉะนั้นจึงพูดได้อีกนัยหนึ่งซึ่งเป็น
 ความหมายที่ลึกซึ้งว่า เจตนาคือกรรม ทั้งนี้ก็เพราะการ
 กระทำทุกอย่างย่อมเกิดจากเจตนาไม่อย่างใดก็อย่าง
 หนึ่ง และการกระทำนั้นจะเป็นกุศลและอกุศลสำคัญ
 อยู่ที่เจตนา ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสไว้ว่า :-

เจตนาหิ ภิกขเว กมฺมํ วทามิ แปลว่า ภิกษุ
 ทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาเป็นตัวกรรม

กรรมคือการกระทำหรือพฤติกรรม ที่มีความหมาย

คำจำกัดความอันนี้ โปรดจำไว้ให้แม่น และในการศึกษาครั้งแรก อย่าเพิ่งนึกในแง่ของศีลธรรม คือนึกในแง่ของบุญและบาป แต่ขอให้นึกเป็นหลักกลาง ๆ เอาไว้ก่อน เรื่องบุญและบาป เรื่องกุศล และอกุศล เอาไว้พูดกันทีหลัง เฉพาะในระยะเริ่มแรกนี้ ต้องเข้าใจ แต่เพียงว่า กรรมก็คือการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีความหมาย คราวนี้ขอให้เราหันมามองดูเรื่องต้นไม้แล้ว เราจะพบว่า ต้นไม้มีการกระทำหลายอย่าง เช่น การกิน ซึ่งหมายถึงการดูดอาหารทางรากหรือทางใบการหายใจ การสืบพันธุ์ การย่อย การเผาผลาญอะไรเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งการทำต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีเหมือนกันในสิ่งที่มีชีวิต การกระทำอย่างนี้ คนทั่วไปไม่ยอมรับว่าเป็นกรรม ทั้งนี้ ก็เพราะเข้าใจว่า การกระทำเหล่านี้จะถือว่าเป็นบุญหรือ เป็นบาปไม่ได้ เพราะมันเป็นการกระทำเหมือนกันหมด ในบรรดาสิ่งที่มีชีวิต แต่อย่างไรก็ดีขอให้นึกถึง

ความหมายของคำว่ากรรม ที่ว่ากรรมคือการกระทำที่มีความหมาย และจงพิจารณาดูว่า การกิน การย่อย การเผาผลาญ การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของต้นไม้มีความหมายหรือไม่ ? ทุกคนก็จะยอมรับว่าทุกอย่างมีความหมายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงได้ถือว่าเป็นกรรม แต่ข้าพเจ้าได้บอกแล้วว่า คนส่วนมากจะไม่ยอมรับความคิดอันนี้ เพราะไม่อาจจะจัดได้ว่าการกระทำเหล่านั้นเป็นบุญหรือเป็นบาป แต่ข้าพเจ้าก็ได้บอกแล้วว่า การคิดถึงเรื่องกรรมในครั้งแรก อย่าคิดในแง่ของบุญและบาป แต่จงคิดในแง่ที่ว่า หวานพีชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ซึ่งหมายความว่า เมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น จะต้องมิวิบากของมันอย่างนั้นเกิดขึ้น และเมื่อวิบากมีอยู่อย่างไร ก็จะเป็นเหตุให้เกิดการกระทำอย่างนั้นสืบต่อไปอีก หลักอันนี้เป็นหลักที่ลึกซึ้ง คนส่วนมากไม่คิดให้ละเอียด จึงมองไม่เห็นความจริงที่ซ่อนอยู่

เมล็ดมะม่วงเป็นเหตุให้เกิดต้นมะม่วง และ ต้นมะม่วงก็เป็นเหตุให้เกิดเมล็ดมะม่วง จงพิจารณา ให้เห็นว่า การกระทำต่าง ๆ ของต้นมะม่วง นับจำเดิม ตั้งแต่การออกรากจนกระทั่งออกดอกและออกผลนั้น การกระทำทุกอย่างของมันมีความหมาย และเป็นเหตุ ให้เกิดวิบากคือเมล็ด หรือถ้าจะพูดให้ชัด คือเป็นเหตุ ให้เกิดเชื้อหรือกรรมพันธุ์ซึ่งมีอยู่ภายในเมล็ดเชื้อหรือ กรรมพันธุ์ ซึ่งมีอยู่ภายในเมล็ดอันนี้แหละคือวิบากของ ต้นไม้และจากวิบากอันนี้เองก็จะเป็นเหตุให้เกิดกรรม คือการกระทำในรูปเดิม และจากการกระทำในรูปเดิม ก็จะเป็นเหตุให้เกิดวิบากในรูปเดิมสืบต่อกันไปเช่นนี้ ไม่มีที่สิ้นสุด ท่านมองเห็นแล้วหรือยังว่า ต้นไม้มีกรรม คือการกระทำที่มีความหมาย และจากการกระทำที่มีความหมาย ก็เป็นเหตุให้เกิดวิบากคือเชื้อ และจาก วิบากคือเชื้อก็เป็นเหตุให้เกิดกรรม คือการกระทำที่มีความหมายสืบต่อกันไปอีก

อันที่จริงเรื่องกรรมและวิบากตามที่อธิบายมา
เองเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย แต่คนส่วนมากกลับเข้าใจ
ยากและไม่ยอมเชื่อว่าจะอย่างนี้ก็เรียกว่ากรรมและวิบาก
คนที่ไม่ยอมเชื่อเช่นนี้ ไม่ใช่เพราะเหตุอะไรเลย เป็น
เพราะความรู้ที่เรียนมาเกิดเป็นพิษ ทำให้ตามืดมัว
เพราะเหตุที่ตนศึกษามาแคบ และไม่เคยใช้ความคิด
ในเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งตรงกันข้ามกับเด็กสอนไม่นาน
เท่าไรเด็กก็จะเข้าใจและเชื่อได้อย่างสนิท หรือนักศึกษา
ที่ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นใด ๆ ของตนไม่มีทิฐฐิมานะ
นักศึกษาที่มีใจเป็นกลาง ไม่มีอคติ จะเข้าใจถึงเรื่องที่
ข้าพเจ้าพูดมาแล้วง่ายมาก

ชีวิตของตนไม่เป็นชีวิตที่ไม่ซับซ้อน มันไม่มีตา
หู จมูก ลิ้น และสมองเหมือนอย่างคน มันไม่มีโอกาส
ศึกษา ไม่มีโอกาสรับสิ่งภายนอกเข้าไปเปลี่ยนแปลง
สันดานของมัน นอกจากอาศัยสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว
ซึ่งต้องใช้เวลาานานมากกว่าสันดานของมันจะเปลี่ยน
และถ้าหากเราจะพิจารณาคูคนที่สมองไม่เจริญหรือ

ประสาทบางอย่างพิการ เช่นหูหนวก หรือตาบอดมาแต่กำเนิด บุคคลประเภทนี้ เคยมีนิสัยสันดานมาอย่างไร ก็มักจะเป็นอย่างนั้นจนตลอดชีวิต สันดานก็คือวิบากที่สะสมเอาไว้ เป็นเวลานานจนกระทั่งเป็นแบบตายตัว หรือแน่นแฟ้นเปลี่ยนแปลงยาก สันดานที่แสดงออกมาทางการกระทำทางการพูด และทางความนึกคิด อันนี้เราเข้าใจได้ไม่ยาก แต่สันดานที่แสดงออกมาในทางบุคลิกลักษณะ คนทั่วไปเข้าใจไม่ได้ นอกจากหมอดูที่ชำนาญในการดูลักษณะ คือลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล เช่นลักษณะคิ้ว หน้าผากตา ใบหู ลายมือ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบอกให้รู้ถึงนิสัยสันดาน เป็นเครื่องบอกให้รู้ถึงโชคชะตา เพราะฉะนั้น เราจึงยอมรับว่า บุคลิกลักษณะต่าง ๆ เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากวิบากของกรรมที่สืบเนื่องมาแต่ชาติก่อน ซึ่งได้เริ่มให้ผลคือก่อให้เกิดบุคลิกลักษณะต่าง ๆ มาตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ วิบากของกรรมที่ก่อให้เกิดบุคลิกลักษณะต่าง ๆ อันนี้แหละเป็นเงื่อนไขสำคัญ

ที่จะนำเราไปสู่ความเข้าใจในเรื่องต้นไม้ก็มีกรรมและมีวิบากเหมือนกัน และอย่าลืมว่าเงื่อนนี้คนทั่วไปไม่รู้ เพราะไม่ได้เอาใจใส่ เพราะฉะนั้นจึงนึกไม่ถึงว่า แม้ต้นไม้ก็มีกรรมและมีวิบาก

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอเตือนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งที่เคยเตือนมาแล้วหลายครั้ง อย่าหาว่าเป็นการซ้ำซาก เพราะข้าพเจ้ารู้ดีว่า ความเคยชินมีอิทธิพลเพียงใด และความเคยชินที่ว่านี้ก็คือ ท่านอย่างนี้ก็เป็นอันขาดว่าต้นไม้เกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ สดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้าง ข้าพเจ้าได้บอกแล้วว่า ให้ปิดคำว่าธรรมชาติที่ตนเองไม่เข้าใจความหมายโดยถ่องแท้ออกไปให้ไกลที่สุด แต่จงคิดเสียใหม่ว่าชีวิตทั้งหลาย ซึ่งมีวิญญาณย่อมเกิดขึ้นมาตามสภาพของวิญญาณ สดแล้วแต่วิญญาณจะสร้าง จุดนี้เป็นจุดสำคัญ ถ้ายิ่งขี้นวกไปหาความเข้าใจเดิมว่าสดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้าง ถ้ายิ่งขี้นวกไปอย่างนี้ จะไม่เข้าใจถึงเรื่องวิญญาณ และเรื่องของกรรมอย่างแจ่มแจ้ง และข้าพเจ้ารู้ดีว่า คนที่เคยชิน

กับความคิดแบบไหนก็มักจะคิดแต่แบบนั้นตัดได้ยาก โดยเหตุนี้จึงต้องคอยเตือนสติเอาไว้

เมื่อเราเข้าใจแล้วว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาณ เพราะต้นไม้ก็มีความรู้สึก และการกระทำต่าง ๆ ของมันมีความหมายทั้งสิ้น เมื่อเข้าใจเช่นนี้แล้ว ก็ขอให้พิจารณาว่าการกระทำของต้นไม้ซึ่งถ้าจะพูดให้ชัด ก็คือการกระทำของวิญญาณที่มีอยู่ในต้นไม้ การกระทำทุกอย่างของมันจะก่อให้เกิดวิบากหรือไม่ ? และวิบากที่ว่านี้คืออะไร ? จงปล่อยเรื่องนี้ไว้ก่อน จงหันมาศึกษาถึงเรื่องคน ซึ่งเรายอมรับว่าการกระทำทุกอย่างเป็นกรรม และจะต้องมีวิบากเกิดขึ้นเสมอ แต่ถ้าจะพูดให้ชัดตามหลักอภิธรรมจะต้องกล่าวว่า เมื่อชะวาระจิตเกิดขึ้นแล้ว วิบากจะต้องเกิดขึ้นเสมอ วิบากของคนคืออะไร ?

วิบากคืออะไร ?

คนเราเมื่อทำดี พูดดี คิดดี และดีในทางไหน ความดีในทางนั้นย่อมเกิดขึ้นในสันดาน เมื่อพูดชั่ว

ทำชั่ว คิดชั่ว และชั่วในทางไหน ความชั่วในทางนั้น ย่อมเกิดขึ้นในสันดาน **ความดีและความชั่วที่สะสมอยู่ในสันดานอันนี้แหละคือตัววิบาก** และโดยนัยนี้ นิสัยหรือความเคยชินต่าง ๆ ความถนัดหรือความสามารถ ความรอบรู้ที่สะสมเอาไว้ในสันดานก็คือวิบาก เมื่อพูดถึงวิบากโปรดอย่านึกแต่เพียงแคบ ๆ ว่า จะต้องหมายถึงในทางไม่ดี คำว่าวิบากเป็นคำกลาง ๆ ซึ่งจะหมายถึงทั้งในทางดีก็ได้ ในทางชั่วก็ได้ เช่นพูดว่า วิบากของกุศล วิบากของอกุศล วิบากของบุญ วิบากของบาปอย่างนี้ก็ได้ และอย่านึกแต่เพียงว่า ถ้าพูดถึงกรรมและวิบาก จะต้องมีความหมายเฉพาะแต่ในทางกรรม การไม่ฆ่า การไม่ลัก การฟังเทศน์ การใส่บาตร อย่างนี้เป็นกุศลกรรมอย่างนี้เป็นต้น โปรดอย่านึกแต่เพียงแคบ ๆ อย่าง เด็กที่กำลังหัดอ่านหนังสือ หัดเขียนหนังสือ หัดวาดรูป หรือหัดทำอะไรก็ตาม อย่างนี้เรียกว่าเด็กกำลังทำกรรม และวิบากของกรรม

อย่างนั้นก็ต้องเกิดขึ้นในสันดาน เมื่อเราหัดอ่านหนังสือ หัดเขียนหนังสือบ่อย ๆ เราก็จะมีความชำนาญในการอ่าน และการเขียนมากขึ้นโดยลำดับ ความรู้ความชำนาญ หรือความสามารถที่ค่อย ๆ เกิด ขึ้นในสันดาน อันนี้ก็คือวิบาก คนที่เคยศึกษาอิทธิธรรม มาแล้วจงพิจารณาให้ดีว่า ในขณะที่เด็กหัดเขียน หรือหัดอ่าน เด็กต้องใช้ความนึกคิด เด็กต้องใช้ ความตั้งใจ อากาโรเหล่านี้ต้องแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่ เด็กกำลังหัดเขียน หัดอ่าน ชะวะนะจิตต์ได้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น จึงถือว่าเป็นกรรม และจะต้องมีวิบากเกิดขึ้น

ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าหากเราได้พยายามศึกษา ให้เข้าใจถึงเรื่องกรรมและวิบากให้กว้างขวาง ดังที่กล่าวมานี้แล้ว จะทำให้เรามองเห็นถึงอำนาจของกรรมได้อย่างลึกซึ้งทีเดียว และเราจะเข้าใจเรื่องชีวิตของเราได้ง่ายกว่า ทุกคนจะต้องเป็นไปตามวิบากของกรรม ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ก็ต่อเมื่อเราศึกษาเรื่องต้นไม้มเปรียบเทียบ กับสัตว์ และเปรียบเทียบ กับคนที่สมองไม่เจริญ

หรือประสาทพิการ เพราะชีวิตประเภทนี้ไม่ค่อยซับซ้อน เช่นอย่างต้นไม้ มันทำกรรมซ้ำ ๆ อยู่ในรูปเดิม และผลของมันก็ออกมาในรูปเดิมเสมอ สัตว์ทั่วไปก็เหมือนกัน คนที่สมองไม่เจริญก็เหมือนกัน ข้อสำคัญ ขอให้พยายามมองให้ชัดว่า อำนาจที่ควบคุมการเกิด การเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงของชีวิต ทุกอย่าง นั้นคือวิญญาน และในวิญญานย่อมมีวิบากต่าง ๆ ที่สะสมเอาไว้ วิบากนั้นก็เกิดจากการกระทำต่าง ๆ เช่นการกินการย่อย เป็นต้น

อนึ่งเมื่อท่านนึกถึงหลักที่ว่า หวานพืชเช่นไผ่ ย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีย่อมได้ดี ซึ่งหมายถึงได้ความดี ทำช่วย่อมได้ช่ว ซึ่งหมายถึงได้ความช่ว ความดีความช่ว ที่เกิดขึ้นจากการกระทำก็คือวิบากของกรรม เมื่อนึกถึงหลักอันนี้แล้วต้องพิจารณาให้ชัด โดยเฉพาะคือ ต้องนึกถึงคำว่า กรรมก็คือการกระทำที่เกิดจากเจตนา อย่างไม่อย่างหนึ่งเป็นกรรมที่มีความหมาย และการกระทำทุกอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมก่อให้เกิดวิบาก

กรรมอย่างไรวิบากก็อย่างนั้น และวิบากเมื่อมีอยู่
อย่างไร หรือเกิดขึ้นมาจากการกระทำอย่างไร ก็จะเป็นเหตุให้เกิดการกระทำในรูปนั้นต่อไปอีก หลัก
ของกรรมที่เป็นหลักใหญ่เป็นหลักเบื้องต้น เป็นหลัก
ที่ทุกคนจะต้องเข้าใจก่อนก็คือ หลักดังที่กล่าวมานี้
ถ้ายังไม่เข้าใจหลักอันนี้ดีแล้ว ก็อย่าเพิ่งไปนึกในแง่
ของบุญและบาป เพราะว่าบุญและบาปนั้นเป็นคำที่
สมมติขึ้นในภายหลัง เหมือนอย่างเมื่อเราพูดถึงเรื่อง
คน เราย่อมรู้ว่า โดยหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปคืออะไร
เกิดมาอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร หลักทั่ว ๆ ไป
ย่อม เหมือนกันหมดทุกชาติ ทุกภาษา แล้วต่อมาเรา
จึงมาแบ่งแยกลักษณะพิเศษ เป็นคนชาตินั้นชาตินี้
เป็นคนดีคนชั่ว คำว่าชาติไทย ชาติจีน ชาติอินเดีย หรือ
คำว่า คนดี คนชั่ว เป็นคำที่บัญญัติขึ้นในภายหลัง ใน
ทำนองเดียวกับคำว่าบุญและบาป เป็นคำที่มาบัญญัติ
ขึ้นในภายหลัง ส่วนกฎของกรรมเป็นกฎดั้งเดิม เป็น
กฎของทุกสิ่งทุกอย่างและเหมือนกันหมด กล่าวคือ

การกระทำเมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะต้องก่อให้เกิดวิบากกรรมอย่างไร วิบากอย่างนั้น หลักอันนี้ต้องศึกษาให้ละเอียดก่อน

สิ่งที่มีชีวิตย่อมมีวิญญาน

* พืชทุกชนิดเป็นสิ่งที่มีชีวิต เพราะฉะนั้นจึงมีวิญญานด้วย เมื่อต้นไม้มีวิญญาน ต้นไม้ก็ย่อมอยู่ภายใต้กฎของกรรม การศึกษาเรื่องวิญญานก็ดี การศึกษาเรื่องกรรมก็ดี ต้องศึกษาควบคู่กันไป และถ้าเริ่มต้นศึกษาจากชีวิตขั้นต่ำเสียก่อน ก็จะทำให้เข้าใจง่ายถึงชีวิตของเรา คนส่วนมากไม่ยอมเชื่อว่าต้นไม้มีวิญญานและไม่ยอมเชื่อว่าต้นไม้ก็อยู่ภายใต้กฎของกรรม คนที่เข้าใจเรื่องกฎของกรรม และเชื่อว่าชีวิตของคนเราทุกคนต้องเป็นไปตามกฎของกรรมนั้น ความเชื่อที่ว่าเป็นส่วนมากเป็นความเชื่อตามตัวหนังสือ มากกว่าจะเป็นความเชื่อตามข้อเท็จจริง

* วิญญาน ฉบับที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

ทั้งนี้เป็นเพราะขาดความรู้เบื้องต้นในเรื่องนี้ เขาไม่ยอมรับว่า ต้นไม้ก็มีวิญญาณและอยู่ภายใต้กฎของกรรมเหมือนกัน และด้วยเหตุนี้เอง ข้าพเจ้าจึงพยายามอธิบายให้คนทั้งหลายเห็นว่า ต้นไม้ก็มีวิญญาณและมีกรรมด้วย แต่อย่างไรก็ดี ความพยายามของข้าพเจ้าในเรื่องนี้เท่ากับเป็นการปฏิวัติ ความเชื่อของคนส่วนมาก นับตั้งแต่คนชั้นธรรมดาจนกระทั่งถึงบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในทางศาสนา เพราะฉะนั้นความยากลำบากในเรื่องนี้มีอยู่อย่างไร ไม่จำเป็นต้องพูดถึงก็ได้

อันที่จริง ถ้าหากนักศึกษาที่ขัดแย้งกับเรื่องเหล่านี้จะทำให้เป็นกลางเสียก่อน แล้วก็ค่อย ๆ พิจารณาตามเหตุผลที่ข้าพเจ้าเสนอ ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องยุ่งยากแต่ประการใดเลย ในอันที่จะทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ขอให้นึกถึงข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ข้าพเจ้าเสนอ อย่าให้นิสัยที่ติดอยู่แต่ในตำรา มาเป็นอุปสรรคและอย่าให้อคติหรือความไม่ชอบในเรื่องส่วนตัวอย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามาขัดขวาง ในที่สุด

ก็จะมองเห็นความจริงได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยตัวของ
ท่านเอง และการที่ข้าพเจ้าต้องเน้นในเรื่องนี้บ่อย ๆ
ก็เพราะเป็นความรู้เบื้องต้นที่จำเป็น เหมือนกับการ
เรียนสระและพยัญชนะให้จำได้ และให้รู้จักการผสม
ตัวเหล่านี้เสียก่อน ต่อไปการอ่านหนังสือและการเขียน
หนังสือก็จะทำได้โดยง่าย

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในฉบับก่อนว่า การกิน
การย่อย การเผาผลาญอาหารและพฤติกรรมต่าง ๆ
ของต้นไม้เนื้อหยาบคือกรรมของมัน เพราะคำว่า กรรม
แปลว่า พฤติกรรมที่มีความหมาย ที่ต้องแปลเช่นนี้
ก็เพราะการกระทำของสิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างย่อมเกิด
จากเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เจตนาเป็นคุณสมบัติ
ของวิญญาน วัตถุล้วน ๆ ซึ่งไม่มีชีวิตย่อมไม่มีเจตนา
ในการเปลี่ยนแปลงของมัน แต่การเปลี่ยนแปลงของ
สิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างมีความหมายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น
จึงถือว่า การกระทำของต้นไม้ทุกอย่างเป็นกรรม
และวิบากของ มันก็คือเชื้อหรือกรรมพันธุ์ที่เกิดขึ้น
ซึ่งจะเป็นเหตุให้ เกิดการกระทำในรูปเดิมต่อไปอีก

ข้าพเจ้าได้เตือนไว้แล้วว่า การศึกษาเรื่องกรรมในครั้งแรก อย่าเพิ่งนึกในแง่บุญและบาป จงปล่อยเรื่องนี้เอาไว้ก่อน ซึ่งถ้าตกลงกันได้เช่นนี้ ปัญหาต่อไปก็จะไม่ยุ่งยาก

การสืบต่อของวิญญาณมี ๒ อย่าง

๑. การสืบต่อโดยอาศัยระบบของชีวิตที่ถ่ายทอดมาทางกรรมพันธุ์ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การสืบต่อทางสายโลหิต

๒. การสืบต่อโดยวิธีจิตและปฏิสนธิ เช่นอย่างคนหรือสัตว์ เมื่อตายแล้ววิญญาณจะออกจากร่างไปเกิดใหม่ ไปสร้างชีวิตใหม่ แต่ถ้าจะพูดให้ถูกต้องตามความหมายจริง ๆ ก็คือวิญญาณเมื่อดับพร้อมกับชีวิตที่ตายแล้ว ในขณะต่อมา วิญญาณก็จะเกิดอีก โดยอาศัยกรรมและกิเลสที่มีอยู่ในตัวของมัน และเมื่อวิญญาณเกิดอีก วิญญาณก็จะสร้างร่างกายหรือสร้างชีวิตขึ้นมาอีก

ต้นไม้เมื่อตายแล้ว วิญญาณก็จะดับสูญพร้อมกับชีวิต ไม่มีการจุติและปฏิสนธิ แต่ในเมื่อต้นไม้นั้นมีลูกและเป็นลูกที่สมบูรณ์ไม่เนาไม่เสีย เมื่อลูกของมันได้รับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มันก็จะเกิดขึ้นมาอีกดังที่เราเรารู้กันอยู่ หรือต้นไม้บางอย่างเพียงแค่ตัดกิ่งไปปักลงในดินมันก็จะงอกขึ้นมาอีก หรือพืชบางอย่างเพียงแค่เอาใบไปแช่ลงในน้ำ หรือไปปักในดิน มันก็สามารถที่จะงอกขึ้นมาได้อีก การสืบต่อของวิญญาณในลักษณะเช่นนี้เป็นการสืบต่อโดยอาศัยระบบชีวิต ในร่างกายของคนเรา ก็มีการสืบต่อโดยวิธีนี้เหมือนกัน เช่นตัวสเปิร์มของผู้ชายและไข่ของผู้หญิง วิญญาณของพ่อแม่ก็สามารถที่จะสืบต่อมาถึงลูกได้โดยวิธีนี้

แต่อย่างไรก็ดี คนที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องโอปปาติกะ ก็จะมีใจและยึดถือว่า วิญญาณจะสืบต่อได้ก็โดยวิธีดังที่กล่าวมานี้เท่านั้น แต่สำหรับพระพุทธเจ้า ซึ่งมีตาทิพย์สามารถมองเห็นชีวิตในโลกของโอปปาติกะได้อย่างกว้างขวาง และมีความรอบรู้

ในเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี พระพุทธเจ้าจึงทรงรู้ว่าการสืบต่อของวิญญูณยังมีอีกวิธีหนึ่ง คือการสืบต่อโดยวิธีจิตและปฏิสนธิ นักวิทยาศาสตร์ซึ่งไม่สามารถจะนั่งสมาธิได้ถึงขั้นมีตาทิพย์เกิดขึ้น จะทำได้อย่างมากก็เพียงแค่อธิษฐานบอกราว และไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิญญูณเลย คอยแต่จะเข้าใจว่า ความรู้สึกนึกคิดทั้งหลายเกิดจากชีวิต เหมือนกับกำลังในการขับเคลื่อน ของเครื่องยนต์ก็เกิดจากเครื่องจักรนั่นเอง ผู้ที่เข้าใจแต่เพียงเท่านี้ จะไม่มีทางเข้าใจถึงเรื่องการสืบต่อของวิญญูณโดยวิธีจิตและปฏิสนธิ นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันนี้เป็นคนมีอิทธิพลมากในการพูดให้คนเชื่อ เพราะผลงานทางวิทยาศาสตร์มีมากมาย และเป็นประโยชน์แก่คนในยุคปัจจุบันมากมาย เมื่อนักวิทยาศาสตร์ส่วนมากเชื่อเช่นไร คนส่วนมากมักจะเชื่อตามนักวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้เองคนส่วนใหญ่จึงมักจะไม่นิยมเชื่อว่าคนเราตายแล้วจะต้องเกิดอีก แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า สักวันหนึ่งในอนาคตอันไม่ไกลนี้

นักวิทยาศาสตร์เองจะเป็นผู้ประกาศให้โลกรู้ว่าทฤษฎีของศาสนาต่างๆ ที่กล่าวว่า คนเราตายแล้วจะต้องเกิดอีกนั้นเป็นความจริง เพราะเดี๋ยวนี้นักวิทยาศาสตร์ชั้นศาสตราจารย์หลายประเทศกำลังหันมาสนใจในทางศาสนาถึงขั้นพยายามหัดนั่งสมาธิด้วยตัวเอง และกำลังมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ และในปัจจุบันนี้เองนักวิทยาศาสตร์ที่ยอมเชื่อว่าคนเราตายแล้วไม่สูญก็มีจำนวนไม่น้อยแล้ว

การที่จะศึกษาให้เข้าใจว่า **ต้นไม้ก็มีวิญญาณ** และอยู่ภายใต้กฎของกรรมเหมือนกันนั้น ท่านจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น ถ้าหากยอมรับว่า การสืบทอดของ **วิญญาณมีอยู่ ๒ อย่างดังที่กล่าวมาแล้ว** แต่ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือการศึกษาในเรื่องเหล่านี้ต้องศึกษาไปที่ละขั้นเข้าใจแค่ไหนเชื่อแค่นั้น อย่าเพิ่งคิดให้ไกลเกินไป แล้วอย่าเอาปัญหาที่ยุ่งยากเกินความรู้ของตัวเองมาคิด ถ้าค่อยๆ ศึกษาไปโดยวิธีนี้ ข้าพเจ้ากล้ารับรองได้ว่า ในที่สุดท่านก็จะเข้าใจเรื่องนี้ได้โดยกระจ่าง

และเมื่อพูดถึงต้นไม้หรือสัตว์ทั้งหลาย ขออย่าได้เอา ปัญหาเรื่องบุญและบาปเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะจะไม่มีทางเข้าใจ จนกว่าท่านจะเข้าใจเรื่องชีวิตทั้งหมดโดยตลอดสาย และเข้าใจเรื่องโลกุตรธรรมด้วยแล้วจึงจะมองเห็นและเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งว่าบุญและบาปมีความหมายกว้างขวางแค่ไหน การกระทำของต้นไม้และของสัตว์ต่าง ๆ จะนับว่าเป็นบุญหรือเป็นบาป ปัญหานี้ท่านจะเข้าใจได้เองในภายหลัง

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะให้ข้อคิดไว้สักอย่างหนึ่ง
ว่า :-

เมื่อฆราวาสตัดต้นไม้ ทำไมพระพุทธเจ้าจึงไม่ตรัสว่าเป็นบาป ? แต่ถ้าพระตัดต้นไม้ พระจะต้องเป็นอาบัติอย่างเดียวกับการฆ่าสัตว์ และในทำนองเดียวกัน เมื่อผู้หญิงกับผู้ชายจับต้องถูกตัวกันด้วยความรักใคร่ และด้วยความเต็มใจทั้งสองฝ่าย และด้วยความเห็นชอบของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง หรือถ้าไม่มีผู้ปกครอง เขาทำด้วยความสมัครใจของเขาเอง พระพุทธเจ้า

ไม่ตรัสว่าเป็นบาป แต่ตรงกันข้าม ถ้าพระไปทำเช่นนั้น
 เข้า จะด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม พระต้อง
 เป็นอาบัติ และถ้าหากเรื่องได้เลยไปถึงชั้นเสพเมถุน
 ธรรม พระก็ต้องเป็นอาบัติปาราชิก ซึ่งมีโทษเท่ากับ
 ถูกประหารชีวิต คือเป็นผู้ตายจากศาสนาจะอยู่เป็น
 พระอีกไม่ได้ และจะกลับมาบวชอีกก็ไม่ได้ การกระทำ
 อย่างเดียวกัน แต่ในเมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นฆราวาส แต่อีก
 ฝ่ายหนึ่งเป็นพระ ทำไมโทษจึงไม่เหมือนกัน ?

ปัญหาเหล่านี้ คนที่ไม่เข้าใจเรื่องโลกุตรธรรม
 จะไม่มีทางเข้าใจได้เลย เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึง
 ไม่ตรัสว่าฆราวาสตัดต้นไม้เป็นบาป เพราะถึงจะตรัส
 ห้ามอย่างไร คนส่วนมากก็ทำตามไม่ได้ ซึ่งการห้าม
 เช่นนี้ยอมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรเลย ฆราวาสผู้
 ยังมีความพอใจอยู่ในทางโลกียวิสัย ถ้าหากปฏิบัติให้
 ถูกต้องตามศีลธรรมของฆราวาสการกระทำเหล่านี้ ซึ่ง
 เมื่อมองจากแง่ของพระ ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิด
 แต่ถ้ามองจากแง่ของฆราวาส ก็เป็นการกระทำที่ถูก
 และเป็นการกระทำที่จำเป็นและมีประโยชน์มากมาย

ข้อคิดดั่งที่ได้กล่าวมานี้จะทำให้ท่านได้คิดว่าการที่เราจะพูดว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป เราจะต้องนึกถึงฐานะของผู้กระทำ และเราจะมองเห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งว่า คำว่าบุญและบาปเป็นคำสมมติที่จะต้องเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เหมือนกับเราเป็นครูตรวจสมุดนักเรียน เมื่อเด็กอยู่ชั้น ป. ๑ เขียนหนังสือได้ขนาดนี้ เราก็บอกว่าดีมาก แต่ถ้าเป็นเด็กชั้นสูง ยังเขียนหนังสือได้เท่ากับเด็ก ป. ๑ เราก็ต้องบอกว่าเลวมาก เพราะเหตุที่ว่า คำว่าดีและชั่ว บุญและบาป เป็นคำที่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามฐานะของบุคคลเช่นนี้แหละ ซึ่งถ้าหากผู้ที่จะกล่าวคำเหล่านี้ออกมา ไม่นึกถึงฐานะของผู้กระทำ แต่เอาฐานะของตัวเองเข้าไปเปรียบเทียบกับเรื่องก็จะต้องสับสน และจะไม่มีทางยุติลงได้ ด้วยเหตุนี้ ถ้าจะมีปัญหาเกิดขึ้นว่า ในเมื่อต้นไม้มิวิญญานและมีกรรม การที่เราตัดต้นไม้มันจะเป็นบาปหรือไม่ ? และการที่ต้นไม้มันเบียดเบียนกัน มันจะเป็นบาปหรือไม่ ? มันจะมีการตกนรกขึ้นสวรรค์

หรือไม่ ? ขอให้สังเกตว่า คนที่ตั้งปัญหาเหล่านี้หรือเกิด สงสัยอย่างนี้ ก็เพราะเอาตัวเองไปเปรียบเทียบกับต้นไม้ แต่ถ้าหากเราพยายามนึกถึงฐานะของมันเสียก่อน ไม่เอาตนเองเข้าไปเปรียบเทียบกับปัญหาที่ว่านี้จะไม่ เกิดขึ้น และแน่นอน ถ้าใครถามปัญหาเช่นนี้กับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็จะไม่ตอบด้วย นอกจากจะบอกว่าให้เลิกคิด มันจะเป็นบุญหรือเป็นบาปก็อย่าไปคิดถึงมันเลย ไม่มีประโยชน์

ท่านคงจะได้เห็นแล้วว่า การที่จะศึกษาให้เข้าใจว่าต้นไม้มีวิญญาณและมีกรรมนั้น เราจะต้องรู้จักตัดปัญหาที่ไม่จำเป็นออกไป พยายามพิจารณาจากข้อเท็จจริงตามเหตุผลที่กล่าวมา ซึ่งถ้าทำได้ เราก็จะเข้าใจได้อย่างง่ายและยอมรับความจริงดังที่กล่าวมาแต่อย่างไรก็ดี ท่านควรจะรู้ไว้ด้วยว่า ต้นไม้แม้หากจะมีวิญญาณและมีกรรมก็จริง แต่วิญญาณของมันก็ไม่เหมือนกับวิญญาณของสัตว์และของคน คือเป็นวิญญาณคนละชั้น กรรมของมันก็เหมือนกัน ก็เป็น

กรรมคนละอย่าง ไม่เหมือนกับของคนและสัตว์ เป็นกรรมคนละชนิดคนละประเภท แต่การที่กล่าวว่า ต้นไม้มีวิญญาณและมีกรรม ก็เพราะโดยหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่มันเหมือนกัน

ธรรมชาติคืออะไร ?

* ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวแล้วว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้คนทั่วไปไม่เข้าใจเรื่องวิญญาณก็คือ คำว่าธรรมชาติ ผู้ที่ไม่สามารถจะตอบปัญหาว่า ธรรมชาติคืออะไร ? จะไม่มีทางเข้าใจเรื่องวิญญาณได้โดยกระจ่าง การเข้าใจความหมายของคำที่ใช้อยู่เป็นเรื่องสำคัญมาก และเป็นขั้นต้นที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างดีก่อน การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา มีขั้นปริญญาอยู่ ๓ ขั้นคือ :-

๑. ญาตปริญญา
๒. ตีรณปริญญา
๓. ปหานปริญญา

* วิญญาณ ฉบับที่ ๗-๘ กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๑๐

ญาติปริณญา แปลว่า มีความรอบรู้ใน คำบัญญัติหรือคำสมมติ ปริณญาขั้นนี้เป็นขั้นต้น ถ้าหากผู้ที่ศึกษาธรรมยังไม่เข้าใจความหมายของคำที่ ใช้อย่างแจ่มแจ้ง ก็จะไม่มีความรู้แจ้งธรรมได้ด้วยตัวของ ตัวเอง และโดยเฉพาะปริณญาในขั้นต่อไป คือในขั้น ตีรณปริณญาและปหานปริณญาจะก้าวขึ้นไปไม่ได้เลย

ตีรณปริณญา แปลว่า มีความรอบรู้ใน การพิจารณา หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือเป็นคนที่เข้าใจ คิดมีหลักเกณฑ์ในการคิดที่ดี จนกระทั่งสามารถ เข้าใจ ความจริงได้ด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งถ้าเปรียบ เทียบกับในทางวิทยาศาสตร์ก็หมายความว่า เป็น คนที่เข้าใจ หลักเกณฑ์ในการพิสูจน์หาความจริง ขอให้สังเกตว่า คนที่จะก้าวมาถึงขั้นนี้ได้ ก่อนอื่นจะ ต้องเข้าใจ ความหมายของคำทุกคำที่นำมาใช้

ปหานปริณญา แปลว่า รอบรู้ในการละ ข้อนี้ หมายความว่า มีความเข้าใจเป็นอย่างดีว่า กิเลสใน สันดานจะละได้อย่างไร ถ้าเปรียบเทียบกับวิธีการของ

แพทย์ ก็หมายถึงการเข้าใจวิธีการรักษาทุกอย่าง และได้ด้วย

ทางการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา จะต้องมีความรู้หรือได้ปริญญามาเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ ดังที่กล่าวมา เพราะฉะนั้น ในเมื่อคนส่วนมากชอบใช้คำว่า ธรรมชาติ แต่ถ้าหากไม่เข้าใจความหมายของคำนี้ อย่างลึกซึ้ง ก็จะทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้หลายอย่าง โดยเฉพาะก็คือจะไม่สามารถเข้าใจความหมายของ วิญญาณได้อย่างลึกซึ้ง เพราะฉะนั้นในลำดับนี้ ท่านควรจะศึกษาให้เข้าใจคำนี้อย่างถูกต้องเสียก่อน

อนึ่ง โปรดเข้าใจก่อนว่า คำว่าธรรมชาติไม่เคยมีใช้ในสมัยครั้งพุทธกาล เพราะในสมัยนั้นพระพุทธเจ้า ทรงใช้คำอื่นแทนคำว่าธรรมชาติ และคำที่พระองค์ ทรงใช้มากที่สุด ก็คือคำว่าวิญญาณ หรือจิต หรือ มโน คำ ๓ คำนี้ เป็นคำที่ใช้แทนคำว่าธรรมชาติในความหมายอย่างที่เราเข้าใจกันอยู่ทุกวันนี้ ขอให้พิจารณาคำพูดในประโยคดังต่อไปนี้ :-

มโนบุพพงคมา ธมมา มโนเสฏฐา มโนมยา

มโนคือวิญญานเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย
วิญญานประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จ
มาแต่วิญญาน

จิตเตน นียติ โลโก จิตเตน ปริกสสติ

จิตตสส เอกธมมสส สพเพว วสมนวกุ

โลกย่อมหมุนไปตามจิต วิวัฒนาการไปตามจิต
เพราะสิ่งทั้งหลายทั้งปวงย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่ง
สิ่งเดียว คือจิต

อนิพพตเตน น ชาโต ปจจุปนเนน ชีวิติ

จิตตงคมา มโต โลโก ปณตติ ปรมตถิยา

เมื่อจิตไม่เกิด โลกก็ไม่เกิด โลกเป็นอยู่ได้
ก็เพราะจิตกำลังเกิดอยู่ เมื่อจิตดับ โลกก็ตาย นี่เป็น
บัญญัติโดยทางปรมาตม์

จากหลักฐานที่อ้างมานี้แสดงให้เห็นว่า คำว่า
ธรรมชาติที่เราพูดกันในสำนวนที่ว่า คนเราเกิดขึ้นมา

ตามธรรมชาติ หรือสิ่งต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ ภูเขา หรือแร่ธาตุต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ สดอยู่แล้วแต่ธรรมชาติจะสร้าง คำว่าธรรมชาติในความหมายดังที่กล่าวมานี้ ขอให้เราพิจารณาดูคำแปลดังที่กล่าวมาแล้ว เช่นคำว่า **สิ่งทั้งหลายเกิดมาจาก วิญญาณ หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่งสิ่งเดียว คือจิต ความหมายของคำว่า จิตหรือวิญญาณในที่นี้ มีความหมายตรงตามที่เราเรียกกันว่า ธรรมชาตินั่นเอง** แต่ข้อสำคัญอย่าลืมว่า คำว่าธรรมชาติ ซึ่งเขียนอย่างนี้ (ให้สังเกตว่าที่ตัว ต มีสระอิ) คำนี้เป็นคำที่บัญญัติขึ้นใหม่ในภาษาไทย และเข้าใจว่าคำนี้เพิ่งจะใช้กันมาไม่เกินร้อยปี เป็นคำที่เราแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Nature ซึ่งคำนี้ในภาษาอังกฤษได้อธิบายไว้ดังนี้ :-

Nature :- All the forces that produce the world and everything in it and which keep all things in their proper order.

ธรรมชาติ คือกำลังงานทุกอย่างที่ก่อให้เกิดโลกและสรรพสิ่งในโลก และรักษาทุกสิ่งไว้ในระเบียบของมันอย่างเหมาะสม

แต่คำแปลในภาษาอังกฤษนี้ ท่านจะเห็นได้ว่า คำว่าธรรมชาติมีความหมายคล้ายกับคำว่า พระผู้เป็นเจ้าในศาสนาคริสต์ หรือในศาสนาอิสลาม แต่อย่างไรก็ดีขอให้เรามาศึกษาคำนี้ ในความหมายที่เราใช้กันอยู่ในภาษาไทย

โดยปกติ คำว่าธรรมชาติที่เราใช้กันอยู่มีความหมายอยู่ ๓ อย่าง คือ:-

๑. ของธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาเองโดยที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น เช่นต้นไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุต่าง ๆ ตลอดทั้งคนและสัตว์ สิ่งเหล่านี้เราเรียกกันว่า ของธรรมชาติ เพราะมนุษย์เราสร้างขึ้นมาไม่ได้ ส่วนรถยนต์ บ้าน เครื่องใช้ต่าง ๆ หรืออะไรก็ตามที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เราไม่เรียกว่าของธรรมชาติ

และการที่เราเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าของธรรมชาติ ก็เพราะ
ถือว่า ธรรมชาติได้สร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา

๒. กฎธรรมชาติ เรารู้ว่าสิ่งทั้งหลายย่อมมี
การเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนั้นมีระเบียบ
หรือมีกฎเกณฑ์ตายตัว ระเบียบที่ว่านั้นมนุษย์ไม่ได้สร้าง
ขึ้น มันมีมานานแล้ว มีมาก่อนที่มนุษย์จะเกิดขึ้น เรา
เรียกกฎเหล่านี้ว่า กฎธรรมชาติ และเราถือว่าสิ่งทั้ง
หลายย่อมเกิดขึ้นมาตามกฎธรรมชาติ เช่นน้ำจะกลายเป็น
น้ำแข็งหรือจะกลายเป็นไอ มันมีกฎของมัน โดยเฉพาะ
คนที่มีปัญญาเหล่านี้ก็สามารถจะทำน้ำแข็ง หรือ
ทำไอน้ำขึ้นมาได้อย่างนี้เป็นต้น

๓. ลักษณะธรรมชาติ อันนี้หมายความว่า โดย
กำเนิดต้นไม้ก็ดี สัตว์ก็ดี คนก็ดี หรือสิ่งใดใดก็ดี ตั้งแต่
เกิดมามีลักษณะอย่างไร เราเรียกลักษณะ อันนี้ว่า
ลักษณะธรรมชาติ เช่นผู้หญิงโดยธรรมชาติ มีลักษณะ
อย่างไร ผู้ชายโดยธรรมชาติมีลักษณะอย่างไร เมื่อเรา
เข้าใจลักษณะนี้ถูกต้อง เราก็อาจจะบอกได้เสมอว่า

คนอย่างนี้เป็นผู้หญิง คนอย่างนี้เป็นผู้ชาย การที่เรา
รู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ จัดไว้เป็นพวกเป็นหมู่และบัญญัติ
ชื่ออย่างนั้นอย่างนี้ ก็โดยอาศัยลักษณะธรรมชาติ

คำว่า ธรรมชาติที่เราใช้กันอยู่ในภาษาไทย ไม่ว่าจะ
จะพูดในสำนวนไหน โดยหลักใหญ่ ๆ ก็มีความหมาย
เพียงแค่ว่า ๓ อย่างนี้เท่านั้น แต่ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า
ในกรณีที่เราพูดว่า คนเราเกิดมาตามธรรมชาติ ต้นไม้
เกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ อะไรทำนองนี้ คนส่วนมาก
ไม่ได้พิจารณาให้ถี่ถ้วนว่า ธรรมชาติที่ตนพูดถึงนั้น
หมายถึงอะไรแน่ คนส่วนมากสักแต่ว่าพูดตาม ๆ กันมา
เช่นถ้าจะถามว่า คนเราเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติจริง
ธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้นมาจริง แต่ธรรมชาติที่ว่านี้
คืออะไร ท่านจะเห็นว่า การที่จะตอบปัญหาข้อนี้
ทำได้ไม่ง่ายเลย

สิ่งต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นมาตามกฎเกณฑ์ของมัน
และเท่าที่เรารู้เราก็มักจะเข้าใจว่า กฎเกณฑ์ต่าง ๆ

เหล่านี้ ไม่มีใครสร้าง มันเกิดขึ้นเอง การเข้าใจแบบนี้ มีแพร่หลายทั่วไป และสำหรับคนที่เชื่อในเรื่อง พระผู้ เป็นเจ้าเขาจะตอบว่า พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ที่สร้าง โลก และสิ่งทั้งปวงในโลก และสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมา ให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎที่พระองค์ได้ทรงวางไว้ แต่ตัวพระผู้เป็นเจ้าเองเป็นผู้ที่อยู่เหนือกฎ แต่ครั้ง จะถามว่า พระผู้เป็นเจ้าที่ว่าเป็นคืออะไร ? การที่จะหา คำตอบในเรื่องนี้ก็ทำได้ไม่ง่ายเช่นเดียวกัน ส่วนใน ทางพระพุทธศาสนาเราไม่มีคำว่าพระผู้เป็นเจ้า ไม่มี คำว่าธรรมชาติ แต่มีคำว่าจิต หรือวิญญาณ ซึ่งก็มี ความหมายคล้าย ๆ กับพระผู้เป็นเจ้า และคล้ายกับ คำว่าธรรมชาติ และเราสามารถที่จะอธิบายได้ พิสูจน์ ได้ว่าจิตหรือวิญญาณคืออะไร แต่อย่างไรก็ดีทาง พระพุทธศาสนาไม่ได้พูดถึงจิตดวงแรกหรือวิญญาณ ดวงแรก ปัญหาที่ว่านี่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้คิด ไม่ให้เอาใจใส่ ปัญหาที่ว่านี่ให้ตัดออกไปก่อน トラาบใด ที่จิตยังไม่บรรลุนิพพาน หรือยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์

ปัญหาที่ว่านี้จะตอบไม่ได้ และสำหรับท่านที่เป็น พระอรหันต์ ซึ่งตอบปัญหาข้อนี้ได้แล้ว แต่ท่านก็จะ ไม่ตอบให้ปุถุชนฟัง เพราะไม่มีทางที่จะพูดกันให้ รู้เรื่องได้ เพราะฉะนั้นปัญหาที่ว่านี้ พระพุทธเจ้าจึง ทรงห้ามไม่ให้คิด และอีกประการหนึ่ง ก็คือ ปัญหานี้ ไม่จำเป็นต้องคิด เพราะในเมื่อเราละกิเลสได้แล้ว เราก็จะตอบปัญหานี้ได้ด้วยตัวของเราเอง โดยไม่ต้อง ถามใครเลย

ข้าพเจ้าขอให้ท่านพิจารณาถึงเรื่องต้นไม้อีกครั้ง หนึ่ง เมื่อเราเอาเมล็ดเพาะลงไปในดิน ในไม่ช้า มันก็จะ ออกราก และมีลำต้นมีกิ่งมีใบขึ้นมาโดยลำดับ ถ้าเรา พูดอย่างภาษาธรรมดาตามที่เราพูดกันทั่วไปเราก็จะ บอกว่า มันเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ ธรรมชาติของมัน เป็นอย่างนั้น ธรรมชาติได้สร้างมันขึ้นมาเป็นอย่างนั้น แต่ธรรมชาติที่ว่านี้มีมันคืออะไรนั้น ยากที่จะตอบ แต่ถ้า เราพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนา เราสังเกตเห็น ว่าต้นไม้ไม่มีชีวิต และส่วนต่าง ๆ ของมันมีความหมาย

การกระทำทุกอย่างของมันก็มีความหมาย สิ่งใดถ้า
เกิดขึ้นมามีความหมาย ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า สิ่งนั้น
มีวิญญูณ เมื่อเราพิจารณาตามแนวนี้ เราก็รู้ว่าต้นไม้
มีวิญญูณ และวิญญูณในต้นไม้เองเป็นผู้สร้างต้นไม้
ขึ้นมา ขอได้โปรดนึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า
มโน คือวิญญูณเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย วิญญูณ
ประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายย่อม เกิดมาจาก
วิญญูณ วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป วิญญูณ
เป็นผู้สร้างชีวิต สิ่งทั้งหลายทั้งปวงย่อมเป็นไปตาม
อำนาจของสิ่งเดียวคือจิต เมื่อจิตเกิด โลกจึงจะ
เกิด โลกเป็นอยู่ก็เพราะอาศัยจิตที่กำลังเกิด เมื่อจิต
ดับโลกก็ดับ หลักพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ตามที่กล่าว
มานี้ขอให้พิจารณาดูโดยละเอียด แล้วท่านก็จะรู้ว่า
สิ่งที่เราเรียกกันว่าธรรมชาตินั้นก็คือ วิญญูณ หรือ
จิตนี้เอง ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า ในสมัยครั้ง
พุทธกาลไม่มีคำว่าธรรมชาติ เพราะพระพุทธเจ้า
ทรงใช้คำว่า จิตหรือวิญญูณแทนคำว่าธรรมชาติ

เพราะฉะนั้น ในการศึกษาเรื่องวิญญูณเพื่อที่จะให้เข้าใจความหมายของคำนี้อย่างถูกต้องตามแนวของพระพุทธศาสนานั้น ครั้งแรกจะต้องปิดคำว่าพระเจ้าและธรรมชาติ ออกไปก่อน ในที่ที่เราควรจะใช้คำว่า พระเจ้าหรือใช้คำว่าธรรมชาติ ขอให้เราใช้คำว่า วิญญูณแทน และในเมื่อเราศึกษาความหมายของคำว่าวิญญูณแจ่มแจ้งดีแล้ว เราจึงจะใช้คำว่าพระเจ้าหรือคำว่าธรรมชาติได้ถูกต้อง และอีกประการหนึ่ง การศึกษา เรื่องวิญญูณในความหมายของพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาจากข้อเท็จจริง และสามารถพิสูจน์ได้ ด้วยตัวของตัวเอง ฉะนั้นในที่สุดเราก็จะเกิดความแน่ใจในความรู้ที่ถูกต้องของเรา

อนึ่ง การศึกษาเรื่องวิญญูณซึ่งเป็นเรื่องนามธรรม ผู้ที่ศึกษาจะสามารถเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งก็ต่อเมื่อมีสมาธิดีด้วย เพราะความรู้ที่ได้มาจากประสาทสัมผัสช่วยให้เราเข้าใจเกี่ยวกับวิญญูณแต่เพียงเล็กน้อย และมักจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดกันบ่อย ๆ

แต่ถ้าหากผู้ใดจำหลักตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ และนำมาพิจารณาในขณะที่จิตเป็นสมาธิ จะทำให้เข้าใจ ง่าย และจะค่อย ๆ เห็นจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน ผู้ที่ไม่ฝึกสมาธิจะเข้าใจเรื่องวิญญูณ แต่เพียงผิวเผิน

จากคำอธิบายที่กล่าวมานี้ ท่านจะเห็นได้ว่าการที่คนส่วนมาก ไม่อาจที่จะเข้าใจเรื่องวิญญูณได้ อย่างแจ่มแจ้ง ก็เพราะไปติดเรื่องพระเจ้าบ้าง ไปติดเรื่องธรรมชาติบ้าง ทั้ง ๆ ที่คนเหล่านี้ไม่เข้าใจ ความหมาย ของคำทั้งสองนี้อย่างถูกต้อง และอีก ประการหนึ่งก็คือคนส่วนมากนั่งสมาธิไม่ได้ ไม่เคย ใช้ความคิดอย่างละเอียดด้วยใจที่เป็นสมาธิ เพราะ ฉะนั้นถ้าหากว่าท่านจะไม่เข้าใจถึงเรื่องที่ข้าพเจ้าพูด ก็ขอให้นึกว่าเป็นเพราะเหตุดังที่กล่าวมานี้ใช่หรือไม่ ?

อนึ่งข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า การศึกษาเรื่องวิญญูณ จะต้องศึกษาควบคู่กันไปกับการศึกษาเรื่องกรรม และวิธีศึกษาที่จะทำให้เราเข้าใจง่ายก็คือ ให้มองดูการเกิด การเจริญเติบโตของต้นไม้ หรือจะ

พิจารณาดูการเกิดการเจริญเติบโตและรูปร่างลักษณะของจำพวกสัตว์ต่างๆ ก็ได้ ข้อสำคัญอย่าลืมว่า ในการพิจารณาดูสิ่งเหล่านี้ อย่าได้ใช้คำว่าพระเจ้าและคำว่าธรรมชาติ ให้กันเอาสิ่งเหล่านี้ออกไปก่อน เช่นเมื่อเราเอาเมล็ดมะม่วงปลูกลงไปในดิน ไม่ข้ามมันก็จะออกรากและมีลำต้นเกิดขึ้น ในกรณีเช่นนี้ขอให้พยายามพิจารณาดูให้เห็นว่า เพราะเหตุที่ต้นไม้มีความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนต่าง ๆ ของมันมีความหมาย พฤติกรรมต่าง ๆ ก็มีความหมาย เพราะฉะนั้น ต้นไม้จึงได้ชื่อว่ามีวิญญาณ **และวิญญาณในต้นไม้เอง ที่ทำให้เมล็ดออกราก ทำให้ลำต้นเกิดขึ้น** อย่างนี้เป็นต้น ท่านจะต้องพยายามหัดคิดแบบนี้บ่อย ๆ ในไม่ช้าท่านก็สามารถที่จะบอกได้ที่เดียวว่า พระเจ้าที่สร้างโลกและสร้างสรรค์สิ่งทั้งปวงในโลก เช่นสร้างต้นไม้ขึ้นมา ก็คือวิญญาณในต้นไม้เอง แต่ข้อสำคัญอย่าเพิ่งไปคิดถึงต้นไม้ต้นแรกว่า เกิดขึ้นมาได้อย่างไร หรือถ้าหากเราจะพูดว่าต้นไม้เกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ

สุดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้าง ก็ขอให้เข้าใจว่าธรรมชาติที่ว่านี้ ก็คือวิญญาณในต้นไม้ นั่นเอง อย่าลืมนะว่าวิญญาณในต้นไม้เป็นจำพวกจิตไร้สำนึก และการสืบต่อของวิญญาณในต้นไม้ก็เป็นการสืบต่อโดยอาศัยระบบของชีวิต หรืออาศัยกรรมพันธุ์

อนึ่ง เมื่อเราพิจารณาเห็นวิญญาณในต้นไม้ เช่นนี้แล้ว ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือต้องพยายามมองให้เห็นว่า **สมรรถภาพในการสร้างสรรค์ของวิญญาณ ก็คือวิบากของกรรม** เหมือนอย่างเมื่อเราหัดพูด ความสามารถในการพูดก็ค่อย ๆ มีขึ้น และมากขึ้นโดยลำดับ ความสามารถในการพูดก็คือวิบากของกรรม เมื่อเราออกแรงทำงานอะไรก็ตามความแข็งแรงของร่างกายซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้สึกลึกซึ้งคิดในการบังคับร่างกาย ความแข็งแรงของร่างกายไม่เรียกว่าวิบาก แต่ความรู้สึกลึกซึ้งที่ฝังอยู่ในสันดาน ที่เป็นตัวการสำคัญที่ควบคุมร่างกายให้ทำงานได้อย่างแข็งแรงนั้น นั่นคือตัววิบาก หรือพูดอีกนัยหนึ่ง เมื่อเรา

ใช้อวัยวะส่วนไหนมาก ร่างกายก็จะค่อยๆ ปรับปรุง
ตัวมันเองให้มีความเหมาะสมในอันที่จะทำงานนั้น ๆ
เช่นฝ่าเท้าจะมีความหนาในเมื่อเดินมาก ทั้งนี้ก็เพราะ
ส่วนนี้ ใช้มากจะต้องมีการเสียดสีกับพื้นดิน หรือที่ที่
เราเดินบ่อย ๆ แต่ถ้าคนไหนใส่รองเท้าอยู่เสมอ แม้
กระทั่งอยู่บ้านก็ใส่เป็นประจำ ฝ่าเท้าจะบาง การ
ที่อวัยวะต่าง ๆ มีการปรับปรุงตัวเองให้มีความเหมาะ
สมในอันที่จะใช้งานนั้น ๆ ความแข็งแรงหรือความ
สมบูรณ์ของอวัยวะที่เกิดขึ้น ไม่เรียกว่าวิบาก แต่
ความสามารถของจิตใจที่ควบคุมร่างกายให้ทำงาน
จนกระทั่งมีความสามารถเหมาะสมเกิดขึ้น นั่นคือ
วิบาก ถ้าหากว่าท่านเข้าใจความหมายของคำว่าวิบาก
เหมือนอย่างทีอธิบายมานี้ ท่านก็จะมองเห็นได้โดย
ไม่ยากว่าสมรรถภาพที่สร้างสรรค์ต้นไม้ขึ้นมา ซึ่งตา
เรามองไม่เห็น เรามองเห็นแต่ผลของมันที่เกิดขึ้น
ตัวสมรรถภาพที่ว่านี้ก็คือวิบากของกรรมนั่นเอง เพราะ
สมรรถภาพที่ว่านี้เกิดขึ้นจากการกระทำของตน ข้าพเจ้า

ได้บอกแล้วว่า อย่าได้เอาคำว่าธรรมชาตินี้มาใช้ อย่าไปพูดว่าธรรมชาติได้สร้างให้มันเป็นมาอย่างนั้น ธรรมชาติช่างมีความสามารถอย่างเหลือเกิน ความคิดหรือคำพูดในทำนองนี้อย่าได้นำเอามาใช้เป็นอันขาด ขอให้ท่านพิจารณาดูว่าต้นไม้ถ้าปลูกในที่ร่ม มันก็ต้องเอนไปหาที่สว่างเพื่อที่จะได้รับแสงแดด การที่มันเอนไปได้เช่นนั้น มันต้องมีความสามารถในอันที่จะทำให้ต้นของมันค่อย ๆ เอนไป ซึ่งความสามารถที่ว่าเป็นผลมาจาก การเปลี่ยนแปลง หรือการกระทำต่าง ๆ ภายในต้นของมัน ความสามารถที่ว่าเป็นวิบากของกรรม และในทำนองเดียวกัน ต้นไม้ที่เกิดในที่เปียดเสียดมันจะพยายามแข่งขันเพื่อให้ต้นไม้สูงขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า ต้นไม้ที่เกิดในที่เปียดเสียด โดยเฉพาะต้นไม้ยืนต้น ต้นจะสูงมาก ทั้งหมดที่ว่าเป็นนี้ก็เกิดจากวิบากของมัน ในการพิจารณาดูการแข่งขันของต้นไม้ ถ้าหากพิจารณาดูตามแนวตั้งที่กล่าวมานี้ จะทำให้เข้าใจความหมายของกรรม วิบากของกรรม และวิญญูณชัดเจนมาก

ก็จะออกราก สมรรถภาพที่ทำให้เกิดราก ซึ่งถ้าพิจารณา
ดูให้ละเอียดก็จะรู้ว่า มันเกิดขึ้นมาจากการกระทำ
หลายๆ อย่างรวมกัน ซึ่งการกระทำแต่ละอย่างล้วนแต่
มีความหมายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นสมรรถภาพของชีวิต
ทุกอย่าง เมื่อพูดตามความหมายของพระพุทธศาสนา
จึงได้เรียกว่าวิบากด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้

คนส่วนมากเมื่อพูดถึงวิบากจะไม่เข้าใจเหมือน
ดังที่อธิบายมา โดยเฉพาะคนที่เคยชินมากับความคิด
ในแบบเดิมจะไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับความหมาย
ของวิบากดังที่กล่าวมา บางคนเมื่อพูดถึงวิบากจะต้อง
หมายถึงความลำบาก เช่นไปเห็นใครตกทุกข์ได้ยากก็
พูดว่า เป็นด้วยวิบากของเขา ทางที่ทुरกันดาร มักจะ
พูดว่าทางวิบาก ส่วนคนที่มั่งมีศรีสุขเป็นใหญ่เป็นโต
เราก็มักจะพูดว่าเขาเป็นคนมีบารมี บารมีของเขามาก
แต่จะไม่พูดว่าเป็นเพราะวิบากแห่งกุศลกรรม เพราะ
เหตุที่คนส่วนมากมักจะเข้าใจคำว่าวิบากดังที่กล่าวมานี้
หรือบางคนแม้จะเข้าใจว่าวิบากเป็นคำกลาง ๆ คือจะ

หมายถึงวิบากของกุศลก็ได้ หมายถึงวิบากของอกุศลก็ได้ แม้ว่าความเข้าใจของเขาจะก้าวมาถึงขั้นนี้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจที่จะเข้าใจได้ว่า สมรรถภาพของชีวิตทุกอย่างคือวิบากของกรรม และในเมื่อพูดว่าต้นไม้ก็มีวิบากของกรรมเหมือนกันก็ยิ่งจะงง และบางคนก็ถึงกับลงความเห็นว่ ข้าพเจ้าพูดไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ไปเอาเรื่องอย่างอื่นมาอ้างว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

แต่จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ายืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าความหมายของคำดังที่ได้อธิบายมานั้น เป็นหลักของพระพุทธศาสนาจริง ๆ แต่คนส่วนมากไม่มีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียด เพราะฉะนั้นจึงไม่อาจที่จะเข้าใจถึงความหมายของวิบากดังที่กล่าวมา ข้าพเจ้าขอให้ท่านพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่า เมื่อเราเห็นต้นไม้ออกราก มีลำต้น มีกิ่ง หรือมีใบ หรือมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม เราจะต้องนึกว่า ความสามารถในการทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ก็คือวิบากของกรรม ซึ่งวิบากที่ว่านี้มีอยู่ในวิญญาณ

ของต้นไม้ และวิญญาณของต้นไม้ที่มีอยู่ในเมล็ดของต้นไม้ ถ้าเมล็ดนั้นไม่เน่า ไม่เสีย ก็แปลว่ายังมีวิญญาณ ถ้าเมล็ดนั้นตายก็แปลว่าวิญญาณไม่มี ขอให้พยายามคิดตามนี้ให้ได้ ปิดคำว่าธรรมชาติออกไป อย่าเอามาใช้และขอให้พิจารณาดูให้ซึ่งว่า สมรรถภาพของต้นไม้ก็เกิดจากการกระทำของต้นไม้ และการกระทำของต้นไม้เรียกได้ว่าเป็น **กรรม** ก็เพราะเป็นการกระทำที่มีความหมาย เป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนา ซึ่งเจตนาที่ว่านี้ จะมีได้ก็เฉพาะในสิ่งที่มีชีวิต เพราะเจตนาเป็นเจตสิก คือเป็นคุณสมบัติของ วิญญาณ ต้นไม้ที่มีชีวิตก็คือต้นไม้ที่ยังมีวิญญาณ และในวิญญาณก็ย่อมมีเจตนาต่าง ๆ ขอให้สังเกต จากใจของเรา ทุกขณะที่ความรู้สึกรู้จักคิดเกิดขึ้น จะต้องเกิดมาจากเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเจตนาไม่เกิด วิญญาณเกิดขึ้นไม่ได้ หรือถ้าเจตนาไม่มี วิญญาณก็ย่อมไม่มี ขอให้สังเกตจากใจของตัวเอง แล้วจะสามารถเข้าใจเรื่องวิญญาณในต้นไม้ เรื่องกรรม และเรื่องวิบากของกรรมของต้นไม้

เชื้อหรือกรรมพันธุ์ก็คือวิบากของกรรม

เมื่อพูดถึงวิบากก็ขอให้เข้าใจว่าหมายถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า การสืบต่อของวิญญาณมีอยู่ ๒ อย่าง คือการสืบต่อโดยอาศัยระบบชีวิต เป็นการสืบต่อทางสายโลหิตอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่ง คือการสืบต่อโดยวิธีจิตและปฏิสนธิ พวกเชื้อโรคต่าง ๆ ซึ่งแพร่พันธุ์ด้วยการแบ่งตัว เช่นอหิวาต์ตัวหนึ่งเมื่อเจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ก็จะแบ่งเป็นสองตัว แต่ละตัวก็มีวิญญาณ และวิญญาณที่ว่านี้เกิดจากระบบชีวิต วิญญาณอย่างนี้สืบต่อโดยอาศัยระบบชีวิต พวกพืชต่าง ๆ ก็เหมือนกัน สเปอร์มและไข่ของคนก็เหมือนกัน วิญญาณสามารถสืบต่อจากพ่อแม่มาถึงลูกได้ โดยวิธีเดียวกัน แต่อย่าลืมนว่ ชีวิตที่มีสมองหรือมีระบบประสาทเกิดขึ้นแล้ว นอกจากวิญญาณจะสืบต่อ โดยอาศัยระบบชีวิตแล้ว ยังมีการสืบต่อโดยวิธีจิต และปฏิสนธิอีกด้วย ตัวอย่างเช่นคน การที่ลูกมีลักษณะเหมือนพ่อแม่ มีนิสัยใจคอบางอย่างเหมือน

พ่อแม่ ก็เพราะวิญญาณของพ่อแม่ได้ถ่ายทอดมายังลูก โดยอาศัยการผสมพันธุ์ แต่วิญญาณส่วนนี้ไม่สามารถที่จะสร้างสมอง หรือสร้างระบบประสาทขึ้นมาได้ การที่คนเรามีลักษณะพิเศษเป็นของเฉพาะตัว มีโชคชะตาวาสนาไม่เหมือนพ่อแม่ไม่เหมือนพี่น้องท้องเดียวกัน ก็เพราะในขณะที่สเปิร์มกับไข่ได้ผสมกันแล้ว ได้มีวิญญาณจากที่ใดที่หนึ่งมาเกิดในที่นี้ ทันทีที่วิญญาณนี้ มาเกิด ระบบประสาทและลักษณะทางเพศก็จะเริ่มตั้งต้นเกิดขึ้น ซึ่งระยะแรกๆ นี้ แน่นอนไม่อาจที่จะมอง เห็นได้ แม้ด้วยกล้องจุลทรรศน์ แต่ทางพระพุทธศาสนา รู้เรื่องนี้ก็เพราะมีญาณต่าง ๆ ที่เกิดจากสมาธิเป็น เครื่องมือทดสอบ เช่น ตาทิพย์ การระลึกชาติได้ ดังนี้ เป็นต้น

อนึ่งขอให้สังเกตว่า ชีวิตเช่นอย่างของมนุษย์ ซึ่งร่างกายทุกส่วนจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับระบบประสาททั้งหมด ถ้าระบบประสาทของอวัยวะส่วนไหนพิการ อวัยวะส่วนนั้นจะไม่เจริญ เช่นเด็กที่เป็น

โรคชาลีบที่เรียกว่าเป็นโรคโปลิโอ ก็เพราะประสาทที่มากควบคุมขาเกิดพิการอย่างนี้เป็นต้น สำหรับในกรณีที่ระบบของอวัยวะทุกอย่างต้องขึ้นอยู่กับระบบประสาทนั้น วิญญาณที่ทำหน้าที่สร้างระบบประสาทเป็นวิญญาณที่มาจากที่อื่น เป็นวิญญาณที่สืบต่อโดยวิธีจติ และปฏิสนธิ ในการศึกษาเรื่องวิญญาณ จะต้องพยายามแยกแยะประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ออกพิจารณาให้ละเอียด

เมื่อท่านเข้าใจการสืบต่อของวิญญาณ และเข้าใจความหมายของคำว่าวิบาก ดังที่กล่าวมาแจ่มแจ้งดี ข้าพเจ้าคิดว่าท่านจะไม่ลำบากอีกต่อไป ในการที่จะมองให้เห็นว่า ชีวิตทุกอย่างนับตั้งแต่สัตว์เซลล์เดี่ยวจนกระทั่งถึงคน ชีวิตต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นก็เพราะอาศัยวิญญาณ วิญญาณมีการกระทำอยู่เสมอ พฤติกรรมต่าง ๆ ของชีวิตก็คือการแสดงออกแห่งการกระทำของวิญญาณ เมื่อวิญญาณมีกรรม คือมีการกระทำ

มันก็ต้องมีวิบากของมันเกิดขึ้น เหมือนอย่างว่า เมื่อเรา ใช้ความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ก็จะต้องมีผลของความนึกคิดที่เป็นนามธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ผลแห่งความนึกคิดที่เป็นนามธรรม อันนี้แหละ ก็คือ วิบาก โปรดจำให้ดีๆ คำว่าวิบากไม่ได้หมายถึงผลที่เป็นวัตถุ เช่นเมื่อเราเรียนหนังสือซึ่งต้องใช้ความคิดมากมาย กว่าจะมีความรู้ความสามารถเกิดขึ้น ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ในใจนี้คือวิบาก เมื่อเรามีความรู้ แล้วไปหางานทำแล้วได้เงิน เงินที่เกิดขึ้น จากความรู้ ไม่เรียกว่าวิบาก เพราะฉะนั้นขอให้สังเกตให้ดีๆ ทุกครั้งที่มีความนึกคิดเกิดขึ้น จะต้องมียผลอย่างใด อย่างหนึ่ง ที่เป็นนามธรรมเกิดขึ้นเสมอ ส่วนผลที่เป็นวัตถุที่แสดงออกมาให้เห็นได้ชัดในภายนอกนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง จะเกิดหรือไม่เกิดย่อมขึ้นกับเหตุกับ ปัจจัยอีกหลายอย่าง คนที่ไม่เข้าใจถึงเรื่องวิบากก็ เพราะคอยแต่จะไปนึกในเรื่องวัตถุ คือไปเข้าใจเสียว่า

ผลที่ปรากฏออกมาในภายนอก เช่นความมีเงินหรือความยากจน ความสุขสบายหรือความทุกข์ยากลำบาก ไปเข้าใจกันว่า นี่คือวิบาก ซึ่งความจริงวิบากไม่ได้มีความหมายเช่นนี้ ความยากจนและความมั่งมีนั้น เป็นผลที่เกิดจากวิบากอีกตอนหนึ่ง ถ้าเข้าใจได้เช่นนี้ แล้วก็มองเห็นว่า ทุกครั้งที่วิญญานมีความรู้สึกนึกคิดเกิดขึ้น วิบากของมันจะต้องเกิดขึ้นเสมอ และวิบากที่ว่านี้ก็จะค่อย ๆ สะสมมากขึ้นโดยลำดับ ต้นไม้กว่าจะเจริญเติบโตจนกระทั่งมีลูกเกิดขึ้น มันก็เหมือนกับคนเราเริ่มเรียนหนังสือ กว่าจะมีความรู้ความสามารถเกิดขึ้นต้องอาศัยการสะสมวิบากขึ้นมาทีละน้อยๆ ผลอย่างใดจะเกิดขึ้นเมื่อไร มันมีกฎเกณฑ์ตายตัวของมัน มันเหมือนกับคนเราเรียนหนังสือ หรือเรียนวิชาอันใดก็ตาม มันมีหลักแน่นอนของมันว่า จะต้องใช้เวลาานานเท่าไร จะต้องรู้อะไรมาโดยลำดับจนกระทั่งมีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นจริง ๆ แต่

สำหรับในเรื่องนี้ต้องพิจารณาดูรายละเอียดด้วย คนที่มีพื้นมาดีเคยรู้เคยเข้าใจในเรื่องนั้นมาบ้างแล้ว ก็ย่อมจะเรียนได้เร็วกว่าคนที่มีพื้นมาไม่ดี แต่ถ้าพื้นเดิมเท่า ๆ กันก็ต้องใช้เวลาเท่ากัน จึงจะมีความรู้ความสามารถ อย่างเดียวกัน จำพวกพืชหรือสัตว์ต่าง ๆ พื้นเดิมมีมาเหมือน ๆ กัน จะแตกต่างกันก็แต่เพียงนิดหน่อย เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นว่า ต้นไม้ชนิดเดียวกันเกิดใน สิ่งแวดล้อมอย่างเดียวกัน เวลาจะมีลูกก็ย่อมจะมี พร้อม ๆ กัน ส่วนเรื่องของคน เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นเดิมมาตั้งแต่ชาติก่อนไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นผล ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่คนเรา เช่นเราจะร่ำรวยเมื่อไร เราจะตกระกำลำบากอย่างไร จะตายเมื่อไร จะเจ็บป่วย ด้วยโรคอะไร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีกฎเกณฑ์ของมัน มาแน่นอนทุกอย่าง แต่ว่าการพยากรณ์ถึงสิ่งเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งและทำได้ยากมาก นอกจากผู้ที่ได้อภิญญาขั้นสูงจริง ๆ จึงจะสามารถรู้รายละเอียดและทำนายได้อย่างแม่นยำ

วิญญาณ กรรม วิบากของกรรม

* อันที่จริงการศึกษาเรื่องวิญญาณ ถ้าหากเข้าใจความหมายของคำ ๓ คำแจ่มแจ้งดี ก็จะเข้าใจเรื่องนี้ได้โดยไม่ยาก คำ ๓ คำที่ว่านี้ก็คือ คำว่า **วิญญาณ กรรม และวิบากของกรรม** ซึ่งความหมายของคำเหล่านี้ ข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้วโดยละเอียด แต่ถึงแม้ท่านจะเข้าใจเรื่องนี้ดีแล้วก็ตาม ก็ขอให้หมั่นนึกถึงความหมายของคำเหล่านี้บ่อย ๆ เช่น วิญญาณคือความรู้สึก ซึ่งจะเป็นไปโดยที่รู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ตาม ก็เรียกว่าวิญญาณ และความรู้สึกที่เรียกว่าวิญญาณนี้ หมายถึงรู้สึกเห็น รู้สึกได้ยิน รู้สึกกลิ่น รู้สึกรส รู้สึกสัมผัส ในร่างกายและรู้สึกนึกคิดอยู่ในใจ เมื่อพูดถึงความรู้สึกขอได้โปรดแยกแยะให้ดีกว่า ไม่ใช่หมายถึงรู้สึกพอใจไม่พอใจ รู้สึกโกรธเกลียด รู้สึกอยากได้อะไรเหล่านี้เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ไม่เรียกว่าวิญญาณ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ไม่ใช่เป็นสัจญ์ลักษณะ

* วิญญาณ ฉบับที่ ๙ กันยายน ๒๕๑๐

ของวิญญานโดยตรง คำว่า **รู้สึก** ในภาษาไทยมีความหมายกว้าง แต่ในภาษาบาลีมีความหมายเฉพาะอันที่จริง คำว่า **วิญญาน** ตามศัพท์แท้ ๆ แปลว่า **รู้** และคำว่ารู้ในที่นี้ ถ้าเป็นการรู้ทางตาก็คือการเห็น ถ้าเป็นการรู้ทางหู ก็คือการได้ยิน อย่างนี้เป็นต้น รู้ในที่นี้ก็ไม่ได้หมายถึงความเข้าใจ แต่หมายถึงรู้ที่สักแต่ว่ารู้ อย่าลืมนะ คำว่ารู้ ถ้าพูดในภาษาไทยก็มีความหมายกว้าง แต่คำว่า **รู้** ที่หมายถึง **วิญญาน** แปลได้หลายอย่าง คือแปลว่า **เห็น** ก็ได้ การ**ได้ยิน** ก็ได้ การ**เห็น** เป็นการรู้ของวิญญาน การ**ได้ยิน**ก็เป็นการรู้ของวิญญานอย่างนี้เป็นต้น

การศึกษาเรื่องนามธรรม จะต้องพยายามกำหนดความหมายของคำที่เราใช้ให้แจ่มแจ้งอย่าให้คลุมเคลือ อย่าลืมนะอันขาดว่า เมื่อพูดถึงวิญญานก็หมายถึงแค่การเห็นการได้ยินเป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี อาจจะพูดได้อีกนัยหนึ่งว่า การเห็นการได้ยินเกิดขึ้นมาจากสภาวะอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นนามธรรม สภาวะอันนี้

มีลักษณะเป็นพลังงาน แต่เป็นพลังงานที่ไม่สามารถจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ มีทางที่จะเรียนรู้ได้โดยตรงเพียงทางเดียว คือทางมโนสัมผัส ส่วนการเรียนรู้โดยอาศัยประสาททั้ง ๕ เช่นอาศัยการดูหรือการฟังเป็นต้น เป็นการเรียนทางอ้อมหรือการเรียนที่เป็นเพียงส่วนประกอบ ไม่มีใครที่สามารถจะรู้เรื่องจิตใจอย่างลึกซึ้ง หรือถูกต้องตามความเป็นจริงโดยอาศัยการดูหรือการฟังเป็นต้น และถ้าหากต้องการที่จะรู้ให้ละเอียดลึกซึ้งทุกแง่มุม ก็จะต้องฝึกสมาธิไปจนกระทั่งมีญาณพิเศษต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่นญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ ญาณที่ทำให้เกิดตาทิพย์ ญาณที่ทำให้อ่านใจคนอื่นได้อย่างนี้เป็นต้น แต่ถึงแม้จะมีญาณที่ว่านี้ เกิดขึ้นแล้วก็ตาม ก็ยังไม่อาจที่จะรู้แจ้งเรื่องวิญญานถึงที่สุด จนกว่าเมื่อใดสามารถเข้าถึงนิพพาน ดับจิตและเจตสิกทั้งหลายได้ซึ่งเป็นการดับในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และเป็นการดับที่ไม่ใช่เป็นการหลับอย่างธรรมดาหรือเป็นการสะกดจิต แต่เป็นการดับเพราะกิเลสใน

สันดานไม่มี ความกตสันทางอารมณ์ต่างๆ ไม่มี และมีความชำนาญในการเข้าสมาธิ ซึ่งในขณะที่จะดับนั้นมีสติอยู่กับตัวติดต่อกันไปทุกขณะจิต ในระหว่างที่ดับก็มีสติสัมปชัญญะ เพราะฉะนั้นการดับจิตและเจตสิก ในขณะที่จิตเข้าถึงนิพพาน หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือเข้าถึงความว่าง ซึ่งในขณะที่เข้าถึงความว่างนี้ จิตไม่มีรูป และไม่มีนามใด ๆ เป็นอารมณ์ ผู้ที่สามารถเข้าถึงความดับเช่นนี้ จะทำให้รู้แจ้งถึงสภาพของวิญญาณ และสภาพของชีวิตในสากลจักรวาลได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

จากคำอธิบายโดยสังเขปดังที่กล่าวมานี้ สำหรับคนที่ไม่มีพื้นในเรื่องที่เกี่ยวกับนิพพานก็คงจะอ่านไม่รู้เรื่อง แต่ก็ไม่ใช่ไปปล่อยเอาไว้ก่อน เท่าที่อธิบายมาให้ฟังนี้ ก็เพื่อต้องการที่จะให้รู้ว่า วิธีศึกษาที่จะให้เข้าใจเรื่องวิญญาณโดยละเอียดมีอยู่อย่างไรบ้าง ท่านที่เป็นนักศึกษา จะได้รู้จักประมาณตัว ไม่เชื่อความคิดของตัวเองจนเกินไปเหมือนอย่างบางคน ทั้ง ๆ ที่

ตนเองไม่มีคุณสมบัติ หรือไม่มีเครื่องมือในอันที่จะศึกษาเรื่องวิญญาณ เพียงแต่มีความรู้ที่จำมาจากคนอื่นผิด ๆ ถูก ๆ แล้วก็ยึดมั่นว่าความเข้าใจของตนเองถูกต้อง คนประเภทนี้จะไม่มีความเข้าใจเรื่องวิญญาณได้โดยละเอียด

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า เมื่อพูดถึงวิญญาณขอให้นึกทันทีว่า หมายถึง การเห็นการได้ยินเป็นต้น หมายความว่าเพียงแค่นี้เท่านั้น ไม่มากไปกว่านี้ และเมื่อเข้าใจเช่นนี้แล้วก็ขอได้โปรดเข้าใจต่อไปอีกชั้นหนึ่งว่า การเห็นและการได้ยิน เราจะพูดว่าเป็นตัววิญญาณก็ได้ เช่นจะถามว่า วิญญาณคืออะไร ? ก็ฟังตอบว่า วิญญาณก็คือการเห็นและการได้ยินเป็นต้น อย่าลืมนะว่าวิญญาณมี ๖ อย่าง เมื่อเข้าใจเช่นนี้แล้วก็อย่ายึดมั่นเพียงแค่นี้จะต้องคิดต่อไปอีกชั้นหนึ่งว่า การเห็นและการได้ยินไม่ใช่เกิดจากตา ไม่ใช่เกิดจากหู การเห็นและการได้ยินเกิดขึ้นมาจากวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอีกอย่างหนึ่งนอกจากร่างกาย การเห็นและ

การได้ยินเป็นต้นนั้น เป็นสัญลักษณ์ของวิญญาน เช่น เมื่อท่านเห็นต้นไม้มีความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม และความรู้สึกที่ว่านี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาหรือพฤติกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีความหมาย ก็พึงเข้าใจเถิดว่า อันนี้เป็นสัญลักษณ์ของวิญญาน หรืออีกนัยหนึ่ง ตัวสเปิร์มของผู้ชายในเมื่อถูกขับเข้าไปอยู่ในมดลูกของผู้หญิงแล้ว ทุกตัวจะพยายามว่ายไปหาไข่ และถ้าตัวไหนไปถึงไข่ก่อน มันก็จะเอาหัวทิ่มเข้าไปในไข่ และไข่นั้นก็จะสร้างเยื่อหุ้มขึ้นมาทันที เป็นการป้องกัน มิให้สเปิร์มตัวอื่นทิ่มเข้าไปได้ มันคล้าย ๆ กับผู้หญิงเมื่อได้ตกลงใจรักกับชายใดเป็นการแน่นอนแล้ว ก็จะมีปฏิกิริยาอาการปฏิเสธชายอื่น ถ้าหากชายอื่นประสงค์จะเข้าไปเกี่ยวข้อง การกระทำที่มีความหมายเช่นนี้ บอกให้รู้ว่าสิ่งนี้มีวิญญาน ข้อสำคัญอย่าลืมนะว่าอย่าเอาคำว่าธรรมชาติเข้ามาใช้เป็นอันขาด

มีคำพูดอยู่เพียง ๒ ประโยคเท่านั้น ที่เราจะต้องนึกอยู่เสมอ กล่าวคือ เมื่อถามว่าวิญญานคืออะไร ?

วิญญาณก็คือการเห็นและการได้ยินเป็นต้น อย่าลืมนึกว่าเป็นต้น และถ้าจะถามต่อไปอีกว่า การเห็นและการได้ยินเกิดจากอะไร? ต้องตอบว่า เกิดจากวิญญาณ ไม่ใช่เกิดจากตา ไม่ใช่เกิดจากหู และวิญญาณนั้น เป็นสิ่งที่มีอีกอย่างหนึ่งนอกจากร่างกาย คนเราเมื่อตายแล้ววิญญาณยังอยู่และวิญญาณอันนี้จะสร้างชีวิตต่อไปอีก และเมื่อชีวิตเกิดขึ้นแล้ววิญญาณก็ จะมีการเห็นการได้ยินหรือมีความรู้สึกทางประสาท ทางใดทางหนึ่งเกิดขึ้น ที่กล่าวว่าวิญญาณคือการเห็น การได้ยินนั้น โปรดสังเกตให้ดีว่าการเห็นและการได้ยินนี้ไม่ใช่ตัววิญญาณโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เกิดมาจากวิญญาณ เพราะฉะนั้นในครั้งแรกจึงตอบว่า วิญญาณคือการเห็นและการได้ยิน ที่ตอบเช่นนี้ก็เพื่อจะแยกหน้าที่ของวิญญาณกับหน้าที่ของร่างกายออกจากกัน คนที่เข้าใจว่า ตาเห็นก็คือตาเห็น หูได้ยิน ก็คือหูได้ยิน ซึ่งหมายความว่า เขาเข้าใจว่าตาเป็นผู้เห็น หูเป็นผู้ได้ยิน ความเข้าใจอย่างนี้ผิด ที่ถูกวิญญาณเป็นผู้เห็น วิญญาณเป็นผู้ได้ยินอย่างนี้เป็นต้น

การที่ข้าพเจ้าต้องกล่าวซ้ำอีกบ่อย ๆ ก็เพื่อจะ
ให้ท่านเข้าใจโดยกระจ่าง และมีความคล่องแคล่วใน
เรื่องวิญญาน ในคัมภีร์เคยกล่าวไว้ว่า การศึกษาเรื่อง
นามธรรมต่าง ๆ ถ้าศึกษาคำว่าวิญญานให้เข้าใจ
ดีแล้ว เรื่องอื่น ๆ ก็จะเข้าใจได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้
ข้าพเจ้าจึงต้องอธิบายบ่อย ๆ ท่านผู้อ่านโปรดอย่าคิด
ว่าเป็นการซ้ำซาก หรือเป็นการพูดทวน ข้าพเจ้ามี
ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องการสอนมาเป็นเวลาเกือบ
ยี่สิบปี ข้าพเจ้าเคยพบตัวอย่างมากมาย คนที่ฟังข้าพเจ้า
บ่อย ๆ ซึ่งตัวเขาเองสำคัญตัวเองว่าเข้าใจดี แต่ครั้ง
ถามขึ้นกลับตอบไม่ได้ ส่วนมากมักจะเป็นกันอย่างนี้
ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเข้าใจเรื่องวิญญานอย่างแจ่มแจ้งนั้น
เมื่อถามก็ต้องตอบได้ทันที จะมัวซ้ำหรืออีกอ้ออยู่
ไม่ได้ และต้องตอบออกมาให้ชัดเจนด้วย

กรรม แปลว่า การกระทำ คำนี้ก็เหมือนกัน
อย่างนี้แต่เพียงแค่คำแปลเท่านั้น กรรมแปลว่าการ
กระทำก็จริง แต่การกระทำที่จะเรียกว่าเป็นกรรมได้

ก็ต่อเมื่อการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นมีความหมาย เป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เจตนาเป็นเจตสิก และเป็นเจตสิกที่เกิดพร้อมกับจิต ทุกขณะ หมายความว่าทุกขณะที่มีการเห็นหรือ การได้ยิน หรือ มีความรู้สึกนึกคิดใด ๆ เกิดขึ้นก็ตามจะต้องประกอบด้วยเจตนา เกิดพร้อมกับเจตนาเสมอ ถ้าไม่มีเจตนา วิญญานจะเกิดขึ้นไม่ได้ เช่นเสียงเข้าหู ถ้าไม่ตั้งใจฟัง การได้ยินย่อมไม่เกิด ผู้ที่เข้าสมาธิได้ลึก จิตแน่วแน่อยู่ในอารมณ์ของสมาธิอย่างมั่นคงในขณะนั้น เจตนาที่จะรับอารมณ์ภายนอกจะไม่เกิดขึ้นเลย เพราะความตั้งใจทั้งหมดไปรวมอยู่ที่อารมณ์ของสมาธิ เพราะฉะนั้นในขณะนั้นไม่ว่าจะมีอารมณ์มากระทบกับ ตาหูจมูกลิ้น และกายอย่างไรก็ตาม แต่วิญญานทั้งห้า จะไม่เกิดขึ้นเลย ข้อเท็จจริงอันนี้ สำหรับคนที่ได้ฌาน จะเข้าใจได้แจ่มแจ้งและยอมรับความจริงข้อนี้ ส่วนคน ธรรมดาที่เข้าฌานไม่ได้ จิตใจมักจะวอกแวกอยู่เสมอ จึงไม่อาจที่จะรู้ความจริงข้อนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้

จำไว้ว่า วิญญาณจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยเจตนา
อย่างใดอย่างหนึ่ง และเจตนาที่เกิดขึ้นก็ต้องเกิดพร้อม
กับวิญญาณในขณะนั้นด้วย

กรรม แบ่งออกเป็น ๓ อย่างคือ กายกรรม วจี
กรรม และ มโนกรรม เรื่องกรรม ๓ อย่างนี้ ถ้าสรุป
แล้วก็มีเพียงอย่างเดียว คือมโนกรรมเท่านั้น ทั้งนี้
ก็เพราะว่า คนเราจะพูดอะไร หรือทำอะไรก็ต้องนึก
คิดก่อน ถ้าทำออกมาทางกายเช่นการฆ่าสัตว์เป็นต้น
หรือการใส่บาตรเป็นต้น ก็เรียกว่ากายกรรม ถ้าพูด
ออกมา ก็เรียกว่า วจีกรรม แต่ถ้าไม่ทำและไม่พูดเพียง
แต่คิดอยู่ในใจ ซึ่งจะคิดดีหรือคิดชั่วก็ตาม ก็เรียกว่า
มโนกรรมและโปรดสังเกตไว้ด้วยว่า ในชั่วขณะที่เห็น
หรือได้ยิน ถ้าความนึกคิดยังไม่เกิด ไม่ถือว่าเป็น
กรรมจะจัดว่าเป็นกรรมได้ก็ต่อเมื่อความนึกคิดเกิด
ถ้าเรียกตามสำนวนอภิธรรมก็ว่าชวนจิตเกิด ชวนจิต
หมายถึงจิตที่กำลังมีความนึกคิด

เมื่อความนึกคิดเกิด ซึ่งจะทำหรือพูดออกมา หรือไม่ก็ตาม เรียกว่ากรรมได้เกิดขึ้นแล้ว หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่า ได้ทำกรรมแล้ว อย่าลืมว่า ความนึกคิดที่เกิดขึ้นทุกขณะจะต้องประกอบด้วยเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ และเมื่อความนึกคิดเกิดขึ้นแล้ว แม้จะไม่พูดหรือไม่ทำอะไรก็ตาม ในขณะนั้นพฤติกรรมทางร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องเกิดขึ้น ตามหลัก ของปฏิจจสมุปบาทที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เมื่อวิญญานเกิด รูปจะต้องเกิด ซึ่งคำว่ารูปในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เกิดขึ้น เรียกตามภาษา อภิธรรมว่า เมื่อวิญญานเกิด กายวิญญูติหรือ วจิตวิญญูติจะต้องเกิดขึ้นเสมอ คำว่า กายวิญญูติ แปลว่า พฤติกรรมที่เป็นเหตุให้รู้ความหมาย ซึ่งแสดงออกทางร่างกาย วจิตวิญญูติ แปลว่า พฤติกรรมที่เป็นเหตุให้รู้ความหมาย ซึ่งแสดงออกทางวาจา การที่พฤติกรรมมีความหมาย ก็เพราะเกิดมาจากความนึกคิดที่ประกอบไปด้วยเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ในอภิธรรมกล่าวว่ กายวิญญูติเกิดพร้อมบัจจิตทุก
ขณะและได้เกิดมาแล้วตั้งแต่วิญญาณได้ปฏิสนธิ
อย่าลืมนว่วิญญาณมีอยู่ ๒ อย่างคือวิถีวิญญาณกับ
ภวังควิญญาณ ในภวังควิญญาณ ซึ่งเป็นจิตไร้สำนึก
ก็มีความรู้สึกรู้คิดเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งอันนี้จะสังเกตได้
จากการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ และการเจริญเติบโต
ของร่างกายตั้งแต่วเริ่มปฏิสนธิ

ข้อที่จะต้องศึกษากันให้ลึกซึ้ง ก็คือ จะต้อง
พยายามพิจารณาให้เห็นว่ คนเราได้ทำกรรมอยู่เสมอ
ทุกขณะตั้งแต่วเริ่มปฏิสนธิ หรือถ้าจะพูดอีกนัยหนึ่ง
ก็คือ กรรมได้เกิดขึ้นเสมอทุกขณะตั้งแต่วเริ่มปฏิสนธิ
กรรมก็คือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีความหมาย ซึ่งได้มีมา
แล้วตั้งแต่วเริ่มปฏิสนธิ และจากพฤติกรรมต่าง ๆ นี้เอง
อวัยวะต่าง ๆ จึงได้เกิด เมื่อพูดถึงกรรม อย่าเข้าใจ
แต่เพียงว่จะต้องหมายถึงการกระทำที่เป็นบุญ หรือ
เป็นบาปที่แสดงออกมาอย่างชัดเจนตามหลักของ
กุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถเท่านั้น และถ้า

หากท่านเข้าใจถึงเรื่องกรรมดังที่กล่าวมานี้ อย่างแจ่มแจ้ง ท่านก็จะมองเห็นว่า ในสัตว์ทุกชนิดก็มีกรรม ในพืชทุกชนิดก็มีกรรม

การอธิบายถึงเรื่องกรรมดังที่กล่าวมานี้ คนส่วนมากจะไม่ค่อยเชื่อ และมักจะเห็นว่าเป็นการอธิบายที่นอกเหนือไปจากหลักของพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าขอเตือนว่า ข้าพเจ้าไม่ได้อธิบายนอกเหนือไปจากหลักของพระพุทธศาสนา ทุกอย่างที่ย้ำพเจ้าพูด ข้าพเจ้าได้มาจากหลักของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น แต่คนส่วนมากไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้กันอย่างลึกซึ้ง เพราะฉะนั้นจึงไม่รู้ถึงความหมายที่ละเอียด แต่อย่างไรก็ดี ถ้าใครไม่สามารถจะเข้าใจเรื่องนี้ได้ ก็ตัดออกไปก่อนจะคิดแต่เพียงว่า การกระทำอันใดที่เป็นไปตามหลักของอกุศลกรรมบถและกุศลกรรมบถเท่านั้น จึงจะเรียกว่าเป็นกรรม ถ้าท่านจะคิดเพียงเท่านี้ก็พอ แต่ถ้ามองเพียงเท่านี้ ท่านก็มองไม่เห็นว่ วิญญานได้สร้างร่างกายมาตั้งแต่แรกปฏิสนธิได้อย่างไร และตามหลักของอภิธรรม

ก็บอกไว้ชัดว่า วิญญาณจะต้องเกิดพร้อมกับเจตนา ทุกขณะจิต และจะต้องอาศัยเจตนาทุกขณะจิตจึงจะเกิดได้ และในเมื่อยังมีวิญญาณเกิดเมื่อใด รูปคือ วิญญาณรูปก็ต้องเกิดขึ้นเมื่อนั้น

แต่อย่างไรก็ดี ในขณะที่เรายังอยู่ในท้องแม่ก็ดี ในขณะที่เรานอนหลับสนิทก็ดี ซึ่งวิถีจิตยังไม่เกิด ในตอนนี้แม้จะได้ชื่อว่ามี การทำกรรม แต่ก็เป็นการทำกรรมที่ซำ ๆ อยู่ในรูปเดิม ไม่มีการสร้างกรรมใหม่ หรือถ้าจะพูดอีกนัยหนึ่งก็ว่า ในขณะที่นั้นวิบากของกรรมซึ่งมีอยู่ในสันดานกำลังให้ผลอย่างนี้ก็ได้ ขอให้สังเกตว่าการที่คนเราจะเกิดมามีรูปร่างลักษณะอย่างไร มีบุคลิกลักษณะอย่างไร จะแข็งแรงหรือไม่แข็งแรง อายุจะยืนหรือสั้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ทั้งหมด และไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม แต่หากขึ้น อยู่กับวิบากของกรรม ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ชาติก่อน ด้วยและวิบากของกรรมที่วานี้ก็เริ่มให้ผลมาตั้งแต่ร่างกายเริ่มปฏิสนธิ

การศึกษาเรื่องกรรมในชั้นละเอียด จะต้องพยายามพิจารณาตามแนวทางที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้ อย่าลืมนะว่า ในเมล็ดผลไม้ที่ยังมีชีวิตนั้นมีวิญญาณ และในวิญญาณก็ย่อมจะมีวิบากของกรรม วิบากของกรรมในต้นไม้ก็คือ เชื้อซึ่งมีอยู่ในเมล็ดผลไม้นั้นเอง และเชื้ออันนี้จะกำหนดความเป็นต้นไม้ของมันออกมา ชื่อนี้ฉันใด วิญญาณที่มาปฏิสนธิในไข่ที่ผสมไว้แล้ว ในวิญญาณนี้ก็มีวิบากของกรรม ซึ่งจะกำหนดบุคลิก ลักษณะ และชะตาชีวิตออกมา แต่โปรดจำไว้ว่า เรื่องคนกับต้นไม้มีข้อที่แตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งคือ วิญญาณในต้นไม้สืบต่อโดยอาศัยระบบชีวิตเท่านั้น ส่วนการสืบต่อวิญญาณของคนมี ๒ สาย คือสายหนึ่ง วิญญาณสืบต่อโดยวิธีจุติและปฏิสนธิ ซึ่งวิญญาณอันนี้เป็นวิญญาณจากที่อื่นมาเข้าท้องแม่ และอีกสายหนึ่ง เป็นวิญญาณที่สืบต่อมาทางสายโลหิตแบบเดียวกับ วิญญาณต้นไม้ และวิญญาณที่ว่านี้ก็คือวิญญาณ ที่มีอยู่ในตัวสเปิร์มและที่มีอยู่ในไข่ และวิญญาณ

ทั้งสองอย่างนี้ ต่างก็มีวิบากอยู่ในตัวของมันและวิบากที่ว่านี่เองที่เป็นตัวการทำให้ลูกที่เกิดขึ้นมามีลักษณะเหมือน พ่อและแม่

การที่จะเข้าใจเรื่องตายแล้วเกิด

จะต้องเข้าใจเรื่องโอปปาติกะแจ่มแจ้ง

* เมื่อเดือนที่แล้วข้าพเจ้าได้สรุปให้ท่านเข้าใจว่า ถ้าหากเราเข้าใจความหมายของคำ ๓ คำแจ่มแจ้งดีแล้ว การศึกษาเรื่องวิญญานและเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับความลึกลับของชีวิตนั้น เราก็จะเข้าใจได้โดยง่าย คำ ๓ คำที่ว่านี่ก็คือ คำว่าวิญญาน กรรม และวิบากของกรรม ซึ่งความหมายของคำทั้ง ๓ คำนี้ ข้าพเจ้าได้อธิบายมาโดยละเอียดแล้ว และอธิบายไว้หลายตอน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการทบทวนให้ท่านเข้าใจความหมายของคำเหล่านี้จริง ๆ

* วิญญาน ฉบับที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๐

ปัญหาขั้นต่อไปที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจก็คือ ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิดและเรื่องโอปปาติกะ สำหรับผู้ที่เข้าใจความหมายของคำทั้ง ๓ ดังที่กล่าวมาแจ่มแจ้งดีแล้ว ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิด และปัญหาเรื่องโอปปาติกะก็จะเข้าใจได้โดยง่าย ขอได้โปรดทำความเข้าใจให้ดีกว่า เรื่องตายแล้วเกิดกับเรื่องโอปปาติกะ เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดที่สุด ซึ่งหมายความว่า คนที่จะเข้าใจเรื่องตายแล้วเกิดแจ่มแจ้ง ก็ต่อเมื่อเข้าใจเรื่องโอปปาติกะด้วย ในทำนองเดียวกัน คนที่จะเข้าใจเรื่องโอปปาติกะแจ่มแจ้งก็ต่อเมื่อเข้าใจกฎเกณฑ์แห่งการตายและการเกิดอย่างแจ่มแจ้ง เพราะฉะนั้นในอันดับต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะได้พูดถึงเรื่องกฎเกณฑ์แห่งการตายและการเกิด

เมื่อเรามองดูต้นไม้ เราจะได้พบความจริงอยู่อย่างหนึ่งว่า ถ้าหากเมล็ดผลไม้มิใช่ไม่ว่าไม่เสีย เราก็รู้แน่ว่ามันจะต้องงอกขึ้นมาอีก แต่จะงอกเมื่อไร และงอกที่ไหน นั้นย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม เมล็ดข้าว

เปลือกที่เราเก็บเอาไว้อย่างดี เมื่อยังไม่เอาไปปลูก มันก็ยังไม่งอก แต่เมื่อเอาไปปลูกเมื่อไร มันก็งอกขึ้นมาเมื่อนั้น และเราจะรู้ความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ทรายใบที่เมล็ดข้าวเปลือกยังติดอยู่ เป็นเมล็ดที่ไม่เน่า ไม่เสียและดินฟ้าอากาศที่จะอำนวยให้ต้นข้าวเกิดขึ้นก็ยังมีอยู่เราก็คงรู้ว่า เมล็ดข้าวเปลือกหรือต้นข้าวจะไม่สูญไปจากโลก มันจะต้องมีอยู่ตลอดไป ขอให้สังเกตว่า อันเมล็ดข้าวเปลือกนั้น เมื่อเราเอามาแยกธาตุ เราก็จะพบว่า มีธาตุต่าง ๆ ประกอบกันขึ้นเป็นเมล็ดข้าวเปลือก และถ้าหากเราแยกส่วนประกอบออกจากกันแล้ว เมล็ดข้าวเปลือกก็จะมี และต้นข้าวก็จะมีในความหมายอย่างนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมล็ดข้าวเปลือกเป็นอนัตตา ซึ่งหมายความว่า ตัวเมล็ดข้าวเปลือกที่เป็นตัวตนอันแท้จริงซึ่งมีอยู่ตลอดกาลนั้นไม่มีหรือเหมือนกับแก้วอ้อ ถ้าเราแยกส่วนต่าง ๆ ของแก้วอ้อออกจากกันแล้ว ตัวแก้วอ้อก็จะมี ในความหมายอย่างนี้ ก็เรียกว่า แก้วอ้อเป็นอนัตตา คำว่า อนัตตา แปลว่า

ไม่มีตัวตนที่แท้จริง และคำว่า ตัวตน ในที่นี้หมายถึง ตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืนตลอดกาล เป็นตัวตนที่เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเอง ไม่ต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ตัวตนที่ว่านี้ไม่มี

วิญญาน ก็เหมือนกันขอให้เข้าใจว่า เมื่อเราพูดถึงวิญญานในทางพระพุทธศาสนา ก็หมายถึง การเห็นการได้ยิน เป็นต้น การเห็นการได้ยินนี้ ก็เป็นอนัตตา เพราะการเห็นหรือการได้ยินจะเกิดขึ้นมาได้ ต้องอาศัยเหตุหลายอย่าง เช่นต้องอาศัยตา อาศัยหู อาศัยอารมณ์ อาศัยเจตนาอย่างนี้เป็นต้น

หรือถึงแม้จะกล่าวว่า วิญญานหมายถึงสิ่ง ๆ หนึ่งซึ่งเป็นนามธรรม การเห็นการได้ยิน ที่เรียกว่า เป็นวิญญาน ก็เพราะเกิดขึ้นมาจากสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือที่เรียกว่าวิญญานธาตุ ซึ่งธาตุอันนี้บางครั้งก็อาจจะมีปรากฏการณ์ออกมาเป็นการเห็นการได้ยิน หรือเป็นความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ แต่บางครั้งก็อาจจะไม่มีปรากฏการณ์วิญญานธาตุ ซึ่งเป็นธาตุนามธรรม

จะมีปรากฏการณ์หรือไม่ก็ตาม แต่สิ่ง ๆ นี้ก็เป็นอนัตตา คือไม่มีตัวตนของมันที่แท้จริง เพราะเมื่อพูดถึงวิญญาณ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพไหนก็ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ความเป็นวิญญาณจึงจะมีขึ้นได้ เช่นเมื่อพูดถึงวิญญาณ จะต้องเข้าใจว่าในตัวของมันจะต้องประกอบไปด้วยเจตสิกต่างๆ หรือพูดอีกนัยหนึ่งมันจะต้องมีต้นเหตุอุปาทานมีอวิชชา มีวิบากของกรรมเป็นส่วนประกอบอยู่เสมอ ซึ่งถ้าหากส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ว่านี้ไม่มี มันก็จะหมดสภาพของการเป็นวิญญาณ มันเหมือนกับเมล็ดข้าวเปลือก ถ้าส่วนประกอบต่าง ๆ ของมันยังติดอยู่ ความเป็นเมล็ดข้าวเปลือกก็จะมีอยู่ตลอดไป แต่ถ้าส่วนประกอบต่าง ๆ ของมันขาดตกบกพร่องหรือเสียไปอย่างใดอย่างหนึ่ง มันก็จะหมดสภาพความเป็นข้าวเปลือก มันจะงอกขึ้นมาอีกไม่ได้ มันจะต้องละลายหายสูญ เมื่อพูดถึงวิญญาณ ในความหมายของพระพุทธศาสนาจะต้องเข้าใจอย่างนี้เสมอ

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าเมล็ดข้าวเปลือก
ยังดีอยู่ และสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้เมล็ดข้าวเปลือก
เกิดขึ้นเป็นต้นข้าวมีอยู่ เมล็ดข้าวเปลือกก็ดี ต้นข้าว
ก็ดี ก็จะไม่สูญไปจากโลก มันจะต้องมีอยู่เสมอ
ต้นข้าวตายแล้ว แต่เมล็ดข้าวเปลือกยังมีอยู่ มันก็ต้อง
งอกขึ้นมาเป็นต้นข้าวอีก และตราบใดที่ส่วนประกอบ
ภายในเมล็ดข้าวเปลือกไม่มีการเปลี่ยนแปลง มันก็จะ
รักษาความเป็นตัวตนในแบบเดิมของมันได้ตลอดไป
ซึ่งหมายความว่าไม่ว่ามันจะตายแล้วเกิดใหม่อีกกี่ครั้ง
มันก็ยังเหมือนเดิมอยู่เสมอ ตัวอย่างเรื่องข้าวเปลือก
ดังที่กล่าวมานี้ ขอให้พยายามพิจารณาให้ถี่ถ้วน
จะทำให้เราเข้าใจถึงเรื่องการตายแล้วเกิดได้อย่างดี
ทีเดียว

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาข้อที่เรา
จะต้องเข้าใจก่อน และจะต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งนั้น
ก็คือ *อำนาจอะไรที่เป็นผู้สร้างสรรค์ชีวิต ?* ซึ่งข้าพเจ้า
ได้อธิบายมาแล้วบ่อย ๆ หลายครั้ง และได้ให้ข้อสังเกต

ไว้ว่า สิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาณ สิ่งนั้นจะต้องมีความหมาย อันนี้เป็นข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดจากบรรดาสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายและข้าพเจ้าได้เตือนไว้แล้วว่าอย่าได้เอาคำว่าพระเจ้าหรือธรรมชาติมาใช้ เว้นไว้เสียแต่ว่า เราได้เข้าใจแล้วว่า **พระเจ้าหรือธรรมชาตินั้น ก็คือวิญญาณนั่นเอง** ถ้าเข้าใจได้อย่างนี้ เราก็ใช้คำว่าพระเจ้าหรือธรรมชาติได้

ในเมื่อเราเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า ตัวการที่สร้างสรรค์ชีวิตและควบคุมชีวิตอยู่ทุกขณะนั้นคือวิญญาณและวิญญาณที่ว่านี้ ก็เป็นสิ่งที่เรารู้จักได้ เพราะวิญญาณได้แสดงปรากฏการณ์อยู่เสมอ ในเมื่อเราเข้าใจเช่นนี้แล้ว สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจต่อไปก็คือ วิญญาณกับร่างกายไม่ใช่สิ่ง ๆ เดียวกัน แต่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด มันคล้าย ๆ กับว่าต้นไม้ แม้จะเกิดจากเมล็ดของมันก็จริง แต่ในเมื่อจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ต้นไม้เกิดจากดินก็ได้ เพราะดินนั่นเอง ได้กลายมาเป็นส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ ซึ่งถ้าไม่มีดิน

๑๑๘ การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น

ต้นไม้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ และต้นไม้เมื่อตายแล้วก็ ผุพัง กลายเป็นดิน จากดินก็กลายมาเป็นต้นไม้ **แต่อย่าลืมว่า** การที่ดินจะกลายมาเป็นต้นไม้ได้นั้น วิญญาณเป็นตัวการสำคัญที่เป็นผู้ทำการเปลี่ยนแปลง

ในทำนองเดียวกัน เราจะบอกว่า การเห็น การได้ยิน และความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เกิดจากสมอง หรือเกิดจากประสาท หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งว่าเกิดขึ้นมาจากสารประกอบต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นสมอง หรือประสาท ทำนองเดียวกับพูดว่า ต้นไม้เกิดขึ้นมาจากดิน คือดินนั่นเองที่ได้กลายมาเป็นส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ เราจะเข้าใจอย่างนี้ก็ได้ **แต่ข้อสำคัญอย่าลืมว่า** ถ้าในสมองหรือในเซลล์ประสาทไม่มีวิญญาณ ความรู้สึกนึกคิดจะเกิดขึ้นจากสมอง หรือประสาทไม่ได้เป็นอันขาด แต่อย่างไรก็ดี ขอให้จำไว้ อย่างหนึ่งว่า ถ้าเราศึกษาเรื่องวิญญาณไปให้ลึกซึ้ง จนถึงที่สุดแล้ว เราก็จะพบว่า **สสารก็คือวิญญาณ** นั่นเอง ซึ่งในเรื่องนี้น้อยคนที่จะเข้าใจ ที่พูดไว้นี้

ก็เพียงแต่สะกิดใจไว้เท่านั้น ซึ่งถ้าหากไม่เข้าใจ ก็ปิดออกไปเลย อย่าได้เอามาคิดเป็นอันขาด

เมื่อเรามองดูเมล็ดข้าวเปลือก มันมีการเวียนว่ายตายเกิด ฉันทใด เราก็ควรจะมองดูเรื่องวิญญูณให้เข้าใจว่า มันก็มีการเวียนว่ายตายเกิด ในทำนองเดียวกัน แต่ทั้งนี้ท่านจะต้องจำไว้ก่อนว่า กฎของวิญญูณมีอยู่ดังนี้ :-

ถ้าหากในวิญญูณยังมีกิเลส และมีวิบากของกรรมอยู่ วิญญูณเมื่อจืดแล้วจะต้องปฏิสนธิอีกเสมอ ซึ่งหมายความว่า เมื่อวิญญูณดับแล้วมันจะต้องเกิดขึ้นอีก และมันจะต้องเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด ตราบเท่าที่เหตุปัจจัยของมันยังมีอยู่ ทั้งนี้ก็เพราะโดยธรรมดา วิญญูณสามารถที่จะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของมันเอง สิ่งอื่นนอกจากนี้เป็นเพียงส่วนประกอบ มันเหมือนกับเมล็ดข้าวเปลือกที่ยังคืออยู่โดยอาศัยตัวของมันเอง มันก็พร้อมที่จะงอกขึ้นมาอีกเสมอ และจะเป็นเหตุให้เกิด

เมล็ดข้าวเปลือกขึ้นมาอีก ตราบใดที่เหตุปัจจัยหรือสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้มันเกิดยังมีอยู่ มันก็จะมีการเติบโตไป คือตายแล้วก็เกิดอีก เมล็ดเก่าหมดไปแล้ว เมล็ดใหม่ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ในเรื่องของเมล็ดข้าวเปลือก เป็นสิ่งที่เรามองเห็นได้ไม่ยาก เพราะเมล็ดข้าวเปลือก เป็นสิ่งที่เห็นด้วยตา และใคร ๆ ก็มองเห็นใคร ๆ ก็เข้าใจอย่างเดียวกัน ความสงสัยในเรื่องนี้จึงไม่มีส่วนเรื่องวิญญานซึ่งเป็นนามธรรม คนทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษาจักขุ ไม่ได้เป็นโอบปาติกะ ไม่รู้เรื่องโอบปาติกะ ไม่อาจที่จะเข้าใจได้เลย แม้จะพยายามนึกคิดอย่างไรก็ตาม คนส่วนมากก็ยังมองไม่เห็นอยู่นั่นเองว่า วิญญานที่ดับพร้อมกับชีวิตดับนั้น มันจะเกิดขึ้นอีกได้อย่างไร ตอนดับมองเห็น แต่ตอนเกิดใหม่มองไม่เห็น เพราะฉะนั้นจึงไม่อาจที่จะเข้าใจกฎของวิญญานที่ว่า ถ้าในวิญญานยังมีกิเลส ยังมีวิบากของกรรมอยู่ วิญญานจืดแล้วจะต้องปฏิสนธิพันที่อีกเสมอ เพราะวิญญานที่ยังมีกิเลสมีวิบากของกรรมนั้น มันสามารถที่จะเกิดขึ้น

ได้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ภายในตัวของมันเอง และสามารถที่จะสร้างปัจจัยในภายนอก คือร่างกายขึ้นอีก เพื่อที่จะช่วยให้วิญญาณสืบต่ออยู่ได้เสมอ เรื่องนี้ที่คนส่วนมากไม่อาจที่จะเข้าใจได้ เป็นเพราะสาเหตุข้อเดียว คือเขาไม่มีความรู้เรื่องโอปปาติกะ และไม่เชื่อว่าโอปปาติกะมีจริง เพราะฉะนั้นในตอนต่อไป ข้าพเจ้าจะได้อธิบายถึงเรื่องนี้โดยละเอียด

* คนที่จะเข้าใจเรื่องตายแล้วเกิดแจ่มแจ้ง สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เขาจะต้องรู้จักคือเรื่องโอปปาติกะ คนที่ไม่เข้าใจและไม่ยอมรับว่าโอปปาติกะมีจริง จะไม่มีทางเข้าใจว่าวิญญาณเป็นผู้สร้างชีวิต และจะไม่เข้าใจว่าหลังจากตาย ถ้าหากวิญญาณยังมีกิเลส วิญญาณจะต้องเกิดอีก และจะต้องสร้างชีวิตต่อไปอีก ความรู้แจ้งในเรื่องโอปปาติกะเป็นจุดสำคัญที่สุดที่จะทำให้เข้าใจในเรื่องตายแล้วเกิด เพราะฉะนั้นในฉบับนี้ ข้าพเจ้าจะอธิบายให้ท่านมองเห็นว่า โอปปาติกะเกิดขึ้นได้

* วิญญาณ ฉบับที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

อย่างไร ซึ่งการอธิบายในที่นี้เป็นกรอธิบายสำหรับ
คนธรรมดา ซึ่งไม่ต้องได้ทิพยจักษุก็สามารถที่จะ
เข้าใจได้

ก่อนอื่นท่านจะต้องรู้เสียก่อนว่า ก่อนที่พระ
พุทธเจ้าจะทรงวางกฎไว้ในปัจฉิมสัมมุขปาถว่า **สังขาร**
เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้
เกิดนามและรูป ซึ่งหมายความว่า คนเราเมื่อยังมี
วิบากอยู่ในสันดาน ตายแล้ววิญญาณจะต้องปฏิสนธิ
อีก และเมื่อวิญญาณปฏิสนธิอีก ก็จะต้องมีนามรูปเกิด
ขึ้นมาอีกและอีกกฎหนึ่งว่า **เมื่อมีตัณหา ก็จะต้องมี**
อุปาทานเมื่อมีอุปาทานก็จะต้องมีภพ หมายความว่า
คนที่ยังมีตัณหาอุปาทานอยู่ในสันดาน เมื่อตาย
แล้วก็ต้อง มีภพอีก คือมีนามรูปเกิดขึ้นมาอีก
ก่อนที่พระพุทธเจ้า จะทรงวางกฎซึ่งเป็นหลักความ
จริงเช่นนี้ **พระพุทธเจ้า ทรงระลึกชาติได้ก่อน**
และทรงได้ตาทิพย์มาก่อน ขอให้นึกถึงพุทธประวัติ
ในคืนวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ในยามที่หนึ่ง พระพุทธเจ้า
ได้ทรงบรรลु **บุพเพนิวาสานุสติญาณ** ญาณที่ทำให้

ระลึกชาติได้ ยามที่สอง ได้ทรงบรรลुจตุปบาทญาณ ญาณที่ทำให้เกิดตาทิพย์ ทำให้มองเห็นโอปปาติกะ ติดต่อกับโอปปาติกะได้ และทำให้รู้ถึงกฎแห่งกรรม อย่างลึกซึ้ง ทำให้รู้แจ้งเกี่ยวกับเรื่องการจุติและปฏิสนธิ ยามที่สามได้ทรงบรรลุ **อาสวักขยญาณ** ญาณที่ทำให้ อาสวะหมดสิ้นไป อาสวักขยญาณก็คือ ญาณที่รู้แจ้ง เรื่องไตรลักษณ์ เรื่องปฏิจจสมุปบาท เรื่องอริยสัจ ขอให้สังเกตว่า **เพราะพระองค์ทรงระลึกชาติได้ และ ทรงได้ตาทิพย์ จึงทำให้ทรงรู้แจ้งถึงเรื่องการตาย แล้วเกิด และทรงวางกฎในเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท ดังที่กล่าวมาแล้ว**

ส่วนคนธรรมดาเช่นเราท่านทั้งหลายระลึกชาติ ไม่ได้ตาทิพย์ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะให้รู้เรื่องโอปปาติกะ เรื่องตายแล้วเกิดอย่างแจ่มแจ้งจริง ๆ นั้น จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ บุคคลที่ระลึกชาติได้และได้ตาทิพย์จะต้องได้สมาธิขั้นสูง คือจะต้องได้ฌานทั้งสี่ และมีความชำนาญในเรื่องฌานด้วย แต่อย่างไรก็ดี คำอธิบาย

ต่อไปนี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงเรื่องโอปปาติกะถึงเรื่องตายแล้วเกิดได้พอสมควร อย่างน้อยก็จะไม่ทำให้เราถึงกับลงมตได้อย่างเด็ดขาดว่า คนเราตายแล้วก็สูญแน่ ซึ่งเป็นความเห็นผิด เป็นมิจฉาทิฎฐิที่ร้ายแรง และนับว่าเป็นภัยทั้งแก่ตนเองและแก่สังคมอย่างมาก

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าเราเข้าใจเรื่องโอปปาติกะ และเชื่อสนิทว่าโอปปาติกะมีจริง ก็จะสามารถเข้าใจได้อย่างง่ายตายถึงเรื่องตายแล้วเกิด วิธีคิดที่จะให้เข้าใจในเรื่องนี้ก็คือ :-

ขอให้นึกถึงชีวิตในความฝัน

ทุกคนเมื่อหลับแล้วจะต้องฝัน คนที่นอนหลับแล้วไม่ฝันนั้นไม่มี แต่บางคนก็บอกว่าเขาไม่ได้ฝันนั้นส่วนมากเป็นเพราะว่าตื่นขึ้นมาแล้วจำไม่ได้ แต่ระยะที่จะไม่ฝันในขณะที่นอนหลับ ก็มีเหมือนกัน คือตอนที่หลับสนิทจริงๆ ในตอนนี้บางครั้งจะไม่มีฝัน แต่โอกาสเช่นนี้มีน้อยมาก เพราะตอนที่คนเราหลับสนิทจริงๆ นั้น ความฝันก็มักจะเกิดด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ :-

๑. เป็นการฝันเห็นโอปปาติกะ ซึ่งในเมื่อตื่นขึ้นมาแล้วจะจำเหตุการณ์ในความฝันได้แม่นมาก แม้เวลาจะล่วงเลยมาหลายปีก็ยังจำได้

๒. ในขณะที่นอนหลับสนิทนั้น ถ้าไม่ฝันเห็นคนที่ตายไป ก็อาจจะฝันว่าได้ไปเห็นสถานที่บางแห่ง หรือบุคคลบางคน หรือได้เห็นเหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งต่อมาก็ปรากฏว่าสิ่งที่ได้ฝันเห็นนั้นเป็นความจริง การฝันในลักษณะเช่นนี้ เมื่อตื่นขึ้นมาแล้วก็จำแม่น จำได้นาน

ส่วนความฝันที่เกิดจากความคิดของตัวเอง มักจะเป็นภาพเลื่อนราง หรือถ้าหากจะเป็นภาพที่ชัดเจนเรื่องราวก็ไม่ค่อยจะปะติดปะต่อกัน มักจะเป็นเรื่องปะปะทำนองคนคิดฟุ้งซ่านเอาเรื่องเอาราว ไม่ได้ตื่นขึ้นมาแล้วก็ลืมง่าย ถ้ายังเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยที่สมองเสื่อม พอตื่นขึ้นมาไม่กี่นาทีก็จะลืมหมด ความฝันที่เกิดจากความคิดของตัวเองนี้ ส่วนมากมักจะเกิดในตอนเคลิ้ม หรือในตอนที่ไม่หลับไม่สนิท คน

ที่ร่างกายไม่สบายมีสิ่งรบกวนทางประสาทมาก จะนอนไม่ค่อยหลับแล้วฝันมาก ฝันไม่ได้เรื่องได้ราว ตื่นขึ้นมา ร่างกายก็อ่อนเพลีย ไม่สดชื่น เพราะนอนไม่เต็มอิ่ม

การศึกษาเรื่องโอปปาติกะสำหรับคนทั่วไปนั้น ขอให้ศึกษาจากชีวิตในความฝัน จะสามารถทำให้เข้าใจได้ ข้อที่จะพึงสังเกตในเรื่องความฝันก็คือ :-

๑. ชีวิตในความฝัน ก็ปรากฏว่ามีตัวเราซึ่งมีร่างกาย ทำอย่างโน้นได้ ทำอย่างนี้ได้ ไปโน่นมานี้ได้ และตลอดเวลาที่ยังฝันอยู่ จะเข้าใจว่าชีวิตในความฝันเป็นความจริง และร่างกายในความฝันนี้จะปรากฏสมบูรณ์ขึ้นมาทันที

๒. ในความฝันจะสังเกตได้อีกอย่างหนึ่งว่า มีการเห็น การได้ยิน การรู้สึกกลิ่น การรู้สึกรส การรู้สึกสัมผัส และมีความรู้สึกนึกคิด ทั้ง ๆ ที่ในขณะที่นั้น ร่างกายได้นอนหลับไม่มีการเคลื่อนไหว ไม่รับรู้ไม่รู้สึกอะไรทั้งสิ้น แต่แล้วร่างกายที่ปรากฏในความฝันนั้นมีการเคลื่อนไหว มีการทำงาน มีการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ

๓. ชีวิตในความฝันเกิดจากใจของเราโดยตรง ไม่ได้อาศัยพ่อแม่ และไม่ได้อาศัยกฎเกณฑ์ทางวัตถุ ไม่ได้อาศัยธรรมชาติ

๔. ขอให้สังเกตว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในความฝันนั้น เกือบจะทั้งหมดมาจากประสบการณ์ที่เคยรู้เคยเห็นเคยผ่านมาแล้ว แต่การที่เรื่องราวในความฝันบางอย่างปรากฏว่าไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนนั้น เป็นเพราะเราสร้างเรื่องขึ้นมาใหม่โดยอาศัยประสบการณ์เก่า ๆ ที่มีอยู่แต่เดิม คือเอาเรื่องตรงนั้นมาต่อเข้ากับตรงนี้ เอาตรงนี้ไปต่อเข้ากับตรงนั้น จึงได้กลายเป็นเรื่องใหม่ขึ้นมา ไม่ได้เอาเรื่องราวทั้งหมดของแต่ละอย่างมา คือเอามาแต่เพียงตรงนั้นนิดตรงนี้หน่อย เพราะฉะนั้นเราจึงรู้สึกว่าเป็นเรื่องอย่างนี้ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมาก่อน

๕. ถ้าหากนอนหลับสนิท แม้ว่าเรื่องในความฝันออกมาจากความคิดของตน แต่ก็จะเป็นเรื่องที่เราเห็นได้ชัดเหมือนกับคนที่มีสมาธิ ซึ่งเมื่อนึกถึง

ภาพอะไร ภาพนั้นก็ปรากฏชัดเหมือนของจริง และสำหรับในกรณีที่ฝันเห็นคนตายมาบอกเรื่องราวต่าง ๆ และก็ปรากฏว่าเป็นความจริงด้วย หรือในกรณีที่ไม่ใช่ฝันเห็นคนตายแต่ได้เห็นเหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งต่อมาปรากฏว่าเป็นความจริง ตัวอย่างทั้งสองกรณี ที่กล่าวนี้สำหรับคนที่ได้ประสบมาด้วยตัวเอง ถ้าได้เข้าใจหลักวิชาเสียสักหน่วย ก็จะเชื่อได้อย่างสนิททีเดียวว่าโอปปาติกะมีจริง

ขอให้ท่านย้อนกลับไปพิจารณาถึงชีวิตในความฝันอีกครั้งหนึ่ง แล้วจงตั้งปัญหาถามตัวเองว่า :-

ทำไมในขณะที่นอนหลับจึงได้มีตัวเราอีกคนหนึ่งเกิดขึ้น เป็นตัวตนที่เราเชื่ออย่างสนิทในระหว่างที่เรายังนอนหลับอยู่ว่าเป็นตัวเราจริงๆ ส่วนร่างกายที่นอนอยู่จะไม่รู้สึกลงเลย ร่างกายในความฝันเกิดจากอะไร เกิดจากใจของเราใช่หรือไม่ ? และทำไมจึงเกิดได้ ?

ขอให้สังเกตว่า ถ้าร่างกายยังรับรู้อารมณ์ภายนอกอยู่ คือยังไม่หลับ ถึงแม้จะหลับตาฝันทั้งที่ยังตื่นอยู่นั้น ภาพที่ปรากฏในใจมันก็ไม่เหมือนกับภาพในความฝัน ชัดเจนผิดกันมาก และคนที่มีความสมาธิดี ถึงแม้จะนึกวาดภาพในใจได้ ซึ่งภาพที่เกิดขึ้นในใจนั้นจะชัดเจนดีก็ตาม แต่เขายังรู้สึกอยู่นั่นเองว่า ภาพที่เห็นในใจนั้นไม่ใช่เรื่องจริง ซึ่งผิดกับในเวลาอนหลับตามความรู้สึกในขณะนั้นจะบอกว่า เรื่องที่ปรากฏในขณะนั้นเป็นเรื่องจริงทุกอย่าง ชีวิตในความฝันเป็นชีวิตที่เกิดจากใจโดยตรง แต่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับประสาทและสมองอยู่ด้วยเหมือนกัน

จงสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า ชีวิตในความฝันแม้จะปรากฏว่ามีการเห็น การได้ยิน รู้สึกกลิ่น รู้สึกรส หรือรู้สึกสัมผัสอะไรก็ตาม เรื่องราวทั้งหมดที่ว่านี้ส่วนมากจะเกิดมาจากการนึกเอาเองหรือคิดเอาเองทั้งสิ้น ไม่ใช่เห็นของจริงหรือได้ยินเสียงจริงๆ ซึ่งแตกต่างจากชีวิตของพวกเขาโอปปาติกะประเภทที่เป็นปกติและสมบูรณ์

๑๓๐ การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น

พวกนี้เมื่อเห็นอะไรหรือได้ยินอะไร ก็ตรงตามความเป็นจริง เหมือนกับที่คนอื่นเห็นและได้ยิน ไม่ใช่เป็นการนึกเอาเองหรือคิดเอาเอง

*** การศึกษาที่จะให้เข้าใจว่า คนเราเมื่อตายแล้วจะต้องเกิดอีก** หลักสำคัญอยู่ที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่า โอปปาติกะมีจริง โอปปาติกะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้อธิบายมาบ้างแล้วในฉบับก่อน แต่เนื่องจาก ยังมีข้อความอีกหลายอย่างที่จะต้องศึกษาให้ละเอียดยิ่งขึ้น และโดยธรรมดาผู้ที่เข้าใจเรื่องนี้จริง ๆ นั้น จะต้องได้ สมาธิขั้นสูงจะต้องได้สำเร็จทิพยจักขุ หรืออย่างน้อย ก็ต้องสามารถหลับในสมาธิได้และเห็นโอปปาติกะได้ ซึ่งสมาธิขั้นนี้ยังไม่ถึงขั้นทิพยจักขุ เพราะถ้าเป็นทิพยจักขุ แล้วจะสามารถมองฝ่ามอังกาแพงทะลุ และในขณะที่เห็นโอปปาติกะอยู่นั้น ก็สามารถจะมองเห็นคนในโลกนี้ได้ด้วยโดยไม่ต้องล้มตาศีรษะขึ้นมาดู เพราะเหตุที่คนที่จะ

* วิญญาณ ฉบับที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๐

รู้แจ้งเรื่องโอบปาตีกะจริงๆ นั้นจะต้องได้สมาธิถึงขั้นนี้ แต่คนที่จะได้แบบนี้หายากมาก เพราะฉะนั้น การที่จะให้คนส่วนมากเข้าใจและเชื่อเรื่องโอบปาตีกะโดยอาศัยวิธีทางสมาธิดังที่กล่าวมานี้จึงเป็นไปได้ และผู้ที่สำเร็จสมาธิขั้นสูงถึงขนาดที่จะสามารถพิสูจนให้คนทั้งหลายเชื่ออย่างสนิทต่อหน้าชุมชน ก็เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ง่ายเลย แต่อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าหากเราจะได้ศึกษาให้เข้าใจถึงเรื่องวิญญูณเป็นผู้สร้างชีวิต ศึกษาให้เข้าใจถึงเรื่องกฎของกรรม ถ้าหากความรู้สองอย่างนี้แจ่มแจ้งดีแล้ว เราก็สามารถที่จะศึกษาเรื่องโอบปาตีกะจากชีวิตในความฝันได้ เพราะชีวิตในความฝันคือตัวอย่างที่ใกล้เคียงมากกับชีวิตของโอบปาตีกะ จะแตกต่างกันก็แต่เพียงว่า ชีวิตในความฝันเป็นชีวิตโอบปาตีกะที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะยังเห็นอะไรได้ยินอะไรตามความเป็นจริงไม่ได้ ยังใช้การอะไรไม่ได้ ส่วนโอบปาตีกะที่เกิดขึ้นหลังจากตายนั้น เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์เหมือนกับคนเราทุกอย่าง ต่างกันแต่

๑๓๒ การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น

เพียงส่วนร่างกาย คือกายมนุษย์เป็นกายเนื้อ เป็นกายวัตถุ เป็นกายหยาบ ตายแล้วมีซาก ไปไหนมาไหนไม่ได้รวดเร็วเท่าใจนึก ส่วนกายของพวกโอปปาติกะ เป็นกายทิพย์ เป็นกายที่เกิดจากใจ เป็นกายละเอียด สามารถจะไปไหนมาไหนได้เร็วเท่ากับใจนึก ตายแล้วไม่มีซากเหลืออยู่ นี่คือความแตกต่างระหว่างกายมนุษย์กับกายโอปปาติกะ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ข้าพเจ้าก็เคยอธิบายมาแล้ว แต่ที่ต้องนำมากล่าวซ้ำอีก ก็เพราะเป็นประเด็นที่สำคัญ และเพื่อต้องการที่จะให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึง หลักฐานที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนานา ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้นำข้อความดังต่อไปนี้มาให้ท่านผู้อ่านได้ศึกษาอีก

สาเหตุแห่งความฝันมีอยู่ ๔ อย่าง

ตามหลักในคัมภีร์ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุแห่งความฝันมีอยู่ ๔ อย่างคือ :-

๑. ธาตุขุโษณะ เพราะธาตุกำเริบ ข้อนี้หมายความว่า คนที่ฝันนอนหลับไม่สนิท เพราะร่างกายไม่สบายมีสิ่งรบกวนทางประสาทมาก ความฝันประเภทนี้เป็นเรื่องเปะปะไม่ติดต่อกันเป็นเรื่องเป็นราว เชื่อถืออะไรไม่ได้ คนส่วนมากที่ฝันกันมักจะอยู่ในข้อนี้

๒. อนุภุตบุพพะ เพราะเคยรู้เคยเห็นมาก่อน ข้อนี้หมายความว่าสิ่งใดที่เคยรู้เคยเห็น สิ่งเหล่านั้นยังฝังอยู่ในใจ เมื่อนอนหลับสิ่งเหล่านี้ก็ปรากฏขึ้นมาเป็นความฝัน ข้อนี้บางทีก็เรียกว่า จิตวิवरณ

๓. เทวโตปสังหระณะ เพราะเทวดาดลใจหรือชักจูง ข้อนี้หมายความว่า บางคนในขณะที่กำลังนอนหลับ จิตอยู่ในภาวะที่สามารถจะติดต่อหรือรับความคิดจากโอปปาติกะได้ ซึ่งนาน ๆ จะมีสักครั้งหนึ่งในตอนนี้องเป็นโอกาสที่โอปปาติกะสามารถจะบอกเป็นคำพูดอย่างตรงไปตรงมาหรือบอกเป็นปริศนาหรือแสดงภาพนิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งให้เห็น หรือบันดาลให้เห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ข้อนี้บางทีเรียกว่า

๑๓๔ การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น

เทวดาสังหรณ์ โปรดสังเกตว่า คำว่าเทวดาในที่นี้ หมายถึงโอปปาติกะทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นโอปปาติกะที่ดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้

๔. ปุพพนิมิต เพราะบุญหรือบาปที่เคยทำไว้ในครั้งก่อน ๆ แสดงนิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาให้เห็นซึ่งเป็นสัญลักษณ์บอกให้รู้ว่า จะมีเหตุดีหรือเหตุร้ายเกิดขึ้นในกาลข้างหน้า

เหตุแห่งความฝันทั้ง ๔ ประการนี้มีกล่าวไว้ใน คัมภีร์สัทธัมมปิณฑิกาภาค ๒ หน้า ๑๑๓ ท่านได้อธิบายไว้ว่า ความฝัน ๒ ข้อแรกถือเอาเป็นสาระไม่ได้ ส่วนข้อ ๓ บางทีก็ถือเอาเป็นสาระได้ แต่บางทีก็ถือเอาเป็นสาระไม่ได้ ส่วนข้อ ๔ ถือเอาเป็นสาระได้ทั้งหมด

สำหรับคนที่เคยฝันเห็นคนที่ตายไปแล้ว ซึ่งถ้าภาพในความฝันชัดเจน และมีหลักฐานที่จะเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าเป็นการฝันเห็นคนที่เคยรู้จักซึ่งได้ตายไปแล้ว สำหรับบุคคลประเภทนี้ไม่มีปัญหาอะไรที่จะไม่เชื่อว่า

โอปปาติกะมีจริง แต่เนื่องจากน้อยคนมากที่จะฝันเห็นถึงคนที่ตายอย่างมีหลักฐาน ส่วนมากมักจะเป็นการผสมผสานระหว่างความคิดของตนกับความคิดของโอปปาติกะที่สร้างภาพในความฝันขึ้นมา เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้ข้อเท็จจริงที่บริสุทธิ์ และอีกประการหนึ่ง คนส่วนมากไม่ได้ฝันเห็นคนที่ตาย เพราะฉะนั้น คนส่วนมากจึงไม่เชื่อว่า เรื่องที่คนบางคนฝันเห็นคนที่ตายไปแล้วนั้นเป็นความจริง และเขาก็จะไม่ถือเอาเรื่องจากความฝันประเภทนี้มาเป็นข้อพิสูจน์ว่า คนเราตายแล้วก็ยังมีชีวิตคือเกิดโอปปาติกะ แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้สังเกตไว้ว่า ในวงการวิทยาศาสตร์ข้อเท็จจริงเพียงขึ้นเดียวที่นักวิทยาศาสตร์บางคนค้นพบ ซึ่งในขณะนั้นนักวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ยังค้นไม่พบนั้น เขาก็ถือเป็นหลักในการค้นคว้าได้ แต่ข้อเท็จจริงอันใด ถ้าหากนักวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ไม่พยายามที่จะคิดตามหรือพิสูจน์ตามนักวิทยาศาสตร์ผู้นั้น นักวิทยาศาสตร์ส่วนมากก็คงจะไม่เชื่อว่า ข้อเท็จจริงที่นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่ง

ค้นพบนั้นเป็นความจริงตัวอย่างเช่น หลุยส์ ปาสเตอร์ เป็นคนแรกที่ค้นพบว่าศัตรูของมนุษย์ที่ร้ายที่สุดนั้น เป็นสิ่งที่มีชีวิตที่ตาเรามองไม่เห็น เมื่อหลุยส์ ปาสเตอร์ ค้นพบใหม่ ๆ นั้น นักวิทยาศาสตร์อื่น ๆ แม้จะไม่ยอม เชื่อ แต่ก็เคราะห์ดีที่เมื่อเขาไม่เชื่อ แต่เขาก็พยายามคิด พยายามพิสูจน์ตามวิธีของหลุยส์ ปาสเตอร์ ต่อมาจึง ได้ยอมรับกันว่าสิ่งที่ หลุยส์ ปาสเตอร์ ค้นพบนั้นเป็น จริง ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าหากเราจะทำการบันทึกเรื่องราว ของคนต่าง ๆ ที่ฝันเห็นคนตาย แล้วนำมาพิจารณา อย่างละเอียด พร้อมทั้งศึกษาหลักวิชาให้เข้าใจด้วย ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าในไม่ช้าโลกก็จะยอมรับ ว่าโอปปาทิกะมีจริง การที่เรื่องเหล่านี้ยังไม่ยอมรับ กันทั่วโลก ก็เพราะคนส่วนมากเมื่อมีความสงสัยใน เรื่องนี้ ก็ปล่อยให้สงสัยอยู่อย่างนั้น ไม่พยายามที่จะ ศึกษาค้นคว้าให้รู้จริง ซึ่งผิดกับในวงการวิทยาศาสตร์ ในด้านวัตถุ เขามีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจัง ผลงานจึงได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน

หลักวิชาในเรื่องนี้มีอยู่เพียงนิดเดียว แต่นิดเดียว
ที่ว่านี่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลาศึกษาไม่น้อยเหมือนกัน
กล่าวคือ ถ้าหากเราเข้าใจอย่างชัดเจนแล้วว่า วิญญาณ
เป็นผู้สร้างชีวิต และจากการศึกษาถึงเรื่องวิบากของ
กรรม ทำให้เราเข้าใจซึ่งว่า **ชีวิตไม่ได้เริ่มต้นจากพ่อ
แม่เพราะวิบากต่าง ๆ ที่มีในสันดานนั้น แสดงให้
เห็นว่าได้เคยเกิดมาแล้วหลายชาติ** ถ้าหากเรามี
ความเข้าใจในหลักวิชานี้ก่อน การที่จะศึกษาให้เข้าใจ
ถึงเรื่องโอปปาติกะจะไม่ยากอะไรเลย ทั้งนี้ก็เพราะว่า
**ชีวิตในความฝันนั้นเป็นชีวิตตัวอย่างที่แสดงให้เห็น
ถึงชีวิตในโลกของโอปปาติกะได้เป็นอย่างดี** ไม่ว่าจะ
ความฝันที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ตาม
แต่มันก็แสดงให้เห็นว่า **ชีวิตในความฝันได้เกิดขึ้น
ทันทีหลังจากที่นอนหลับสนิท หรือบางคนพอเคลิ้ม
ก็ฝัน** เราจะต้องทำการเปรียบเทียบชีวิตในความฝัน
กับชีวิตในโลกของโอปปาติกะให้เข้าใจโดยถ่องแท้
กล่าวคือ :-

การที่ชีวิตในความฝันยังเป็นชีวิตที่ไม่สมบูรณ์นั้น ก็เพราะพลังของวิญญาณที่สร้างชีวิตในความฝันนั้นไม่ใช่เป็นพลังของวิญญาณทั้งหมด เป็นเพียงพลังส่วนหนึ่งที่แสดงออกมา และส่วนที่แสดงออกมานี้ก็เป็นส่วนที่เล็กน้อยมาก ในเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้แสดงออกมา ทั้งนี้ก็เพราะวิญญาณส่วนใหญ่ได้ควบคุมร่างกายให้ทำงานเพื่อให้ชีวิตสืบต่อ

ส่วนคนที่ตายไปแล้ว วิญญาณออกจากร่างกายทั้งหมด ไม่มีตกค้างอยู่ในร่างกาย ไม่ได้ถูกแบ่งเอาไปใช้ในที่อื่น เพราะฉะนั้น ชีวิตที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากตาย ซึ่งคล้ายกับชีวิตในความฝันนั้น จึงมีความสมบูรณ์ เพราะเกิดขึ้นมาด้วยอำนาจของวิญญาณล้วน ๆ โดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ โดยไม่ต้องอาศัยธรรมชาติคือความเหมาะสมของดินฟ้าอากาศ

อนึ่งการที่ชีวิตของพวกเขาโอปปาติกะ เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ผิดจากชีวิตในความฝัน เพราะพลังงานของ

วิญญาน ที่สร้างชีวิตโอปปาติกะมานั้นไม่ถูกแบ่งไปใช้ที่อื่นเลยนั้น จะเห็นความจริงข้อนี้ได้ง่าย ถ้าหากนึกถึงคนที่เข้าสมาธิได้ดีถึงขั้นที่จะสามารถรวบรวมกำลังจิตให้มีความเข้มได้แล้ว ก็สามารถสร้างภาพขึ้นมาในใจได้อย่างชัดเจน และถ้าหากผู้นั้นมีสมาธิสมบูรณ์ขึ้นไปอีกถึงขั้นที่มีความชำนาญในการเข้าสมาบัติ ๘ ก็จะสามารถเนรมิตกายทิพย์ให้เกิดขึ้นมาได้ทันที ซึ่งผู้ที่ได้สมาธิขั้นนี้เรียกว่าได้มโนมยิทธิ คนที่ได้ มโนมยิทธิ นั้นสามารถที่จะสร้างกายทิพย์ขึ้นมาได้ และจะไปไหนมาไหนก็ได้รวดเร็วเท่าใจนึก และสามารถจะไปรู้ไปเห็นทุกสิ่งทุกอย่างได้เหมือนกับไปมาด้วยกายเนื้อ

จากหลักวิชาที่อธิบายมาให้ฟังนี้ ถ้าท่านเข้าใจและเชื่อว่าเป็นไปได้ ก็ไม่มีปัญหาอะไรที่เราจะมียอมรับว่าโอปปาติกะมีจริง และในเมื่อเรายอมรับว่าโอปปาติกะมีจริง ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิดก็กลายเป็นเรื่องง่ายข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าหากจะได้มีนักศึกษาในทีทั่ว ๆ ไปพากันสนใจและติดตามวิธีที่ข้าพเจ้าเสนอมานี้ ในไม่ช้าเราก็จะรับรองได้ทั่วไปว่าโอปปาติกะมีจริง

ข้าพเจ้าหวังว่า การเสนอแนวความคิดดังที่ได้กล่าวมานี้ อย่างน้อยก็คงจะทำให้คนที่เคยลงความเห็นว่าตายแล้วสูญนั้น คงจะได้ยังคิดและหันกลับมาคิดเสียใหม่ว่า บางทีคนเราเมื่อตายแล้ว อาจจะไม่สูญ และสำหรับผู้ที่ยังไม่เชื่อดังลงไปทีเดียวว่า ตายแล้วสูญ ยังเชื่อครึ่งๆ กลาง ๆ อยู่ แนวความคิด ที่เสนอแนะนำนี้ เข้าใจว่าพอจะเป็นเครื่องเตือนสติได้ และเมื่อมีอายุมากขึ้น ก็คงจะเชื่อได้อย่างสนิทว่า คนเราตายแล้วไม่สูญ ตายแล้วก็ยังมีชีวิตอยู่อีก และบางคนถ้าหากเคยป่วยหนักจนจะตาย แต่ไม่ตายรอดกลับมาได้ ก็เชื่อได้อย่างสนิทที่เดียวว่า โอปปาติกะมีจริง เพราะโดยหลักธรรมดาคนที่กำลังจะตาย ต้องได้เห็นโอปปาติกะเสมอ และบางคนที่ป่วยหนักไม่มีทางจะฟื้น ถ้าหากมีฟื้นในเรื่องนี้มาบ้าง ซึ่งเมื่อก่อนแม้ว่าจะไม่ค่อยยอมรับว่าโอปปาติกะมีจริง แต่ในตอนจะตายนี้แหละ เขาจะต้องเชื่อ เพราะเขาจะได้เห็นตัวอย่าง แม้เพียงแค่นี้ก็ได้รับประโยชน์ไม่น้อย

เมื่อตายไปแล้วก็มีหวังว่าจะได้รับความสุข เพราะจะ
เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกนั้นได้ถูกต้อง ซึ่งจะมีผล
ทำให้ตัวเองมีความก้าวหน้าอยู่ในโลกนั้น แต่ถ้าหาก
คนไหน หัวเต็ดตื่นขาดไม่ยอมเชื่อว่าตายแล้วจะต้อง
เกิด คนที่เป็นมิจฉาทิฎฐิเช่นนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัส
บอกไว้แล้วว่า เขาจะไม่มีคติเป็นอย่างอื่น นอกจาก
จะไปสู่อบายภูมิเท่านั้น

คำถาม - คำตอบ
เกี่ยวกับเรื่องวิญญาน

คำถาม - คำตอบ เกี่ยวกับเรื่องวิญญาน

* วิญญานคืออะไร ? ข้าพเจ้าได้เขียนมาแล้วเป็นเวลาถึงสามปี ได้มีสมาชิกบางคนกล่าวว่า ข้าพเจ้าเขียนเรื่องวิญญานววนกล่าวข้าซาก ซึ่งความเป็นจริงข้าพเจ้าไม่ได้เขียนววนหรือข้าซาก แต่การที่ข้าพเจ้าต้องกล่าวข้อความบางตอนซ้ำแล้วซ้ำอีกนั้น ก็เพื่อเป็นการเตือนความทรงจำ เพราะข้อความที่กล่าวซ้ำนั้นเป็นข้อความที่เป็นหลักสำคัญที่จะต้องจำไว้ให้แม่นยำและจะต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และอีกประการหนึ่ง ในเมื่อข้าพเจ้าต้องการจะขยายความใน บางแห่งที่ยังคลุมเคลืออยู่ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องอ้างถึงหลักที่จะนำมาขยายความ คนที่อ่านเรื่องนี้ไม่ละเอียด

* วิญญาน ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๑

ความจำไม่ดี ความเข้าใจไม่ประณีต เห็นแต่ข้อความที่ซ้ำ ๆ กัน ส่วนความหมายที่แตกต่างจากที่เคยกล่าวมาแล้ว กำหนดใจความไม่ได้ ฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องเข้าใจว่าข้าพเจ้าเขียนนวนกวนซ้ำไปซ้ำมา

อย่างไรก็ดี การศึกษาเรื่องวิญญูณ ซึ่งเป็นเรื่องนามธรรม มองไม่เห็นตัว จับต้องไม่ได้เหมือนวัตถุนั้น วิธีพูดและวิธีเขียนจำเป็นจะต้องใช้วิธีกล่าวซ้ำบ่อยๆ คนที่อ่านหนังสือพระไตรปิฎกจะเห็นตัวอย่างทำนองนี้อย่างชัดเจนและเป็นความจริงอย่างยิ่งที่ว่า **ความหมายของสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้น ถ้าไม่กล่าวซ้ำบ่อย ๆ แล้วไม่มีทางที่จะเข้าถึงความจริงในเรื่องนี้ได้เลย** คนที่เข้าใจไม่ถึงความหมายแม้แต่เพียงส่วนเล็กน้อยจะรู้สึกรำคาญในเมื่อเห็นข้อความซ้ำ ๆ ในคัมภีร์ ส่วนคนที่เข้าถึงความหมายจะรู้สึกตรงกันข้าม ยิ่งเห็นบ่อยๆ หรือนึกทบทวนบ่อยๆ จะยิ่งซาบซึ้งขึ้นโดยลำดับ ซึ่งจะทำให้จิตใจแจ่มใสและเบิกบานยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะฉะนั้น จึงมีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่า คนที่อ่านหนังสือ

เรื่องวิญญาณเพียงครึ่งสองครึ่งแล้วรู้สึกเบื่อ ถ้ายิ่งเห็นข้อความที่ซ้ำซากก็ยิ่งรู้สึกรำคาญ ก็ยอมแสดงให้เห็นว่า ท่านผู้นั้นยังเข้าไม่ถึง ส่วนคนที่เข้าถึงจะไม่รู้สึกเบื่อเลย

อนึ่ง สำหรับในปีนี้ซึ่งเป็นปีที่สี่ของการออกหนังสือวิญญาณ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจไว้ว่าจะได้พยายามรวบรวมปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งหมดนำมาตอบไว้เป็นข้อ ๆ เพื่อสะดวกแก่ผู้ที่จะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบได้ในระยะเวลาสั้น ๆ และทั้งจะทำให้ความเข้าใจที่เคยมีอยู่แล้ว แต่ยังมีดมัวอยู่นั้นได้ปรากฏแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

ปัญหาข้อที่ ๑ วิญญาณคืออะไร ?

คำตอบ วิญญาณคือ การเห็น การได้ยิน การรู้สึกกลิ่น การรู้สึกรส การรู้สึกสัมผัส และความรู้สึกนึกคิด อีกนัยหนึ่ง วิญญาณคือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ และมโนวิญญาณ ซึ่งเมื่อพูดอย่างง่าย ๆ

ตาเห็นก็คือวิญญาณเห็น หูได้ยินก็คือวิญญาณได้ยิน ฯลฯ
สมอมนึกคิดก็คือวิญญาณนึกคิด

อนึ่ง ที่พูดว่าตาเห็นก็คือวิญญาณเห็นเป็นต้นนั้น
ก็เพราะความเป็นจริงลำพังตาอย่างเดียวไม่อาจจะ
เห็นอะไรได้ ประสาทตาหรือสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
การเห็น ลำพังตัวมันเองก็ไม่อาจจะเห็นอะไรได้ การ
เห็นเกิดจากวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอีกอย่างหนึ่ง นอก
จากร่างกายนอกจากวัตถุ แต่วิญญาณจะเกิดการเห็น
ขึ้นมาได้ ก็ต้องอาศัยตา ต้องอาศัยประสาทอาศัยความ
มีชีวิตร เช่นเดียวกับต้นไม้ย่อมเกิดจากเมล็ดของมัน
แต่ก็ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ อย่างนี้เป็นต้น

ปัญหาข้อที่ ๒ จิตกับวิญญาณมีความหมาย
เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ?

คำตอบ จิตกับวิญญาณมีความหมายเหมือนกัน
ใช้แทนกันได้ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และในคัมภีร์ของ
พระพุทธศาสนาทั้งหมด คำดังต่อไปนี้มีความหมาย

เหมือนกัน เป็นไวพจน์ของกันและกัน คือใช้แทนกันได้
กล่าวคือ :-

**จิต มโน มานัส หทัย ปันธุระ มนายตนะ
มโนทริย วิญญาณ วิญญาณขันธ**

ในบรรดาคำเหล่านี้ คำที่เราคุ้นเคยและเห็นอยู่
เสมอก็คือ **จิต วิญญาณ มโน มานัส** ส่วนคำที่เหลือ
จากนี้ คนที่ไม่เคยชินกับทางพุทธศาสนา จะไม่ค่อย
ได้พบ เช่นคำว่า **ปันธุระ** ซึ่งตามศัพท์แท้ ๆ แปลว่า
ขาว หรือ **ผุดผ่อง** คำนี้ก็หมายถึงวิญญาณ ซึ่ง
วิญญาณนั้นจะผุดผ่องหรือไม่ผุดผ่อง ก็เรียกว่า **ปันธุระ**
ได้เหมือนกัน โดยเล็งไปถึงความหมายอันสุดท้ายที่ว่า
วิญญาณของสัตว์ทั้งปวง โดยเนื้อแท้ ย่อมเหมือนกัน
คือเป็นสิ่งที่สะอาดบริสุทธิ์ เหมือนกับ น้ำไม่ว่าจะ
อยู่ในที่ไหน ตัวน้ำแท้ๆ ย่อมเหมือนกัน คือ สะอาด
บริสุทธิ์ ไม่มีรส ไม่มีกลิ่น ไม่มีสีใด ๆ และคำว่า
วิญญาณขันธ ในที่นี้ก็หมายถึงจิตหรือวิญญาณทั่ว ๆ ไป
นั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวถึงวิญญาณในส่วนไหน

เช่นวิญญานที่กำลังจุติหรือปฏิสนธิ หรือวิญญานที่กำลังสร้างนามรูปในขณะที่กำลังอยู่ในท้องแม่ก็เรียกว่าวิญญานชั้นธได้เหมือนกัน การทำความเข้าใจในความหมายของคำเหล่านี้ให้ถูกต้อง ตามที่ใช้อยู่ในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก

อนึ่งคำบาลีทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แปลเป็นภาษาไทยได้คำเดียวคือคำว่า “ใจ” และจงสังเกต คำว่า **หทย** ในความหมายของภาษาบาลี ก็เหมือนกับภาษาไทย และภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษเป็นต้น คือมีความหมายได้สองอย่าง คือหมายถึง **หัวใจ** ซึ่งเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายก็ได้ และหมายถึง **จิตใจ** ซึ่งเป็นนามธรรมก็ได้

ปัญหาข้อที่ ๓ เหตุไรคนส่วนมากจึงมักเข้าใจว่า วิญญานหมายถึงผีหรือหมายถึงคนที่ตายไปแล้วซึ่งมาปรากฏร่างให้เห็น หรือมาเข้าสิงคนนั้นคนนี้ คนส่วนมากเมื่อนึกถึงวิญญานที่ไร ก็มักเข้าใจว่า

วิญญาณมีรูปร่างเป็นคนหรือเป็นสัตว์ต่าง ๆ ความเข้าใจอันนี้ทำให้เกิดผลเสียหายอย่างไรบ้างหรือไม่ ?

คำตอบ การที่คนส่วนมากเข้าใจกันเช่นนี้นั้นสาเหตุสำคัญเป็นเพราะไม่เข้าใจเรื่องวิญญาณอย่างถูกต้องมาก่อน และอีกประการหนึ่ง ถ้าหากเราจะพูดถึงวิญญาณโดยไม่สมมติให้มีรูปร่างขึ้นมา คนทั่วไปก็ไม่อาจที่จะเข้าใจได้ ตัวอย่างเช่น ในบทละครหรือในภาพยนตร์ ในหนังสือวรรณคดีหรือหนังสือนิทานต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนทั่วไปเข้าใจกันง่าย ๆ จึงได้แสดงภาพออกมาในรูปต่าง ๆ เช่นทำเป็นดวงไฟกลม ๆ ลอยไปลอยมา หรือทำเป็นควันเป็นเมฆหมอกเป็นแสงสว่าง และบางทีก็ทำเป็นภาพคนหรือภาพสัตว์ออกมาเลย

เหตุผลอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้คนทั้งหลายเข้าใจผิดในเรื่องวิญญาณนั้น เป็นเพราะคนทั่วไปสมัยก่อนมีความเชื่ออยู่แล้วว่า คนเราเมื่อตายแล้ว วิญญาณจะต้องจากร่างไปเกิดใหม่ และเนื่องจากในบางครั้ง

คนที่ตายไปแล้ว หรือสัตว์ที่ตายไป มาปรากฏร่างเดิมให้เห็น ซึ่งเราจำได้ว่าเป็นภาพของคนไหน หรือสัตว์อะไรที่ได้ตายไปแล้ว และก็รู้ยู่ว่าร่างกายของคนหรือสัตว์ที่เราจำจันั้นได้ถูกฝัง หรือถูกเผาไปแล้ว สิ่งที่เหลืออยู่ก็มีแต่วิญญาณเท่านั้น ฉะนั้นจึงได้พูดและเข้าใจกันว่าสิ่งที่มาปรากฏให้เห็น ก็คือ วิญญาณของคน ๆ นั้น หรือสัตว์ตัวนั้นนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพราะคนทั่วไปไม่ทราบ ว่า วิญญาณสามารถที่จะสร้างกายเนื้อ หรือกายทิพย์ ขึ้นมาได้ ซึ่งสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นไม่ใช่ ตัววิญญาณ เพราะตัววิญญาณแท้ ๆ นั้นเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่ไม่มืรูปร่าง ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :-

ทฺรุงคมํ เอกจรี อสรีริํ คุหาสยํ

เย จิตตํ สญฺญเมสสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺนธนา

จิตนี้เป็นธรรมชาติไปสู่ที่ไกลได้ ไปแต่ผู้เดียว (เกิดที่ละขณะ หรือที่ละดวง) ไม่มีสรีระ อาศัยอยู่ในคุหาคือร่างกาย คนเหล่าใดสำรวมจิตได้ คนเหล่านั้นย่อมพ้นจากบ่วงของมาร

คำว่าจิตหรือวิญญาณมีความหมายอย่างเดียวกัน ให้สังเกตคำว่า **อสรีระ** ซึ่งแปลว่า **ไม่มีสรีระ คือ ไม่มีรูปร่างหรือไม่ใช่สรีระ** ซึ่งหมายความว่า จิตหรือวิญญาณกับร่างกายไม่ใช่ของสิ่งเดียวกัน

ผู้ที่เข้าใจว่าวิญญาณมีรูปร่าง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิดนั้น ตราบใดที่ยังไม่ถอนความเข้าใจผิดอันนี้ออก ก็จะทำให้เกิดความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณไม่รู้จักสิ้นสุด และทำให้เป็น สัสตตทิฐฐิได้ง่าย และตราบใดที่ยังละสัสตตทิฐฐิไม่ได้ ก็จะบรรลุมรรคผล และนิพพานไม่ได้ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง จะเข้าใจเรื่องวิญญาณอย่างแจ่มแจ้งถึงที่สุดไม่ได้

ปัญหาข้อที่ ๔ ถ้าจะสอนเด็กให้เข้าใจว่า **วิญญาณคืออะไร จะตอบอย่างไร เด็กจึงจะเข้าใจได้ง่าย ?**

คำตอบ การตอบปัญหาทุกอย่างสำหรับเด็กอย่าตอบโดยใช้คำจำกัดความโดยไม่ได้ให้เห็นตัวอย่าง จงยกตัวอย่างเสียก่อนแล้วจึงบอกความหมาย วิธีนี้

จะทำให้เด็กจำง่ายและเข้าใจง่าย ฉะนั้นการตอบที่ดีก็ควรจะบอกให้เด็กจำไว้เสียก่อนว่า ตาเห็นคือวิญญูณเห็น หูได้ยินคือวิญญูณได้ยิน ฯลฯ สมอนึกคิดคือวิญญูณนึกคิด แล้วพยายามพิสูจน์ให้เด็กเข้าใจว่า เวลานอนหลับทำไมจึงมองเห็นภาพในความฝัน เสียงที่เข้าหูถ้าไม่ตั้งใจฟังทำไมจึงไม่ได้ยิน จากตัวอย่างในทำนองนี้ เด็กก็จะเข้าใจได้เองว่า ตาเห็นก็คือวิญญูณเห็น หูได้ยินก็คือวิญญูณได้ยิน ดังนี้ เป็นต้น

อนึ่ง จงสอนให้เด็กเข้าใจตั้งแต่แรกทีเดียวว่า สิ่งที่เราเรียกว่าตัวเรามีสองอย่าง คือร่างกายและวิญญูณ และจะต้องหัดเด็กให้เคยชินว่า เราเห็นหรือตาเห็นก็คือวิญญูณเห็น เราได้ยินหรือหูได้ยินก็คือวิญญูณได้ยิน เรานึกคิดก็คือวิญญูณนึกคิด เราโกรธ เราเกลียด เรารัก เราชอบ เรารู้ เราเข้าใจ เราจำได้ เราสุข เราทุกข์เรารู้สึกหนาว รู้สึกร้อน เรา ในที่นี้ก็คือวิญญูณ นั่นเอง

* ปัญหาข้อที่ ๕ วิญญูณมีกี่ประเภท ? คืออะไรบ้าง ?

คำตอบ วิญญูณแบ่งได้หลายประเภท ซึ่งสุดแล้วแต่จะอธิบายในแง่ไหน หรือในเรื่องอะไร แต่จะอย่างไรก็ตาม สำหรับในขั้นต้นนี้จะต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อนว่า โดยหลักทั่วไปแล้ววิญญูณมีอยู่ ๒ ประเภทคือ วิถีวิญญูณกับภวังควิญญูณ หรือจะเรียกว่า วิถีจิตกับภวังคจิตก็ได้ เพราะคำว่าจิตและวิญญูณมีความหมายอย่างเดียวกัน

วิถีวิญญูณ แปลว่า จิตสำนึก ซึ่งหมายความว่า จิตส่วนนี้เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วรู้สึกตัวว่า ขณะนี้กำลังมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร วิถีวิญญูณ ตามศัพท์แปลว่า จิตที่เกิดในวิถี วิถี แปลว่า ทาง วิถีแบ่งออกเป็น ๖ อย่าง คือ จักขุวิถี โสตวิถี ฆานวิถี ชิวหาวิถี กายวิถี และมโนวิถี และในบางครั้งพระพุทธเจ้าก็ทรง

* วิญญูณ ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ใช้คำว่า ทวาร ซึ่งแปลว่า ประตูหรือช่องทางเข้า
ทางออก แทนคำว่าวิธี คือใช้คำว่า จักขุทวาร โสต
ทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และ มโน
ทวาร

จักขุวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทางตา
หรือเกิดขึ้นโดยอาศัยตา ก็คือการเห็น

โสตวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทางหู
หรือเกิดขึ้นโดยอาศัยหู ก็คือการได้ยิน

ฆานวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทาง
จมูก หรือเกิดขึ้นโดยอาศัยจมูก ก็คือการรู้สีกกลิ่น

ชิวหาวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทาง
ลิ้น หรือเกิดขึ้นโดยอาศัยลิ้น ก็คือการรู้สีกรส

กายวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทาง
กาย หรือเกิดขึ้นโดยอาศัยกายประสาทหรืออวัยวะ
ต่าง ๆ ก็คือการรู้สีกสัมผัสต่าง ๆ เช่นรู้สีกร้อน รู้สีก
หนาว เป็นต้น

มนวิญญาณ แปลว่า วิญญาณที่เกิดขึ้นทางใจ หรือเกิดขึ้นในใจ คือเกิดขึ้นโดยอาศัยมนสัมผัส ก็คือ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ

จงจำไว้ว่า เฉพาะตัววิญญาณอย่างเดียวนั้น หมายถึงความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม หรือความรู้สึกรับรู้ อารมณ์เท่านั้น ซึ่งความรู้สึกที่ว่านี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นทาง ไหน มันก็มีลักษณะเหมือนกัน คือ รู้สึกต่ออารมณ์ที่ มาสัมผัสซึ่งรู้ในที่นี่ไม่ได้หมายถึงความเข้าใจ รู้ที่เป็น สัมผัสลักษณะของวิญญาณ หมายถึงรู้สึกแต่ว่ารู้เท่านั้น ส่วนจะมีความเข้าใจด้วยหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความเข้าใจเป็นเจตสิก ซึ่งเรียกว่าปัญญา ปัญญาไม่ใช่ ลักษณะโดยทั่วไปของวิญญาณทุกประเภท แต่รู้สึก แต่ว่า รู้ นั้น เป็นลักษณะโดยทั่วไปของวิญญาณทุก ประเภท **รู้สึกแต่ว่ารู้** นี้ อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้สึกซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมที่มีความหมาย ความรู้สึกชนิดนี้ จะสังเกตเห็นได้ว่า มีอยู่ในสิ่งที่มีชีวิตทุกประเภท แม้จะเป็นสัตว์เซลล์เดียวก็มี

ในพีชก็มี ความรู้สึกอันนี้แหละ ที่เรียกว่าวิญญาณในความหมายของพระพุทธศาสนา ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Consciousness และ Subconscious

ความรู้สึกที่เรียกว่าวิญญาณนั้น จะมีปรากฏการณ์แตกต่างกันออกไปตามอายตนะ **อายตนะ** แปลว่า **ที่เกิดหรือที่ติดต่อกัน** ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ อย่าง คือ :-

- จักขวยตนะ** อายตนะคือตา
- โสตายตนะ** อายตนะคือหู
- ฆานายตนะ** อายตนะคือจมูก
- ชีวนายตนะ** อายตนะคือลิ้น
- กายายตนะ** อายตนะคือกาย
- มนายตนะ** อายตนะคือใจ

จงสังเกตว่า เมื่อวิญญาณเกิดขึ้นทางตา ก็ปรากฏเป็นการเห็น เมื่อเกิดขึ้นทางหู ก็ปรากฏเป็นการได้ยิน เมื่อเกิดขึ้นทางจมูกก็ปรากฏเป็นการรู้สึกกลิ่น เมื่อเกิดขึ้นทางลิ้น ก็ปรากฏเป็นการรู้สึกรส เมื่อเกิดขึ้น

ทางกายก็ปรากฏเป็นการรู้สึกสัมผัสต่างๆ เมื่อปรากฏขึ้นทางใจก็เป็นความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ วิญญาณซึ่งมีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เมื่อเกิดขึ้นทางทวาร หรือทางอายตนะต่างกัน ความรู้สึกของวิญญาณก็แปรรูปไปต่างกัน เหมือนกับแสงไฟฟ้า ถ้าหลอดมีสีต่างกัน แสงที่ปรากฏออกมาภายนอก ก็จะมีสีต่างกัน เช่นถ้าหลอดเป็นสีแดง แสงที่ปรากฏออกมาก็จะเป็นสีแดง อย่างนี้เป็นต้น ส่วนแสงภายในนั้นเหมือนกัน

ภวังควิญญาณ แปลว่า **จิตไร้สำนึก** จิตส่วนนี้เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วไม่รู้สึกรู้สึกรู้ตัว เช่นในเวลานอนหลับสนิทและไม่ฝัน หรือในขณะที่กำลังอยู่ในท้องแม่ ในขณะที่วิญญาณก็ยังคงมีอยู่ในร่างกาย วิญญาณไม่ได้ไปไหน เพราะถ้าหากในร่างกายไม่มีวิญญาณ ร่างกายก็ต้องตายทันที ในขณะที่เรานอนหลับหรืออยู่ในท้องแม่นั้น เราไม่รู้สึกรู้สึกรู้ตัวว่าเราเป็นอยู่อย่างไร ทำอะไรนึกคิดอะไร แต่ถึงกระนั้น ในขณะที่ วิญญาณก็มีความรู้สึกนึกคิด มีความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่ง

เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้ตัว เช่นคนที่นอนหลับสนิท เมื่อเอาเข็มไปแทงเบา ๆ โดยไม่ให้ตื่น ร่างกายจะมีปฏิกิริยา แต่คนนั้นจะรู้สึกตัวว่าถูกเข็มแทง เด็กที่อยู่ในห้องแม่บางครั้งจะตื่น แต่เด็กก็ไม่รู้สึกตัว ความรู้สึกซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น ก็คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาจากภวังควิญญาณ

ภวังควิญญาณ ตามศัพท์แปลว่า วิญญาณที่เป็นรากฐานของชีวิต แยกศัพท์ออกได้ดังนี้ **ภว-องค+ วิญญาณ** **ภว** แปลว่า **ภพ** ภพในที่นี้หมายถึง **นามรูป** คือหมายถึงตัวเราทั้งหมด **องค** แปลว่า **องค์** คำว่า **องค์** ในที่นี้หมายถึง **องค์ประกอบที่สำคัญ หรือรากฐานที่สำคัญ** ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **Constituent** ภวังควิญญาณเปรียบได้กับเมล็ดผลไม้ ต้นไม้ย่อมเกิดมาจากเมล็ดของมัน มันจะเกิดมาเป็นต้นอะไร ปัจจัยสำคัญอยู่ที่เมล็ดฉันใด ตัวเราก็คือนามรูป นามรูปก็คือสภาพของร่างกายและจิตใจทั้งหมดซึ่งก็เหมือนกัน คือจะเกิดมาอย่างไร ก็สุดแต่สภาพของภวังควิญญาณ เพราะนามรูปย่อมเกิดขึ้นมาจากภวังควิญญาณ

ปัญหาข้อที่ ๖ ต้นไม้มีวิญญาณหรือไม่ ? และมีความจำเป็นหรือมีประโยชน์อย่างไร ที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจว่า ต้นไม้มีวิญญาณหรือไม่ ?

คำตอบ พระพุทธเจ้าตรัสว่า มโนปุพฺพคฺมา ฅมฺมา มโนเสณฺญา มโนมยา มโนคือวิญญาณ เป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย วิญญาณประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ การศึกษาอะไร ถ้าศึกษาจากสิ่งที่เป็นมูลฐานขึ้นมาก่อน ย่อมจะทำให้เข้าใจง่าย เหมือนกับการเรียนหนังสือ จะต้องศึกษาเรื่องสระและพยัญชนะให้เข้าใจเสียก่อน ถ้ายังจำสระพยัญชนะ วิธีผสมตัวไม่ได้ การศึกษาในชั้นสูงขึ้นไปย่อมทำไม่ได้ ในคัมภีร์วิสุทฺธิมรรค (ปัญญาภิเทศ ๓/๒๑) พระพุทธโฆษาจารย์ ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ก็ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเรื่องนามธรรม จะต้องศึกษาเรื่องวิญญาณให้เข้าใจเสียก่อน เรื่องอย่างอื่นจึงจะเข้าใจง่าย เพราะฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องวิญญาณตั้งแต่ขั้นต่ำขึ้นไปก่อน

ต้นไม้เป็นสิ่งที่มีชีวิต มีกรรมวิธีแห่งการเกิด เหมือนคนและสัตว์ เจริญมาจากรากฐานภายใน เติบโตมาจากอาหารที่กินเข้าไป มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีการสืบพันธุ์ มีตัวผู้ ตัวเมีย และทุกอย่างใน ต้นไม้ก็เกิดมาด้วยความหมาย สิ่งเหล่านี้คือข้อสังเกต ที่ทำให้รู้ว่า ต้นไม้มีวิญญูณ แต่ข้อสังเกตเพียงเท่านั้น บางคนอาจจะยังมองไม่เห็น ว่า ต้นไม้มีวิญญูณ ทั้งนี้ ก็เพราะเคยเข้าใจมาจนเคยชินว่า ที่ถือว่าคนและสัตว์ มีวิญญูณ ก็เพราะสังเกตได้ว่า คนและสัตว์มีการ เคลื่อนไหว มีความเจ็บปวด มีความนึกคิด มีการเห็น การได้ยิน มีความรู้สึกทางกายสัมผัสเหล่านี้เป็นต้น แต่พืชหรือต้นไม้โดยทั่วไปไม่มีลักษณะดังที่กล่าวมานี้ ฉะนั้นจึงได้เข้าใจว่าต้นไม้ไม่มีวิญญูณ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ต้นไม้หรือพืชทุกชนิดรวมทั้งเชื้อโรคหรือ พืชชั้นต่ำที่สุด ที่ตาเรามองไม่เห็น ก็มีวิญญูณทั้งสิ้น

การที่จะรู้ว่าพืชทุกอย่างมีวิญญูณนั้น มีวิธี ศึกษาให้เข้าใจดังต่อไปนี้ คือ :-

ได้กล่าวมาแล้วว่า วิญญาณมี ๒ อย่างคือ วิธีวิญญาณกับภวังควิญญาณ ลักษณะเฉพาะของ วิญญาณ ก็คือ ความรู้สึกที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยา หรือ พฤติกรรมที่มีความหมาย ซึ่งความหมายที่ว่านี้เกิดมาจากเจตนาซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จะต้องมียู่เสมอของ วิญญาณ ตามหลักอภิธรรมได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า เจตนา เป็นสัมปสาธารณเจตสิก คือเป็นเจตนาที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตทุกขณะ มียู่ในจิตทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึกจะต้องมีเจตนา ซึ่งแปลว่าความตั้งใจหรือความมุ่งหมายเป็นส่วนประกอบของจิตอยู่เสมอ เพราะเหตุที่จิตหรือวิญญาณมีเจตนา อยู่ในตัวของมันอยู่ตลอดเวลา จึงได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยา หรือ พฤติกรรมที่มีความหมาย

ชีวิตของคนที่เกิดใหม่ ๆ เป็นเพียงจุดเล็ก ๆ มองดูด้วยตาเปล่าแทบไม่เห็น บาลีเรียกว่ากลละ ชีวิตในตอนนี้ก็ถ้อยกันโดยทั่วไปว่ามีวิญญาณแล้ว แต่การ แสดงออกของวิญญาณในขณะนี้ ก็เป็นไปโดยไม่รู้สึก

ตัวเหมือนกับชีวิตพืช เรารู้ว่ากละมีวิญญาณก็เพราะกละเป็นสิ่งที่มีชีวิต มีการเจริญเติบโต มีพฤติกรรมที่มีความหมาย ถ้าสมมติว่ากละจะต้องตาย ในระยะนี้ชีวิตของคนในตอนี้ ซึ่งถือว่ามีวิญญาณ แล้วนั้นก็คงไม่ผิดอะไรกับพืชหรือสัตว์ชั้นต่ำตายนั่นเอง

พืชทุกชนิดที่ถือว่ามีวิญญาณนั้น ขอให้ เข้าใจว่าเป็นวิญญาณชั้นต่ำ พุดง่าย ๆ ว่าเป็นวิญญาณของพืชไม่ใช่วิญญาณของสัตว์ ไม่ใช่วิญญาณของคน สภาพวิญญาณของพืช มีคุณสมบัติดีกว่าวิญญาณของสัตว์และของคนมาก ทางพระพุทธศาสนาถือว่าการที่สัตว์เกิดมาไม่เหมือนกัน คนเกิดมาไม่เหมือนกันก็เพราะสภาพของวิญญาณไม่เหมือนกัน อย่าลืมหลักที่ว่า วิญญาณเป็นรากฐานของสิ่งทั้งปวง ทุกอย่างสำเร็จมาแต่วิญญาณ

อันที่จริงเรื่องต้นไม้มีวิญญาณจะเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งได้จริงๆ ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาเรื่องวิญญาณสร้างชีวิตให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งประกอบด้วย เพราะฉะนั้น

รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอให้ไปอ่านในหัวข้อ เรื่องวิญญาณสร้างชีวิต

การศึกษาให้เข้าใจว่าต้นไม้มีวิญญาณ เป็นสิ่งจำเป็นมาก และมีประโยชน์มาก เพราะเป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ ซึ่งถ้าหากยังไม่เข้าใจว่าต้นไม้มีวิญญาณแล้ว การที่จะศึกษาเรื่องวิญญาณในสัตว์และในคนให้เข้าใจแจ่มแจ้งนั้นเป็นไปได้เหมือนกับในทางชีววิทยา นักศึกษาจะต้องศึกษาถึงเรื่องสัตว์เซลล์เดียวให้เข้าใจก่อน แล้วจึงค่อยศึกษาสัตว์ที่มีโครงสร้างซับซ้อนขึ้นมาโดยลำดับ แล้วในที่สุดจึงจะศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ให้เข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

อนึ่ง วิญญาณในพืชเป็นวิญญาณที่ไม่ซับซ้อน ศึกษาเข้าใจได้ง่ายมาก เมื่อเรารู้แจ้งแล้วว่า ความรู้สึกซึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาและพฤติกรรมที่มีความหมาย ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่ามีอยู่ในพืชทุกชนิด อันนี้แหละคือตัววิญญาณที่เรียกกันเ็นทางพระพุทธศาสนา เช่นนี้แล้วก็จะทำให้เราเข้าใจง่ายขึ้นว่า ธรรมชาติผู้สร้างชีวิต

ดังที่เราพูดกันว่า คนเราเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ
สุดแล้วแต่ธรรมชาติจะสร้างนั้น **ธรรมชาติที่ว่านี้**
ก็คือวิญญานนี่เอง และเมื่อเรารู้ว่าธรรมชาติผู้สร้าง
ชีวิตนี้คืออะไรแล้ว การศึกษาเรื่องชีวิตต่าง ๆ ก็จะทำให้
ให้เราเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นโดยลำดับ และสามารถที่จะ
ปรับปรุงชีวิตของเรา ให้เป็นไปตามความต้องการ
ได้ทุกอย่าง จะสามารถแก้ปัญหาวิตได้ทุกอย่าง แม้
กระทั่งความแก่ ความเจ็บและความตายก็สามารถ
เอาชนะได้ ในเมื่อได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมขั้นสูง เรา
จะเป็นตัวของตัวเองอย่างเด็ดขาด มีอิสระในตัวเอง
อย่างเต็มที่ ซึ่งประโยชน์ทั้งหลาย ดังที่กล่าวมานี้และ
ประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมายก็จะสำเร็จได้ตามความ
ต้องการ ถ้าหากเราเข้าใจตั้งแต่แรกว่า พืชทุกชนิด
ก็มีวิญญาน และวิญญานในพืชนี่เองเป็นผู้สร้างชีวิต
พืชขึ้นมา แต่ถ้าหากคนไหนความเข้าใจเรื่องนี้ยัง
ไม่มี คนนั้นก็จะไปหลงอยู่ในคำว่าธรรมชาติ ตกเป็น
ทาสของธรรมชาติ เอาชนะธรรมชาติไม่ได้ แล้วชีวิต

ของเขาก็จะเป็นเสมือนหนึ่งสวะซึ่งสุดแล้วแต่กระแสน้ำจะพัดพาไป

*** ปัญหาข้อที่ ๗** ถ้าถือว่าต้นไม้มีวิญญาณ และการที่บางคนกล่าวว่า ต้นไม้ใหญ่ ๆ ในเมื่อถูกโค่นมักจะได้ยินเสียงร้องไห้ หรือเสียงอย่างอื่นที่แสดงถึงความโกรธหรือความเสียใจอย่างสุดซึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นเสียงของนางไม้ หรือเทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ นั้น และมักจะถืออีกว่า ถ้าโค่นต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่มีอายุเก่าแก่ ถ้าไม่ขออนุญาตหรือทำพิธีเช่นสรวงบูชาก่อน ผู้ที่ไปโค่นอาจจะได้รับอันตรายถึงกับเสียชีวิต ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผลที่มาจากนางไม้หรือเทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ นั้นเป็นผู้กระทำ คำว่าต้นไม้มีวิญญาณ จะหมายความว่า มีอุปปาดิกะสิงสถิตอยู่ ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่าวิญญาณ เช่นนี้หรืออย่างไร ?

* วิญญาณ ฉบับที่ ๓-๔ มีนาคม-เมษายน ๒๕๑๑

คำตอบ ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ต้นไม้มีวิญญานนั้น วิญญานในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ผีนางงาไม้หรือเทวดาต่างๆ ทำนองนั้น แต่หากหมายถึงวิญญานคือความรู้สึกชนิดที่ไร้สำนึก ซึ่งมีอยู่ในพืชทุกชนิด ในสัตว์ทุกชนิดแม้กระทั่งในเชื้อโรคต่าง ๆ ก็มีวิญญานอย่าลืมนะ คำว่าวิญญานหมายถึงความรู้สึกที่เป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาที่มีความหมาย ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากสิ่งที่มีชีวิตทุกประเภท

การที่ต้นไม้ไม่รู้สึกเจ็บในเมื่อถูกฟันหรือถูกโค่นนั้น เป็นเพราะต้นไม้ไม่มีประสาท เช่นเดียวกับอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของคนเรา ถ้าส่วนไหนไม่มีประสาท เช่นผมและเล็บเป็นต้น เวลาตัดจะไม่รู้สึกเจ็บ ถึงแม้ว่าจะส่วนที่มีประสาทมาเลี้ยง ถ้าทำให้ประสาทขาดด้วยฤทธิ์ของยา จะผ่าตัดอย่างไรก็ไม่รู้สึกเจ็บ บางคนชอบอ้างว่า ถ้าต้นไม้มีวิญญาน ต้นไม้ก็ควรจะรู้สึกเจ็บด้วย และควรจะมีความรู้สึกดีใจ เสียใจ มีความกลัว ความอยากได้อะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ แต่

เพราะเหตุที่สังเกตได้ว่า ต้นไม้ไม่มีความรู้สึกเหล่านี้เลย เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าจะถือว่าต้นไม้มีวิญญาณ

ขอให้เรานึกถึงชีวิตของคนเราตอนที่ เป็นเพียง จุดเล็ก ๆ หรือถึงแม้จะโตขึ้นมาแล้วแต่ยังมีอวัยวะไม่ครบถ้วน หรือยังไม่ได้คลอดออกมาจากท้องแม่ เราก็จะสังเกตเห็นได้ว่า ชีวิตในตอนนี้ยังไม่มีความรู้สึกเจ็บปวด ไม่รู้สึกอึดอัดไม่มีความรู้สึกดีใจเสียใจ ชีวิตในตอนนี้ก็คล้ายๆ กับต้นไม้ แต่ทำไมเราจึงถือว่าชีวิตในตอนนี้มีวิญญาณ เรามีอะไรเป็นข้อพิสูจน์ว่า ชีวิตในตอนนี้มีวิญญาณ เพราะฉะนั้นถ้าหากเราถือว่า ชีวิตในตอนนี้มีวิญญาณได้ ทำไมในต้นไม้จะถือว่า มีวิญญาณไม่ได้ ในเมื่อชีวิตของเด็กในตอนี้ ก็ไม่มีความรู้สึกเจ็บปวด ไม่มีความรู้สึกดีใจเสียใจ เพราะฉะนั้นถ้าหากเราเข้าใจว่า การที่คนเราจะมีความรู้สึกอะไรแสดงออก มานั้นต้องเกี่ยวกับสมองและประสาทส่วนอื่น ๆ คนที่นอนหลับ คนที่ถูกตีสลบ หรือถูกวางยาสลบก็จะไม่มีความรู้สึกดังที่กล่าวมาเหมือนกัน ในทำนองเดียวกับ

คนที่ตาบอดก็จะมีไม่เห็น คนที่หูหนวกก็จะมีไม่ได้ยิน เพราะเครื่องมือที่จะทำให้วิญญาณแสดงตัวออกมา นั่น ใช้การไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ต้นไม้จึงไม่มีความรู้สึกเจ็บปวด ดีใจหรือเสียใจ ไม่มีความนึกคิด ทั้งนี้ก็เพราะเครื่องมือ ที่จะทำให้แสดงออกมาไม่มี

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าหากเรายอมรับว่า วิญญาณที่มากฎิสันธิใหม่ ๆ ในท้องแม่ วิญญาณในตอนนั้นก็ มี เวทนา มีสัญญา มีสังขาร คือ มีทั้งความดีและความชั่วฝังอยู่ในสันดานแต่ไม่ได้แสดงออกมา เพราะร่างกายยังไม่ได้เจริญเติบโตเต็มที่ พอที่จะให้วิญญาณได้ปรากฏตัวออกมาเช่นนี้แล้ว เราก็อาจจะถือได้อย่างเดียวกันว่า วิญญาณในต้นไม้ก็มีเวทนา มีสัญญา มีสังขาร เช่นมีต้นหาอุปาทานอย่างนี้เป็นต้น แต่ความรู้สึกทั้งหมดที่ว่าเป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว หรือยังไม่ได้พัฒนาออกมา

อนึ่ง การที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า วิญญาณในต้นไม้มีเวทนา สัญญา สังขาร เช่นมีต้นหา อุปาทาน เป็นต้นนั้น

ถ้าหากเราจะพิจารณากันอย่างละเอียด และพิจารณาถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสว่า นามเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ ถ้านามไม่มี วิญญาณ ก็ไม่มีนามในที่นี้ก็คือ เวทนา สัญญา และสังขาร ก็จะทำให้เราเข้าใจอย่างชัดเจนว่า วิญญาณในต้นไม้จะต้องมีเวทนา สัญญา และสังขารแน่นอน แต่ก็อย่าลืมว่า คนที่จะสามารถหยั่งรู้ไปถึงสภาพของวิญญาณในต้นไม้ได้ถึงขนาดนี้ จะต้องเป็นคน que เข้าใจเรื่องวิญญาณอย่างลึกซึ้ง จะใช้เหตุผลธรรมดาหรือใช้สามัญสำนึกไม่อาจจะเข้าใจได้ เพราะเหตุนี้คนทั่วไปจึงไม่ยอมรับว่าต้นไม้มีวิญญาณ

อนึ่ง เรื่องผีสาวนางไม้หรือโอปปาทิกะที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ นั้น ถึงแม้ความจริงจะมีอยู่ในบางกรณีตามที่เล่าสืบต่อกันมา แต่ก็ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณที่ข้าพเจ้าพูดถึงในที่นี้ เพราะฉะนั้นขอให้เข้าใจว่าที่ข้าพเจ้าพูดว่า ต้นไม้มีวิญญาณนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้

หมายถึงวิญญานที่สังสติดอยู่ เป็นคนละประเด็นกับ
ที่ข้าพเจ้าพูดถึงเรื่องวิญญานในที่นี้

ปัญหาข้อที่ ๘ ถ้าถือว่าต้นไม้ไม่มีวิญญาน มี
กิเลสเช่นมีตัณหา อุปาทานเป็นต้น ก็ต้องหมายความว่า
ว่า ต้นไม้ก็มีการทำบุญ ทำบาป ทำกรรมต่าง ๆ ซึ่ง
ฟังดูแล้วไม่น่าจะเป็นไปได้เลย ?

คำตอบ ถ้าจะพูดว่าต้นไม้ได้ทำกรรมหรือไม่
ก็ไม่มีปัญหาอะไร ต้นไม้ได้ทำกรรมอยู่เสมอแน่นอน
เพราะคำว่า **กรรม** ซึ่งแปลว่า **การกระทำ** นั้น ในความ
หมายที่ลึกซึ้งก็คือ **พฤติกรรมที่มีความหมาย หรือ**
พฤติกรรมที่มีเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้นไม้มี
พฤติกรรมต่าง ๆ เช่นมีการกินอาหารทางราก มีการย่อย
มีการเผาผลาญ มีการสร้างสรรค์ ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ
เหล่านี้ล้วนแต่มีความหมายทั้งสิ้น พฤติกรรมต่าง ๆ
ของต้นไม้ก็คือการกระทำของต้นไม้ เพราะพฤติกรรม
ทุกอย่างของต้นไม้ นั้นจะต้อง เกิดมาจากเจตนา

ต้นไม้ทำบุญทำบาปหรือไม่ ?

๑๗๓

อย่างไรอย่างหนึ่ง ถ้าเรายอมรับว่า ต้นไม้ก็เกิดมาจากวิญญูณสร้างสรรค์ เพราะสังเกตได้ว่า สิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญูณ สิ่งนั้นย่อมมีความหมาย และโดยหลักธรรมดา วิญญูณจะสร้างสรรค์สิ่งใดขึ้นมาได้ในวิญญูณจะต้องมีวิบาก และวิบากจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องอาศัยการกระทำ วิบากแห่งวิญญูณของต้นไม้ ก็คือสมรรถภาพต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ ซึ่งวิบากที่ว่านี้จะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องอาศัยการกระทำโดยนัยนี้ ต้นไม้ได้ทำกรรมอยู่เสมอ และวิบากที่เกิดจากกรรมอันนี้ ก็คือสมรรถภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในวิญญูณที่สร้างสรรค์ต้นไม้ขึ้นมาั่นเอง และมันจำเป็นจะต้องทำกรรมอยู่เสมอเพื่อให้วิบากยังคงอยู่ เพราะถ้ามันไม่ทำกรรมอยู่เสมอ วิบากคือสมรรถภาพในการสร้างสรรค์ก็จะหมดไป

อนึ่งควรจำไว้ก่อนว่า การสืบต่อของวิญญูณมี ๒ สาย คือ :-

สายหนึ่งสืบต่อทางสายโลหิต หรือทางระบบชีวิต เช่น อหิวาต์ตัวหนึ่ง เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่ ก็จะแบ่ง ออกเป็นสองตัว จากสองก็จะแบ่งเป็นสี่ อย่างนี้เป็นต้น อหิวาต์แต่ละตัวที่เกิดใหม่นั้น มีวิญญาณทุกตัว และวิญญาณที่ว่านี้สืบต่อทางระบบชีวิต เกิดขึ้นโดยอาศัย ชีวิต วิญญาณของพืชก็เช่นเดียวกัน สืบต่อโดยอาศัย ระบบชีวิตที่มันขยายตัวไปโดยลำดับ

อีกสายหนึ่งสืบต่อโดยวิธีจุ่มติและปฏิสนธิ เช่น อย่างคนหรือสัตว์ที่มีระบบประสาทเกิดขึ้นแล้ววิญญาณในส่วนสูง คือวิญญาณที่มาสร่างสมองหรือระบบประสาทต่าง ๆ วิญญาณส่วนนี้สืบต่อโดยวิธีจุ่มติแล้วปฏิสนธิได้

ส่วนการกระทำของต้นไม้เช่นการกินหรือดินรนเพื่อเป็นอยู่นั้น จะถือว่าเป็นบาปหรือเป็นบุญในความหมายที่ใช้กับมนุษย์นั้นไม่ได้ เพราะคำว่าบุญและบาปตามที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงนั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องต้นไม้เลย (ดูคำอธิบายในคำตอบข้อที่ ๑๑)

ปัญหาข้อที่ ๙ การกระทำกรรมของต้นไม้กับ
ของคนหรือของสัตว์ต่างกันอย่างไร ? และจะมีวิบาก
เกิดขึ้นเหมือนกันหรือไม่ ?

คำตอบ ก่อนที่จะตอบปัญหาข้อนี้จะต้อง
เข้าใจความหมายของคำว่ากรรมให้ถูกต้องเสียก่อน
ได้เคยอธิบายมาแล้วว่า กรรมหมายถึงพฤติกรรมที่มี
ความหมายหรือพูดอีกนัยหนึ่ง กรรมก็คือการกระทำ
ที่เกิดจากเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยนัยนี้ ต้นไม้ย่อม
ทำกรรมอยู่เสมอ เพราะการกระทำหรือพฤติกรรม
ต่าง ๆ ของต้นไม้ นับตั้งแต่การออกราก ล้วนแต่มี
ความหมายทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าย่อมเกิดมาจาก
เจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง และเมื่อพูดถึงเจตนา ก็จะต้อง
เข้าใจไว้ด้วยว่า เจตนา กับ วิญญาณ ไม่เหมือนกัน
วิญญาณหมายถึงความรู้สึก เช่น รู้สึกว่ามีอะไรมาถูก
อย่างนี้เป็นต้น ส่วนเจตนาหมายถึงความตั้งใจ หรือ
ความมุ่งหมาย ความรู้สึกที่เรียกว่าวิญญาณกับเจตนา
ถึงแม้จะเป็นสภาวะคนละอย่าง แต่สองอย่างนี้

จะต้องเกิดพร้อมกันเสมอ เพราะเจตนา เป็นเจตสิก
 คือเป็นคุณสมบัติของวิญญาณ ในอภิธรรมกล่าวว่
เจตนา เป็นสัมปสาธารณเจตสิก แปลว่า เจตสิกที่เกิด
ขึ้นพร้อมกับจิตทุกขณะ เช่น ในชั่วขณะที่เห็นหรือ
 ที่ได้ยิน หรือในชั่วขณะที่รู้สึกว่ามีอะไรมาถูก เจตนา
 จะต้องเกิดขึ้นด้วยเสมอ ด้วยเหตุนี้ความรู้สึกที่แสดง
 ออกมาทุกขณะ จึงมีความมุ่งหมาย และอีกนัยหนึ่ง
 วิญญาณจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีเจตนา เช่นเสียงเข้าหู
 ถ้าไม่ตั้งใจฟัง การได้ยินก็ไม่เกิด อย่างนี้เป็นต้น

อนึ่ง ขอให้พิจารณาถึงวิญญาณที่เกิดขึ้นใน
 ขณะที่ชีวิตของคนเรายังเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ ซึ่งใน
 ขณะนี้ได้มีวิญญาณอยู่ในชีวิตนั้นแล้ว และในวิญญาณ
 อันนั้นก็จะมีวิชา ตัณหา อุปาทาน กิเลสอื่น ๆ อีก
 หลายอย่างพร้อมทั้งมีผัสสะ มีเวทนา มีสัญญา มี
 เจตนา อย่างนี้เป็นต้น แต่วิญญาณที่เกิดขึ้นในขณะนี้
 เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวทั้งสิ้น และสิ่ง ๆ หนึ่งที่จะต้อง
 พิจารณากันอย่างละเอียดก็คือ แม้ชีวิตจะเล็กถึงปานนี้

ต้นไม้ทำกรรมอย่างไร ?

๑๗๗

คือเล็กยิ่งกว่าปลายเข็ม เพราะในระยะ ๗ วันแรกที
เชื่อของผู้ชายกับไขของผู้หญิงได้ผสมกัน และมีวิญญาณ
มาปฏิสนธิในนี้แล้วนั้น ในระยะ ๗ วันแรก หลังจาก
วิญญาณได้มาปฏิสนธิ ทางพระพุทธศาสนาถือว่ามี
วิญญาณและมีเจตสิกต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา จงตั้งปัญหา
ถามตัวเองดูว่า :-

ชีวิตในตอนนี้ได้มีกรรมหรือไม่ ?

คนที่คิดอย่างผิวเผินก็จะตอบว่า ไม่ได้ทำ แต่ถ้า
จะถามต่อไปอีกว่า :-

ก็ในเมื่อชีวิตจะเกิดและเจริญเติบโตขึ้นมาได้
จะต้องอาศัยพฤติกรรมต่าง ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ
เหล่านี้ก็ล้วนแต่มีความหมายทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้
จะถือได้หรือไม่ว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนั้น
เช่นการกินหรือการดูดซึม การย่อย การเผาผลาญใน
ระบบของเซลล์ พฤติกรรมเหล่านี้ก็คือกรรมนั่นเอง แต่
เป็นกรรมที่เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว เป็นกรรมที่ทำซ้ำ ๆ

อยู่ในรูปเดิมแบบอัตโนมัติ และกรรมนี้เกิดขึ้นก็
เนื่องมาจากวิบากที่มีอยู่ในวิญญานนั่นเอง

คนที่เข้าใจถึงเรื่องกรรมอย่างลึกซึ้งถึงขนาดนี้
เท่านั้น จึงจะสามารถมองเห็นได้ชัดว่า ต้นไม้ก็มีการทำ
กรรมเหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า การทำกรรมของคนเรา
ในขณะนี้แตกต่างจากการทำกรรมในตอนที่เราได้
คลอดออกมาจากท้องแม่ เพราะในเมื่อเราคลอดออก
มาจากท้องแม่แล้ว ได้มีวิถีจิตคือจิตสำนึกเกิดขึ้น ตา
หู จมูก ลิ้น ประสาทต่าง ๆ เริ่มได้รับอารมณ์ภายนอก
เข้าไป การทำกรรมในตอนนี้จะไม่ซ้ำในรูปเดิมเหมือน
ในตอนที่อยู่ในท้องแม่ ซึ่งเป็นการทำกรรมในภาวะ
ของจิตไร้สำนึก

ต้นไม้ไม่มีสมอง ไม่มีระบบประสาท ไม่มีตา หู
จมูก ลิ้น ไม่มีจิตสำนึก ชีวิตยังอยู่ในขั้นต่ำมาก เพราะ
ฉะนั้นการทำกรรมของต้นไม้ จึงซ้ำ ๆ อยู่ในรูปเดิม
ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่ว่าจะมันจะมี

อายุยืนยาวไปก็ร่อย ก็พันปีก็ตาม วิชาของมันมีอยู่
อย่างไรก็ก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างนั้น และในเมื่อ
พฤติกรรมมีอยู่อย่างไร มันก็ก่อให้เกิดวิชาอย่างนั้น
เพราะฉะนั้น ชีวิตของมันจึงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
แต่เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างย่อมอยู่ในกฎของอนิจจัง
เพราะฉะนั้น เมื่อเวลาล่วงไปนาน ๆ ซึ่งไม่ทราบว่
าก็หมื่นก็แสนหรือก็ล้านปี ต้นไม้มีการเปลี่ยนแปลงไป
จากสภาพเดิมได้เหมือนกัน โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็น
ปัจจัยสำคัญ

ปัญหาข้อที่ ๑๐ ที่กล่าวว่าต้นไม้ก็มีกิเลส เช่น
มีวิชา ตัณหา อุปาทาน เป็นต้นนั้น มีข้อพิสูจน์
อย่างไร ?

คำตอบ ขอให้สังเกตดูว่า สิ่งที่มีชีวิตทุก
ประเภท ไม่ว่าจะเป็นพืชหรือเป็นสัตว์ จะต้องมีการ
ดิ้นรนเพื่อความเป็นอย่างน้อย มันจะพยายามทุกอย่างเพื่อ
ให้ชีวิตของมันยังอยู่ ถ้าหากเราสังเกตดูความเป็นไป
ของต้นไม้ในลักษณะนี้ เราก็จะหยั่งรู้ได้โดยไม่ยากว่า

ในวิญญานของต้นไม้ จะต้องมี อวิชชา ตัณหาและ
อุปาทานแน่นอน เพราะคำว่า **ตัณหา** ในความหมาย
ที่ลึกซึ้งก็คือ **ความอยากมีชีวิต** การดิ้นรนเพื่อความ
เป็นอยู่ของต้นไม้ เช่นรู้จักแย่งอาหารกันกิน ถ้าต้นไม้
เกิดขึ้นกันอย่างเบียดเสียด มันก็จะพยายามแข่งเพื่อ
ที่จะให้ตัวมันเองสูงเพื่อรับแสงแดด ไม่ให้ต้นอื่นบัง
เพราะแสงแดดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมัน อย่างนี้
เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงออกอย่าง
ชัดเจนแล้วว่า มันมีตัณหา และอุปาทาน คือความ
ยึดมั่นในตัวตนของมัน ส่วนอวิชชานั้นไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงก็ได้ เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มันแสดงออก
มานั้นชี้ให้เห็น อยู่แล้วว่า มันไม่รู้จักตัวมันเองเลย
ว่า มันเกิดมาทำไม เกิดมาเพื่ออะไร และทำไม
มันจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ มันไม่รู้ แต่มันก็มี
ความรู้ในแบบของสัญชาตญาณ พอที่จะคุ้มครอง
ตัวมันเองให้มีชีวิตอยู่ตามฐานะของมันเท่านั้น
แต่ก็อย่าลืมนะว่า อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ที่มีอยู่
ในวิญญานของต้นไม้ นั้น เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้ตัว

กล่าวคือ ต้นไม้เองมันก็ไม่รู้ว่า มันมีวิชา ตัณหา อุกาทาน เช่นเดียวกับชีวิตของคนเราที่แรกเกิดใหม่ ๆ ก็ไม่รู้ตัวว่า วิญญาณของตัวเองมีกิเลสอะไรอยู่บ้าง

ปัญหาข้อที่ ๑๑ ถ้าถือว่าต้นไม้มีวิญญาณ การตัดต้นไม้ก็น่าจะเป็นบาป ?

คำตอบ การที่เราจะพูดว่าทำอะไรเป็นบาปหรือไม่บาปนั้น เราจะต้องรู้จักความหมายของคำนี้อย่างลึกซึ้ง และจะต้องรู้ด้วยว่า การกระทำอย่างเดียวกัน แต่ถ้าคนที่ทำต่างฐานะหรือต่างภาวะกัน คนหนึ่งเมื่อทำลงไปแล้วถือว่าเป็นบาป แต่อีกคนก็อาจจะถือว่าไม่บาปก็ได้ เพราะคำว่า **บาป** หรือ **ไม่บาป** นั้น ในความหมายทุกๆ ไป ก็แปลว่า **ไม่ดี** เช่น ดินที่ไม่ดีคือไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก หรือไม่เหมาะในอันที่จะสร้างบ้าน หรือทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง เราก็พูดว่าดินไม่ดี ซึ่งคำว่าดินไม่ดีนี้ในคัมภีร์ก็เคยใช้คำว่า **บาปภูมิ** ซึ่งแปลว่า **ดินไม่ดี** ถ้าแปลทับศัพท์ก็ต้องแปลว่า **ภูมิคือดินเป็นบาป** จงสังเกตว่า บาปในที่นี้แปลว่าไม่ดีนั่นเอง

ฆราวาสตัดต้นไม้ พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสว่า เป็นการกระทำที่ไม่ดี ในเมื่อการตัดต้นไม้ นั้น ไม่ใช่ เป็นการขโมยตัดต้นไม้ของคนอื่นหรือเป็นการตัดที่ ผิดกฎหมาย หรือทำความเดือดร้อนให้แก่คนอื่น ส่วนพระภิกษุ ไม่ว่าจะตัดต้นไม้ชนิดไหน พระพุทธเจ้า ตรัสว่าเป็นบาปทั้งนั้น และปรับอาบัติคือปรับโทษ แก่ภิกษุที่ทำผิดในเรื่องนี้ว่า เป็นอาบัติปาจิตตีย์ คำ ว่า ปาจิตตีย์ ตามศัพท์ แปลว่า การกระทำที่ยังบุคคล ให้ตกไป ภิกษุตัดต้นไม้เป็นอาบัติปาจิตตีย์ และใน ทำนองเดียวกัน ภิกษุที่ฆ่าสัตว์ให้ตายก็เป็นอาบัติ ปาจิตตีย์ แต่ถ้าฆ่าคนตายเป็นอาบัติปาราชิก

จงสังเกตว่า ในทางวินัย ภิกษุที่ฆ่าสัตว์กับตัด ต้นไม้ เป็นอาบัติประเภทเดียวกัน

และจงสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า ภิกษุถ้าถูกต้อง ภายของหญิงด้วยความกำหนัดยินดี จะต้องเป็นอาบัติ สังฆาทิเสส ส่วนฆราวาสแม้จะจับต้องผู้หญิงด้วยความรู้สึกกำหนดอย่างไรก็ตาม ถ้าผู้หญิงคนนั้นเป็น

การตัดต้นไม้เป็นบาปหรือไม่ ?

๑๘๓

บุคคลที่ทางศีลธรรมไม่ถือว่าผิด เช่นภรรยาของตน
อย่างนี้เป็นต้น พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ตรัสว่า เป็นการ
กระทำที่ผิด

เพราะฉะนั้น การที่เราจะบอกว่า ทำอะไรเป็น
บาปหรือไม่เป็นนั้น จะต้องนึกถึงฐานะหรือภาวะของ
แต่ละบุคคล และจะต้องนึกถึงจุดหมายของการกระทำ

และข้อสำคัญที่สุดก็คือ ต้องรู้ว่าการกระทำ
แต่ละอย่างจะก่อให้เกิดผลอะไร ? ซึ่งถ้าผลอันนั้น
เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของการทำงาน หรือขัด
กับความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ต้องถือว่าเป็น
บาปสำหรับในเรื่องนั้น

คนเรามีความมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตสูง
กว่าสัตว์และพืชมากมาย และผลแห่งการกระทำก็
แตกต่างกันจากผลแห่งการกระทำของสัตว์และของพืช
เช่นมนุษย์เรามีความมุ่งหมายที่จะยกระดับจิตใจของตน
ให้สูงขึ้นเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์รู้สึก

และพระพุทธเจ้าทรงมองเห็นว่า การฆ่าสัตว์ก็ดี การลักทรัพย์ก็ดี การประทุษร้ายในกามก็ดี การโกหกก็ดี การดื่มสุราเมรัยก็ดี สิ่งเหล่านี้เมื่อมนุษย์ได้ทำลงไปแล้ว จะก่อให้เกิดความทุกข์อะไรขึ้นมาบ้าง เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าการกระทำเหล่านี้เป็นบาป เช่น อย่าน้อยก็ทำให้จิตใจของคนประกอบกรรมเหล่านี้ไม่พ้นไปจากการที่ต้องไปมีชีวิตอยู่ในกลุ่มของคนที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องฆ่าที่จะต้องลักขโมยกัน อย่างนี้เป็นต้น ไม่เช่นนั้นเขาก็มีชีวิตอยู่ไม่ได้ และในเมื่อตัวเองต้องตกไปอยู่ในสภาพอย่างนั้นก็จะประสบกับความเดือดร้อนไม่สิ้นสุด ก็ในเมื่อคนไหนไม่ต้องการจะพ้นจากสภาพอย่างนั้น เขาสมัครใจที่จะฆ่าสัตว์ หรือจะลักทรัพย์ หรือจะทำบาปอะไรก็สุดแล้วแต่ จะพูดว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นบาป สำหรับคนอย่างนั้นก็ได้ เพราะเขาต้องการจะมีชีวิตอยู่ในสภาพอย่างนั้น แต่สำหรับคนที่รู้ความจริงว่า ในเมื่อตัวเองยังเลิกทำบาปเหล่านี้ไม่ได้ ก็จะต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างนั้น

อย่างนี้ และปรารถนาที่จะพ้นไปจากสภาพอย่างนั้น ถึงแม้จะไม่มีใครบอกว่า การกระทำอย่างนี้เป็นบาป สำหรับคนที่รู้ความจริงอย่างนี้ ก็ารู้สึกขึ้นมาเองว่า การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์เป็นต้นนี้เป็นบาปแน่

ส่วนการตัดต้นไม้ ถ้าเป็นฆราวาส ผลแห่งการตัดที่เกิดขึ้นในใจ ย่อมไม่เป็นอุปสรรคสำหรับ การดำเนินชีวิตในแบบของเขา และอีกอย่างหนึ่ง การกระทำอย่างนั้นไม่เป็นเหตุให้ฆราวาสที่ตัดต้นไม้ นั้นตายแล้วไปตกนรก แต่พระภิกษุผู้ซึ่งต้องการจะชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสต่าง ๆ ต้องการที่จะสร้างความเมตตาปราณีให้เกิดขึ้นในจิตใจอย่างลึกซึ้ง โดยไม่มีขอบเขต เพราะรู้ว่าถ้าในใจไม่มีความวิตกกังวล ไม่มีความโลภ ไม่มีความคิดประทุษร้าย มีแต่ความเมตตาสงสารแม้กระทั่งพืชทั้งหลาย ย่อมจะฝึกสมาธิง่าย เพราะเหตุที่พระภิกษุมีความมุ่งหมายอย่างนี้ การตัดต้นไม้จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในแบบ

ของพระ ด้วยเหตุนี้พระพุทธรเจ้าจึงตรัสว่า การตัด
ต้นไม้เป็นบาปสำหรับพระภิกษุ

*** ปัญหาข้อที่ ๑๒** เพราะเหตุไรวิญญานจึง
เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ด้วยประสาททั้ง ๕
และเมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะมีทางเรียนรู้เรื่องวิญญานได้
อย่างไร ?

คำตอบ โดยธรรมดาคนเราจะเรียนรู้อะไรได้
ก็ต้องอาศัยการดู การฟัง การดมกลิ่น ลิ้มรส และ
มือจับถูกต้อง และเราจะเชื่อว่าสิ่งไหนมีอยู่จริงๆ
ก็ต่อเมื่อสามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยประสาท
ทั้ง ๕ ส่วนเรื่องวิญญานเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้อง
ไม่ได้ สัมผัสไม่ได้ด้วยประสาททั้ง ๕ ด้วยเหตุนี้ คน
ส่วนมากที่ยึดมั่นเฉพาะแต่ในสิ่งที่ตามองเห็น หรือหู
ได้ยิน เป็นต้นั้น จึงไม่ค่อยจะยอมเชื่อว่า คนเราตาย
แล้ววิญญานยังมีอยู่ ถ้าหากพูดว่าความรู้สึกนึกคิดที่

* วิญญาน ฉบับที่ ๕-๖ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๑๑

จะเรียนรู้เรื่องวิญญูณอย่างไร ?

๑๘๗

แสดงออกมา ซึ่งทุกคนรู้ได้ด้วยตัวของตัวเองนั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากประสาทเกิดจากสมอง คนส่วนมากจะเชื่อมั่นทันที เพราะเป็นสิ่งที่มองเห็นง่าย เช่นถ้าตาบอดก็ไม่ได้เห็น หูหนวกก็ไม่ได้ยิน อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อบอกว่าใจหรือวิญญูณคือความรู้สึกนึกคิดที่เกิดมาจากสมอง หรือเกิดมาจากประสาททั้ง ๕ เพียงแค่นี้ คนส่วนมากก็จะเข้าใจ และยอมรับว่าเป็นความจริง และผู้ที่อธิบายเรื่องนี้ได้ดีที่สุดก็คือพวกแพทย์หรือนักชีววิทยาโดยทั่วไป แต่คนเหล่านี้ถ้าบอกเขาว่าวิญญูณเป็นสิ่งที่มีย่ออย่างหนึ่งนอกจากร่างกาย การเห็น การได้ยิน การรู้สึกกลิ่น การรู้สึกรส การรู้สึกสัมผัสไม่ใช่เกิดจากตาหูจมูกลิ้นและกาย ไม่ใช่เกิดจากสมอง คนเหล่านี้จะไม่เข้าใจ และไม่ยอมเชื่อ เพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น และพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนไม่ได้ เพราะแนวความคิดของพวกนักวิทยาศาสตร์ประเภทนี้ จะยอมเชื่อก็เฉพาะ แต่ในสิ่งที่สามารถจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ เท่านั้น คนเหล่านี้เชื่อว่าสิ่งที่มีย่ออยู่จริง ๆ ก็คือวัตถุ

สิ่งที่เรียกกันว่าวิญญาณหรือจิตใจนั้นเป็นผลที่เกิดมาจากวัตถุอีกต่อหนึ่ง ในทำนองเดียวกันกับเมื่อเราประกอบเครื่องจักรขึ้นมาถูกต้องตามกฎของวิชาจักรกล ก็จะมีพลังงานเกิดขึ้น เมื่อเครื่องจักรเสียพลังงานก็หมดไป คนประเภนี้เขาจะเปรียบร่างกายเหมือนกับเครื่องจักร และเปรียบจิตใจเหมือนกับพลังงานที่เกิดจากเครื่องจักร ครั้นแล้วก็ลงมติว่า คนเราเมื่อตายแล้ว วิญญาณก็สูญ

แนวความคิดดังที่กล่าวมานี้ เป็นของพวก วัตถุนิยม คนประเภนี้ไม่ยอมรับว่าสิ่งที่เป็นนามธรรม มีอยู่ คำว่า นามธรรม หมายความว่าถึงสิ่งที้นอกเหนือจากวัตถุ เป็นอีกสิ่งหนึ่งนอกจากวัตถุ สิ่งสิ่งนี้ไม่สามารถจะเรียนรู้หรือสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ และสิ่งที่ว่านี้ก็คือจิตหรือวิญญาณ พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่รู้แจ้ง เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณจนถึงที่สุด คือรู้แจ้งทุกแง่ทุกมุมเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ และเรื่องวัตถุ พระองค์ก็ทรงทราบเป็นอย่างดี และในที่สุดพระองค์

จะเรียนรู้เรื่องวิญญานอย่างไร ?

๑๘๙

ก็สรุปให้ฟังว่า สิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้หรือโลกไหนก็ตามมีอยู่ ๒ อย่าง คือนามกับรูป นามหมายถึงวิญญานและเจตสิกต่าง ๆ ส่วนรูปหมายถึงธาตุทั้ง ๔ หรืออีกนัยหนึ่ง รูปก็คือสิ่งที่เรียกว่าสสารและพลังงานในทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง ขอให้สังเกตว่า ตามความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าฉันนั้น พระองค์ได้ทรงมองเห็นว่า นอกจากสสารพลังงานซึ่งเป็นพวกวัตถุแล้วยังมีอีกสิ่งหนึ่งคือจิตหรือวิญญาน ซึ่งเป็นพวกนามธรรม

ตามความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า สิ่งที่เป็นวัตถุไม่สามารถที่จะรู้อะไรได้ คือตัวของมันเองก็ไม่ว่าตัวมันคืออะไร มันมีภาวะอย่างไร และในเมื่อมันเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งไหน มันก็ไม่ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร สิ่งนี้ทางวิทยาศาสตร์เรียกว่าสสารและพลังงานนั้น เป็นสิ่งที่ไร้ความรู้โดยสิ้นเชิง ส่วนจิตหรือวิญญานซึ่งเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่สามารถจะรู้อะไรได้ต่าง ๆ นับตั้งแต่ความรู้ในขั้นสัญชาตญาณ จนกระทั่งถึงความรู้ในขั้นใช้สติปัญญาและญาณต่าง ๆ ความรู้ในขั้น

สัญชาตญาณก็เช่นความรู้ของพวกพืช และของพวกสัตว์โดยทั่วไป เช่นรู้จักหากิน รู้จักหลบหลีกอันตราย รู้วิธีผสมพันธุ์ โดยไม่ต้องเรียนมาก่อนอย่างนี้เป็นต้น ความรู้ในลักษณะอย่างนี้ไม่ใช่เกิดจากวัตถุ เป็นสิ่งที่เกิดมาจากวิญญาน เช่นสมมติว่า เราเอาเมล็ดผลไม้เพาะลงไป在地 และเฝ้าดูความเป็นไปของมัน นับตั้งแต่ออกรากจนกระทั่งมีลำต้นมีกิ่งมีใบมีดอกและลูก ในที่สุด เราก็จะพบว่าต้นไม้มีความรู้หลายอย่าง ซึ่งความรู้ที่ว่านี้ คนที่ไม่เข้าใจเรื่องวิญญานก็เลยสมมติเรียกว่า เป็นเรื่องของธรรมชาติ ซึ่งเขาเองก็อธิบายไม่ได้ว่าธรรมชาติที่ว่านี้คืออะไร เพราะฉะนั้นขอให้พิจารณาดูความหมายของคำว่าวิญญานก่อน จะทำให้เราเข้าใจความหมายและเรื่องราวของวิญญานชัดขึ้น

คำว่า **วิญญาน** มาจากรากศัพท์ ๒ คำ คือ คำว่า **วิ** กับคำว่า **ญาณ วิ** แปลว่า **วิเศษ แจ่ม ต่าง ๆ** **ญาณ** แปลว่า **รู้** เมื่อเอาคำ ๒ คำนี้มาต่อกัน และเพิ่มพยัญชนะคือ **ญ** ขึ้นอีกตัวตามกฎไวยากรณ์

จะเรียนรู้เรื่องวิญญานอย่างไร ?

๑๙๑

ของภาษาบาลี ก็จะได้รูปคำเป็นวิญญาน เพราะฉะนั้น คำนี้ตามศัพท์จึงแปลว่า สิ่งที่เราจะอะไรได้ต่าง ๆ เราจะได้ อย่างวิเศษ เราจะได้ อย่างแจ่มแจ้ง คำว่า เราต่าง ๆ หมายความว่า สามารถจะรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายและทางสมอง สามารถที่จะรู้ในเรื่อง รูป เรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส เรื่องสัมผัสต่าง ๆ เรื่องนามธรรม ตลอดถึงกฎเกณฑ์ คุณลักษณะ ความหมายของสิ่งต่าง ๆ คำว่า เราอย่างวิเศษ หรือ อย่างแจ่มแจ้งนั้น หมายความว่า ในเมื่อวิญญาน ได้มี ประสบการณ์ หรือได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น วิญญาน ก็สามารถที่จะรู้จะอะไรได้อย่างวิเศษ เราจะได้ อย่างแจ่มแจ้ง

ขอได้โปรดจำไว้ว่า สิ่งที่มีคุณลักษณะเช่นนี้มีเพียงอย่างเดียว คือวิญญาน หรือจิตเท่านั้น

อนึ่ง โปรดสังเกตไว้ว่า ข้าพเจ้าใช้คำว่า ตามความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นี้หมายความว่าในเมื่อเรา

ยอมรับแล้วว่า พระพุทธเจ้าคือบุคคลที่รู้อะไรเจนจบ
ถึงที่สุดของทุกสิ่งทุกอย่าง และเป็นการรู้อย่างแจ่มแจ้ง
รู้อย่างมีเหตุผลสามารถพิสูจน์หรือทดสอบได้ ไม่ใช่
เป็นความรู้ที่รับเชื่อมาจากคนอื่น เพราะคำว่า ตรัสรู้
แปลมาจากคำบาลีว่า **สมมาสมพุทโธ** ซึ่งตามศัพท์แปล
ว่า **รู้ด้วยตัวเองอย่างถูกต้อง สัมมา** แปลว่า **โดยถูก**
ต้อง สัม แปลว่า **ด้วยตนเอง พุทโธ** แปลว่า **รู้แจ้ง**

ข้าพเจ้าขอเน้นอีกครั้งหนึ่งว่า ขอให้ท่านสังเกต
ว่า :-

ในที่ใดมีลักษณะที่แสดงออกมาให้เห็นว่า สิ่ง
นั้นรู้อะไรได้ แม้จะเป็นความรู้ที่ต่ำต้อยสักเพียงใด
เช่นโดยสัญชาตญาณตัวสเปิร์มของชาย เมื่อถูกขับ
ออกมาแล้ว มันจะพยายามว่ายน้ำไปหาไข่ และไข่ของ
ผู้หญิงนั้น ในเมื่อสเปิร์มตัวใดเอาหัวทิ่มเปลือกไข่ทะลุ
เข้าไปข้างในแล้ว มันก็จะสร้างเชื้อขึ้นหุ้มที่เปลือกไข่
ทันที เป็นการป้องกันมิให้สเปิร์มตัวอื่นเข้าไปอีก

จะเรียนรู้เรื่องวิญญูณอย่างไร ?

๑๙๓

การกระทำที่สื่อถึงความรู้เช่นนี้ ก็คือการกระทำที่ออกมาจากวิญญูณนั่นเอง

หรือในทำนองเดียวกัน พวกแบคทีเรียบางอย่าง เช่นอะมีบา เมื่อพบสิ่งที่เป็นอันตราย มันจะถอยหนี แต่ถ้าหากพบสิ่งที่เป็นอาหารมันจะไม่ถอยอาการอย่างนี้ซึ่งสื่อให้เห็นว่าในชีวิตนี้มีความรู้ แม้ความรู้ของสัตว์ประเภทนี้จะต่ำต้อยมาก แต่ความรู้ ที่ว่านี้ก็ออกมาจากวิญญูณเช่นเดียวกัน

และอย่าลืมเป็นอันขาดว่า **วิญญูณเป็นสิ่งที่มีอีกอย่างหนึ่งนอกจากวัตถุ** อย่าเพิ่งเข้าใจเป็นอันขาดว่า **ความรู้ที่เป็นสัญชาตญาณอย่างนี้ เป็นเรื่องของธรรมชาติ** เพราะถ้าท่านอื่นคิดอย่างนี้ ความคิดของท่านก็จะตัน จะไม่สามารถหยั่งรู้ หรือเห็นความจริงก้าวหน้าออกไปอีก เพราะฉะนั้นก่อนอื่นขอให้เข้าใจความหมายของคำว่า **วิญญูณให้ลึกซึ้งก่อน** โดยเฉพาะวิญญูณในความหมายของพระพุทธศาสนา ดังที่กล่าวมานี้

วิญญาณ ถึงแม้จะเป็นนามธรรม คือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ หรือสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ ก็จริง แต่ถ้าหากเข้าใจคำว่าวิญญาณถูกต้องชัดเจนดีแล้ว เราก็สามารถที่จะเรียนรู้เรื่องวิญญาณ โดยอาศัยการดูการฟังหรืออาศัยการจับถูกต้องก็ได้ แต่ก็ขอได้โปรดเข้าใจว่า การเรียนรู้เรื่องวิญญาณโดยอาศัยประสาทสัมผัสนั้น เป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และตราบใดที่การเรียนรู้เรื่องวิญญาณยังอยู่ภายในขอบเขตของประสาทสัมผัส จะไม่มีทางรู้เรื่องวิญญาณอย่างแจ่มแจ้งถึงที่สุด เพราะการเรียนรู้เรื่องวิญญาณโดยตรงนั้น จะต้องเรียนทางมโนสัมผัส และจะต้องสามารถเข้าสมาธิได้สูง จนกระทั่งพ้นจากอิทธิพลหรือขอบเขตของประสาทสัมผัส คืออย่างน้อยต้องได้ฌานตั้งแต่ขั้นทุติยฌานเป็นต้น จึงจะสามารถเริ่มเข้าใจเรื่องวิญญาณได้จริง ๆ เพราะผู้ที่อยู่ในขั้นทุติยฌานขึ้นไปนั้นไม่มีความนึกคิด วิตกวิจารณ์ไม่มี ความนึกคิดเป็นผลมาจากประสาทสัมผัส อยู่ภายใต้อิทธิพลของ

จะเรียนรู้เรื่องวิญญานอย่างไร ?

๑๙๕

ประสาทสัมผัส เพราะโดยธรรมดาคนเราเห็นอะไร
มาแคไหน ได้ยินอะไรมาแคไหน จำไว้ได้อย่างไรก็จะ
นึกคิดได้เพียงแค่นั้น แต่เพราะเหตุที่ตา หูของคนเรา
มีสมรรถภาพจำกัด คือไม่สามารถจะเห็นหรือได้ยิน
อะไรอีกมากมาย เพราะฉะนั้นความรู้หรือความเข้าใจ
ที่ขึ้นอยู่กับความนึกคิดที่ได้มาจากประสาทสัมผัสนั้น
จึงอยู่ในวงแคบมาก แคบจนกระทั่งทำให้ไม่เข้าใจเรื่อง
ของตัวเองอย่างถูกต้อง และนั่นย่อมหายความว่า
ยังมีความหลงผิดหรือความเข้าใจผิดแทรกซึมอยู่ใน
ความนึกคิดอีกมากมาย และอันที่จริงผู้ที่สามารถจะรู้
เรื่อง วิญญานได้อย่างแจ่มแจ้งจริงๆ นั้น โดยธรรมดา
แล้วจะต้องสามารถเข้าฌานได้ถึงขั้นจตุตถฌาน ซึ่งผู้
ที่อยู่ ในฌานขั้นนี้เท่านั้น จึงจะสามารถกำหนดการ
เกิดดับ ของวิญญานได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ด้วย
เหตุนี้ นักวิทยาศาสตร์ที่ไม่สามารถจะเข้าฌานได้ จึงไม่
อาจที่จะรู้เรื่องวิญญานได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้นจึงไม่
ต้องสงสัยว่า ทำไมนักวิทยาศาสตร์ส่วนมากที่ยึดมั่นแต่

ทฤษฎีทางวัตถุ จึงไม่อาจที่จะเข้าใจว่า ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่ตัวเองเข้าใจว่า เกิดมาจากสมองหรือเกิดมาจากประสาทนั้นโดยที่แท้แล้ว มันเกิดมาจากวิญญาณซึ่งมีอยู่ในสมอง หรือมีอยู่ในประสาท

ปัญหาข้อที่ ๑๓ วิญญาณจะถือว่าเป็นพลังงานอย่างหนึ่งได้หรือไม่ ?

คำตอบ ก่อนที่จะตอบว่า วิญญาณเป็นพลังงานหรือไม่นั้น ควรจะรู้เสียก่อนว่าพลังงานหมายความว่าอย่างไร คำว่า พลังงาน เป็นคำที่บัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อใช้ในทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่คำที่มีมาในคัมภีร์ ของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น เราควรจะรู้ถึงความหมายอันนี้ตามที่ทางวิทยาศาสตร์ใช้กันอยู่

เมื่อเราเอากระดาษใส่ไปในกองไฟ ส่วนหนึ่งของกระดาษก็จะกลายเป็นควันไปสู่อากาศ และอีกส่วนหนึ่งก็จะกลายเป็นขี้เถ้า เพราะเหตุที่ความร้อนสามารถทำให้วัตถุสิ่งหนึ่งกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้ เพราะฉะนั้น

จะถือว่าวิญญานเป็นพลังงานได้หรือไม่ ? ๑๙๗

ความร้อนทางวิทยาศาสตร์จึงถือว่า เป็นพลังงาน
อย่างหนึ่ง หรือนัยหนึ่ง เมื่อเราเอาน้ำใส่กาต้มให้เดือด
ฝากาก็จะเต้นเพราะไอน้ำอันเกิดจากความร้อนดัน
ฝากา จากข้อเท็จจริงในเรื่องนี้นักวิทยาศาสตร์ก็เอาไป
ดัดแปลงทำเป็นเครื่องจักรไอน้ำ ซึ่งพลังงานความร้อน
ที่ได้จากน้ำเดือดสามารถทำให้รถไฟทั้งขบวนแล่นไป
ได้ ด้วยเหตุนี้ ทางวิทยาศาสตร์จึงถือว่าความร้อนเป็น
พลังงานอย่างหนึ่ง แสง เสียง แม่เหล็ก ไฟฟ้า สิ่งเหล่านี้
นี้ที่ถือว่าเป็นพลังงาน ก็เพราะเป็นตัวการสำคัญ ที่
สามารถจะทำให้เกิดแรงงานและทำให้วัตถุกลายเป็นสภาพ
ได้ ที่นี้เราลองมาพิจารณาถึงเรื่องวิญญานว่า จะมี
คุณสมบัติเหมือนกับพวกพลังงานเหล่านี้หรือไม่

ทางพระพุทธศาสนาถือว่า วิญญานเป็นผู้สร้าง
ชีวิต ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอนานนที ถ้า
วิญญานจักไม่ก้าวลงสู่ท้องของมารดา นามรูปจะพึง
เกิดในท้องของมารดาได้หรือ ?

“ไม่ได้พระพุทธเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ
ด้วยเหตุนี้แลอานนท์ เราจึงได้กล่าวว่า วิญญาณ
เป็นปัจจัยให้เกิดนามและรูป

ทางพระพุทธศาสนาถือว่า สิ่งที่มีชีวิตทุกอย่าง
มีวิญญาณ ในเมล็ดพืชที่ยังมีชีวิตอยู่ คือเอาไปเพาะ
แล้วงอกได้นั้น ก็แปลว่า เมล็ดพืชนั้นยังมีวิญญาณอยู่
วิญญาณซึ่งมีอยู่ในเมล็ดพืช อันนี้แหละคือตัวการ
สำคัญที่ทำให้เมล็ดพืชออกราก ทำให้เกิดลำต้น ตลอด
ทั้งกิ่งใบ ดอกและผล มีข้อพิสูจน์ง่าย ๆ อยู่อย่างหนึ่ง
ว่า สิ่งใดถ้าเกิดขึ้นมาอย่างมีความหมาย ก็แปลว่า
สิ่งนั้นเกิดมาจากวิญญาณ เพราะสิ่งที่มีคุณสมบัติ
ในอันที่จะรู้อะไรได้ต่าง ๆ นั้น มีเพียงอย่างเดียวคือ
วิญญาณเท่านั้น อย่าลืมนะว่า วิญญาณเป็นสิ่งที่มองไม่
เห็นสัมผัสไม่ได้ด้วยประสาททั้ง ๕ เพราะ วิญญาณ
เป็นนามธรรม การเรียนรู้เรื่องวิญญาณ เราสามารถ
จะทำได้ด้วยการสังเกตดูพฤติกรรมของสิ่งที่มีชีวิต
เพราะความรู้สึกในสิ่งที่มีชีวิต ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด

จะถือว่าวิญญานเป็นพลังงานได้หรือไม่ ? ๑๙๙

พฤติกรรมที่มีความหมาย ซึ่งความรู้สึกที่ว่าเป็นไปโดยรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ตาม ความรู้สึกอย่างนี้แหละ ที่ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าวิญญาน

เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่าวิญญาน ดังที่กล่าวมาแล้ว เราก็จะเห็นได้ชัดว่า **วิญญานเป็นตัวพลังงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด** เพราะการที่พืชกินอาหารต่าง ๆ เข้าไปแล้วกลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ก็เป็นด้วยอำนาจของวิญญาน ในทำนองเดียวกับชีวิตของคนเรา เมื่อแรกเกิดใหม่ ๆ ซึ่งเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ แต่ครั้งแล้วโดยอาศัยวิญญานเป็นปัจจัย จึงทำให้โลหิตที่เข้าไปหล่อเลี้ยงกลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และการที่ร่างกายเคลื่อนไหวได้ อวัยวะต่าง ๆ ทำงานตามหน้าที่ของตนเองได้ ซึ่งทางชีววิทยาถือว่าเป็นเพราะสมองหรือประสาทเป็นผู้บังคับนั้น ความจริงวิญญานต่างหากที่เป็นผู้ควบคุมและบังคับให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงาน พฤติกรรมภายในระบบของเซลล์ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละอย่างก็มีความหมาย เช่นการดูดซึม

การย่อย การเผาผลาญ พฤติกรรมเหล่านี้ก็เกิดมาจาก
 วิญญาณ ความร้อนในร่างกาย น้ำในร่างกาย ซึ่งมีส่วน
 ประกอบและปริมาณเป็นไปตามความต้องการของ
 ร่างกาย อันนี้ก็เกิดจากวิญญาณ

ขอให้สังเกตว่า การเปลี่ยนแปลงทางเคมี
 ล้วน ๆ เช่นการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ กับการ
 เปลี่ยนแปลงภายในร่างกายนั้น มีข้อที่แตกต่างกัน
 อย่างเห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลง
 ภายในร่างกายของสิ่งที่มีชีวิต ทุกอย่างมีความหมาย
 ส่วนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งภายนอก และของสิ่ง
 ไร้ชีวิตไม่มีความหมาย ขอให้นึกถึงหลักที่พระพุทธเจ้า
 ตรัสว่า วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามและรูป ซึ่งได้
 เป็นปัจจัยมาตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ คำว่ารูปก็หมายถึง
 ร่างกาย หรือหมายถึงธาตุทั้ง ๔ ที่ประกอบขึ้นเป็น
 ร่างกาย ธาตุทั้ง ๔ ในความหมายของพระพุทธศาสนา
 ก็ได้แก่ ของแข็ง ของเหลว ความร้อน และแก๊ส
 ต่าง ๆ ส่วนต่าง ๆ ในร่างกายซึ่งมีทั้งส่วนที่แข็ง เช่น

จะถือว่าวิญญาณเป็นพลังงานได้หรือไม่ ? ๒๐๑

กระดูก เนื้อหนังต่างๆ ของเหลว เช่นโลหิต น้ำเหลือง แก๊สต่างๆ เช่นธาตุออกซิเจน และความร้อนในร่างกาย ทั้งหมดที่วານี้ ขึ้นอยู่กับการควบคุมของวิญญาณทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงของมันทุก ๆ อย่างขึ้นอยู่กับวิญญาณ เพราะฉะนั้น สำหรับคนที่เข้าใจความหมายของวิญญาณ ในทางพระพุทธศาสนาถึงถึงขนาดนี้ ก็ไม่มีปัญหา อะไรที่จะพูดได้อย่างมั่นใจว่า วิญญาณก็คือพลังงาน อย่างหนึ่ง แต่แตกต่างจากพลังงานในทางวัตถุ เพราะ วิญญาณเป็นพลังงานที่เป็นนามธรรม และเป็นพลังงาน ที่อยู่เหนือพลังงานในทางวัตถุทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า **มโนคือวิญญาณ เป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย วิญญาณประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ**

อนึ่ง ถ้าหากเราจะพิจารณากันให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ไปอีก ถึงชีวิตในโลกของโอปปาติกะ และทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกของโอปปาติกะ เราก็จะพบว่าวิญญาณเป็น พลังงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เป็นพลังงานที่มหัศจรรย์ที่สุด

เป็นพลังงานที่ประเสริฐที่สุด เช่นคนเราเมื่อตาย ทันทีที่ชีวิตดับ วิญญาณก็จะสร้างร่างกายขึ้นมาใหม่ทันที ซึ่งชีวิตที่ว่่านี้เรียกว่าโอปปาติกะเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทุกอย่าง และยิ่งกว่านั้น เสื้อผ้าอาหารที่อยู่ธรรมชาติ ในโลกของโอปปาติกะทุก ๆ อย่าง เกิดขึ้นจากวิญญาณ เปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจของวิญญาณทุกอย่างขึ้นอยู่กับวิญญาณทั้งสิ้น

นักวิทยาศาสตร์ที่คิดสร้างอาวุธขึ้นมาทำลายชีวิตมนุษย์ ชีวิตสัตว์หรือชีวิตพืช ซึ่งอาวุธที่เขาสร้างขึ้นมานั้น แม้จะร้ายกาจสักเพียงไร ก็จะมีผลแต่เพียงทำลายชีวิตเท่านั้น แต่จะไม่สามารถทำลายวิญญาณได้เลยเป็นอันขาด และในเมื่อวิญญาณยังอยู่ วิญญาณก็จะสร้างชีวิตขึ้นมาอีก เพราะฉะนั้น ถ้าคิดให้ลึกซึ้งขึ้นไปอีก ก็จะพบว่า ไม่มีสิ่งใดที่สามารถจะทำลายชีวิตได้เลย เพราะชีวิตทุกอย่างขึ้นอยู่กับวิญญาณ แต่ที่เราเข้าใจกันว่า การทำลายชีวิตเป็นสิ่งที่มิได้นั้น เป็นเพราะเรามองไม่เห็นถึงชีวิตที่จะต้อง

จะถือว่าวิญญานเป็นพลังงานได้หรือไม่ ? ๒๐๓

เกิดใหม่ทันทีหลังจากชีวิตอันใดอันหนึ่งดับลง ความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงสภาพของชีวิต ในรูปหนึ่งไปเป็นชีวิตอีกรูปหนึ่งเท่านั้น เมื่อพิจารณามาถึงข้อนี้ ก็จะยิ่งเห็นชัดว่าวิญญานเป็นพลังงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

อนึ่ง ตามหลักพุทธศาสนาถือว่า ตาเห็น ก็คือวิญญานเห็น หูได้ยิน ก็คือวิญญานได้ยิน สมองนึกคิด ก็คือวิญญานนึกคิด ความรู้ความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวคน ก็คือความสามารถของวิญญานทั้งสิ้น และความสามารถที่ว่านี้ ยังจะถ่ายทอดไปถึงชีวิตในชาติหน้าได้อีก เพราะฉะนั้นขอให้พิจารณาดูให้ดีว่า แพทย์ที่คิดตัวยาและวิธีรักษาโรคต่าง ๆ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น ผู้ที่คิดก็คือวิญญาน ส่วนนักวิทยาศาสตร์บางคน que คิดอาวุธหรือคิดยาพิษ หรือคิดเครื่องประหารใด ๆ ขึ้นมากี่ตามเพื่อทำลายชีวิต ผู้ที่คิดก็คือวิญญานอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจะเห็นว่า ผู้สร้างและ

ผู้ทำลายก็คือวิญญาน แต่ไม่ว่าจะคิดล้างผลาญกัน
อย่างไรก็ตาม **ตัวชีวิตจริงๆ ไม่ได้ตาย** และการเสริม
สร้างชีวิตด้วยวิธีทางวัตถุนั้น ก็ได้ผลเพียงชั่วคราว
ส่วนผู้ที่เข้าใจเรื่องวิญญานอย่างลึกซึ้ง เขาจะพยายาม
เสริมสร้างวิญญานให้มีความสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะ
วิญญานมีความสมบูรณ์ขึ้นเพียงใด ชีวิตก็จะมี
ความสมบูรณ์มากขึ้นเพียงนั้น ชีวิตต่าง ๆ ในโลกนี้เกิดมา
ไม่เหมือนกัน บางชีวิตอายุสั้น บางชีวิตก็อายุยืน บาง
ชีวิตก็มีอำนาจต้านทานต่อสิ่งที่เป็นอันตรายหรือต่อ
สิ่งแวดล้อมได้ดี แต่บางชีวิตก็มีอำนาจต้านทานน้อย
บางชีวิตก็มีโรคมามาก บางชีวิตก็มีโรคน้อย ความแตก
ต่างของชีวิตในด้านอย่างอื่นยังมีอีกมากมาย ความ
แตกต่างทั้งหมดที่มีอยู่นั้น ขึ้นอยู่กับสาเหตุเพียงอัน
เดียว คือเป็นเพราะสภาพของวิญญานแตกต่างกัน
สภาพของชีวิตจึงได้แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในแง่
นี้ ก็จะยิ่งแลเห็นถึงความมหัศจรรย์และความยิ่งใหญ่
ของวิญญานยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

จะถือว่าวิญญานเป็นพลังงานได้หรือไม่ ? ๒๐๕

อนึ่ง การรักษาโรคทางร่างกาย นอกจากจะใช้วิธีทางวัตถุดังที่ในวงการแพทย์ได้ปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ยังมีวิธีรักษาโรคอีกอย่างหนึ่ง คือการรักษาด้วยอำนาจจิต แต่เนื่องจากคนที่มีอำนาจจิตสูงถึงขนาดสามารถรักษาโรคได้เป็นอย่างดีนั้น ในปัจจุบันหาตัวอย่างได้ยากมาก เพราะฉะนั้นคนทั้งหลายจึงไม่เชื่อว่า การรักษาด้วยอำนาจจิตเป็นสิ่งที่ทำได้ แต่อย่างไรก็ดีเดี๋ยวนี้ในวงการแพทย์ก็ได้เริ่มตระหนักแล้วว่า คนที่มีสุขภาพทางจิตดี เมื่อเป็นโรคอะไรทางร่างกาย รักษาได้ง่ายกว่าคนที่มีสุขภาพทางจิตไม่ดี และยิ่งกว่านั้นคนที่มีความทุกข์ทางใจอยู่เสมอ จะเกิดโรคได้ง่ายกว่า และถ้าสาเหตุส่วนใหญ่ของโรคนั้นเนื่องมาจากทางจิตใจแล้ว การรักษาทางยาจะไม่ได้ผล เช่นในกรณีของโรคประสาทที่มีสาเหตุมาจากทางจิตอย่างนี้เป็นต้น จากข้อสังเกตที่ในวงการแพทย์ค่อย ๆ มองเห็นชัดขึ้นดังที่กล่าวมานี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าสักวันหนึ่งในวงการแพทย์เองก็จะยอมรับว่า การรักษาโรคด้วยอำนาจจิตเป็นสิ่งที่

เป็นไปได้อย่างแน่นอน จากประวัติของพระเยซู ที่พระองค์เคยรักษาคนป่วยให้หายด้วยอำนาจจิตนั้น ในไม่ช้าก็คงจะยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นความจริง แต่เรื่องอย่างนี้ สำหรับคนที่ได้ศึกษาในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมรู้เป็นอย่างดีว่า การรักษาโรคด้วยอำนาจจิตเป็นสิ่งที่มิได้ และมีมานานแล้วก่อนที่พระพุทธเจ้าเกิดเสียด้วยซ้ำไป

อนึ่ง สำหรับคนที่ได้เรียนรู้เรื่องอภิัญญาในพระพุทธศาสนา เช่นเรื่อง หูทิพย์ ตาทิพย์ การระลึกชาติ การหายตัว การถอดกายทิพย์ แล้วสามารถจะท่องเที่ยวไปได้ทุกหนทุกแห่งเหมือนหนึ่งไปด้วยกายเนื้อ ตลอดถึงการเอาชนะกิเลสในสันดานได้อย่างเด็ดขาดนั้น ผู้ที่ได้ศึกษาเรื่องนี้จนเข้าใจหลักวิชาและเหตุผลอย่างชัดเจนว่า สิ่งมหัศจรรย์ต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่มิได้ และมีขึ้นมาได้เพราะอะไร เขาก็จะมองเห็นชัดว่า วิญญาณ เป็นอำนาจหรือพลังงานที่อยู่เหนือทุกสิ่งทุกอย่าง นักวิทยาศาสตร์อย่าลืมนะว่า ตนเองที่มีความรู้

ความสามารถคิดค้นหาหลักเกณฑ์ในทางวิทยาศาสตร์ และสามารถสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาได้มากมาย เอาชนะธรรมชาติต่าง ๆ ได้หลายอย่าง บังคับควบคุมธรรมชาติได้หลายอย่างนั้น ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ตัวการที่ก่อให้เกิดก็คือวิญญาณ เพราะฉะนั้นจึงเป็นอันสรุปได้ว่า วิญญาณอันเดียวเท่านั้นที่เป็นพลังงานที่อยู่เหนือพลังงานทุกอย่าง

* ปัญหาข้อที่ ๑๔ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า วิญญาณเป็นธาตุอย่างหนึ่ง คำว่า ธาตุ กับคำว่า พลังงาน ในความหมายของพระพุทธศาสนามี ความหมายเหมือนกันหรือไม่ ?

คำตอบ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ชีวิตของคนเราประกอบด้วยธาตุทั้ง ๖ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ ผู้ที่ศึกษามาแต่ในทางวิทยาศาสตร์ ไม่ได้ศึกษาในทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจดีก็มักจะดูหมิ่นหลักของ

* วิญญาณ ฉบับที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๑๑

พระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงในเรื่องธาตุ เพราะในทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในทางเคมีได้ค้นพบธาตุต่าง ๆ มากมาย และแต่ละธาตุก็ได้ศึกษาจนกระทั่งมีความเข้าใจละเอียด เข้าใจถึงโครงสร้างและคุณสมบัติเฉพาะของมัน และเมื่อพูดถึงคำว่าธาตุในทางวิทยาศาสตร์ ก็หมายถึงสสารที่มีอนุชนิตเดียวกัน ส่วนสารประกอบไม่เรียกว่าธาตุ ฉะนั้นในเมื่อมาพบตำราในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงเรื่องธาตุไว้เพียงแค่นี้จึงรู้สึกดูหมิ่นว่าทางพระพุทธศาสนา รู้แคบและยังใช้ คำว่า ธาตุผิดอีกด้วย ทั้งนี้เพราะไม่รู้คำว่า ธาตุ ในทางพระพุทธศาสนา จะหมายถึง ธาตุแท้ ก็ได้ หมายถึง สารประกอบ ก็ได้ หมายถึง พลังงาน ก็ได้ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรม ก็ได้ เช่น :-

ปฐวีธาตุ แปลว่า ธาตุดิน ก็ไม่ใช่หมายถึง เฉพาะแต่ดิน เหล็ก ไม้ หิน กระจก เนื้อหนัง ผม ขน เล็บ สิ่งเหล่านี้ก็เรียกว่าธาตุดิน เพราะฉะนั้นคำว่า

ธาตุดินจึงหมายถึงของแข็งโดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ก็เรียกว่าธาตุดิน

ธาโปธาตุ แปลว่า **ธาตุน้ำ** ธาตุน้ำในที่นี้หมายถึงของเหลวโดยทั่วไป เช่นน้ำในต้นไม้ ในผลไม้ น้ำในแม่น้ำลำคลอง น้ำในอากาศ โลหิต น้ำเหลือง น้ำมัน ไขข้อ สิ่งเหล่านี้ก็เรียกว่าธาตุน้ำ

เตโชธาตุ แปลว่า **ธาตุไฟ** ธาตุไฟในที่นี้หมายถึงความร้อนหรืออุณหภูมิโดยทั่วไปนั่นเอง และในความหมายที่กว้างย่อมหมายถึงพลังงานในทางวิทยาศาสตร์ทุกอย่าง

วาโยธาตุ แปลว่า **ธาตุลม** ธาตุลมในที่นี้หมายถึงแก๊สต่าง ๆ

อากาศธาตุ แปลว่า **ธาตุอากาศ** อากาศในที่นี้หมายถึงความว่างที่มีอยู่ในสรรพสิ่งทั้งปวง เช่นความว่าง หรือช่องว่างที่มีอยู่ในระหว่างปรมาณูก็เรียกว่าอากาศธาตุ

วิญญานธาตุ แปลว่า ธาตุรู้ ซึ่งได้แก่วิญญาน ทั้ง ๖ เช่น จักขุวิญญาน เป็นต้น

ในธาตุทั้ง ๖ อย่างที่กล่าวมานี้ ธาตุทั้ง ๔ ถือว่าเป็นรูปธรรม อากาศธาตุไม่ถือว่าเป็นรูปธรรม แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นนามธรรม ในที่บางแห่ง อากาศธาตุ เรียกว่าเป็นรูปธรรม ซึ่งแปลว่าสิ่งที่ไม่ใช่รูปหรือไม่มีรูป และคำว่ารูปธรรมในที่นี้ โปรตจำไว้ด้วยว่า ไม่ใช่หมายถึงนามธรรม แต่คำว่านามธรรม จะเรียกว่าเป็นรูปธรรมก็ได้ ฉะนั้นเมื่อพูดถึงรูปธรรมจะต้องแยกแยะให้ดีๆ ในที่นี้หมายถึงนามธรรมหรือหมายถึงอากาศธาตุ ส่วนวิญญานเป็นนามธรรมโดยแท้ อย่าลืมว่า คำว่า **นามธรรม** ไม่ใช่มีความหมายแต่เพียงว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ หรือสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า คำว่า **นามธรรม** จะต้องหมายถึง **สิ่งที่สามารถจะรู้อารมณ์ และเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ได้ด้วย**

คำว่า ธาตุ ในทางพระพุทธศาสนาแปลว่า สิ่งที่มีอยู่โดยธรรมดา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยของมัน ไม่มีใครสร้าง ไม่เกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า หรือจะหมายถึงสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมดา โดยไม่มีปัจจัยปรุงแต่งก็ได้ ฉะนั้นคำว่าธาตุในทางพระพุทธศาสนาจึงมีทั้งที่เป็นสังขตธรรมและอสังขตธรรม ธาตุที่เป็นสังขตธรรม ย่อมเป็นอนัตตาโดยแท้ คือไม่มีตัวตนของมันที่แท้จริงและไม่เป็นของใคร ส่วนธาตุที่เป็นอสังขตธรรม ซึ่งแปลว่าสิ่งที่ไม่มีการปรุงแต่งนั้น ในทางพระพุทธศาสนามีความหมายเพียงสองอย่าง คือ หมายถึงนิพพานกับอากาศธาตุ ธาตุทั้งสองนี้แม้จะเป็นอสังขตธรรม แต่ก็ยังเป็นอนัตตาเหมือนกัน คือไม่เป็นของใคร และในทางปฏิบัติถ้าหากคนไหนยังมีความพอใจที่จะยึดถือเอานิพพานหรืออากาศธาตุก็ตามว่าเป็นตัวเรา หรือเป็นของของเรา ก็แปลว่าผู้นั้นยังไม่เข้าใจเรื่องจิตใจของตัวเองอย่างทะลุปรุโปร่ง ยังไม่เข้าใจ

ถึงทางแห่งความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง และย่อมจะพ้นทุกข์ไม่ได้

เรื่องธาตุตั้งที่ได้กล่าวมานี้ ผู้ที่ได้ศึกษามาในทางวิทยาศาสตร์ เมื่อมาพบคำว่าธาตุในตำราพระพุทธศาสนาจะต้องทำความเข้าใจให้ดีกว่า มีความหมายไม่เหมือนกับที่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์ และอย่าลืมนำคำว่า ธาตุนี้เป็นคำในพระพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล นักวิทยาศาสตร์มาขอยืมคำนี้ไปใช้ในภาษาของตน และมาแปลความหมายเสียใหม่ตั้งที่ได้อธิบายมาแล้ว

คำว่า **พลังงาน** ได้อธิบายมาแล้วในปัญหาข้อที่ ๑๓ ผู้ที่ได้อ่านคำตอบในปัญหาทั้งสองข้อนี้แล้วก็จะเข้าใจได้ดีว่า **คำว่าธาตุในพระพุทธศาสนา หมายถึงพลังงานก็ได้** เช่นคำว่า เตโชธาตุ เตโชซึ่งหมายถึงความร้อน ทางวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นพลังงานอย่างหนึ่ง แต่ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นธาตุอย่างหนึ่ง เพราะ

ฉะนั้นวิญญาน ซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นธาตุอย่างหนึ่งนั้น จะเรียกว่าเป็นพลังงานก็ได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โปรดสังเกตให้ดีว่า คำว่าธาตุกับคำว่าพลังงานในทางวิทยาศาสตร์ มีความหมายไม่เหมือนกัน แต่ในทางพระพุทธศาสนา คำว่าธาตุในบางแห่งอาจจะเรียกว่าเป็นพลังงานก็ได้ แต่ไม่ใช่ทุกคำไป เช่นคำว่า ปฐวีธาตุ ธาตุในที่นี้จะถือว่าเป็นพลังงานไม่ได้ เว้นไว้แต่ในความหมายชั้นสูงที่ถือว่าสสารกับพลังงาน คือสิ่ง ๆ เดียวกันเพราะสสารทุกอย่างเมื่อสลายตัวแล้วก็กลายเป็นพลังงาน พลังงานเมื่อรวมตัวกันเข้าก็กลายเป็นสสารขึ้นมาได้อีก

ปัญหาข้อที่ ๑๕ ผู้ที่จะสามารถเข้าใจเรื่องวิทยาศาสตร์ในทางวัตถุได้อย่างแจ่มแจ้งถึงที่สุด จำเป็นหรือไม่ ที่จะต้องศึกษาเรื่องวิญญานในทาง พระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งโดยตลอด ?

คำตอบ พระพุทธเจ้าได้ชื่อว่าเป็น สัพพัญญู คือ รู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง และได้ชื่อว่าเป็น โลกวิท ผู้รู้

แจ้งโลก ถ้าหากเราเชื่อว่า พระพุทธเจ้าทรงมีคุณสมบัติเช่นนี้จริง ก็ไม่มีปัญหาอะไรที่จะกล่าวได้ว่าอย่างมั่นใจว่า ผู้ที่ไม่รู้แจ้งเรื่องวิญญาณถึงที่สุด ก็ไม่มีทางที่จะรู้แจ้งเรื่องวัตถุถึงที่สุด เพราะวิญญาณเป็นรากฐานของวัตถุ วัตถุทุกอย่างได้กำเนิดมาจากวิญญาณทั้งสิ้น ขอให้พิจารณาถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังต่อไปนี้ :-

มโนคือวิญญาณ เป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย วิญญาณประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ

โลกย่อมหมุนไปตามจิต วิวัฒนาการไปตามจิต เพราะสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่ง ๆ เดียวคือจิต (คำว่าจิตในที่นี้ มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า วิญญาณ)

เมื่อจิตเกิด โลกก็เกิด เมื่อจิตดับ โลกก็ดับ

พุทธพจน์สองบทแรก ข้าพเจ้าเคยอ้างมา บ่อยครั้ง สำหรับบทที่สามไม่ค่อยนำมาอ้างบ่อยนัก บทที่สามนี้ไม่ใช่เป็นพุทธพจน์โดยตรง แต่ก็เ็นคำ ที่มีความหมายตรงตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ เพราะเป็นคำอธิบายพุทธพจน์ของพระสารีบุตร บทนี้เป็นบทสำหรับใช้พิจารณาในขณะที่เจริญวิปัสสนา มีกล่าวอ้างไว้ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๙ หน้า ๔๘ และ ในหนังสือวิสุทธิมรรค ปัญญาภิเทศ หน้า ๒๕๕

พุทธพจน์อีกบทหนึ่งที่จะแสดงต่อไปนี้ เป็นบทที่มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางมาก โดยเฉพาะเป็นบทบังคับที่ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่จะเป็นพระอรียบุคคลจะต้องเป็นบุคคลที่รู้แจ้งในเรื่องโลกของวัตถุ และในเรื่องสากลจักรวาลด้วย ทั้งนี้ก็เพราะผู้ที่เป็นพระอรียบุคคลทุกองค์เป็นผู้ที่รู้แจ้งในเรื่องวิญญาน เมื่อรู้แจ้งเกี่ยวกับเรื่องวิญญานแจ่มแจ้งถึงที่สุด ก็ย่อมจะรู้แจ้งในเรื่องของวัตถุด้วย เพราะวัตถุมีกำเนิดมาจากวิญญาน ดังที่ได้อ้างมาแล้ว พุทธพจน์

ที่ว่า เป็นบทบังคับสำหรับผู้ที่จะเป็นพระอรียบุคคล ที่
จะ ต้องรู้แจ้งเกี่ยวกับเรื่องโลกของวัตถุ และเรื่องของ
สากล จักรวาลด้วยนั้น ก็คือพุทธพจน์ที่ว่า :-

**ใครจักรู้แจ้งซึ่งแผ่นดินนี้ ใครจักรู้แจ้งซึ่งยมโลก
ซึ่งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก**

พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบว่า :-

**พระเสขะจักรู้แจ้งซึ่งแผ่นดินนี้ พระเสขะ จักรู้
แจ้งซึ่งยมโลก ซึ่งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก**

พระเสขะ ในที่นี้หมายถึง **พระอรียบุคคลตั้งแต่
พระโสดาบันขึ้นไป** คนที่เรียนมาแต่ในทางวัตถุ ไม่ได้
ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณให้มีความรู้อย่างแตกฉาน
แน่นอนเหลือเกินว่า จะไม่มีทางมองเห็นเลยว่า วัตถุ
กำเนิดมาจากวิญญาณ แต่กลับจะมองเห็นในมุขกลับ
คือเห็นว่าวิญญาณมาจากวัตถุ ดังที่นักวิทยาศาสตร์
บางคนกล่าวว่า คนเราเมื่อมีชีวิตเกิดขึ้นย่อมจะมี
วิญญาณเกิดขึ้น เมื่อชีวิตดับ วิญญาณก็ดับ เพราะ

วิญญาณเป็นเสมือนหนึ่งพลังงานที่เกิดจากเครื่องจักร เมื่อเครื่องจักรเสีย พลังงานก็หมดไป

อันที่จริง นักวิทยาศาสตร์ที่คิดอย่างนี้ ถ้าหากจะคิดต่อไปอีกสักหน่อยหนึ่งว่า เครื่องจักรไม่ได้เกิดขึ้นได้ด้วยตัวของมันเอง แต่เครื่องจักรเกิดขึ้นจากความคิดของวิญญาณที่รอบรู้ในเรื่องกฎของมิแคนนิคส์ เพราะฉะนั้น ถ้าเขาคิดอย่างนี้ เขาก็อาจจะมองเห็นว่า วิญญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ แต่อย่างไรก็ดี นั่นเป็นแต่เพียงข้อสังเกต เพราะว่าคนที่จะสามารถรู้แจ้งได้จริง ๆ ว่า วัตถุทุกอย่างมีกำเนิดมาจากวิญญาณนั้น จะต้องเป็นคน que เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในเรื่องโอบปาติกะ และเรื่องอภิัญญา และโดยเฉพาะจะต้องสามารถฝึกสมาธิและวิปัสสนา ไปจนถึงขั้นที่พอจะหยั่งรู้ได้ว่า นิพพานคืออะไร ? เพราะการรู้แจ้งเรื่องนิพพานเท่านั้น จึงจะสามารถทำให้รู้แจ้งว่า วิญญาณเกิดอย่างไร ดับอย่างไร สืบต่อได้อย่างไร และวัตถุทั้งหลายเกิดขึ้นมาอย่างไร ดับอย่างไร สืบต่อได้อย่างไร หรือพูดอีกนัย

หนึ่ง ผู้ที่จะหยั่งรู้ว่าวิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญูณ นั้น จะต้องเป็นคนารู้ถึงที่สุดของนามและรูป และ นามรูป ก็เป็นปัจจัยให้เกิดนิพพานก็คือที่สุดของ นามรูป

การเข้าใจให้ซึ่งจนกระทั่งมองเห็นว่า วิญญูณ เป็นต้นกำเนิดของวัตถุ นั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด สำคัญยิ่งกว่าความรู้ในวิชาการทุกแขนง กล่าวคือ บางคนแม้จะมีความรอบรู้ในวิชาที่ตนเองได้เรียนมาสัก เพียงไรก็ตาม แต่ถ้าไม่เข้าใจเรื่องวิญญูณโดยละเอียด แล้ว ความรู้ที่เรียนมาอย่างดีนั้นแหละ จะทำให้เกิด ความหลงผิดได้อีกหลายอย่าง เพราะความรู้แต่ละ อย่าง ที่เรียนมาเป็นเพียงความจริงบางแง่ หรือบาง ชั้นของความจริงทั้งหมด เพราะฉะนั้นในเมื่อไม่รู้ถึงที่ สุดของความรู้ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ไม่รู้ถึงหลักความ จริงโดยส่วนรวมแล้วแน่นอนเหลือเกิน เขาก็ย่อมจะ คิดได้แต่เพียงจากแง่ที่ตัวเองเคยเรียนมา ส่วนแง่อื่น หรือด้านอื่นย่อมไม่อาจที่จะรู้ได้ และโดยมากคนเรา

ก็มักจะเชื่อแต่ในประสบการณ์ที่ตนเองเคยผ่านมา ด้วยเหตุนี้ ความรู้ทุกอย่างที่เรียนมา แม้จะเชี่ยวชาญสักเพียงไร ย่อมจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ตรงกันข้าม ผู้ที่ศึกษาเรื่องวิญญานให้เข้าใจเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะไปศึกษาในแขนงใด ก็จะเข้าถึงแก่นหรือสาระของแขนงนั้น ได้รวดเร็วและดีกว่าคนอื่นที่ไม่มีพื้นความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิญญานมาก่อน

*** ปัญหาข้อที่ ๑๖ เราจะรู้ได้อย่างไรว่า วิญญานเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ มีตัวอย่างหรือข้อพิสูจน์อะไรบ้างที่จะทำให้เข้าใจในเรื่องนี้ ?**

คำตอบ โดยธรรมดาผู้ที่จะสามารถตอบปัญหาข้อนี้ได้อย่างชัดเจนด้วยตัวของตัวเองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ได้อภิญญาครบหมดทุกข้อ เช่นสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ สามารถถอดกายทิพย์ได้ มีหุทิพย์ตาทิพย์ อานใจคนได้ ระลึกชาติได้ และที่สำคัญที่สุด ก็คือจะต้องรู้แจ้งในเรื่องนิพพาน เพราะฉะนั้น ท่านจะเห็นว่า

* วิญญาน ฉบับที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๑

มันเป็นการเหลือวิสัยจริง ๆ ที่คนทั่วไปจะหยั่งรู้ว่า วิชาญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ นักวิทยาศาสตร์ฝ่าย วัตถุแม้จะมีความรู้เชี่ยวชาญในทางวัตถุสักเพียงไร ก็ตาม ก็เป็นการยากหรือเป็นไปได้ที่จะมองเห็นชัด ว่า วิชาญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ เพราะคนที่เป็น นักวิทยาศาสตร์นั้น โดยปกติแล้วเป็นคนทีถือหลักอัน นี้เคร่งครัดมาก กล่าวคือ สิ่งใดที่ยังพิสูจน์ไม่ได้หรือ ไม่มีข้อเท็จจริงยืนยันอย่างชัดเจนแล้ว เขาก็จะไม่ยอมรับความจริงในเรื่องนี้ ซึ่งหลักอันนี้เป็นนิสสัยของนัก วิทยาศาสตร์โดยทั่วไป นิสัยอันนี้อันที่จริงมีประโยชน์ มาก มีคุณค่าสูงมาก แต่ก็มีโทษมาก เพราะมันเหมือนกับคนเราโดยธรรมดา ก็รักตัวเองเหนือสิ่งอื่นอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นถ้าหากคนคนนั้นมีความดีเด่นในทางไหน ก็ตาม ซึ่งตัวเองได้สร้างขึ้นมา เขาก็ย่อมจะมีความภูมิใจ ในตัวเองมาก และความรักในตัวเองก็ย่อมจะลึกซึ้ง ยิ่งขึ้น ความรักตัวเองในลักษณะเช่นนี้ แม้ว่าจะ เป็นความรักที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม กล่าวคือ ไม่มี

การเยอหยิ่งอวดดี ไม่ดูถูกผู้อื่น รู้จักประมาณตัว ไม่หลงลืมตัว ความรักตัวเองในลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูง ควรแก่การยกย่อง แต่แล้วเราก็จะพบว่าความรักแบบนี้แหละได้กลายเป็นอุปสรรคอัน ยิ่งใหญ่ต่อการปล่อยวางในเรื่องตัวตน ซึ่งจะเป็เหตุให้คนเราเข้าถึงความหลุดพ้น แต่ถ้าหากรู้จักเอาความรักที่ว่านี้มาใช้ในทางที่ถูก ก็อาจจะช่วยให้หลุดพ้นจากความยึดถือในเรื่องตัวตนได้ง่ายขึ้น ในทำนองเดียวกันนิสัยของนักวิทยาศาสตร์ที่จะยอมรับสิ่งใด ก็ต่อเมื่อพิสูจน์เสียก่อนนั้น ได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจเรื่องวิญญานอย่างลึกซึ้ง เว้นไว้แต่เขาจะ ยอมรับว่าประสาทของเขามีขอบเขตจำกัด แม้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่จะช่วยประสาทสัมผัสก็มี ขอบเขตจำกัด เพราะฉะนั้น ถ้าหากเขาจะไม่ยึดถือใน ความคิดของตัวเองจนเกินไป รู้จักปล่อยวางเสียบ้าง เขาก็จะพบความจริงอีกระดับหนึ่ง คือความจริงที่อยู่ นอกเหนือประสาทสัมผัส และความจริงที่ว่านี้ ถ้าหาก

คนไหนเรียนมาให้ถูกวิธี ก็สามารถที่จะพิสูจน์ได้ ด้วยตัวของตัวเองว่าเป็นความจริง

เรื่องวิญญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ เป็นความรู้ที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัส และไม่มีทางอื่นที่เราจะพิสูจน์เรื่องนี้ได้ด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ นอกจากทางเดียว คือต้องศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจพอเป็นแนวทางมาเสียก่อน และต้องอาศัยการฝึกสมาธิ เมื่อสมาธิสูงขึ้นจนกระทั่งสามารถปิดความนึกคิดออกไปได้หมด สามารถทำใจให้ว่างได้ และพร้อมกันนั้นก็มีสติอยู่กับตัวทุกขณะ สมาธิต้องอยู่ในขั้นนี้จึงจะสามารถหยั่งรู้ได้ และจะทดสอบได้ด้วยข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากตัวเอง และเหตุผลทุกอย่างจะลงรอยกัน และในที่สุดก็จะแน่ใจว่าวิญญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ

ตัวอย่างหรือข้อพิสูจน์ที่จะทำให้เราเข้าใจ เรื่องนี้ ก็คือร่างกายของเราเอง การที่ร่างกายเกิดขึ้นมา

อย่างมีความหมาย นี่คือข้อพิสูจน์ที่ชี้ให้เห็นว่า ร่างกายเกิดมาจากวิญญานเป็นผู้สร้าง ถึงแม้ว่าเรา จะไม่ได้ตาทิพย์ ไม่เห็นโอปปาติกะ ระลึกชาติไม่ได้ แต่ถ้าเป็นคนที่มีสมาธิดีก็จะเข้าใจข้อเท็จจริงอันนี้โดย ไม่ยากเลย ทั้งนี้ก็เพราะโดยธรรมดา วิญญานส่วนลึก ได้มีความรู้ในสิ่งต่าง ๆ อยู่แล้วอย่างมากมาย ซึ่งความ รอบรู้อันนี้ได้มีมาแล้วตั้งแต่เกิด และมีเหมือนกัน ทุกคนเพราะถ้าไม่มีความรู้ที่ว่านี้ วิญญานจะสร้าง ร่างกายขึ้นมาไม่ได้ และจากความรู้ดั้งเดิมนี้แหละ ในเมื่อจิตสงบเป็นอิสระจากความคิดภายนอก ความรู้ จากภายในก็จะปรากฏขึ้นมาเอง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้า จึงบอกว่าสำหรับคนที่มีสมาธิดีจะรู้เรื่องเหล่านี้ได้ โดยไม่ยาก

ในเมื่อได้หยั่งรู้แล้วว่า วิญญานซึ่งเป็น นามธรรม เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ร่างกายซึ่งเป็นรูปธรรมเช่นนี้แล้ว ก็จงหันไปพิจารณาชีวิตของสัตว์ ชีวิตของพืช ตลอด ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากความนึกคิด

ของวิญญูณ ก็จะมียิ่งเข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นว่า วิญญูณ เป็นต้นกำเนิดของวัตถุจริง ๆ

แต่อย่างไรก็ดี ยังมีตัวอย่างที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ คนบางคน ถ้าหากเคยมีประสบการณ์อันนี้ด้วยตัวเอง ก็จะมีใจแน่วแน่ใจว่า วิญญูณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุจริง ๆ ประสบการณ์ที่ว่านี้ ก็คือ บางคน ในขณะที่นอนหลับสนิท จะรู้สึกได้ว่าตัวของตัวเองได้ออกมารากร่างกาย และสามารถที่จะท่องเที่ยวไปในที่ ในเมื่อไปทดสอบดูแล้ว ก็ปรากฏว่า ได้เห็นจริงตรงตามที่ได้เห็นในขณะที่นอนหลับทุกประการ

คนที่มีตัวออกมาในเวลาหลับเช่นนี้ โดยปกติแล้ว จะต้องเห็นร่างกายของตัวเองที่นอนอยู่ และเห็นคนทุกคนในที่นั้น เห็นทุกสิ่งทุกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ใช่เห็นไปเอง คือหมายความว่า เมื่อตื่นขึ้นมาแล้ว ไปสำรวจดูก็จะเห็นว่า ตรงตาม

ที่เห็นในขณะที่เป็นเหมือนกับฝันนั้นทุกอย่าง และไม่เพียงแต่เห็นเท่านั้น ถ้าใครพูดอะไรก็ได้ยินด้วย คนทั่วไปที่ไม่มีความรู้ในทางหลักวิชาก็มักจะเรียกกันว่า **เจตภูต** แล้วก็ถือกันว่า เวลาคนเรานอนหลับที่ฝันเห็นอะไรต่ออะไรต่างๆ นั้น ก็คือเจตภูตออกไปเที่ยว และถือว่าทุกคนมีเจตภูตอยู่ในตัว อันนี้เป็นความเข้าใจผิด

ความจริงการที่บุคคลบางคนนอนหลับแล้ว รู้สึกว่า มีตัวของตัวเองออกมานั้น นาน ๆ เราจึงจะพบตัวอย่างสักรายหนึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้ว คนทั่วไปตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งตายจะไม่เคยมีปรากฏการณ์อย่างนี้เลย และปรากฏการณ์ที่วานี้ คือตัวอย่างหรือข้อพิสูจน์อันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าวิญญานเป็นผู้สร้างสรรค์ชีวิตสมรรถภาพในการสร้างชีวิตเกิดมาจากวิญญานจริง ๆ ปรากฏการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ซึ่งหมายความว่า ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจ แต่ก็เป็นการปรากฏการณ์อย่างเดียวกันกับบุคคลที่ได้มโนมยิทธิ แต่แตกต่างกันตรงที่ คนที่ได้มโนมยิทธินั้น สามารถ

ที่จะสร้างกายทิพย์ขึ้นมาได้ตามความตั้งใจ เมื่อต้องการจะไปเที่ยวที่ไหน หรือไปทำอะไรไปฟังอะไร ไม่ว่าจะเป็นเวลาใด ถ้าเป็นคนมีสมาธิถึงขั้นมโนมยิทธิแล้ว ก็สามารถที่จะสร้างกายทิพย์ที่ว่านี้ได้ทุกครั้งตามความตั้งใจ เพราะฉะนั้น สำหรับคนที่ได้มโนมยิทธิได้ตาทิพย์ ระลึกชาติได้ จึงไม่มีปัญหาอะไร สำหรับคนประเภทนี้ กล่าวคือ เขามีความแน่วใจอยู่ตลอดเวลาว่า วิญญาณเป็นสิ่งสำคัญที่สุด วิญญาณเป็นต้นกำเนิดของวัตถุ แต่ถึงกระนั้น ถ้าหากไม่เข้าใจเรื่องนิพพาน ยังไม่รู้ถึงที่สุดของนามรูป ก็อาจจะเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณเกี่ยวกับเรื่องการเกิดของโลกหรือของจักรวาลดังที่ลัทธิศาสนาบางศาสนาถือว่ามีอัตตา และถือว่ามีพระผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้สร้างโลก และสิ่งทั้งปวงในโลกซึ่งความเข้าใจผิดที่ว่านี้จะละได้ ก็ต่อเมื่อรู้แจ้งในเรื่องนิพพานเท่านั้น

แนวความคิดที่ทำให้เชื่อว่ามีอัตตา หรือมีพระผู้เป็นเจ้านั้น ถ้าศึกษามาตามแนวนี้ตั้งแต่แรก

และศึกษามาให้ถูกวิธีตามแนวของเขา ก็จะพบว่า มีเหตุผลที่สนับสนุนความเชื่ออันนี้อยู่มากมาย เพราะ ฉะนั้น คนที่มีความรอบรู้ในลัทธิศาสนาที่ถือว่ามีอัตตา และมีพระผู้เป็นเจ้านั้น จึงมักจะฝังหัว ไม่ยอมเปลี่ยน ความคิดง่าย ๆ ก็เพราะเขามีความแน่ใจด้วยความ บริสุทธิ์ใจของเขาว่า ความเห็นของเขาถูกต้อง และ ประโยชน์ที่เกิดจากความเชื่อตามแนวนี้ก็มีอยู่มากมาย

แต่อย่างไรก็ดี ลัทธิศาสนาที่ถือว่ามีอัตตา และมีพระผู้เป็นเจ้า กับมติในทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่า วิญญานเป็นรากฐานของสิ่งทั้งปวง ก็เป็นมติที่พอจะ เข้ากันได้ เพราะเป็นมติที่ได้ข้อสังเกตได้ข้อเท็จจริง มาแบบเดียวกัน มาแยกกันในตอนปลายที่พระพุทธเจ้า ได้ทรงค้นพบเรื่องอนัตตา ได้ทรงค้นพบเรื่องนิพพาน เพราะฉะนั้น พระองค์จึงได้ทรงปฏิเสธเรื่องอัตตา และ เรื่องพระผู้เป็นเจ้า และถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการ ปล่อยวางในเรื่องตัวตน ซึ่งจะทำให้หลุดพ้นจาก ความทุกข์โดยเด็ดขาด

คำอธิบายที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้ เป็นคำอธิบาย โดยแนวสังเขป ซึ่งถ้าหากจะแยกประเด็นแต่ละหัวข้อ ออกอธิบายกันอย่างละเอียดแล้ว ก็จะต้องเพิ่มหน้ากระดาษขึ้นอีกมากมาย และข้าพเจ้าก็รู้ที่อยู่ว่า คนที่จะอ่านคำตอบตามที่อธิบายมานี้เข้าใจจริง ๆ นั้นหาได้ยากมาก แต่ใครจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ตาม ก็ควรจะ ได้ฟังเอาไว้บ้าง เพราะว่าบางทีสักวันหนึ่งข้างหน้าอาจจะเข้าใจจริง ๆ ด้วยตัวของตัวเอง

* ปัญหาข้อที่ ๑๗ เจตภูตคืออะไร ? และ เพราะเหตุไรคนส่วนมากเวลานอนหลับจึงไม่มีกายทิพย์ออกมา ทำไมจึงมีเฉพาะแต่ในบุคคลบางคน เท่านั้น คนที่มีกายทิพย์ออกมานี้ เขามีลักษณะพิเศษอย่างไร ? และ เด็กทารกที่ยังนอนแบเบาะอยู่ จะมีโอกาสถอดกายทิพย์หรือสร้างกายทิพย์ออกมา แล้ว ไปเที่ยวที่ไหนต่อที่ไหนได้หรือไม่ ?

* วิญญูณ ฉบับที่ ๙ กันยายน ๒๕๑๑

คำตอบ ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า เจตภูตก็คือ กายทิพย์ที่เกิดขึ้นในขณะนอนหลับ โดยธรรมดาเวลานอนหลับ คนที่จะมีกายทิพย์ออกมานั้นมีน้อยคนมาก ฉะนั้นปัญหาจึงได้เกิดขึ้นว่า เหตุไรคนส่วนมากจึงไม่มีกายทิพย์ออกมา ? การที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่า คนที่จะมีกายทิพย์ออกมานั้นจะต้องเป็นคนที่นอนหลับสนิทจริง ๆ หลับจนกระทั่งสิ่งภายนอกไม่สามารถจะทำให้ประสาทตื่นตัวขึ้นมาได้ในเมื่อยังไม่ถึงเวลาตื่น และในขณะที่หลับไปนั้น จิตก็ต้องสงบจริง ๆ คนที่จะนอนหลับได้อย่างนี้หาได้ยากมาก นอกจากในจำพวกเด็กเล็ก ๆ แต่ถึงกระนั้นก็ต้องหมายความว่า พื้นเดิมของเด็กคนนั้นจะต้องเป็นผู้มีจิตสงบด้วย จึงจะมีกายทิพย์ออกมาได้

การที่บุคคลบางคนนอนหลับสนิทแล้วมีกายทิพย์ออกมานั้น ทั้งนี้เป็นไปได้ก็เพราะโดยธรรมชาติของวิญญูณนั้น เมื่อร่างกายตาย วิญญูณก็ต้องจุติแล้วปฏิสนธิทันที และเมื่อวิญญูณปฏิสนธิ

ก็หมายความว่า จะต้องมีนามรูปเกิดขึ้นทันที ขอให้สังเกตว่า ถ้าวิญญูณเป็นอิสระจากร่างกาย ไม่ติดอยู่ที่ร่างกายเมื่อไร มันจะต้องสร้างกายทิพย์ขึ้น มาอีกทันที คนที่นอนหลับสนิทแล้วมีกายทิพย์ออกมานั้น ก็เป็นเพราะวิญญูณเป็นอิสระจากร่างกาย คล้ายกับคนที่เมื่อตายแล้วก็ต้องสร้างร่างกายขึ้นมาใหม่

อนึ่ง เราจะต้องเข้าใจอีกอย่างหนึ่งว่า โดยธรรมชาติของวิญญูณ มันมีอำนาจสร้างสรรค์ร่างกายอยู่ตลอดเวลา มันจะสร้างเมื่อไร ก็สร้างได้ทันที เช่นคนทั่วไป เมื่อนอนหลับแล้วจะต้องฝัน คนที่นอนหลับไม่ฝันเลยนั้น มีอยู่ประเภทเดียว คือพระอรหันต์เท่านั้น นอกจากนี้ เวลานอนหลับต้องฝันทุกราย บางคนก็บอกว่าฉันนอนหลับไม่ฝัน นั่นเป็นเพราะตื่นขึ้นมาแล้วจำไม่ได้

การสร้างกายทิพย์ที่สมบูรณ์ ก็กับการสร้างภาพในเวลาฝันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ต่างกันแต่เพียงว่า

ชีวิตในความฝันยังไม่ใช่ชีวิตที่สมบูรณ์ ร่างกายของเราในความฝันจะเรียกว่ากายทิพย์ก็ได้ แต่เป็นกายทิพย์ที่ยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่มีประสาทสมบูรณ์ หมายถึงประสาทที่ใช้การได้เหมือนกับประสาทธรรมดา กายทิพย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีประสาทเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งสามารถที่จะเห็นหรือได้ยินอะไรก็ได้ คิดอะไรได้เหมือนกับในเวลาตื่น การที่ชีวิตในความฝันไม่สมบูรณ์ ก็เพราะวิญญานที่สร้างชีวิตในความฝันนี้เป็นวิญญานที่มีกำลังน้อย พลังส่วนใหญ่ของวิญญานได้ถูกใช้ไปในการควบคุมร่างกายให้มีชีวิตอยู่ ควบคุมให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงานตามหน้าที่ หรือถ้าจะพูดอีกนัยหนึ่ง คนที่นอนหลับนั้น ส่วนมากจิตใจยังฟุ้งซ่านไม่สงบ ซึ่งจะสังเกตได้จากการนอนหลับไม่สนิท และความฝันก็เปะปะ ภาพในความฝันก็ไม่ชัด นี้แสดงถึงอาการฟุ้งซ่าน พลังของมันก็มีน้อย เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจจะสร้างชีวิตในความฝันให้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้ ส่วนผู้ที่นอนหลับสนิท จิตใจไม่เกาะเกี่ยวอยู่

กับร่างกาย หรือพูดอีกนัยหนึ่ง จิตสงบมาก จนกระทั่งตัดขาดจากโลกภายนอกได้ อะไรที่มากกระทบทางประสาทต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางตาหรือทางหูก็ตาม ไม่อาจจะรบกวนให้วิญญาณเกิดความรู้สึกขึ้นมาได้ ในกรณีที่นอนหลับสนิทเช่นนี้ จิตสงบเช่นนี้จิตจะมีพลังสูง เพราะฉะนั้น จึงสามารถสร้างร่างกายขึ้นมาได้ และร่างกายที่สร้างขึ้นมานั้นก็สมบูรณ์ด้วยอย่างที่เคยกล่าวมาแล้ว :-

คนที่ถอดกายทิพย์ หรือถ้าจะพูดให้ถูก คือผู้ที่สร้างกายทิพย์ขึ้นมาได้ในเวลานอนหลับนั้น จะสามารถเห็นสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ยินเสียงต่าง ๆ เหมือนกับในเวลาตื่น เห็นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง เหมือนกับที่คนอื่นเขาเห็น

ส่วนการเห็นอะไรต่าง ๆ ในเวลาฝันนั้น เป็นการเห็นได้เฉพาะแต่ภาพในใจของตัวเอง ภาพอะไรที่นอกเหนือไปจากภาพในใจแล้วไม่อาจที่จะมองเห็นได้

ถึงแม้ในเรื่องเสียงและกลิ่น หรืออารมณ์อื่น ๆ ก็
เหมือนกัน จะรู้สึกได้เฉพาะภายในจิตใจของตัวเท่านั้น

จงพยายามสังเกตให้ดีว่า ร่างกายในความฝัน
กับกายทิพย์ที่สมบูรณ์ซึ่งสามารถจะไปไหนมาไหนได้
เห็นอะไรได้ ได้ยินอะไรได้ถูกต้องตามความเป็นจริง
เหมือนกับในเวลาตื่น หรือเหมือนกับที่คนอื่นเขาเห็น
หรือได้ยินนั้น มีประเด็นที่แตกต่างกันอย่างไร

ถ้าหากเราเข้าใจถึงหลักดังที่กล่าวมานี้ดีก็จะ
เข้าใจได้โดยไม่ยากว่า คนเราตายแล้วต้องเกิดอีกแน่ ๆ
และอีกอย่างหนึ่ง เราจะพบว่า **คนที่ป่วยหนักจนจะ
ตายก็มักจะมีกายทิพย์ออกมา** เช่นอย่างบางคนก่อน
ที่จะตายมักจะฝันว่า ตนเองได้ไปเยี่ยม พ่อแม่ ญาติ
พี่น้องหรือเพื่อนที่นั่นที่นี่ ซึ่งสิ่งที่ไปเห็นมานั้นถูกต้อง
เป็นจริงทุกประการ และบางทีคนที่ถูกเยี่ยมก็อาจจะ
ฝันเห็นหรือบางทีไม่ได้ฝัน แต่ก็เห็นได้ทั้งในเวลากำลัง
ตื่นว่า มีคนนั้นคนนี้มาหา ซึ่งต่อมาปรากฏว่าคนนั้น

กำลังป่วยหนักหรือว่าเพิ่งจะตาย ภาพที่เห็นในลักษณะ
เช่นนี้ จะเป็นภาพที่ฝังใจ จำได้แม่นยำ นี่ก็คือผู้ที่
ป่วยหนัก หรือบางที่อาจจะตายแล้ว ได้ไปหาคนนั้น
จริง ๆ และที่ไปได้ก็เพราะวิญญูณได้สร้างกายทิพย์
ขึ้นมา และไปด้วยกายทิพย์อันนั้น

อนึ่งโดยธรรมดา เด็กที่นอนแบเบาะในเวลา
นอนหลับก็มักจะมีกายทิพย์ออกมาเสมอ แต่เด็กบอก
ไม่ได้เพราะยังพูดไม่ได้ และตามความรู้สึกของเด็ก
ก็จะเข้าใจว่า บุคคลที่เขาเห็นในเวลานอนหลับนั้น ก็คือ
คนจริง ๆ เด็กจะแยกไม่ออกว่า คนกับโอปปาติกะ
ต่างกันอย่างไร การที่เด็กมีกายทิพย์ออกมาได้ง่าย
ก็เพราะว่าประสาทและสมองของเด็กยังไม่เจริญ
ประสิทธิภาพของประสาทในการรับรู้อารมณ์ภายนอก
มีน้อย เพราะฉะนั้นในเมื่อเด็กนอนหลับก็หลับได้อย่าง
สนิท พอหลับไปแล้ววิญญูณก็เป็นอิสระจากร่างกาย
ครั้นแล้ววิญญูณก็ได้สร้างกายทิพย์ขึ้นมา ซึ่งก็เป็น
ไปตามกฎที่ว่า เมื่อวิญญูณจติแล้วก็ต้องปฏิสนธิทันที

และสร้างนามรูปขึ้นมาทันที แต่มันต่างกันตรงที่ว่า คนที่ตายแล้วไปเกิดใหม่มีร่างกายเกิดขึ้นมาใหม่นั้น สายใยแห่งชีวิตระหว่างร่างกายที่ตายกับวิญญาณขาดสะบั้น ส่วนคนที่นอนหลับสนิท แล้วสร้างกายทิพย์ขึ้นมา นั้น สายใยแห่งชีวิตระหว่างวิญญาณกับร่างกายที่นอนหลับ อยู่ยังไม่ขาด เพราะฉะนั้นวิญญาณจึงยังจู่ติไม่ได้ ทั้งร่างกายอันเก่าไม่ได้ คนบางคนป่วยหนักจนจะตายแล้วสลบไป พอตื่นขึ้นมา ก็มักจะเล่าว่าได้ไปเห็นอะไรต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากภาพที่เห็นนั้นชัดเจน ผังใจไม่ลืมเลย ก็แสดงว่า ในขณะที่สลบไปนั้น วิญญาณได้สร้างกายทิพย์ขึ้นมาแล้วไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ไปพบเห็นอะไรต่ออะไรต่าง ๆ และสายใยแห่งชีวิตระหว่างร่างกายกับวิญญาณยังไม่ขาด เพราะฉะนั้นจึงได้กลับฟื้นขึ้นมาอีก

ขอให้สังเกตว่า คนที่ได้มโนมยิทธิ กับคนที่นอนหลับสนิท หรือคนที่ป่วยหนัก และมีกายทิพย์ออก

มานั้น มีกฎอย่างเดียวกัน คือถ้าวิญญาณเป็นอิสระจากร่างกายในขนาดพอสมควรแล้ว วิญญาณจะต้องสร้างร่างกายใหม่ขึ้นมาทันที เพราะโดยธรรมชาติของบุคคล วิญญาณย่อมมีตัณหาอุปาทานฝังอยู่ในร่างกายอย่างเหนียวแน่นที่สุด และต้องการจะมี ร่างกายอยู่ตลอดเวลา และวิญญาณจะสืบต่อได้ ก็จะต้องมีร่างกายเป็นปัจจัย เพราะฉะนั้น ในเมื่อมันเป็น อิสระจากร่างกาย มันก็สร้างกายทิพย์ขึ้นมาทันที และการที่มันสร้างได้ ก็เพราะความสามารถ หรือวิบากในการสร้างสรรค์ ได้มีอยู่แล้วเป็นปกติ

อนึ่ง กายทิพย์เกิดขึ้นมาได้โดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่หรือธรรมชาติอย่างอื่น ก็เพราะตามหลักความจริง วัตถุประสงค์ทุกอย่างเกิดมาจากวิญญาณ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า วิญญาณเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย วิญญาณประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ

* ปัญหาข้อที่ ๑๘ ชีวิตกับวิญญาณมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ?

คำตอบ คนตายกับคนมีชีวิตต่างกันอย่างไร ? ต้นไม้ที่ตายกับต้นไม้ที่มีชีวิตต่างกันอย่างไร ? เครื่องยนต์ที่ตายกับที่ไม่ตายต่างกันอย่างไร ? ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ดูเหมือนว่าทุกคนจะเข้าใจ และตอบได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่เด็ก ๆ ก็ตอบได้ เพราะคนตายกับคนเป็นมีลักษณะที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่นคนตายเคลื่อนไหวไม่ได้ อวัยวะต่าง ๆ หยุดทำงาน ความรู้สึกต่าง ๆ ในร่างกายก็ไม่มี ความเจริญเติบโต ความงอกงามทุกอย่างหยุดหมด คนที่ตายไม่ติดอะไรกับท่อนไม้และร่างกายเมื่อปราศจากชีวิตแล้ว การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างภายในร่างกายที่ตายนั้น ก็เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของวัตถุทุกอย่าง ต้นไม้ที่ตาย เครื่องจักรที่ตาย ก็มีลักษณะเหมือนกัน ความตายทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ขาด หรือหมดอายุ

* วิญญาณ ฉบับที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๑

ชีวิตินทรีย์ขาด หมายความว่า ลักษณะทุกอย่างที่แสดงถึงความมีชีวิตได้หยุดลง และไม่มีการสืบท่อภายในร่างกายอันนั้น เช่น โดยธรรมดา หัวใจย่อมมีการเต้นอยู่เสมอ คนที่ตาย อาการเต้นหรือ ถ้าจะพูดให้ถูก อาการสูบฉีดโลหิตได้หยุดชะงักลง และไม่เต้นอีกต่อไป ก็แปลว่าตาย อย่างนี้เป็นต้น ก่อนที่เราจะตอบปัญหาว่า วิญญาณมีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิตอย่างไร ? เราจะต้องเข้าใจความหมายของคำว่า **ชีวิต** ให้แจ่มแจ้งเสียก่อน ซึ่งตามความหมายของพระพุทธศาสนา **ชีวิต** แปลว่า **ความเป็นไป** คือหมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่ายังมีชีวิตยังเป็นไปอยู่ ก็แปลว่ายังมีชีวิต ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดรูป คือเป็นปัจจัยให้เกิดร่างกาย และพฤติกรรมต่าง ๆ ภายในร่างกาย คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยละเอียดมีอยู่ในเรื่องปฏิจจสมุปบาท ซึ่งข้าพเจ้าได้เคยเขียนไว้แล้ว ในหนังสือ **พุทธวิทยาเล่ม ๑** และใน

คำบรรยายพุทธปรัชญาเล่ม ๑ ในที่นี้ขออธิบายแต่เพียงสั้น ๆ เพื่อให้จำได้ง่าย ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ถ้าจะจำให้เป็นหลักวิชา ก็ควรจะจำว่า วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดรูป ก็คือ เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณรูป

วิญญาณรูป แปลว่า รูปที่มีความหมาย หรือตามศัพท์แปลว่า รูปที่ยังผู้อื่นให้ความหมาย ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า วิญญาณได้เป็นปัจจัยให้เกิดรูปมาตั้งแต่ปฏิสนธิ คือเมื่อไข่กับสเปิร์มได้ผสมกันแล้ว และมีวิญญาณมาปฏิสนธิในไข่ที่ได้ผสมไว้นี้เมื่อไร วิญญาณก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณรูป ตั้งแต่ขณะจิตแรกนั้นเป็นต้นมา การที่ไข่ได้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นคนก็เพราะได้อาศัยวิญญาณรูป กล่าวคือ การเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมที่มีความหมาย การที่พฤติกรรมต่าง ๆ มีความหมายก็เพราะเกิดมาจากวิญญาณ “สิ่งใดถ้าเกิดจากวิญญาณ สิ่งนั้นย่อมมีความหมาย” เรื่องนี้ได้เคยอธิบายมามากแล้ว

จากหลักพระพุทธศาสนาที่อ้างมานี้ ย่อมถือได้ว่า วัตตฤตต่าง ๆ ซึ่งเมื่อก่อนไร้ชีวิต แต่แล้วเกิดมีชีวิตขึ้นมาได้ ก็เพราะอาศัยวิญญาณ ร่างกายที่ปราศจากวิญญาณย่อมปราศจากชีวิต โปรตนี้มาถึงพุทธพจน์บทหนึ่ง ซึ่งบางคนอาจจะคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เพราะใช้เป็นคาถาบังสุกุล คือพุทธพจน์ที่ว่า :-

อจิริ วตยํ กาโย ปจวี อธิเสสสติ

ฉุทฺโท อเปตวิญญาโณ นีรตถํ ว กลิงคลํ

กายนี้อีกไม่นานเท่าไร ก็จะนอนทับถมแผ่นดิน กายนี้เมื่อปราศจากวิญญาณแล้ว เขาก็จะเอาไปทิ้ง เพราะไร้ค่าเหมือนกับท่อนไม้

จงสังเกตคำว่า กายนี้เมื่อปราศจากวิญญาณแล้วก็ไร้ค่าเหมือนกับท่อนไม้ ในมหานิทานสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีกว่า ถ้าวิญญาณจติจากร่างกายเมื่อไรร่างกายก็จะตายเมื่อนั้น และจงนึกถึงชีวิตของพวกโอบปาติกะ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่มีชีวิตเหมือนกัน

ชีวิตพวกนี้ยิ่งเห็นได้ชัด พอวิญญาณเกิด ร่างกายก็เกิดขึ้นทันที และเป็นร่างกายที่มีชีวิต พอวิญญาณจติ ร่างกายก็จะตายทันที และอันตรายานสูญหายไปเลย ไม่มีซากปรากฏเหลืออยู่เหมือนร่างกายมนุษย์ ในโลกของโอบปาติกะไม่มีการฝังหรือการเผา เพราะถ้าใครตาย ร่างกายก็จะหายไปทันที พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่รอบรู้ในชีวิตทุกประเภท ฉะนั้นจึงได้บอกถึงที่มาของชีวิตได้ถูกต้อง ปัญหาที่นักชีววิทยามักจะถามกันว่า ชีวิตคืออะไร ? ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ตอบไม่ได้ เพราะนักวิทยาศาสตร์ในฝ่ายวัตถุนั้น ไม่มีความรู้ในเรื่องวิญญาณ และไม่มีเครื่องมือที่จะพิสูจน์ เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ เพราะฉะนั้นจึงตอบปัญหาว่า ชีวิตคืออะไร ไม่ได้ โปรดจำหลักสั้น ๆ ไว้ว่า เมื่อชีวิตเกิด วิญญาณก็เกิด เมื่อวิญญาณดับ ชีวิตก็ดับ วิญญาณเป็นที่มาของชีวิต

บางคนอาจจะสงสัยว่า ชีวิตเกิดมาจากวิญญาณก็จริง แต่วิญญาณเล่าเกิดมาจากอะไร ? เพราะปรากฏว่า

ถ้าทำให้ชีวิตตายด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง วิญญาณก็ดับเหมือนกัน การกระทำทำให้วิญญาณดับนั้นไม่ยากเอาป็นยิ่งที่สมองหรือที่หัวใจวิญญาณก็ดับ จากข้อเท็จจริงอันนี้ทำให้เข้าใจว่า **วิญญาณเกิดจากชีวิต ถ้าทำให้ชีวิตดำรงอยู่ วิญญาณก็ดำรงอยู่ เมื่อทำให้ชีวิตเกิด วิญญาณก็เกิด** วิธีที่จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ก็เช่นถ้าคอยระมัดระวังไม่ให้ร่างกายเป็นอันตรายไม่ให้เจ็บป่วยถึงตาย คอยให้อาหารให้น้ำ ให้อากาศสำหรับหายใจอยู่เสมอ ร่างกายก็มีชีวิตอยู่ได้ นักวิทยาศาสตร์บางคนเลยเข้าใจว่า ชีวิตเกิดขึ้นจากกรรมวิธีแบบการสร้างเครื่องจักร และผู้ที่สร้างเครื่องจักรคือชีวิตก็คือธรรมชาติ วิญญาณก็เกิดจากการมีชีวิต เช่นเดียวกับเมื่อเราประกอบเครื่องจักรให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติ คือตามกฎมิแคนนิคส์ก็จะมีกำลังงานเกิดขึ้น ถ้าเครื่องจักรเสียกำลังงานก็หมดไป นักวิทยาศาสตร์ เปรียบวิญญาณเหมือนกับกำลังงานที่เกิดจากเครื่องจักร

นักวิทยาศาสตร์ที่มีความเห็นอย่างนี้ ก็มักจะลงความเห็นว่า คนเราตายแล้วก็สูญ วิญญานหลังจากตายไม่มี
มตินักวิทยาศาสตร์ดังที่กล่าวมานี้ ทาง
พระพุทธศาสนาก็ทราบเป็นอย่างดี พระพุทธเจ้า
ได้เคยตรัสไว้แล้วว่า วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดรูป
และ รูปก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน ซึ่งอาจจะแปล
ถอดความมาง่ายๆ ว่า วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดชีวิต
และ ชีวิตก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน วิญญานกับชีวิต
ไม่ใช่สิ่ง ๆ เดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน เช่นชีวิต
ของร่างกายเกิดขึ้นและดำรงอยู่ ก็เพราะอาศัยวิญญาน
และในทำนองเดียวกันวิญญานจะยังคงมีอยู่ในร่างกาย
ก็ต่อเมื่อร่างกายยังมีชีวิต ถ้าร่างกายหมดชีวิต
วิญญานก็ต้องจติ แต่การจติไม่ได้หมายความว่า
วิญญานสูญ การจติ เป็นแต่เพียงการดับไปชั่วคราว
จิตหนึ่ง แต่แล้ววิญญานจะต้องเกิดอีก ซึ่งเรียกว่า
ปฏิสนธิ วิญญานปฏิสนธิเมื่อใด มันก็สร้างรูปคือ
ร่างกายขึ้นมาอีกเมื่อนั้น และเมื่อรูปเกิด ก็จะทำให้

วิญญานสืบต่ออยู่ในรูบนั้นต่อไปอีก ตราบเท่าที่รูบนั้น
ยังไม่ดับ คือยังไม่หมดชีวิต วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิด
รูป รูปเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน จะหมุนเวียนกัน
อยู่อย่างนี้ไม่สิ้นสุด รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น
เมื่อต้องการที่จะทราบว่า มันหมุนเวียนอย่างไร เป็น
ปัจจัยซึ่งกันและกันอย่างไร จะต้องศึกษาจากเรื่อง
ปฏิจจสมุปบาท มีหลักวิชาอันนี้อันเดียวเท่านั้น ที่จะ
ทำให้เราเข้าใจชัดเจนหมดข้อสงสัยว่า ชีวิตกับวิญญาน
มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

* ปัญหาข้อที่ ๑๙ ในเมื่อคนเราจะเกิดขึ้นมา
ได้จะต้องอาศัยวิญญานมาเกิดในท้องแม่ เมื่อก่อน
คนในโลกมีจำนวนน้อย แต่ทุกวันนี้คนเพิ่มกว่าเมื่อ
ก่อนมากมาย คนที่เกิดใหม่เหล่านี้ได้วิญญานมาจาก
ไหน ? วิญญานมีจำนวนจำกัดหรือไม่ ? จากจำนวน
คนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นี้ทำให้เข้าใจว่าวิญญาน น่าจะ
เกิดจากชีวิต คือเมื่อมีชีวิตเกิดขึ้นวิญญานก็เกิด

* วิญญาน ฉบับที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๑

เหตุใดคนจึงมากขึ้น ?

๒๔๕

เมื่อชีวิตมีการสืบพันธุ์ มีการขยายตัว วิญญาณก็มากขึ้นตามชีวิต เมื่อชีวิตดับวิญญาณก็สูญ เมื่อชีวิตเกิดขึ้นมาอีก วิญญาณก็เกิดขึ้นมาอีก ความจริงน่าจะเป็นอย่างนี้มากกว่า ? หรืออย่างไรกันแน่ ?

คำตอบ ข้าพเจ้าได้เคยอธิบายมาแล้วว่า โดยหลักใหญ่ หรือโดยหลักทั่ว ๆ ไป วิญญาณก็เกิดมาจากชีวิตเหมือนกับกำลังงานเกิดมาจากเครื่องจักร เมื่อเครื่องจักรเสีย กำลังงานก็หมดไป แต่ข้าพเจ้าก็ได้แยกประเด็นออกมาให้ทราบแล้วว่า กฎอันนี้ใช้ได้สำหรับชีวิตชั้นต่ำเท่านั้น คือชีวิตที่ยังไม่มีสมองหรือระบบประสาทเกิดขึ้น หรือชีวิตของพืชโดยทั่วไป ชีวิตพวกนี้ วิญญาณในตัวของมันเกิดขึ้นจากระบบชีวิตนั่นเอง เมื่อชีวิตยังอยู่ วิญญาณก็ยังคงอยู่ เมื่อชีวิตดับ วิญญาณก็ดับ วิญญาณในชีวิตประเภทนี้ ไม่มีการจุติปฏิสนธิเหมือนกับวิญญาณของชีวิตชั้นสูง

แต่อย่างไรก็ดี เราควรจะทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งกับคำว่า **วิญญาณดับ** ไม่ได้หมายความว่า

วิญญานสูญ แต่มันหมายถึงปรากฏการณ์ของวิญญานไม่มี เหมือนกับเปลวไฟที่ดับไปจะว่าสูญก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาให้ซึ้งหรือพิจารณาดูอีกแง่หนึ่ง ก็หมายความว่า มันดับไปชั่วคราวแต่แล้วมันก็จะเกิดขึ้นอีกในเมื่อปัจจัยของมันยังมีอยู่ เช่นไฟที่ดวงเทียน ดับไปเพราะลมพัด ในเมื่อเทียนยังดีอยู่ไส้ยังดีอยู่ ก็อาจจะจุดให้มีเปลวไฟเกิดขึ้นมาอีกได้ หรือในเมื่อเทียนอันนั้นหมดไปแล้ว ไส้ก็ไหม้หมดไปแล้ว สำหรับเทียนเล่มนั้น ก็เป็นอันว่าจะทำให้เกิดเปลวไฟขึ้นมาอีกไม่ได้ แต่ในเมื่อเราไปหาขี้ผึ้งหรือไขมันมาทำเป็นเทียนขึ้นมาอีก ก็ย่อมจะทำให้มีเปลวไฟเกิดขึ้นมาได้อีก

ในแง่หนึ่ง วิญญานเปรียบเหมือนเปลวไฟ การเกิดของวิญญานเปรียบเหมือนการเกิดของเปลวไฟ

ขอให้สังเกตให้ดีว่า ในวัตถุทุกอย่างก็มีไฟอยู่แล้ว คือมีความร้อนแฝง แม้ว่าเปลวเทียนจะดับ แต่ในไส้ก็ดี ในตัวเทียนก็ดี มันก็ยังมีไฟอยู่ คือมี

ความร้อนแฝงเปลวไฟเกิดขึ้น ก็เพราะความร้อนที่มีอยู่แล้วนั้นมีปริมาตรสูงขึ้น จนกระทั่งถึงขีดทำให้เกิดการลุกไหม้ ทั้งนี้ก็เพราะอาศัยปัจจัยอย่างอื่น เช่น อาศัยการจุดหรือการเสียดสีที่ทำให้อุณหภูมิของวัตถุนั้นมีความเคลื่อนไหวเร็วขึ้น ความร้อนก็สูงขึ้น และในเมื่อมีปัจจัยอย่างอื่น เช่นมีเชื้อเพลิง มีออกซิเจนในอากาศ ก็จะทำให้เกิดเปลวไฟขึ้นมา คนก็ดี สัตว์ก็ดี พืชทั้งหลายก็ดี แม้จะตายแล้วก็ตาม แต่วิญญาณก็ยัง คงมีอยู่ในร่างที่ตายนั้น วิญญาณที่เหลืออยู่ก็คือ วิญญาณแฝงหรือวิญญาณในวัตถุ เรื่องนี้ข้าพเจ้าเคยอธิบายมาแล้วให้อ่านดูปัญหาข้อที่ ๑

คนที่จะเข้าใจถึงเรื่องวิญญาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นอย่างในกรณีที่คนเพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อนมากมาย หรือแมลงบางชนิด เช่นตั๊กแตน หรือหนอนที่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นอันตรายต่อพืชที่ปลูกจนถึงกับต้องทำการปราบปรามกันเป็นการใหญ่ อันนี้ก็ทำให้เกิดปัญหาว่า สัตว์เหล่านี้ได้ วิญญาณมาจากไหน ? คนที่

จะเข้าใจถึงเรื่องปัญหาที่ว่านี้ จะต้องเข้าใจถึงเรื่อง
วิญญูณในวัตถุ หรือวิญญูณแฝงให้ชัดเจนเสียก่อน
ครั้นแล้วจึงแยกประเด็นออกพิจารณาว่า วิญญูณมี
๒ ประเภทคือ :-

วิญญูณชนิดที่เคลื่อนที่ได้ คือสามารถไป
ปรากฏในที่ไกลได้ ซึ่งได้แก่วิญญูณของสัตว์ชั้นสูง
วิญญูณพวกนี้มีการจติปฏิสนธิ

และอีกอย่างหนึ่งคือวิญญูณที่เคลื่อนที่ไม่ได้
คือไม่สามารถจะไปปรากฏในที่ไกลได้ เช่นวิญญูณ
ในพืช หรือในสัตว์ชั้นต่ำ วิญญูณพวกนี้ไม่มีการ
เคลื่อนที่ เกิดที่ไหนดับที่นั่น

อนึ่งวิญญูณของสัตว์ชั้นสูงนั้น อันที่จริงโดย
ธรรมชาติของมันแท้ๆ ก็เหมือนกับวิญญูณชั้นต่ำ คือ
เกิดที่ไหนดับที่นั่น สังขมณะของวิญญูณไม่มีเหมือนกัน
แต่ถึงกระนั้น สำหรับวิญญูณประเภทนี้เมื่อมันดับแล้ว
ก็สามารถที่จะปรากฏในที่ไกล ๆ ไปสร้างชีวิตขึ้นมาใหม่

เหตุไรคนจึงมากขึ้น ?

๒๔๙

ในที่ไกล ๆ ได้ ตัวอย่างเช่นคนเราเมื่อตายที่เมืองไทย ก็อาจจะไปเกิดที่ประเทศอังกฤษ ที่อเมริกา หรืออาจจะไปเกิดในโลกอื่นในจักรวาลอื่นก็ได้ วิญญาณที่สามารถเคลื่อนที่ไปไหนได้ไกล ๆ เช่นนี้ โดยปกติเป็นวิญญาณที่มีสมรรถภาพสูง คือเป็นวิญญาณที่สามารถสร้างสมองสร้างระบบประสาทขึ้นมาได้แล้ว

เมื่อเราเข้าใจความเป็นไปของวิญญาณทั้งสองประเภทดังที่กล่าวมานี้แล้ว เราก็จะค่อยเข้าใจขึ้นว่า เหตุไรพวกเชื้อโรค พวกพืช หรือพวกสัตว์ชั้นต่ำ โดยทั่วไป จึงขยายตัวได้รวดเร็วและขยายไปได้เรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด

ที่นี้ก็มาถึงปัญหาของพวกสัตว์ที่มีสมอง ซึ่งพวกนี้จะต้องได้วิญญาณจากที่อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงจะเกิดขึ้นมาได้ ในเมื่อจะต้องอาศัยวิญญาณจากที่อื่น เช่นนี้ สัตว์บางประเภทที่มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ หรือคนที่มากขึ้นโดยลำดับเช่นนี้ ได้วิญญาณมาจากไหน ?

สำหรับปัญหาข้อนี้ เราจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ชีวิตมีวิวัฒนาการ ซึ่งในความหมายที่แท้จริงก็คือ วิญญาณมีวิวัฒนาการ โดยหลักทั่วไปแล้ว วิญญาณของสัตว์ประเภทหนึ่งอาจจะไปเกิดเป็นสัตว์ประเภทอื่นได้ ในเมื่อมันมีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือมีสันดานบางอย่างเหมือนกัน เพราะฉะนั้นการที่สัตว์บางประเภทมีจำนวนมากขึ้น มันจึงไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะวิญญาณของสัตว์ประเภทอื่นอาจจะมาเกิด หรือไม่เช่นนั้น วิญญาณของสัตว์ประเภทเดียวกัน ซึ่งได้ตายไปแล้ว และในขณะนั้นคือก่อนที่จะมาเกิดนั้น ได้อยู่ในสภาพที่เป็นโอปปาติกะ พวกนี้ก็สามารถเกิดได้ เพราะฉะนั้น เมื่อวิญญาณประเภทไหนมีการสืบพันธุ์ดี มีโอกาสที่จะขยายตัวได้มาก วิญญาณของสัตว์ประเภทนั้น ก็อาจจะจุติจากชีวิตที่เป็นโอปปาติกะ มาเกิดเป็นชีวิตในโลกนี้ได้และในทำนองเดียวกัน การที่คนในโลกนี้มีจำนวนมากขึ้น วิญญาณที่มาก็เกิดก็มีที่มาหลายทาง เช่นมาจากสัตว์ที่ค่อย ๆ วิวัฒนาการมาเป็นคน และ

จากคนที่เป็นโอบปาติกะ ซึ่งมีอยู่ในโลกนี้เอง มาเกิด
เป็นคนในโลกรนี้เอง และจากวิญญานของคนในโลกรอื่น
หรือจากโอบปาติกะในโลกรอื่น ก็สามารภที่จะมาเกิด
เป็นคนในโลกรนี้ได้

อนึ่ง ขอให้เข้าใจว่า โดยธรรมดาวิญญานที่
ยังมีกิเลส ยังมีวิบากของกรรมอยู่ วิญญานประเภทนี้
จะไม่มีกรสุญญความเป็นตัวตนของมัน มันจะรักษา
บุคลิกภาพหรือความเป็นตัวตนของมันอยู่ได้ตลอดไป
และมันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่คนในโลกรนี้ในเมื่อมีความ
เจริญมากขึ้นในทุกๆ ด้าน รวมทั้งในด้านศีลธรรมด้วย
ปริมาณของคนก็จะมากขึ้นโดยลำดับ แต่แล้วในที่สุด
ชีวิตทุกชีวิตในโลกรนี้ก็จะต้องมาถึงจุดจบ คือพากันตาย
หมดไม่มีเหลือ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะน้ำท่วมโลก หรือไฟ
ไหม้โลก ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เมื่อถึงจุดนั้น วิญญาน
ของคนทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนมากกว่าพลโลกเต็ยวันนี้
หลายเท่า แม้ว่าจะได้สุญญไปจากโลก แต่คนเหล่านี้ก็ไป
มีชีวิตอยู่ในโลกของโอบปาติกะในภูมิใดภูมิหนึ่ง ซึ่งแล้ว

แต่วิบากของแต่ละบุคคล สัตว์ทั้งหลายก็เหมือนกัน และข้อเท็จจริงอันนี้ แน่แน่นอนจะต้องเคยมีมาแล้วในอดีต เพราะฉะนั้น สำหรับคนที่มีความรู้ในเรื่องชีวิตอย่าง กว้างขวาง และมีสมาธิถึงขั้นที่มองเห็นโอปปาติกะ ทุกคนก็จะบอกความจริงในเรื่องนี้ได้ตรงเหมือนกันหมด เช่นเขาจะบอกว่า เฉพาะพวกโอปปาติกะที่เป็น มนุษย์ ที่มีอยู่ในโลกมนุษย์นี้เอง ก็ยังมีจำนวนมากกว่า พลโลกที่มีอยู่เดี๋ยวนี้หลายเท่า ซึ่งพวกนี้ก็พร้อมที่จะ เกิดเป็นคนในเมื่อถึงเวลาของเขา

ลองคิดดูก็ได้ มนุษย์เราจะอาศัยอยู่บนโลกนี้ได้ก็เฉพาะในที่บางแห่งที่มนุษย์จะอาศัยอยู่ได้เท่านั้น ในน้ำในป่าที่ไม่มีบ้าน ตามต้นไม้ ในอวกาศ และในที่ กันดารแห้งแล้ง คนเราอยู่ไม่ได้ แต่พวกโอปปาติกะ สามารถที่จะอยู่ได้ ในที่ต่างๆ เช่นในน้ำก็อยู่ได้อย่างที่ เราเรียกกันว่า ผีพราย ผีทะเล ผีเสื้อสมุทร อยู่ตามป่า ตามเขาก็ได้ซึ่งเรียกกันว่า ผีป่าหรือเจ้าป่า เจ้าเขา อยู่ตามต้นไม้ก็ได้ซึ่งเรียกกันว่า รุกขเทวดา อยู่ในอวกาศ

ก็ได้ซึ่งเรียกว่าอากาสัญญเหตุดาอย่างนี้เป็นต้น สำหรับคนที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอให้พิจารณาดูจากคำแปลในบทชุมนุมเทวดา ซึ่งผู้ที่แต่งขึ้นเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องโอปปาติกะกว้างขวางมาก บทชุมนุมเทวดานั้นขึ้นต้นด้วยคำว่า **สกุเค กามะ จ รูปะ** เป็นต้น ท่านจะได้ยินบทนี้เสมอในเวลาพระสวดมนต์เย็น ในบทนี้แหละที่พรรณนาว่า พวกโอปปาติกะอยู่ที่ไหนบ้าง สำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องนี้และไม่ยอมเชื่อ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องนิยายไป แต่สำหรับผู้ที่รู้จักจริงทุกคนเขาจะยืนยันได้เป็นเสียงเดียว กันว่าเรื่องโอปปาติกะที่พรรณนาไว้ในบทชุมนุมเทวดานั้น เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นจากความจริง

* ปัญหาข้อที่ ๒๐ ปัญหาอันหนึ่งที่คนสนใจกันมากที่สุด ก็คือ เมื่อเชื่อว่าคนเราเมื่อตายแล้ว วิญญาณยอมไปเกิดใหม่ วิญญาณไปได้อย่างไร ในเมื่อ

* วิญญาณ ฉบับที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๑

วิญญานเปรียบเหมือนเปลวไฟ คือเกิดที่ไหน
ดับที่นั่น สังขมณะ ซึ่งแปลว่าการก้าวไปของวิญญาน
ไม่มี ?

คำตอบ การศึกษาเรื่องวิญญานมีอยู่ ๒ อย่าง
กล่าวคือ อย่างหนึ่งศึกษากันอย่างหยาบ ๆ เพื่อให้
เข้าใจง่ายสำหรับผู้เริ่มต้น และอีกอย่างหนึ่ง คือ
การศึกษาในชั้นละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งจะต้องพูดหรืออธิบาย
ถึงสภาวะแท้ ๆ ของวิญญาน เรียกว่าเป็นการศึกษา
ในชั้นปรมาตม์ การศึกษาทั้งสองชั้นนี้ถ้าหากเอามา
ปนกัน ก็จะทำให้เกิดการฟั่นเฟือน ผู้อธิบายจะต้องรู้ว่า
ควรจะอธิบายในชั้นไหนจึงจะเหมาะสมแก่สติปัญญา
ของผู้ฟัง และผู้ฟังก็ควรจะต้องรู้ว่า การอธิบายในลักษณะ
อย่างนี้ เป็นการอธิบายอย่างหยาบ ๆ หรือว่าเป็นการ
อธิบายอย่างละเอียด

การอธิบายอย่างหยาบ ๆ แน่นนอนเหลือเกิน
ว่าจะพูดให้หมดเปลือกนั้นย่อมทำไม่ได้ หรือจะพูด

ให้ถูกต้องจริง ๆ ก็ทำไม่ได้ ส่วนมากต้องใช้อุปมา
จึงจะเข้าใจได้ง่าย แต่การใช้อุปมานั้น สำหรับคนฟัง
ที่ไม่รู้จักขอบเขตของอุปมาก็มักจะเข้าใจผิด เช่นอย่าง
ในกรณีที่เปรียบว่า ความตายก็เหมือนกับการเปลี่ยน
เสื้อผ้าเก่าแล้วเอาเสื้อผ้าชุดใหม่มาใส่ หรือเปรียบ
เหมือนกับการย้ายจากบ้านหลังเก่าไปอยู่บ้านหลัง
ใหม่ หรือเปรียบเหมือนกับการเดินทางไปต่างประเทศ
อุปมาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เข้าใจง่ายก็จริง แต่ก็ต้องรู้
ถึงขอบเขตว่าที่อุปมาเช่นนี้ต้องการจะเปรียบเทียบใน
แง่ไหน อย่ายึดมั่นข้ออุปมาจนเกินไป และสำหรับคน
ที่ยังไม่อาจจะเข้าใจถึงความหมายที่ละเอียดลึกซึ้งได้
ก็อย่าคิดให้มากหรือคิดให้ไกลเกินไป ควรจะทำความเข้าใจ
และเชื่อเฉพาะแต่ในสิ่งที่ตัวเองพอจะเข้าใจได้ไป
ก่อน แต่ก็อย่าลืมนะว่า ในเมื่อตัวเองยังไม่ได้ศึกษาในชั้น
ละเอียดแล้ว ความเข้าใจเท่าที่มีอยู่นั้นย่อมจะยังไม่
สมบูรณ์ ยังจะต้องมีความเข้าใจผิดแทรกอยู่ ด้วยเสมอ

คนเราตายแล้ว วิญญาณย่อมไปเกิดใหม่ วิญญาณไปได้อย่างไร ถ้าหากจะอธิบายปัญหาข้อนี้ให้กับเด็กหรือคนที่มีการศึกษาน้อย มีสติปัญญาไม่กว้างขวาง การอธิบายควรจะต้องใช้ข้อมูลมาประกอบให้มาก แต่ก็ต้องมีจุดหมายที่จะให้เกิดความเชื่อว่า คนเราตายแล้วไม่สูญ ตายแล้วจะต้องเกิดอีก ใครจะเกิดเป็นอะไรและไปเกิดในที่ไหน ก็สุดแล้วแต่กรรมที่ได้ทำไว้ สำหรับการอธิบายให้กับคนประเภทนี้ ไม่ควรจะอธิบายความหมายของวิญญาณอย่างละเอียด เพราะถ้าซับซ้อนมากคนฟังจะฟังเผื่อและในที่สุดก็จะจับหลักอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้นการอธิบายโดยการใช้ข้อมูลมาจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพื่อให้ยึดถือตามแนวที่ต้องการจะให้เข้าใจดังที่กล่าวมานั้นเอาไว้ก่อน

แต่สำหรับคนที่มีการศึกษากว้าง เป็นคนชอบคิดชอบสงสัย และมีพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ พอที่จะ

เข้าใจได้ การอธิบายดังต่อไปนี้ จะทำให้คนประเภท
นี้เข้าใจได้โดยกระจ่างหมดข้อสงสัย

ก่อนอื่น จะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า :-

**วิญญานมีการเกิดดับและเกิดใหม่อยู่เสมอ
ทุกขณะ เหมือนกับเปลวไฟซึ่งเกิดที่ไหนดับที่นั่น**

จุดนี้จะต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งที่สุด และขอให้
นึกถึงตัวอย่างจริง ๆ เช่นการเห็น การได้ยินและ
ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ความรู้สึกเหล่านี้จะสังเกต
ได้ว่าเกิดขึ้นมาเพียงชั่วขณะแล้วก็ดับ แต่แล้วก็เกิด
ใหม่ได้อีก ในเมื่อปัจจัยของมันยังมีอยู่ ขอให้นึกถึง
เรื่องเปลวไฟซึ่งมีการเกิดดับและเกิดใหม่อยู่เสมอ จง
สังเกตว่าในเมื่อไส้ยังมีอยู่ น้ำมันยังมีอยู่ อากาศที่จะ
ช่วยให้ไฟลุกยังมีอยู่ เปลวไฟจะต้องสืบต่ออยู่ตลอดไป
หรืออีกนัยหนึ่ง เมล็ดผลไม้ชนิดไหนก็ตาม ถ้าหาก
มันยังดีอยู่ และดินฟ้าอากาศที่จะอำนวยให้มันเกิด
ก็ยังมีอยู่ ต้นไม้ชนิดนั้นเมล็ดพืชชนิดนั้นจะต้องมี

อยู่ตลอดไป ขอให้สังเกตว่า ต้นไม้ที่เกิดใหม่เช่นต้นมะพร้าว แม้จะไม่ใช้ต้นเดิมมาเกิดแต่ก็เหมือนต้นเดิม เพราะมันเกิดมาจากลูกของมันและลูกของมันก็เกิดมาจากต้นของมัน สืบต่อกันอยู่อย่างนี้ ในทำนองเดียวกัน วิญญาณที่มีอยู่ในขณะนี้กับวิญญาณที่เกิดใหม่ ไม่ใช่วิญญาณอันเดียวกัน แต่ก็อาจจะมีลักษณะเหมือนกันได้ ในเมื่อปัจจัยที่จะทำให้มันเกิดมีลักษณะอย่างเดียวกัน เช่นวิบากซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อเป็นเช่นนี้ วิญญาณที่เกิดใหม่กับวิญญาณอันเก่าที่ดับไปแล้ว ทั้งที่ไม่ใช่วิญญาณอันเดียวกัน แต่ก็มีลักษณะเหมือนกันได้ และด้วยเหตุนี้เองคนที่ตายในชาตินี้ เมื่อไปเกิดใหม่ ไม่ว่าจะไปเกิดในที่ไหน ก็ยังจำได้ว่าเป็นคนคนเดียวกัน เพราะวิญญาณที่เกิดใหม่มันสืบเนื่องมาจากวิบากเก่า และมีลักษณะเหมือนวิญญาณอันเก่าทุกอย่าง

การที่จะเข้าใจในปัญหาที่ว่า ตายแล้ววิญญาณไปเกิดใหม่ ไปได้อย่างไร จะต้องเข้าใจประเด็นที่สำคัญ

วิญญานไปเกิดใหม่ได้อย่างไร ?

๒๕๙

อีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ วิญญานย่อมสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของมันเอง คืออาศัยวิบากซึ่งมีอยู่ในตัวของมัน ทำให้วิญญานเกิดขึ้นมาอีก ตามหลักปฏิจจสมุปปาทที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน ถ้าสังขารยังมีอยู่วิญญานต้องมีอีก คือจะต้องเกิดอีกหรือปฏิสนธิอีก ถ้าสังขารไม่มี วิญญานก็ไม่มี สังขาร ในคำนี้ หมายถึง วิบาก โปรดจำให้ดีว่าสังขารในเรื่องปฏิจจสมุปปาทหมายถึงวิบากซึ่งเป็นนามธรรม ไม่ใช่หมายถึงร่างกายซึ่งเป็นรูปธรรม

สังขารคือวิบากเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน

ข้อนี้จะต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งมาก ไม่เช่นนั้นแล้ว จะไม่มีทางเข้าใจได้เลยว่า ตายแล้ววิญญานไปเกิดใหม่ได้อย่างไร และจงสังเกตว่า โดยธรรมดา เท่าที่คนทั่วไปรู้กันนั้นวิญญานจะเกิดขึ้นมาได้จะต้องอาศัยประสาทจะต้องอาศัยความมีชีวิต คนที่ตาบอดหรือหูหนวก การเห็นการได้ยินย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ คนที่สมองพิการ ความคิดอ่านก็บกพร่อง และถ้าหากพิการมาก ก็อาจจะ

ถึงกับสลบหมดความรู้สึกลึบนึกคิดไปเลย จงจำให้ตีว่า คำว่า **วิญญานเกิด** หมายถึง **ความรู้สึกลึบนึกคิดเกิด** เช่นการเห็นเกิดขึ้นหรือการได้ยินเกิดขึ้น ก็เรียกว่า วิญญานเกิด เมื่อการเห็นหรือการได้ยินดับ เราเรียกว่า วิญญานดับและในทำนองเดียวกัน เมื่อร่างกายตาย ชีวิตดับ วิญญานก็จะต้องดับ คือความรู้สึกลึบนึกคิดทุก ๆ อย่างภายในร่างกายดับหมดไม่มีเหลือ และตอนนี้ แหะละที่ทำให้คนสงสัยว่า ตายแล้ว วิญญานจะเกิดขึ้น อีกได้อย่างไร ? ทั้งนี้ก็เพราะเคยแต่เข้าใจว่าวิญญาน จะเกิดขึ้นมาได้ จะต้องอาศัยร่างกาย อาศัยความมีชีวิต อาศัยสมอง อาศัยประสาทต่าง ๆ ก็ในเมื่อสิ่งเหล่านี้ชำรุดเสียหายจนใช้การไม่ได้แล้ว วิญญาน จะเกิดขึ้นอีกได้อย่างไร

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า **วิญญานสามารถ** เกิดขึ้นมาได้ด้วยตัวของมันเอง คืออาศัยวิบากต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในวิญญาน ไม่จำเป็นจะต้องอาศัยร่างกาย หรืออาศัยประสาทเท่านั้น มันจึงจะเกิดขึ้นมาได้ แต่

วิญญานไปเกิดใหม่ได้อย่างไร ?

๒๖๑

ตรงกันข้ามถ้าในวิญญานยังมีวิบาก ยังมีตัณหา
อุปาทานเหลืออยู่ แม้วิญญานจะดับพร้อมกับ
ชีวิตก็จริง แต่แล้วมันก็จะเกิดขึ้นมาอีกได้ และคำว่า
เกิดขึ้นมาอีกในที่นี้หมายความว่า จะมีการเห็นการ
ไต่ยิน หรือความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นมาอีก และ
ที่เกิดขึ้นมาได้ก็เพราะวิญญานเป็นสิ่งที่มิใช่อีกอย่าง
หนึ่ง นอกจากร่างกาย วิญญานกับร่างกายไม่ใช่ของ
สิ่งเดียวกัน ร่างกายเป็นรูปธรรม แต่วิญญานเป็น
นามธรรม และวิญญานคือตัวการที่สร้างร่างกาย
สร้างสมอง สร้างประสาท สร้างตา หู จมูก ลิ้น สร้าง
ทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ข้อพิสูจน์
ก็คือสิ่งใดถ้าเกิดขึ้นมาอย่างมีความหมาย ก็หมายความว่า
ว่าสิ่งนั้นย่อมเกิดขึ้นมาจากวิญญาน เพราะฉะนั้น
อย่าไปคิดแต่ในแง่เดียวว่า วิญญานย่อมเกิดขึ้นมา
จากร่างกาย แต่ควรจะคิดอีกแง่หนึ่ง คือ ร่างกายย่อม
เกิดมาจากวิญญาน

โดยธรรมดาร่างกายย่อมมีอยู่สองแบบ คือ
 กายเนื้อกับกายทิพย์ กายเนื้อก็เช่นกายของมนุษย์
 กายทิพย์ก็คือกายของพวกโอปปาติกะทั้งหลาย แม้
 แต่กายเนื้อเองจะเกิดหรือเจริญเติบโตขึ้นมาได้ ก็ต้อง
 อาศัยวิญญาณมาเกิดในท้องแม่ คือมาปฏิสนธิใน
 ไข่ที่ได้ผสมเอาไว้แล้ว ถ้าวิญญาณยังไม่มาปฏิสนธิ
 ไข่ที่ผสมไว้นั้นจะเจริญเติบโตขึ้นมาไม่ได้เป็นอันขาด
 เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงทราบได้ทางทิพยจักขุแต่คน
 ธรรมดาไม่มีทิพยจักขุ จึงไม่อาจที่จะเข้าใจและมักจะ
 ไม่ยอมเชื่อ

อนึ่ง กายเนื้อจะเกิดขึ้นมาได้แม้จะต้องอาศัย
 วิญญาณก็จริง แต่ก็ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมและปัจจัย
 อื่น ๆ อีกหลายอย่าง การเกิดของกายเนื้อค่อยเป็น
 ค่อยไป ไม่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนการเกิดของ
 กายทิพย์ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเพียงขณะจิตเดียวก็เป็น
 ร่างกายที่ใช้การได้ทุกอย่างในขณะจิตแรกที่วิญญาณ
 เกิดนั่นเอง และมีกฏตายตัวอีกอย่างหนึ่งว่า **ทันทีที่**

วิญญาณไปเกิดใหม่ได้อย่างไร ?

๒๖๓

วิญญาณเกิด นามรูปจะต้องเกิดทันที และเมื่อ
วิญญาณเกิดแล้ว นามรูปจะไม่เกิดเป็นสิ่งที่เป็นไปได้
ไม่ได้ เพราะในหลักปฏิจจสมุปบาทมีอยู่ว่า วิญญาณ
เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ซึ่งหมายความว่า เมื่อวิญญาณ
เกิดนามรูปก็เกิด ถ้าวิญญาณไม่เกิด นามรูปก็ไม่เกิด
อย่าลืมว่า ถ้าเป็นนามรูปแบบมนุษย์ก็ค่อยเป็นค่อยไป
แต่ถ้าเป็นนามรูปแบบโอปปาติกะมันจะสมบูรณ์ขึ้นมา
ทันที ในขณะที่วิญญาณเกิดขึ้น

เมื่อเราเกิดเป็นคน วิญญาณไปไหนมาไหน
ได้โดยอาศัยร่างกายพาไป หรือถ้าจะพูดให้ถูก ก็คือ
วิญญาณบังคับให้ร่างกายพาไปตามความตั้งใจของ
วิญญาณ และในทำนองเดียวกัน เมื่อเราเกิดเป็น
โอปปาติกะ มีร่างกายอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นกายที่เกิดจาก
วิญญาณโดยตรงและอยู่ในอำนาจของวิญญาณทุกอย่าง
และสามารถจะไปไหนมาไหนได้รวดเร็วเท่าใจนึก เพราะ
ฉะนั้นเมื่อเราเข้าใจแล้วว่า โดยธรรมดาวิญญาณจะ
ไปไหนก็ต้องอาศัยนามรูปเป็นปัจจัย ซึ่งถ้าเข้าใจ

เรื่องนี้แจ่มแจ้งก็ไม่ใช่เป็นการยากอะไรที่จะทำความเข้าใจว่า ตายแล้ววิญญานไปเกิดใหม่ ซึ่งอาจจะไปเกิดในที่ ไหน ๆ ซึ่งไกลมากจากที่เคยอยู่ก็ได้ วิญญานไปได้อย่างไร ? ถ้าจะตอบอย่างสั้น ๆ ก็คือ :-

ไปด้วยนามรูปที่มันสร้างขึ้นใหม่ในขณะที่มันเกิดนั่นเอง นามรูปซึ่งเกิดขึ้นทันทีหลังจากจุติ อันนี้แหละ คือพาหนะที่จะพาวิญญานไปเกิดในที่ ไหนก็ได้ สุดแล้วแต่วิบากจะจงไป

* ปัญหาข้อที่ ๒๑ ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่า คนเราเมื่อตายแล้วก็ต้องเกิดอีก ถ้าหากกิเลสยังมีอยู่ วิญญานจะไม่มีวันดับสูญ วิญญานจะต้องมีอยู่เรื่อยไป แต่เมื่อเป็นพระอรหันต์ กิเลสหมดสิ้นแล้ว ตายแล้วจึงจะไม่เกิดอีก ข้อนี้หมายความว่า วิญญานดับสูญไปเลย หรือว่าไม่สูญ เพียงแต่ไม่เกิดเท่านั้น ?

* วิญญาน ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๒

คำตอบ วิญญาณจะสูญหรือไม่สูญ ปัญหาข้อนี้บางคนชอบคิด และชอบโต้เถียงกันมาก ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ปัญหาที่ว่านี้ไม่ควรจะนำมาคิดเลย เพราะถึงจะคิดอย่างไรก็ไม่มีทางที่จะเข้าใจได้ ถ้าหากตัวเองยังเป็นปุถุชนอยู่ เพราะโดยธรรมดาปัญหาข้อนี้ ทุกคนจะตอบได้เอง ก็ต่อเมื่อเห็นแจ้งไตรลักษณ์ และจิตเริ่มจะเข้าสู่กระแสนิพพานเท่านั้น แต่ถึงกระนั้น ก็ยังไม่อาจที่จะเข้าใจได้จริง ๆ ต่อเมื่อใดตัดมหาอุปาทานในสันดานหมดสิ้นไม่มีเหลือ เมื่อนั้นจึงจะเข้าใจปัญหาที่ว่านี้แจ่มแจ้งได้จริง ๆ

อันที่จริงปัญหาต่าง ๆ ถ้าหากว่าเรารู้จักคิดต่อเมื่อถึงจังหวะที่ควรจะคิด คือในเมื่อมีพื้นความรู้พอที่จะเข้าใจปัญหานั้น ๆ ได้แล้ว จึงค่อยนำมาคิด ถ้าทำอย่างนี้ปัญหาทุกอย่างก็จะสิ้นสุดลงได้ ไม่ทำให้เกิดปัญหาซ้อนขึ้นมาแล้วก็วนเวียนอยู่แต่ในปัญหาเหล่านั้น หาทางออกไม่ได้ เหมือนกับคนที่หลงอยู่ในป่าใหญ่ และหลงวนเวียนอยู่แต่ในป่านั้น เพราะคลำ

หาทางที่ถูกซึ่งจะทำให้ออกจากปานนั้นไม่ได้ จึงต้อง
วนเวียนอยู่ในปานนั้น ซึ่งในที่สุดก็ตกเป็นเหยื่อของ
สัตว์ร้ายในป่า หรือไม่ก็อดอาหารตายอยู่ในปานนั้น

อนึ่งปัญหาที่ว่านั้นโดยปกติมีความสัมพันธ์กับ
ปัญหาอีกข้อหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าคนไหนสงสัยอย่างนั้น
ก็ต้องสงสัยถึงปัญหาอีกข้อหนึ่งว่า แต่เดิมทีเดียว
วิญญาณได้กำเนิดมาจากอะไร ? หรือว่าวิญญาณ ดวง
แรกเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ? ปัญหาที่ปรารถนถึงที่สุดใน
ในเบื้องต้นหรือปรารถนถึงที่สุดในเบื้องปลายในทำนอง
นี้ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า **อันทคาฬิกทิกฺขุ** ซึ่ง
มีอยู่ ๑ ข้อด้วยกัน อันทคาฬิกทิกฺขุเป็นปัญหาที่
พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ คือถ้ามีใครมาถามเกี่ยว
กับปัญหา ในเรื่องนี้แล้ว พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงตอบ
เพราะ ตราบไตที่เขายังติดอยู่ในปัญหาเหล่านี้ย่อม
ไม่มีใครที่จะตอบให้เขาเข้าใจได้ เพราะมันเหมือนกับ
คนตาบอดมา แต่กำเนิด ไม่เคยเห็นสิ่งต่าง ๆ เลย สำหรับ
คน ประเภทนี้ ย่อมไม่มีใครที่จะตอบให้เขาเข้าใจได้ว่า

สีแดงสีขาวหรือสีนั้นสีนี้มีลักษณะอย่างไร ทางที่ถูกก็คือ
ต้องหาวิธีทำให้เขาหายตาบอดเสียก่อน ซึ่งในเมื่อเขา
หายแล้ว เขาก็จะรู้ว่าสีแดงสีขาวมีลักษณะอย่างไร

โดยธรรมดาคนที่ชอบตั้งปัญหาที่ว่านั้น เป็น
เพราะมีความเข้าใจผิดอย่างลึกซึ้งซึ่งอยู่อย่างหนึ่ง คือ
เข้าใจว่า รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ อันที่
ปรากฏอยู่นี้ ที่ตัวเองรู้สึกอยู่เสมอนี้ นี่แหละคือ ตัวเรา
หรือของของเรา ถึงแม้เขาจะเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้ดับได้
สูญสิ้นได้ หมดไปได้ ฉะนั้นจึงไม่ใช่ตัวเรา หรือของของ
เรา ตัวตนที่แท้จริงของเราไม่มี แม้เขาจะ เข้าใจตามนี้
แต่ในเมื่อใจจริงยังปล่อยวางไม่ได้ ก็แปลว่า เขายังเข้าใจ
ผิดเกี่ยวกับเรื่องตัวตนอยู่นั่นเอง และข้อนี้จะรู้ได้ด้วย
การเข้าสมาธิ กล่าวคือ ถ้าหาก ยังทำจิตให้สงบมีสติอยู่
กับตัวทุกขณะไม่ได้ และทำใจ ให้ว่างจากอารมณ์ต่าง ๆ
ไม่ได้ ทำใจให้ว่างจากความ นึกคิดทุกอย่างไม่ได้ นั้น
ย่อมหมายความว่า ยังปล่อยวางไม่ได้ ใจยังไม่ว่าง
นี่แหละคือภาวะที่เปรียบ

เหมือนคนตาบอด และเมื่อตายยังบอดอยู่เช่นนี้ก็ไม่มีความที่จะรู้สึกตัวได้เลยว่า ปัญหาที่ว่า วิญญาณเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อไร หรือครั้งแรกเกิดขึ้นมาอย่างไร และในที่สุดจะสูญหรือไม่สูญ ปัญหาที่ว่านี้เป็นปัญหาที่หลอกตัวเอง มันไม่ใช่ปัญหาที่ควรจะสงสัยเลย เพราะปัญหาที่ว่านี้ เมื่อปล่อยวางในเรื่องตัวตนเสียได้แล้ว มันก็จะหายไปทันที ไม่จำเป็นต้องตอบเลย

ทุกคนควรจะรู้สึกไว้เสมอว่า ในเมื่อใจของตัวเองยังไม่เป็นอิสระ ยังผูกพันอยู่กับอารมณ์ต่าง ๆ ยังถูกความคิดต่าง ๆ ดึงไปในเรื่องโน้นบ้าง ดึงมาในเรื่องนี้บ้าง ยังปิดความคิดทุกอย่างออกไปไม่ได้ ก็หมายความว่าความรู้ความเข้าใจของเรายังอยู่ภายในขอบเขตจำกัดของประสาทสัมผัส คือยังรู้เรื่องราวต่าง ๆ เท่าที่ตามองเห็นหรือหูได้ยินเป็นต้นเท่านั้น และในเมื่อความรู้ยังอยู่ภายในขอบเขตจำกัดของประสาทสัมผัสเช่นนี้ ก็ไม่มีทางที่จะรู้แจ้งเรื่องของวิญญาณและเรื่องอื่น ๆ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

เมื่อรู้ตัวว่าตายยังบอดอยู่ ทางที่ถูกควรจะพยายามคิด
ให้น้อย อย่าคิดให้มากนัก เพราะถึงจะคิดอย่างไร
มันก็ไม่มีทางที่จะรู้แจ้งในปัญหาที่สงสัยนั้น ๆ ได้

วิญญานเริ่มต้นเมื่อไร ? ในที่สุดจะสูญหรือไม่สูญ ? ปัญหาในการทำงานนี้ ต้องปิดออกไปอย่าง
เด็ดขาด ควรจะคิดเฉพาะแต่ในปัญหาที่จะสามารถ
จะตอบได้เดี๋ยวนี้และสามารถที่จะรู้แจ้งได้ด้วยตนเอง
และก็ควรจะคิดเฉพาะแต่ปัญหาที่จำเป็น หรือปัญหา
ที่มีประโยชน์เท่านั้น และอีกอย่างหนึ่งผู้ที่รู้แจ้งใน
เรื่องของตัวเองนั้น ในขณะที่อยู่ในสมาธิก็ดี หรือใน
ขณะที่เจริญวิปัสสนาก็ดีจะมีความสงสัยใด ๆ เกิดขึ้น
ไม่ได้ ทุกอย่างที่น่ามาพิจารณาในขณะที่อยู่ในสมาธิ
จะต้องเป็นเรื่องที่เข้าใจแล้วทั้งสิ้น หหมดความสงสัย
แล้วทั้งสิ้น แต่ที่ต้องนำมาพิจารณาอีก ก็เพื่อให้เกิด
ความรู้แจ้งยิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อที่จะให้ใจว่างและเป็นอิสระ
ยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะตระหนกอยู่ว่า เราจะรู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ
ตามความเป็นจริง ก็ต่อเมื่อพยายามไปให้พ้นจาก

ความจำกัดของประสาทสัมผัสเท่านั้น แหล่งที่จะให้ความรู้ตามความเป็นจริง และสามารถที่จะทำให้รู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องเรียนรู้มาก่อน ก็คือใจที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้นจึงพยายามพิจารณาแต่ในปัญหาหรือในข้อเท็จจริงที่จะ ทำให้ใจเป็นอิสระเท่านั้น

คนส่วนมากไม่รู้ว่า ใจของคนเราถ้าเป็นอิสระอย่างแท้จริง จะสามารถสะท้อนให้เห็นความจริงของสิ่งต่าง ๆ ได้ทุกอย่าง เมื่อเราต้องการจะรู้อะไรสำหรับผู้ที่มิใช่ใจเป็นอิสระอย่างสมบูรณ์นั้น จะรู้ได้ไม่ยาก เพราะมันเหมือนกับคนที่มีกระจกเงาใสอยู่ในมือ เมื่อ ต้องการจะเห็นอะไรภายในกระจกนั้น เพียงแต่หันหน้า กระจกไปให้ตรงกับภาพที่ต้องการดู ก็จะได้เห็นสิ่งนั้น ภายในกระจกได้ทันทีโดยไม่ต้องยาก การพิจารณาอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ในขณะที่อยู่ในสมาธิอันนี้ ควรจะ ทำบ่อย ๆ และควรจะพยายามทำไปจนกระทั่งรู้สึกอย่างแจ่มแจ้งติดต่อกันไปทุกขณะจิตว่าเบ็ญจขันธ์

พระอรหันต์ตายแล้วสูญหรือไม่ ?

๒๗๑

เป็นสิ่งที่ดับได้ สูญสิ้นได้ หมดไปได้ ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของเรา ซึ่งถ้าหากความรู้แจ้งอันนี้ได้ติดต่อกันไปเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว ความปล่อยวางในเรื่องตัวตนก็จะเกิดขึ้นเอง แล้วใจก็จะเป็นอิสระจากอารมณ์ และความคิดทุกอย่าง การปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงภาวะ อันนี้เท่านั้น ที่เป็นทางตรงและสั้นที่สุด และประเสริฐ ที่สุดที่จะนำไปสู่ความรู้แจ้งในปัญหาทั้งปวงอย่าไปมัว หลงใหลคิดอยู่แต่ปัญหาดังที่กล่าวมานั้นเลย เพราะไม่ ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรเลย

รายนามผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญ
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
(หนังสือ อ.พร รัตนสุวรรณ)

๑. ห้างทองเทพนำชัย (เตาปูน) โดย
คุณแหลม-คุณชลิกา โรจนโกศล และครอบครัว ๘,๐๐๐ บาท
๒. ห้างทองเทพนำชัย (นนทบุรี) โดยคุณชาญวิทย์ ถนัดธรรมกุล ๖,๐๐๐ บาท
๓. คุณอวยชัย-คุณศมานันท์ ถนัดธรรมกุล และครอบครัว ๑๔,๐๐๐ บาท
๔. ดร.นันทพล-คุณโอเณทัย-คุณวันปิยะ โรจนโกศล ๓,๐๐๐ บาท
๕. คุณพจน์-คุณกาญจน์ลภิน-คุณกฤษณ์พีระ รัตนธรรมศรี ๓,๐๐๐ บาท
๖. คุณทศพล-คุณภคมน-ด.ญ.สุภัทสร-ด.ญ.วรัปสร ถนัดธรรมกุล ๑๖,๐๐๐ บาท
๗. โรงงานทองเทพนำชัย ๑๕,๐๐๐ บาท
๘. คุณอนันท์ ถนัดธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท
๙. คุณธงชัย-คุณนฤมล-คุณวรัญญา จึงประพฤติ และครอบครัว ๖,๐๐๐ บาท
๑๐. ครอบครัวศรีสุธัญลักษณ์ ๘,๐๐๐ บาท
๑๑. คุณฮั่ว-คุณพรมมา หอมศิริวรรณ, คุณสิทธิชัย-คุณปารีชาติ
ด.ช.วณฤทธิ์-ด.ญ.อุสา หอมศิริวรรณ และ
บริษัท สำนักกฎหมาย สิทธิชัยแอนด์แอสโซซิเอทส์ จำกัด ๑๕,๐๐๐ บาท
๑๒. คุณศักดิ์-คุณรัชนี วงศ์กวีสกุล และครอบครัว ๑๕,๐๐๐ บาท
๑๓. คุณพ่อเม้งซี่ แซ่ฮั่ว-คุณแม่อาบ้วย แซ่ตั้ง ๓,๐๐๐ บาท
๑๔. คุณพ่อเล็ก-คุณแม่สินี ถนัดธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท
๑๕. คุณพ่อใจเกียง แซ่เต้-คุณแม่แจ็กเกี้ยว แซ่เลี้ยง ๓,๐๐๐ บาท
๑๖. คุณอรพรรณ-คุณรักษ์พงษ์ ถนัดธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท

๑๗. ห้างทองไทยศิลป์ ๑ โดยคุณวิศรุต-คุณรัชณี บุญบรรเจิดสุข	๕,๐๐๐ บาท
๑๘. ห้างทองไทยศิลป์ ๒ โดยคุณสุวรรณ-คุณลภัก บุญบรรเจิดสุข และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๑๙. ห้างทองไทยศิลป์ ๓ โดยคุณสุรชาติ-คุณกิตติมา บุญบรรเจิดสุข และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณพ่อประเสริฐ-คุณแม่อาจัย บุญบรรเจิดสุข	๓,๐๐๐ บาท
๒๑. คุณจิระชัย-คุณทัศนีย์ ไกรกังวาล และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๒. คุณกิตติ-คุณวันทนีย์ รัตนศรีวิจิตร และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๓. คุณตาชี่เอี้ยง แซ่ฉั่ว-คุณยายไขว แซ่ลิ้ม	๓,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณเอี้ยงฮวง บุญบรรเจิดสุข	๖,๐๐๐ บาท
๒๕. คุณทวี-คุณนัยนา สีลาเวชบุตร	๓,๕๐๐ บาท
๒๖. คุณศุภกฤต สีลาเวชบุตร และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
๒๗. คุณปริญญา-คุณลานี สีลาเวชบุตร	๓,๐๐๐ บาท
๒๘. คุณภิญญดา สีลาเวชบุตร	๓,๐๐๐ บาท
๒๙. ครอบครัวอมรสิทธิ์	๘,๐๐๐ บาท
๓๐. คุณชัชชัย จันทร์ศุภฤกษ์	๓,๐๐๐ บาท
๓๑. บริษัท ปารมิตา สตูดิโอ จำกัด	๓,๐๐๐ บาท
๓๒. ครอบครัวหงส์เงิน	๕,๐๐๐ บาท
๓๓. คุณฉัฐพล-คุณศุภาวณี ศรีสุธัญลักษณ์	๓,๐๐๐ บาท
๓๔. คุณนริศ เรเชียงแสน-คุณแม่บุญมี คำเอี่ยม	๓,๐๐๐ บาท
๓๕. คุณสุวัชรี้ เล็กศรีสกุล และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท

ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

วิญญานํ อนิทสสนํ	อนนตํ สพฺพโตปภํ
เอตถ อาโป จ ปจวี จ	เตโช วาโย น คารติ.
เอตถ ทีฆณฺจ รสฺสณฺจ	อณฺุํ ญฺลํ สุภาสฺสุภํ
เอตถ นามณฺจ รูปณฺจ	อเสสํ อุปรุชฺชมติ
วิญญานสฺส นิโรเธน	เอตเถตํ อุปรุชฺชมติ.

มีอยู่ วิญญานซึ่งเห็นด้วยตาไม่ได้ เปรียบเทียบกับ
อะไรจริง ๆ ไม่ได้ เป็นอนันตะ คือไม่มีสิ้นสุดมีรัศมี
อันกระจ่างไม่สิ้นสุดมีทางที่จะเข้าถึงได้ด้วยกัมมัญฐาน
ทุกอย่าง ณ ที่วิญญานนี้ ไม่มีน้ำ ไม่มีดิน ไม่มีไฟ
ไม่มีลม

ณ ที่วิญญานนี้ ไม่มียาว ไม่มีสั้น ไม่มีเล็ก
ไม่มีใหญ่ ไม่มีงาม ไม่งาม ณ ที่วิญญานนี้ นามและ
รูปดับลงไม่มีเหลือ เพราะในที่นี่ วิญญานดับสนิท
(วิญญานที่เคยมีวิชชามาก่อน คือวิญญานทั้ง ๖)
นามรูปทั้งหมดจึงถึงซึ่งการดับลงไม่มีเหลือ

ที. สี. ๙/๒๒๓-๔ มจร.

การศึกษาเรื่องวิญญาณสำหรับผู้เริ่มต้น
คำถาม-คำตอบ เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ